

Rådmannens forslag til økonomiplan 2018-2021

pdf-versjon

Saksframlegg – økonomiplan 2018-2021

Det benyttes samme saksframlegg til administrasjonsutvalget, formannskapet og bystyret.

Politisk behandling av økonomiplan 2018-2021 vil bli som følger:

- Rådmannens forslag til økonomiplan legges fram for bystyret 25. oktober 2017
- Formannskapet behandler og innstiller i økonomiplansaken 20. november 2017
- Bystyret vedtar økonomiplanen 11. desember 2017

Rådmannen legger med dette fram forslag til økonomiplan 2018-2021 på

[Sandnes kommune - Økonomiplan 2018-2021](#)

Rådmannen anbefaler at formannskapet innstiller slik:

Formannskapet tilrår bystyret å fatte følgende:

Forslag til vedtak

1. Bystyret godkjenner det framlagte forslaget til økonomiplan 2018-2021 for Sandnes kommune. Netto budsjetttramme for 2018 fastsettes i henhold til:
 - [Budsjettskjema 1B driftsbudsjett i vedlegg til økonomiplan](#)
 - [Budsjettskjema 2A investeringsbudsjett i vedlegg til økonomiplan](#)
 - [Budsjettskjema 2B investeringsprosjekter i vedlegg til økonomiplan](#)
2. Bystyret godkjenner forslag til budsjett for skatter, rammetilskudd, renter, avdrag og anvendelse av netto driftsresultat mv i henhold til [budsjettskjema 1A i vedlegg til økonomiplan](#).
3. Skatt på inntekt og formue fastsettes i henhold til det høyeste skattøre som Stortinget vedtar.
4. Bystyret vedtar at det skal skrives ut eiendomsskatt i Sandnes kommune i 2020, jfr eieendomsskatteleva (esktl.) § 2. For eiendomsskatteåret 2020 gjelder følgende:
 - Eiendomsskatt skrives ut på verk og bruk og annen næringseiendom i hele kommunen, jfr esktl. § 3 bokstav d.
 - Alminnelig skattesats settes til 7 promille, jfr esktl. §§ 10 og 11 første ledd.
 - Taksering av verk, bruk og næringseiendommer vil skje i løpet av 2018 og 2019, og det avsettes kr 10 millioner til formålet. Midlene hentes fra disposisjonsfond.
 - Eiendomsskatten skal betales med samme terminforfall som for kommunale avgifter, esktl. § 25.
5. Det tas opp følgende lån til finansiering av investeringsbudsjettet:
 - Startlån fra Husbanken til videre utlån: kr 175 000 000 / 22 år.
 - Lån til finansiering av egne investeringer: kr 1 078 093 / 30 år.

Lånene tas opp ved behov og etter en totalvurdering av behov for likviditet, vurdering av risiko og mulighet for positiv avkastning. Rådmannen får fullmakt til å godkjenne låneinstitusjon, lånevilkår og avdragstid.

6. Rådmannen får fullmakt til å fordele lønns- og pensjonsreserve på de enkelte ansvarsområder i driftsbudsjettet.
7. Bystyret godkjenner [endringer i egenbetalinger og gebyrer mv slik det framgår i avsnittet avgifter, gebyrer og egenbetalinger i vedlegg til økonomiplan.](#)
8. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes tomteselskap KF godkjennes.
 - Bystyret godkjenner foretakets årsbudsjett for 2018, med et resultat på kr 18 millioner.
 - Bystyret godkjenner at det foretas et deloppgjør for Ruten utvikling med Sandnes tomteselskap KF til bykassen på kr 20 millioner, fordelt over årene 2019 og 2020, som utelukkende disponeres til delfinansiering av opparbeidelsen av Ruten byrom.
 - Bystyret godkjenner at første nettooppgjør for konsernoppdraget om salg av kommunens eiendommer i Skeianeområdet foretas som en overføring fra Sandnes tomteselskap KF til bykassen på kr 15 millioner i 2018, kr 25 millioner i 2019 og kr 5 millioner i 2020.
9. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes parkering KF godkjennes. Finansiering av investeringene fastsettes endelig for ett år om gangen i forbindelse med økonomiplan.
 - Bystyret godkjenner at følgende takster for parkering gjøres gjeldende fra 1. januar 2018:
 - 1. time kr 15 (uendret)
 - 2. time kr 21 (uendret)
 - 3. time og påfølgende timer kr 32 (uendret)
10. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes kunst- og kulturhus KF godkjennes med følgende endringer:
 1. Driftsbudsjett:
 - Økt årlig kommunalt tilskudd på kr 100 000 for å kunne gjennomføre sommerkonserter i kulturhusets foaje fra 2018 bevilges ikke.
 - Kr 500 000 i rentefritt lån/forskudd i 2018 knyttet til musikalen Billy Elliot, som tilbakebetales i sin helhet ved et tilsvarende redusert tilskudd i 2019 bevilges ikke.
 - Investeringsbudsjett:
 - Kr 10,3 millioner i 2018 og kr 5 millioner i 2019 til ventilasjon, vann, avløp og kabling på kulturhuset og Kinokino, fremmet av byggeier Sandnes eiendomsselskap KF, bevilges ikke.
 2. Helårsvirkning av lønnsoppgjør 2017 innarbeides i økonomiplanen for 2018.
 3. Sandnes kunst- og kulturhus KF kompenseres for faktisk lønnsoppgjør i 2018 etter framlagt forhandlingsprotokoll.
11. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes havn KF godkjennes.
12. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes eiendomsselskap KF godkjennes, med følgende endring:
 - Internhusleiene justeres ikke for prisvekst.

- Overføring fra bykassen til dekning av energiutgifter utgjør kr 35,8 millioner i 2018, kr 30,9 millioner i 2019, kr 32,5 millioner i 2020 og kr 33,7 millioner i 2021.
- Helårsvirkning av lønnsoppgjør 2017 innarbeides i økonomiplanen for 2018.
- Sandnes eiendomsselskap KF kompenseres for faktisk lønnsoppgjør i 2018 etter framlagt forhandlingsprotokoll.
- Investeringer godkjennes i henhold til rådmannens forslag til investeringsbudsjett

13. Bystyret godkjenner følgende finansielle nøkkeltall:

- Netto driftsresultat settes til 3 prosent av driftsinntektene.
- Disposisjonsfond + mindreforbruk settes til minimum 7 prosent av driftsinntektene.
- Arbeidskapital settes til 10-15 prosent av driftsinntektene.
- Langsiktig lånegjeld (fratrullet pensjonsforpliktelser) skal ikke overstige 110 prosent av kommunens brutto driftsinntekter.
- Lånegjeld som betjenes av frie inntekter skal ikke overstige 90 prosent av kommunens frie inntekter.
- Andel sertifikatlån settes til under 70 prosent av langsiktig gjeld (fratrullet pensjonsforpliktelser).
- Netto lån med renteksponering skal ikke overstige 20 prosent av kommunens brutto driftsinntekter.

14. Bystyret godkjenner at det opprettes et nytt Digitaliserings- og innovasjonsfond på kr 40 millioner, ved at det omdisponeres kr 36 millioner fra Disposisjonsfond (25701156) og kr 4 millioner fra Pensjonsfond (25701250).

Utsikt til bedre tider – fortsatt stramme rammer

Veksten i Sandnes har stabilisert seg på et lavere nivå som følge av konjunkturedgangen i oljenæringen og høyere arbeidsledighet. Inntektene til kommunen har som følge av dette blitt vesentlig lavere.

I forslag til statsbudsjett er det nye og høyere anslag for oljeinvesteringene spesielt fra 2019, og arbeidsledigheten er på vei ned også i vår region. Bedriftsundersøkelser viser forventning om oppgang det kommende året. Det er sannsynlig at dette vil gi bedre skatteinngang de nærmeste årene.

Det er foretatt framskriving av inntekter og utgifter til 2030. Disse analysene viser at selv med økning i inntekts- og formuesskatten, innføring av eiendomsskatt på verk, bruk og næringseiendom, og et lavere investeringsbehov framover, så vil drifts- og finansutgiftene øke mer enn drifts- og finansinntektene.

Sandnes har i dag relativt lav ressursbruk og drives effektivt sammenlignet med ASSS-kommunene. I tillegg er nye 40 millioner i innsparinger fra fjorårets økonomiplan videreført. Tjenesteproduksjonen bør derfor i størst mulig grad skjermes for ytterligere reduksjoner. For å oppnå økonomisk balanse over tid, må derfor lånegjelden reduseres og nye investeringer må prioriteres strengt.

Arbeidet med digitalisering, effektivisering av administrative arbeidsprosesser, bruk av velferdsteknologi og tiltak som kan bidra til innovasjon og selvbetjeningsløsninger for innbyggerne vil

få høy prioritet. Det foreslås å omdisponere til sammen kr 40 millioner av det som står på disposisjonsfond til et innovasjons- og digitaliseringsfond. En forutsetning for bruken av fondet er gevinstrealisering.

Sandnesøkonomien

Sandnes har alltid hatt relativt lave inntekter. I 2016 ble disponible inntekter enda lavere enn foregående år. ASSS-rapportene (<http://asss.no/>) viser at Sandnes nå har om lag kr 300 millioner mindre i disponible inntekter enn landsgjennomsnittet. Årsakene til dette er den kraftige nedgangen i skatteinngangen de siste årene og at Sandnes ikke har eiendomsskatt.

Skatt per innbygger (målt i prosent av landsgjennomsnittet) ligger nå kun 2 prosent over landsgjennomsnittet, en nedgang fra 16,4 prosent i 2014. Hadde skattenivået vært som i 2014 ville det utgjort brutto kr 300 millioner mer i skatt og netto kr 120 millioner etter inntektsutjevning.

ASSS-rapporten viser også at Sandnes bruker relativt lite ressurser på de store tjenestoområdene. I 2016 og 2017 er det gjennomført innsparingstiltak på om lag kr 180 millioner kroner. Kombinert med relativt stabil produksjon/produktivitet betyr det at effektiviteten har økt.

Investeringsnivået har vært svært høyt de siste årene og lånegjelden har derfor økt kraftig. I 2016 var Sandnes den kommunen i ASSS-samarbeidet som hadde høyest investeringsnivå og høyest vekst i lånegjelden.

Etter andre tertial 2017 hadde Sandnes kr 518,6 millioner på disposisjonsfond. Det foreslås å bruke kr 53,3 millioner av disposisjonsfondet for saldering av tiltak i 2018 og kr 6 millioner i 2019. Rådmannen foreslår i tillegg at det opprettes et eget disposisjonsfond for digitalisering på kr 40 millioner (((henter kr 36 millioner fra 25701156 disposisjonsfond og kr 4 millioner fra 25701250 pensjonsfond))).

Kommunereform

Stortinget vedtok 8. juni 2017 sammenslåing mellom Sandnes og Forsand fra 1.1.2020. Fellesnemda for Nye Sandnes er opprettet og skal lede arbeidet med tilrettelegging for overgang til ny kommune. Prosjektleder er ansatt. Sandnes har inngått vertskommunesamarbeid med Forsand om drift av skolen i Forsand. Mye skal på plass før 1.1.2020 og arbeidet har høy prioritet.

Kommunenes økonomiske situasjon er utfordrende, og både Forsand og Sandnes har forpliktet seg gjensidig til å ikke iverksette nye permanente tiltak eller økonomiske disposisjoner som direkte svekker det økonomiske grunnlaget for ny kommune.

Eiendomsskatt

Det er behov for å øke inntektene for å få et bedre netto driftsresultat på sikt. Forsand kommune har eiendomsskatt på verk og bruk og satsen er på 7 promille av takstgrunnlaget. I kroner utgjør skatten kr 43,7 millioner for Forsand. Etter sammenslåingen vil Sandnes kommune ha mulighet til å innføre eiendomsskatt for hele den nye kommunen med samme skattesats som Forsand har. Det gis også anledning til å utvide eiendomsskatten til å gjelde næringsbygg. Med det lave inntektsnivået Sandnes

har, og med avtale med Forsand i prinsippdokument om å ha et netto driftsresultat på minimum 3 prosent, er det nødvendig å innføre eiendomsskatt på verk, bruk og næringseiendom i Nye Sandnes. Det er lagt inn midler til taksering i 2018 og 2019 og kr 105 millioner i inntekter fra eiendomsskatt fra 2020.

Drift- og investeringsbudsjettet

Det er i økonomiplanen lagt inn driftstiltak på kr 156,8 millioner i 2018, økende til kr 332,7 millioner i 2021.

Netto driftsramme samlet er kr 4,2 milliarder i 2018. Dette er en økning på kr 194 millioner i forhold til opprinnelig vedtatt budsjett for 2017. Lønnsreserven utgjør kr 139,2 millioner av økningen.

Det er prioritert inn nye tiltak som følger av befolkningsveksten i skole, barnehage og levekår. I tillegg er det lagt inn midler til tidlig innsats, flere ressurskrevende brukere, drift av nye sykehjemsplasser fra 2019, nytt botiltak i 2019 og nytt botiltak i levekår. Det er og lagt inn nødvendige midler til avlasterdommen, pedagog- og bemanningsnorm i barnehagene, økt innslagspunkt i tilskuddsordningen for ressurskrevende brukere og økt tilskudd til private barnehager. Midler til økt internleie ligger også inne med kr 25 millioner i 2018 som øker til kr 145 millioner i 2021.

Investeringsnivået summerer seg opp til kr 3,66 milliarder for årene 2018-2021, og dette er kr 0,34 milliarder lavere enn i forrige planperiode.

Lånene som kommunen må betjene ved hjelp av frie inntekter øker fra kr 2,9 milliarder i 2017 til kr 3,9 milliarder i 2021. Årsakene til økt lånegjeld er det høye investeringsnivået. I perioden øker rente- og avdragsutgiftene med til sammen kr 91 millioner. Framover blir det som nevnt viktig å holde igjen på investeringstiltak som ikke er strengt nødvendige og redusere lånegjelden.

Mål for økonomisk balanse og handlefrihet

Kommunelovutvalgets forslag til ny kommunelov innebærer en plikt for kommunene til å fastsette finansielle nøkkeltall som et verktøy for langsiktig styring av kommunens økonomi. Rådmannen foreslår følgende langsiktige måltall for Sandnes kommune:

Nøkkeltall	Mål
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene	>3%
Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene	>7%
Arbeidskapital i prosent av driftsinntektene	10-15 %
Langsiktig lånegjeld i prosent av driftsinntektene	<110%
Lån som betjenes av frie inntekter	<90%
Sertifikatlån i prosent av langsiktig gjeld	<70%
Netto lån med renteeksponering i prosent av driftsinntektene	<20 %

Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene i kommunen måler hvor mye som er igjen fra driften til å dekke framtidige utgifter eller egenfinansiering av investeringer.

I dagens situasjon, med lavere skatteinntekter, høye investeringer og økende rente- og avdragsutgifter, er målet om 3 prosent netto driftsresultat krevende å nå. Rådmannen legger fram et forslag til budsjett med forventet netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene på

- 0,7 prosent tilsvarende kr 34,8 millioner i 2018
- 0,8 prosent tilsvarende kr 42 millioner i 2019
- 2,4 prosent tilsvarende kr 125,7 millioner i 2020
- 2,8 prosent tilsvarende kr 149,5 millioner i 2021

I disse tallene er det lagt inn inntekter fra eiendomsskatt på verk, bruk og næringseiendom fra og med 2020 på kr 105 millioner. Uten inntekter fra eiendomsskatt vil netto driftsresultat i 2020 bli 0,4 prosent, tilsvarende kr 20 millioner, og 0,9 prosent i 2021, tilsvarende kr 45 millioner.

Framskriving av inntekter og utgifter til 2030

Befolkningsutviklingen fram mot 2030 viser en årlig gjennomsnittlig vekst på 1,35 prosent. Til sammenligning viser framskrivingen av befolkningen på landsbasis en årlig gjennomsnittlig vekst på 0,91 prosent.

Tidligere år har Sandnes kommune hatt høy vekst blant de yngste. Nye prognoser viser at det er høyest vekst blant eldre over 67 år fram mot 2030 (56,4 prosent). Antall innbyggere over 80 år vil øke med 1 568 personer, tilsvarende 72,2 prosent. Befolkningssammensetningen endres, og behovet for tjenester vil øke mest i pleie og omsorgssektoren.

I framskrivingen av utgifter mot 2030 er befolkningsprognosen lagt til grunn for både investeringsbehovet og demografikostnadene. Investeringsbehovet er anslått til kr 475-660 millioner årlig i perioden 2022-2030.

Fra 2022 er det lagt inn en forutsetning om at netto driftsresultat skal være 3 prosent av driftsinntektene. Lånegjelden vil med disse forutsetningene stige fra kr 5,5 milliarder i 2017 til kr 6,3 milliarder i 2030.

Driftsutgiftene er framskrevet med utgangspunkt i KS sin demografimodell. Modellen viser forventede utviklingstrekk for brutto utgiftsbehov framover med samme gjennomsnittskostnader, uendret standard, uendret produktivitet og uendret dekningsgrad som for Sandnes i 2016. Samlet vil brutto driftsutgifter øke med 16,5 prosent, eller om lag kr 55 millioner årlig.

Analysene viser at Sandnes kommune vil ha en stram økonomi framover. Utgiftene vil øke med kr 1,6 milliarder, fra kr 5,5 milliarder i 2018 til kr 7,1 milliarder i 2030. Inntektene vil til sammenligning øke med kr 1,2 milliarder, fra kr 5,5 milliarder i 2018 til kr 6,7 milliarder i 2030.

Framskrivingen av inntekter og utgifter viser således at kommunen vil mangle om lag kr 400 millioner i 2030.

Anbefalte tiltak for å oppnå økonomisk balanse

Sandnes har i dag relativt lav ressursbruk og drives effektivt sammenlignet med ASSS-kommunene. I omstillingsprosjektet for 2016-2019 er det lagt inn innsparinger som gir helårseffekt i 2017 på 180 millioner kroner. Det er i tillegg lagt inn nye innsparinger i planperioden på 40 millioner kroner. Deler

av de nye innsparingskravene bør innfris ved å realisere gevinster ved digitalisering. Innsparingene utgjør til sammen 5,5 prosent av netto ramme til virksomhetene i Sandnes. Dette i kombinasjon med at ressursbruken innen de fleste tjenesteområdene er relativt lav, gjør at rådmannen i størst mulig grad vil skjerme tjenesteproduksjonen for ytterligere reduksjoner.

I årene som kommer bør det derfor først og fremst legges opp til en reduksjon i lånegjelden slik at rente og avdragsutgiftene kan reduseres. For å få til dette må investeringsnivået reduseres mer enn det framskrivningene av inntekter og utgifter til 2030 viser.

Rådmannen framholder følgende tiltak i prioritert rekkefølge for å oppnå økonomisk balanse på sikt:

1. Holde igjen på nye investeringer som ikke er strengt nødvendige for kommunens lovpålagte oppgaver
2. Tjenesteområdene og enkeltvirksomheter må finne dekning for nye driftstiltak (som ikke følger av befolkningsvekst) innenfor egen ramme
3. Tiltak, herunder også digitaliseringstiltak, som kan generere økt produktivitet, lavere ressursbruk eller innsparinger på sikt prioriteres.
4. Rene innsparingstiltak i drift

Digitalisering

For å møte et samfunn som står overfor store teknologiske endringer som øker i både omfang og bredde, foreslås det å gjøre om kr 40 millioner av eksisterende disposisjonsfond til et digitaliseringsfond. Hensikten med fondet er å sette fart på arbeidet med digitalisering, da noe av utfordringen med å få fortgang på digitaliseringen er knyttet til ressurser i overgangen fra manuelle til digitale tjenester. Det vil bli stilt krav om plan for gevinstrealisering knyttet til bruk av fondet.

Sandnes vil delta i KS sin finansieringsordningen for digitaliseringsprosjekter. Det er også startet opp et regionalt prosjekt med deltakere fra kommuner i Rogaland der det er mål om økt samhandling, økt bruk av fellesløsninger og bidra til å løse digitale utfordringer knyttet til kommunesammenslåinger.

Digitaliseringssjef er ansatt i Sandnes kommune og det satses på å

- dele og gjenbruke data
- finne løsninger på tvers av tjenesteområder
- tilby digitale selvbetjeningsløsninger til innbyggerne
- effektivisere arbeidsprosesser
- ta i bruk velferdsteknologi
- realisere gevinster ved digitalisering

I tillegg til digitaliseringsfondet er det i planperioden foreslått å bruke til sammen kr 15 millioner til ulike digitaliseringstiltak i driften og om lag kr 90 millioner i investeringsbudsjettet.

Sammenheng mellom kommuneplanen og økonomiplanen

Kommuneplanen består av to hoveddeler, en samfunnsdel med mål og strategier og en arealdel med kart og juridisk bindende bestemmelser og retningslinjer. Mål og strategier i samfunnsdelen vedtatt i kommuneplanen bør gjenspeiles i økonomiplanen.

I samfunnsdelene til ny kommuneplan legges det opp til en struktur med hovedmål, delmål og tilhørende gjennomføringsstrategier. I tekstene som omhandler tjenesteområdene i den foreliggende økonomiplanen, er det sett hen mot mål og gjennomføringsstrategier i både vedtatt kommuneplan og prosessen rundt arbeidet med ny kommuneplan. Tjenesteområdene har beskrevet sin virksomhet i forhold til konkrete gjennomføringsstrategier. Tiltakene som foreslås i økonomiplanen er prioritert med henblikk på mål og gjennomføringsstrategier i kommuneplanen.

Samfunnsutvikling

Kommuneplan

[Gjeldende kommuneplan \(2015-2030\)](#) er kommunens overordnede styringsverktøy for kommunens planlegging, tjenester og forvaltning. Kommuneplanen beskriver hvordan vi vil utvikle Sandnes kommune og hvordan vi skal leve opp til Sandnes kommune sin visjon: «Sandnes i sentrum for fremtiden. Romslig, modig og sunn». Kommuneplanen skal sikre tverrsektoriell tenkning, felles visjon og mål og omforente gjennomføringsstrategier. Som vårt felles styringsverktøy er kommuneplanen forpliktende for alle tjenesteområder.

I kommuneplanen knyttes nasjonale, regionale og kommunale mål sammen. Kommuneplanen har en tidshorisont på 15 år og rulleres hvert fjerde år.

Kommuneplanen består av to hoveddeler, en samfunnsdel med mål og strategier og en arealdel med kart og juridisk bindende bestemmelser og retningslinjer. Oppbyggingen illustreres i modellen under. Blå farge viser hvilke avklaringer som håndteres i kommuneplanens samfunnsdel. Rød farge viser avklaringer som håndteres i arealdelen:

Bærekraftig utvikling og folkehelse- forpliktelser og verdivalg

Hovedmål- retning (15 års perspektiv)

Delmål- prioritering (15 års perspektiv)

Gjennomføringsstrategier- hvordan de ulike fagområdene og avdelingene i kommunen skal bidra til gjennomføring delmålene (rulleres hvert 2 år?)

Juridisk forpliktelse om arealbruk og forvatning av arealer i 15 års perspektiv (kart og bestemmelser)

Kommuneplanen gir overordnede føringer og prioriteringer innenfor alle kommunens fag- og tjenesteområder i et 15 års perspektiv.

Ny kommuneplan

Det pågår nå et arbeid med å revidere gjeldende kommuneplan. I dette arbeidet legges det stor vekt på involvering og engasjement fra både tjenesteområder og politikere for å skape et godt planverktøy som beskriver reelle mål og strategier som de enkelte tjenesteområdene har behov for, for å nå de overordnede målene. Kommunens gjeldende visjon og verdier videreføres og danner grunnlag for retningsvalg og prioriteringer i ny kommuneplan.

Folkehelse og bærekraftig utvikling er overordnede verdier som ligger til grunn for alle planer og tjenester i Sandnes kommune. Kommunens visjon og langsiktige politikk kobles sammen i de mål, strategier og tiltak som beskrives i kommuneplanen.

God folkehelse er alt som fremmer helse og trivsel for befolkningen. Grunnlaget for god helse legges tidlig i livsløpet. Kommunen skal videreføre tidlig innsats og forebygging for å bedre egenmestring og folkehelse blant innbyggerne. Økende forskjeller innen levekår må begrenses.

Bærekraftig utvikling bygger på tre pilarer: økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft.

Økonomisk bærekraft tilsier at det vi setter av mål og strategier må være gjennomførbare innenfor kommunens økonomiske handlingsrom. Ressursene skal forvaltes på en god måte til beste for nåværende og fremtidige generasjoner.

For Sandnes kommune er det et overordnet mål å sikre at kommunen har en bærekraftig utvikling og evne til å møte framtidige utfordringer. I et samfunn i stadig raskere utvikling vil dette kreve større endringer i arbeidsformer, tjenesteleveranser og samhandlingsmønstre. For å nå målsettingen er det viktig at planer og vedtak fra omstillingsprosjektet i 2016 gjennomføres.

Sosial bærekraft vil si et samfunn som gir likeverdige muligheter for alle.

Miljømessig bærekraft handler om å ta vare på klima og miljø og sikre at fremtidige generasjoner ikke må ta regningen for våre valg.

Ny kommune

Prinsippdokumentet for kommunesammenslåingen mellom Forsand og Sandnes ligger til grunn og setter mål for ny kommune som samfunnsutvikler. Fellesnemnda skal lede arbeidet med tilrettelegging for overgang til ny kommune fra 01. januar 2020. Begge kommuner har påbegynt arbeid med å revidere gjeldende kommuneplaner i egen kommune. Etter rådmannens vurdering må disse prosessene gå som forutsatt. Sandnes har planlagt [sluttbehandling i 4. kvartal 2018](#). Dette må fastholdes, men rådmannen ser behov for at det er nødvendig dialog med Forsand om hovedprioriteringer som foreslås både i samfunns- og

arealdel, underveis i prosessen. Sandnes kommune sin økonomiske situasjon er fortsatt utfordrende og både Forsand og Sandnes har forpliktet seg gjensidig til å ikke iverksette nye permanente tiltak eller økonomiske disposisjoner som direkte svekker det økonomiske grunnlaget for ny kommune.

Økonomiplanen for 2018-2021

Økonomiplanen bygger på mål i gjeldende kommuneplan, men ser også hen mot planprosesser og kommunal planstrategi. I kapittelet om samfunnsutvikling beskrives det vi ser som hovedtrekkene i kommunens utfordringer og muligheter for i et langsiktig perspektiv.

Befolkningsutvikling og konsekvenser av veksten

Sandnes kommune vil i planperioden ha en befolkningsvekst på mellom 1,2 og 1,4 prosent, tilsvarende 1 030 nye innbyggere per år. Dette er en økning i forhold til befolkningsprognosen som ble lagt til grunn i økonomiplanen for 2017-2020, med 887 nye innbyggere årlig.

Befolkningsframskriving(((Befolkningstall per 1. januar hvert år))) for planperioden

Befolkningsprognose for planperioden	2017	2018	2019	2020	2021	Vekst 2017-2021
0-2 år	3 300	3 242	3 250	3 186	3 181	-119
3-5 år	3 335	3 343	3 300	3 346	3 311	-24
6-9 år	4 361	4 444	4 474	4 495	4 466	105
10-12 år	2 998	3 105	3 205	3 253	3 386	388
13-15 år	2 913	2 926	3 006	3 065	3 172	259
16-19 år	3 977	3 935	3 887	3 940	3 969	-8
20-39 år	22 360	22 532	22 696	22 928	23 095	735
40-69 år	26 193	26 556	27 001	27 460	27 970	1 777
70-79 år	3 888	4 122	4 319	4 465	4 659	771
80+	2 172	2 197	2 258	2 338	2 409	237
Totalt	75 497	76 403	77 395	78 478	79 616	4 119
Befolkningsvekst i antall		906	993	1 083	1 138	
Befolkningsvekst i prosent		1,2 %	1,3 %	1,4 %	1,4 %	
Befolkningsvekst i landet (SSBs MMMM alternativ)		1,1 %	1,1 %	0,9 %	0,9 %	

Befolkningsframskrivingen for Sandnes kommune viser at veksten ser ut til å ha en svak økning de neste årene, sammenlignet med de forutsetningene som lå til grunn for økonomiplan 2017-2020. Veksten var anslått til mellom 0,9 prosent og 1,4 prosent i den foregående økonomiplanen. I økonomiplanen for 2016-2019 var veksten anslått til mellom 1,7 prosent til 2,1 prosent.

Sandnes kommune har en ung befolkning sammenlignet med mange kommuner, og om lag 28 prosent av innbyggerne er under 20 år. Andelen av befolkningen som er 60 år og eldre er 17 prosent i Sandnes, sammenlignet med 22 prosent på landsbasis. Befolkningen forventes å bli eldre og mer flerkulturelt sammensatt de kommende årene.

Forutsetninger for befolkningsframskrivingen

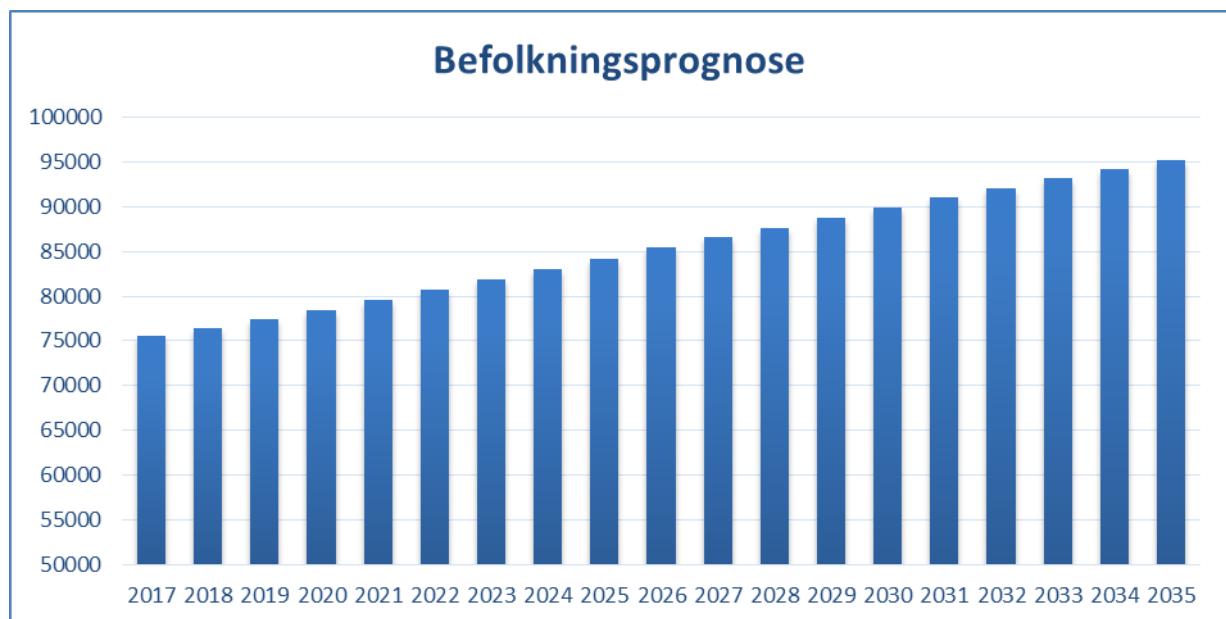
Befolkningsframskrivingen for Sandnes er basert på en forventning om vekst også i de kommende årene. De siste årene har kommunen hatt nettovekst både fra fødselsoverskudd og tilflytting til kommunen. Fødselsoverskuddet har vært stabilt, med en svak stigning, de siste ti årene.

Nettotilflytting og nettoinnvandring hadde en topp i 2012 med 1 572 personer og har senere hatt negativ vekst, ned til 7 personer i 2016.

Befolkningsutviklingen har sammenheng med sysselsettingen i regionen. Lavere aktivitet i oljebransjen har derfor hatt stor innvirkning på befolkningsutviklingen. En antar at investeringene innen oljevirksomhetene vil holde seg på et lavere nivå i årene framover enn det som har vært tilfelle den siste tiårsperioden. Det er derfor sannsynlig at Sandnes kommune vil ha en svakere økning i befolkningsutviklingen fram mot 2035 enn tidligere antatt. Innbyggertallet til kommunen forventes likevel å være omlag 95 000 i 2035.

[Sandnes er mangfoldig og har en relativt stor innvandrerandel](#). I dag har en av fire innbyggere i Sandnes innvandrerbakgrunn. Bakgrunnen deres er fra mange ulike land, hvor de største er Polen, Litauen og Vietnam. Innvandringen er den mest usikre delen av befolkningsframskrivingen.

FOLKETALLSUTVIKLING I SANDNES

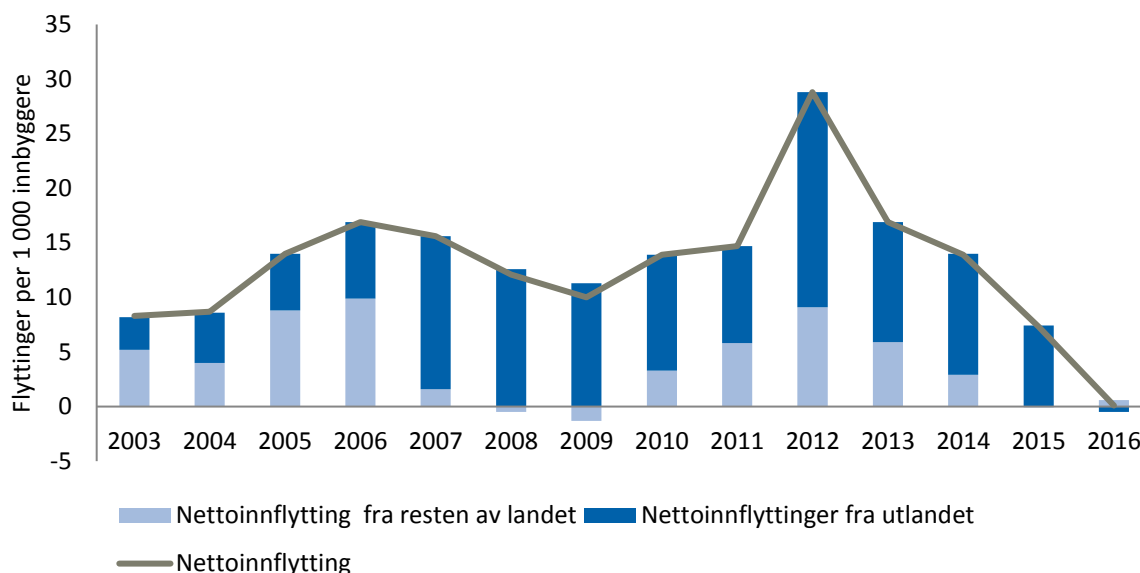

Flytting

Sandnes kommune har i lengre tid hatt både positivt fødselsoverskudd og nettoinnflytting. Siden 2007 har den største andelen nettoflytting til Sandnes vært tilflytting fra utlandet. Dette har hovedsakelig sammenheng med etterspørsel etter arbeidskraft og tilflytting fra blant annet Øst-Europa. Per i dag er rett i overkant av 20 prosent av kommunens innbygger av utenlandsk opprinnelse. Det legges til grunn en fortsatt netto innflytting i de nærmeste årene, men tilflytningsoverskuddet ligger an til å bli vesentlig lavere enn det har vært den siste tiårsperioden. For 2016 var netto tilflytting til Sandnes kun 7 personer. Endringene i arbeidsmarkedet, som særlig er forårsaket av nedgangen i olje- og gassnæringen, har konsekvenser for nettoinnflyttingen. Det sterke arbeidsmarkedet har tidligere vært en av driverne bak den store befolkningsveksten i regionen, og det kan være vanskelig å forutse både sysselsettingsutviklingen og nøyaktig hvilke utslag denne gir på flyttestrømmene. Selv om den negative sysselsettingsutviklingen ser ut til å flate ut og det er noe mer optimisme i regionen, er det relativt stor usikkerhet rundt flyttetallene i planperioden.

I tillegg til flytting til og fra kommunen, er det også mange som flytter innad i kommunen. Flytting innad i kommunen gjør det blant annet vanskelig å framskrive skolebehov i de ulike bydelene i kommune.

ÅRLIG NETTOINNFLYTTING TIL SANDNES FORDELT PÅ UTLANDET OG RESTEN AV LANDET

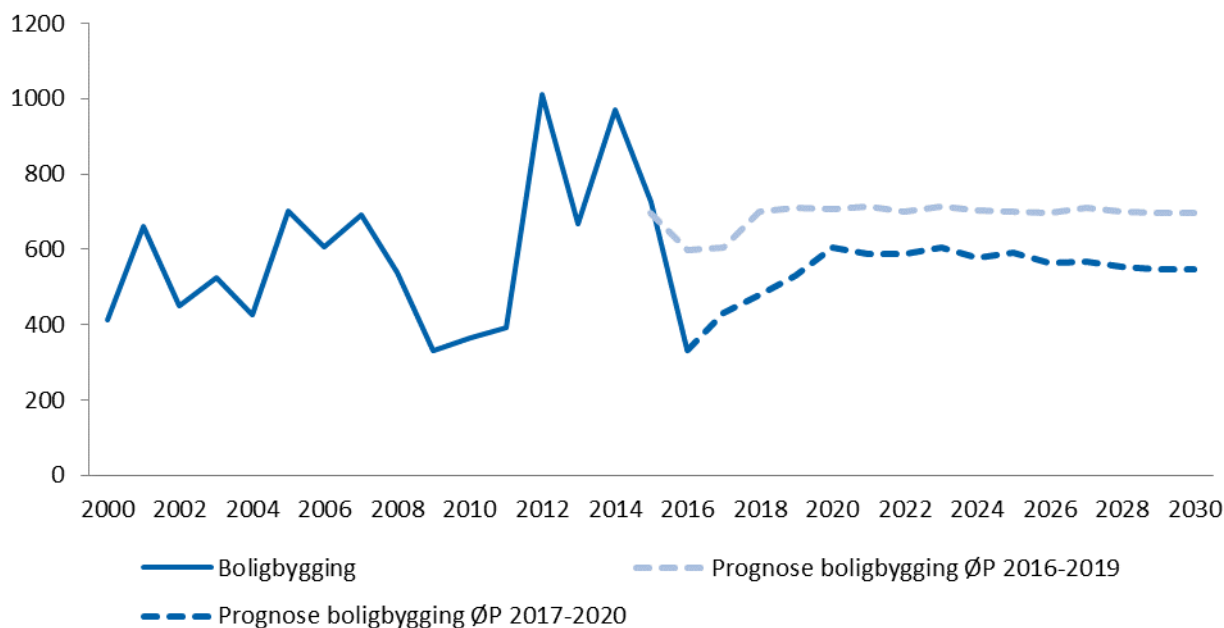

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nettoinnflytting fra resten av land	293	231	514	589	95	-31	-83	219	387	630	416	209	-7	44
per 1 000 innbyggere	5,2	4	8,8	9,9	1,6	-0,5	-1,3	3,3	5,8	9,1	5,9	2,9	-0,1	0,6
Nettoinnflyttinger fra utlandet	171	264	302	418	859	789	724	694	595	942	784	805	546	-37
per 1 000 innbyggere	3	4,6	5,2	7	14	12,6	11,3	10,6	8,9	19,7	11	11,1	7,4	-0,5
Netto innflytting i alt	464	495	816	1007	954	758	641	913	982	1572	1200	1014	539	7
per 1 000 innbyggere	8,3	8,7	14	16,9	15,6	12,1	10	13,9	14,7	28,8	16,9	13,9	7,3	0,1

Boligbygging

I den siste femårsperioden er det bygget rekordmange boliger i Sandnes, og i 2012 ble det bygget over 1 000 boliger, som er det høyeste antallet noensinne. Kommuneplanen har målsetting om en boligproduksjon på 700 boliger i året. Dette forutsetter at alle boliger blir innflyttet slik at det vil være en direkte sammenheng mellom boligbygging og folkevekst i kommunen. En utførelse i forventet befolkningsvekst gjør at en i kommende økonomiplanperiode forventer en noe lavere boligbygging framover – om lag 550 i 2018 økende til om lag 650 i 2021.

ANTALL FERDIGSTILTE BOLIGER PER ÅR I SANDNES

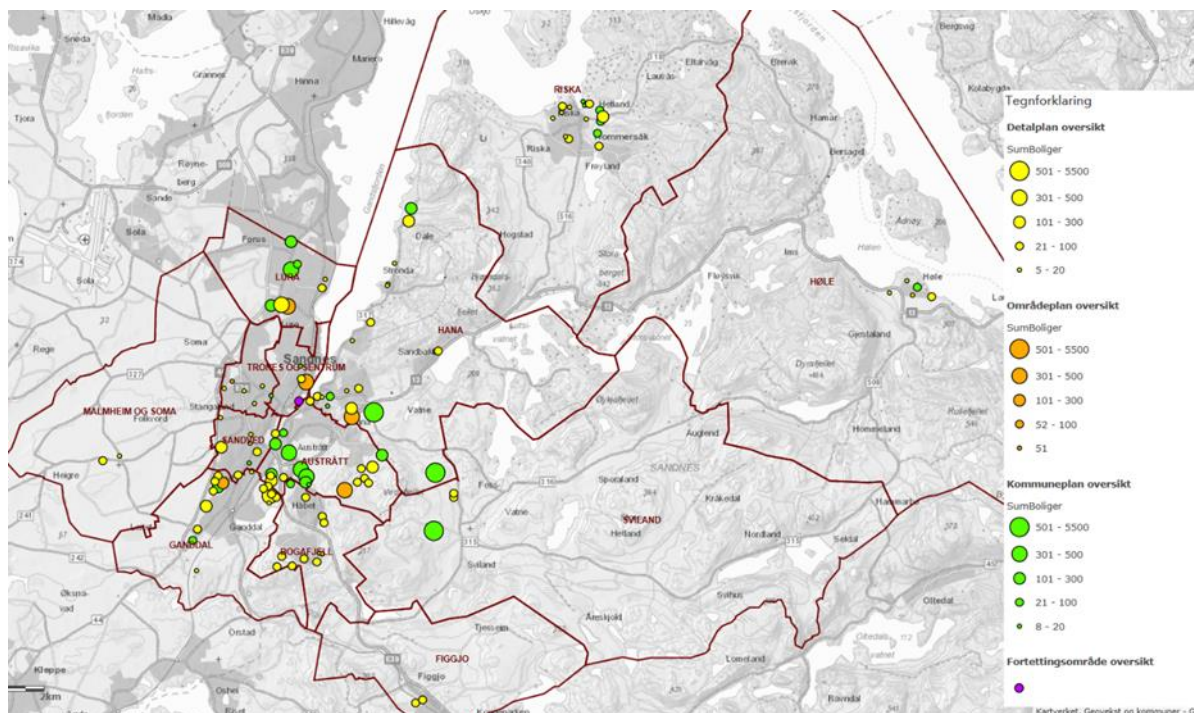

Framtidig utbyggingsmønster og folketallsutvikling vil fordele seg noe forskjellig innenfor hver enkelt bydel i kommunen. Det legges til grunn at utbyggingen vil skje i samsvar med godkjente regulerings- og arealplaner i kommuneplanen. Den samlede boligbyggingen i kommunen er resultat av mange ulike aktører og enkeltpersoner som treffer sine beslutninger ut fra en rekke ulike forhold. Selv om utbyggingen skjer i henhold til godkjente arealplaner er det imidlertid usikkerhet knyttet til å anslå eksakt hvilket årstall i perioden utbyggingen vil skje.

Oversikt over ledig boligkapasitet

I vedtatte reguleringsplaner framkommer det oversikt over antall boliger som er godkjent, antall som er bygget, og hvor mange gjenværende boliger som utgjør ledig kapasitet for utbygging til enhver tid. Kartskissen nedenfor viser en oversikt over hvordan den ledige kapasiteten fordeler seg på hver bydel. Framskrivningen legger til grunn at alle disse boligene som er regulert kommer til å bli bygget i løpet av kommuneplanperioden (i tillegg til disse kommer de nye arealene i kommuneplanen som enda ikke er regulert og enkeltprosjekter innen byens sentrumsnære områder som ikke er «planlagt» i samme grad).

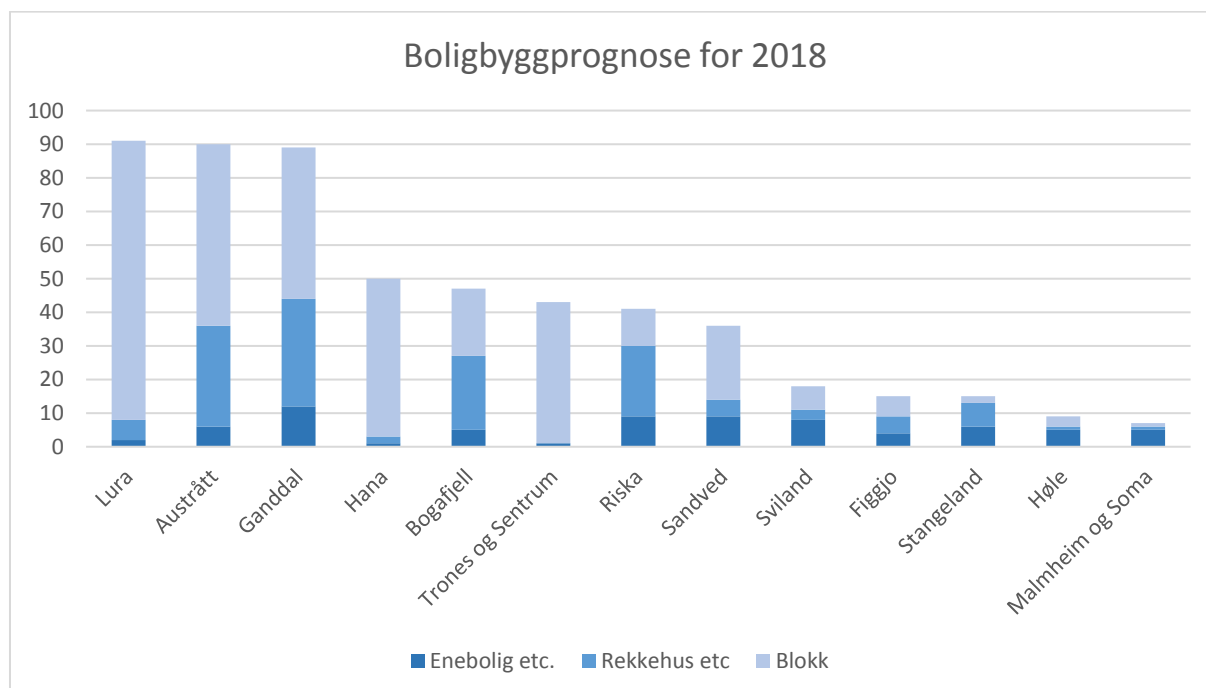
LEDIG BOLIGKAPASITET I VEDTATTE REGULERINGSPLANER PER 1. JANUAR 2017

En interaktiv utgave av dette kartet, som viser detaljene for hver plan, [kan man finne her](#). I det interaktive kartet kan man zoome inn og se planenes arealavgrensning, samt klikke på hver enkelt plan for blant annet å se konkret antall boliger.

Framskriving av den årlige boligutbyggingen og folkeveksten er prosjektert framover i perioden i tråd med de ledige boligreservene i hver enkelt bydel. Framskrivingen av utbygging viser at en forventer 551 nye boliger i 2018 og fordelingen av disse boligene ser slik ut.

BOLIGBYGGEPROGNOSE FOR 2018. ANTALL BOLIGER FORDELT PÅ BOLIGTYPE OG BYDEL

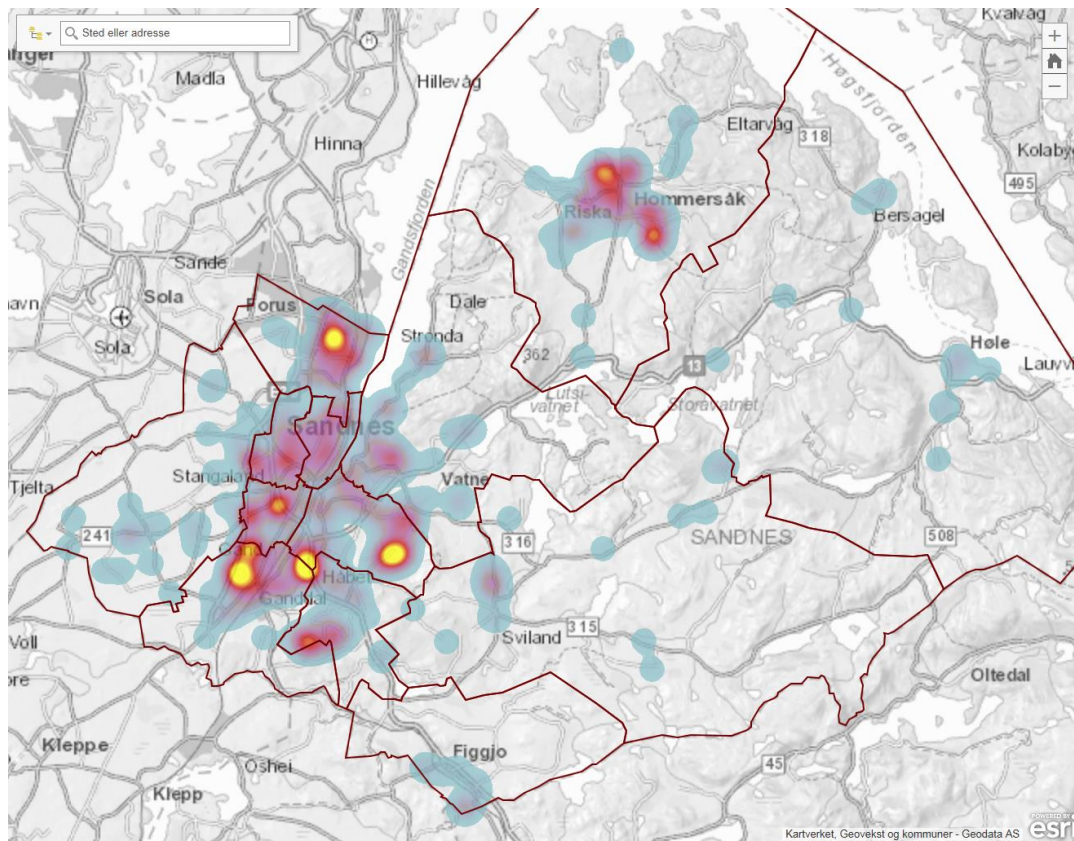
Boligsammensetning

Oversikten over boligsammensetningen i Sandnes viser hvordan boligene i hver bydel er fordelt mellom boligtypene:

- enebolig
- rekkehus
- horisontaldelte boliger og lavblokk
- blokkbebyggelse
- andre bygg (kombinasjonsbygg, institusjoner med mer)

Det er stor variasjon i sammensetningen av boligtyper mellom bydelene. Generelt har Sandnes en stor andel eneboliger sammenlignet med andre byer. Sentrum har naturlig nok størst andel rekkehus og blokkbebyggelse. Utenom sentrum er det Bogafjell bydel som har den laveste andelen eneboliger. I kartene under kan man se boligkonsentrasjoner og antall boliger på kommunenivå, samt antall boliger og boligtype på bydelsnivå. Kartet finnes i en interaktiv utgave der man kan se detaljer for hvert område [her](#).

BOLIGKONSENTRASJONER OG ANTALL BOLIGER, SANDNES KOMMUNE

Oppvekst skole

Ordinær grunnskoleopplæring

Prognoser og fokusområder

- Nytt nasjonalt læreplanverk for hele grunnsopplæringen 1.-13. årstrinn ([Meld. St. 28 \(2015-2016\) Fag-Fordypning-Forståelse- En fornyelse av Kunnskapsløftet](#)).
- Nytt kapittel 9A i opplæringsloven som omhandler elevenes skolemiljø.
- Ny kvalitetsplan for oppvekst.
- Implementering av ny skoleutviklingsstrategi som også inneholder plan for digital satsing i Sandnesskolen.
- Opprettholde satsing på tilpasset opplæring med tilhørende lav andel elever med vedtak om spesialundervisning.
- Opprettholde de gode resultatene på elevundersøkelsen.
- Redusere forskjellene mellom skoler gjennom satsingen «Alle elevene er våre».
- Økt antall flyktningfamilier – usikre prognoser.
- Økt andel komplekse, ressurskrevende enkeltsaker i tjenesteområdet.
- Vertskommunesamarbeid mellom Sandnes kommune og Forsand kommune – Skolefaglig kompetanse på kommunalt nivå ([Bystyret sak 103/17](#))

Elevtallet og skolekapasitet

Tabellen under viser forventet vekst i samlet barnetall (6-15år) og elevtallsvekst i den offentlige grunnskolen framover.

Elevtallsutvikling	2018	2019	2020	2021	2022		2025	..	2030
Prognose for samlet barnetall per januar for perioden 2018-2030	10475	10686	10814	11023	11133		11369	..	11418
Skolestart august	2018	2019	2020	2021			2024		2029
Elevtallsprognose lagt til grunn i økonomiplan 2018-2030 - anslått elevtall i offentlig skole (95,6%) (((Kommunal elevtelling gjennomføres hvert år per 1. september. Benyttes i forbindelse med høstjustering for skolene og som grunnlag for ny fordeling i nytt budsjettår.)))	9964	10216	10338	10538	10643		10869	..	10916
Elevtallsøkning		252	122	200	105		36	..	26

Sandnes kommune vil fortsatt ha vekst i elevtallet. Bystyret har vedtatt at skolene skal utnytte ledig kapasitet før det blir bygget nye skoler. Det vil likevel være behov for investeringer i skolebygg i økonomiplanperioden. Nedenfor gis en oversikt over viktige prosjekt i kommende økonomiplanperiode:

- Ny Figgjo skole etableres med plass til 20 klasser og 560 elever(((K20-skole))). Forventet ferdigstilt til skolestart 2019.
- Skeiene ungdomsskole rehabiliteres, moderniseres og utvides til en U21-skole(((21 klasser, 588 elever))). Forventet ferdigstilt i løpet av høsten 2018.
- Bogafjell ungdomsskole etableres med plass til 18 klasser 504 elever (U18-skole). Bogafjell ungdomsskole planlegges ferdig til skolestart i august 2020.
- Sviland skole moderniseres og utvides til en skole med plass til 7 klasser og 196 elever (B7-skole). Sviland skole planlegges ferdig i løpet av årene 2020 – 2021.
- Sandved skole må utvides med nye 3 klasserom. Utvidelsen planlegges ferdig til skolestart i 2019.

[Skolebehovsplan 2018-2021 – vedtatt av bystyret 18.9.2017, i bsak 130/17](#), beskriver mer detaljert hvordan behovet for skolekapasitet skal dekkes i årene framover. Skolebehovsplanen beskriver blant annet behov for:

- Bygging av ny skole i Skaarlia med plass til 14 klasser og 392 elever (B14-skole). Planlegges ferdig til skolestart i august 2023
- Utvidelse av Hana skole med 7 nye klasser og 196 elevplasser til en skole med plass til 21 klasser og 588 elever (B21-skole). Utvidelsen planlegges ferdig til skolestart i august 2023
- Ny barneskole i Riska bydel ferdig til skolestart i august 2023.
- Bygging av ny idrettshall i tilknytning til Høyland ungdomsskole og ombygging av gymsalen og svømmebassenget som i dag finnes ved skolen
- I arbeidet med ny *Kommunedelplan for Sandnes sentrum* må behovet for en ny sentrumsskole utredes

Skolens samfunnsmandat

Utdanning er nøkkelen til utviklingen av et inkluderende kunnskapssamfunn. Utdanningssystemet er samfunnets viktigste bidrag til utvikling av barn og unges kunnskaper, ferdigheter og holdninger som grunnlag for å mestre eget liv i et demokratisk og mangfoldig samfunn.

I [kvalitetsplan for Sandnesskolen 2015-2018](#) defineres tjenestens omfang i innledningen:

Skolenes arbeid med barn og unge har en verdi både for den enkelte og for samfunnet, og derfor handler utdanning om å forvalte et samfunnsmandat. Det norske samfunnet har gitt skolen et omfattende mandat. Mandatet er nedfelt i [§ 1-1 Formålet med opplæringa](#), opplæringsloven, [læreplanens generelle del](#) og [læreplanene i fag](#). I følge mandatet skal elevene tilegne seg både kognitive, praktiske, sosiale og emosjonelle kompetanser, samt visse verdier og holdninger. Disse skal danne best mulig grunnlag for den enkelte elev – i sentrum for framtiden!

Kvaliteten i grunnopplæringen kjennetegnes av i hvilken grad de ulike målene for grunnopplæringen i samfunnsmandatet faktisk virkeliggjøres. Mange av målene for opplæringen er vanskelig å måle, og det gjør kvalitetsutviklingsarbeidet til en krevende og omfattende oppgave.

Nasjonale myndigheter har løftet fram [3 mål for kvalitet i grunnopplæringen](#), for å gi klare signaler til hele sektoren om hvilke aspekter som bør prioriteres:

- Alle elever skal mestre grunnleggende ferdigheter
- Alle elever skal inkluderes og oppleve mestring
- Alle elever skal gjennomføre videregående opplæring

Gjeldende [kvalitetsplan for Sandnesskolen 2015-2018](#) skal revideres og fornyes. Arbeidet med planen involverer hele oppvekstsektoren slik at planen blir godt forankret i hele organisasjonen.

Nytt nasjonalt læreplanverk

I nytt nasjonalt læreplanverk, utarbeidet av kunnskapsdepartementet, gis innholdet i grunnopplæringen fornyet innhold. Alle fagene i både grunn- og videregående skole skal fornyes. Av tverrfaglige tema legges det, i det nye planverket, vekt på folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap samt bærekraftig utvikling. Temaer som vi også finner igjen i kommunens eget kommuneplanarbeid.

Ny skoleutviklingsstrategi

Kunnskapssamfunnet stiller stadig større krav til endring og utvikling. Skolene utdanner i dag elever for framtidens arbeidsmarked og til jobber som enda ikke finnes. For å imøtekomme samfunnets utvikling og behov for innovasjon og nytenking er det nødvendig at elevene utdannes til å kunne bruke ny teknologi og å anvende tilegnet kunnskap på nye måter. Det utarbeides nå en skoleutviklingsstrategi som også inneholder en plan for digital satsing i Sandnesskolen. Målsettingen er at hver elev i skolen skal ha sin egen digitale enhet. Implementering av slik digital satsing vil

innbære endringsarbeid i forhold til kompetanseutvikling, pedagogikk, tekniske løsninger og administrative system.

Læringsmiljøet til elevene

I Sandnes kommune er et mål at alle elever skal oppleve å ha et trygt og godt skolemiljø, uten mobbing, krenkelser og diskriminering. Nytt kapittel [9A i opplæringsloven](#) gir nye regler for elevenes rettigheter og skolens plikter for å gi alle elever en opplevelse av et godt psykososialt skolemiljø. Det innføres aktivitetsplikt for skolene til å følge med, undersøke, gripe inn og iverksette tiltak når elever opplever krenkelser.

Alle elevene er våre

I kommunens strategidokument [«Alle elevene er våre»](#) legges det til grunn at alle elever skal inkluderes, uavhengig av sosiale, kulturelle, kognitive eller andre forskjeller. Strategidokumentet beskriver hvordan skolene i Sandnes skal arbeide for bedre læringsmiljø på alle nivåer.

Skolene opplever en økt andel komplekse, ressurskrevende enkeltsaker i tjenesteområdet. Ved å arbeide i tråd med strategidokumentet for [«Alle elevene er våre»](#) er målet at økt satsing på tilpasset opplæring skal gi en lavere andel elever med tilhørende vedtak om spesialundervisning. Det er viktige forutsetninger for tilpasset opplæring og tidlig innsats at det er god kompetanse på alle nivåer i skolesystemet og at kommunens ressurser utnyttes best mulig.

I Sandnes har skolene gode resultater på elevundersøkelsen. Skolene skal ha fokus på å opprettholde disse gode resultatene på elevundersøkelsen ved å ha særlig fokus på klasseledelse og elevens skolemiljø, der skolene i Sandnes har en utfordring i forhold til snitt for fylket og nasjonalt. Det er også viktig å fortsette arbeidet med å redusere forskjellene mellom skoler. Her er det viktig med individuell oppfølging av den enkelte skole, knyttet til skolens kunnskapsgrunnlag for [skolebasert kompetanseutvikling](#).

Skolen har, og tar hvert år imot, flere elever som har andre nasjonaliteter enn norsk. Mange av disse elevene er flyktninger som har bak seg traumatiske opplevelser og trenger særskilt tilrettelegging og oppfølging. Å planlegge for mottak av et økt antall flyktningfamilier er imidlertid vanskelig fordi det her er svært usikre prognoser for hvor mange som vil komme til kommunen.

Samarbeidsavtale med Forsand

Som ledd i forberedelser til kommesammenslåing mellom Forsand og Sandnes er Sandnes kommune overført all myndighet etter opplæringslova, i saker av ikke prinsipiell betydning. I saker etter opplæringslova som er av prinsipiell betydning skal Sandnes kommune foreta forberedende saksbehandling inkludert utarbeidelse av saksframstilling. Sandnes kommune skal bistå i forhold til fagutvikling for de ansatte og driftsoppgaver på skolen. Den inngåtte avtalen om vertskommunesamarbeid gjelder fra 01.07.2017 og ble vedtatt i [bsak 103/17 den 19. juni 2017](#). Samarbeidet på skoleområdet vil være positivt, for begge kommuner, i forhold til det videre arbeidet med kommunesammenslåingen.

Voksenopplæring

Sandnes læringssenter har ansvar for voksenopplæring, herunder grunnskole for voksne og opplæring i norsk- og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Oppdraget er gitt gjennom [opplæringslovens kapittel 4A](#). Sandnes læringssenter har en grunnfinansiering fra Sandnes

kommune. I tillegg finansieres driften av ulike statstilskudd, knyttet til ulike brukergrupper som ankommer kommunen. Flere nabokommuner har videre kjøpt tilbud til egne innbyggere fra Sandnes kommune.

Etter endringer i statlig mottaksapparat, er det usikkert hvilke brukergrupper (flyktninger/asylsøkere) kommunen vil motta. Dermed er det også usikkerhet i forhold til type tilskudd kommunen/Sandnes læringssenter vil få.

Sandnes læringssenter tilbyr grunnskoleopplæring for voksne som av ulike årsaker har behov for slik opplæring. Denne opplæringen er hjemlet i [opplæringslovens kapittel 4A](#). Sandnes læringssenter tilbyr videre spesialpedagogiske tjenester for voksne, inkludert logopedi og synspedagogikk.

Oppvekst barn og unge

I et folkehelseperspektiv og tidlig innsatsperspektiv står en fortsatt styrking og kvalitetssikring av grunntjenestene, helsestasjon og barnehage tilbudet, sentralt.

Fokusområder

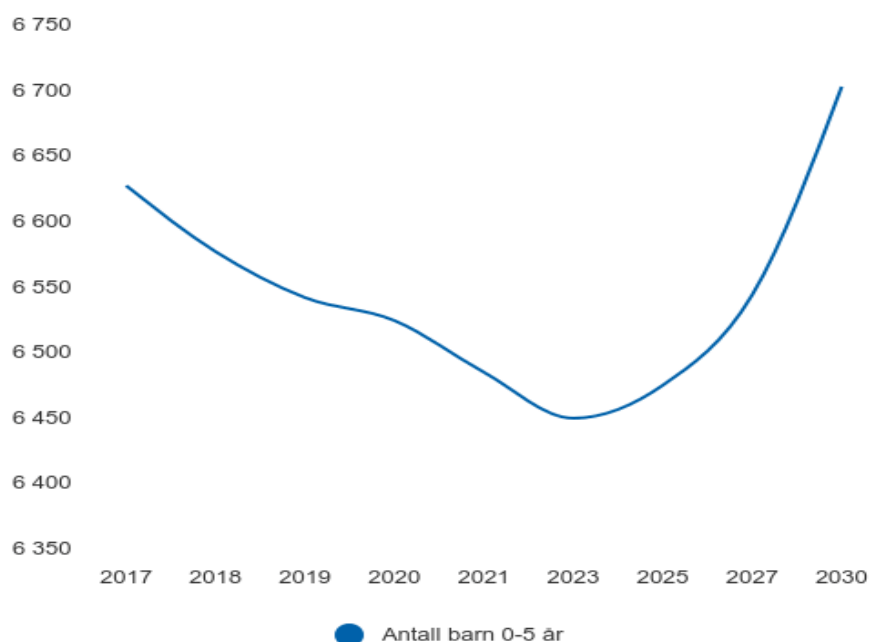
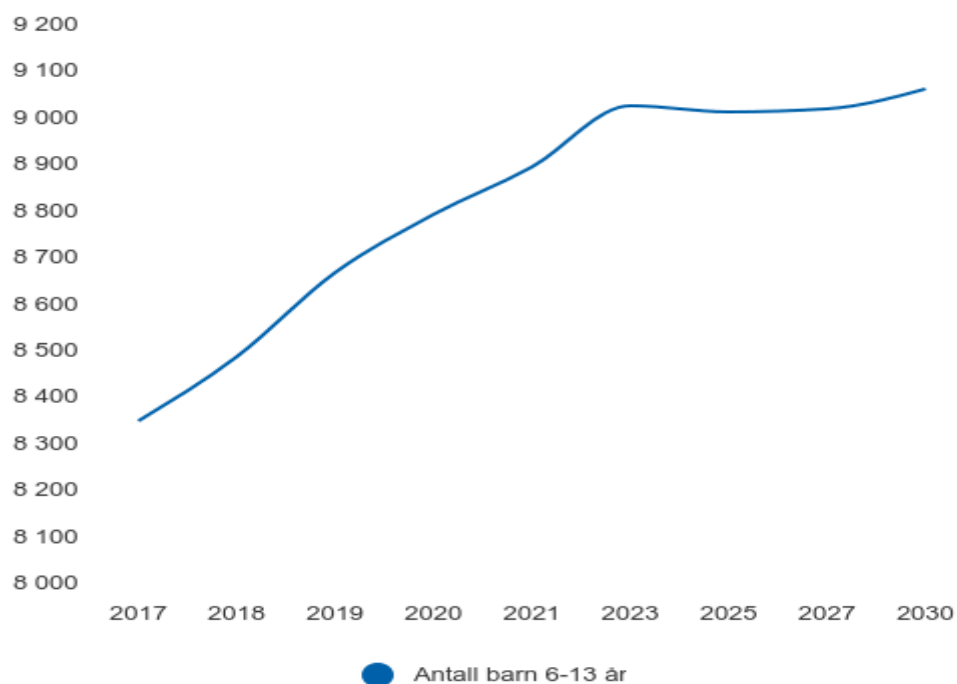
- Økende barnebefolkning også utover økonomiplanperioden
- Kunne tilby barnehageplass hvor og når det er behov
- Til tross for forventet lav vekst i aldergruppen 1-5 år, kan det bli behov for nye barnehageplasser fordi eksisterende avdelinger avvikles
- Lav voksentetthet i barnehagen krever høy kompetanse hos ansatte
- Forslag om endringer i barnehageloven om innføring av bemanningsnorm og skjerpet pedagogtetthet i barnehagene
- Søkerne velger i noen grad barnehageplass i andre kommuner
- Høy andel minoritetsspråklige barn og familier i kommunen
- Økt antall flyktningfamilier – usikre prognoser
- Lav barnehagedeltagelse for minoritetsspråklige barn
- Forvaltningsreform i barnevernet, større økonomisk ansvar til kommunene; usikkerhet knyttet til kostnader
- Stigende barnefattigdom som følge av arbeidsledighet, usikre prognoser
- Økte forventninger til et individfokusert PPT i motsetning til et systemrettet PPT i tråd med statlige krav og føringer
- Dimensjonering av psykisk helsetjeneste for barn og unge i forhold til behov
- Forhindre frafall i videregående opplæring
- Behov for økt satsing på ungdom med begynnende rus- og kriminalitetsproblematikk
- Nye retningslinjer for helsestasjonstjenester krever økt tilgjengelighet/ressurser
- Økt andel komplekse, ressurskrevende saker innen alle enhetene i tjenesteområdet

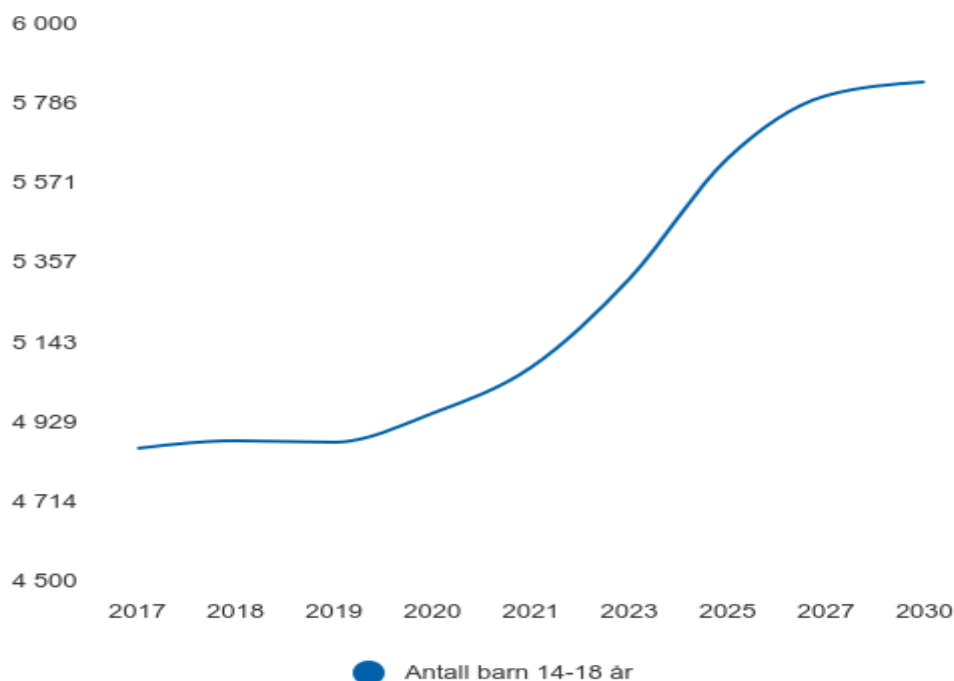
Prognose – barnebefolkning

Befolkningsframskrivingen viser at antallet barn mellom ett og fem år vil gå noe ned fram mot 2022, og deretter øke litt. I 2016 ble det født 1134 barn, en økning på om lag 7 prosent

fra 2015. Dette innebærer at nedgang i den yngste delen av barnebefolkningen ikke skyldes nedgang i fødsler, men utflytting og redusert tilflytting. For aldersgruppen 0-13 viser prognosen en økning i økonomiplanperioden på om lag 5 prosent og for gruppen 14-18 er prognosen om lag 6 prosent.

Dette innebærer at alle enheter i tjenesteområdet vil få en vekst i behov for tjenester og tiltak.

Midlertidig overkapasitet av barnehageplasser

I Sandnes kommune er det politisk vedtatt et ønske om at flest mulig barn får tilbud om barnehageplass når foreldrene ønsker det. Det er videre et mål at søkerne skal få tildelt barnehageplass som er slik lokalisert at søkeren tar imot plassen. Det er imidlertid en utfordring å tilby barnehageplass i nærområdet til alle søkere - noen bydeler har for lav kapasitet til tross for at kommunen totalt sett har hatt overkapasitet av barnehageplasser. Ved starten av nytt barnehageår 2017 har barnehagene i Sandnes ledig kapasitet tilsvarende 17 avdelinger. Det pågår nå et arbeid for å avvikle drift i eksisterende barnehager for å redusere overkapasiteten. Den ledige kapasiteten i barnehagene kan forsvinne raskt i takt med planlagt avvikling av drift i to barnehager samt gjenåpning av avdelinger for å møte behovet for barnehageplasser. Hana barnehage avvikles fra august 2018 på grunn av bygningsmessige forhold. Rådhusmarka barnehage avvikles fra august 2019 da denne kun har en midlertidig plassering og området er nå regulert til boligformål. Den ledige kapasiteten i barnehagene forventes å ligge på 5 avdelinger ved nytt barnehageår 2019. Det knytter seg usikkerhet til 42 private barnehageplasser lokalisert i Riskatun. Dette tilsvarer 3 småbarnsavdelinger.

Kommunen vil fortsette dagens praksis med løpende tildeling av ledige plasser. I tillegg til løpende opptak skal det nå også lyses ut plasser tilsvarende to avdelinger med oppstart 1. januar 2018. Barnehager som i dag har redusert drift åpner da gradvis de stengte avdelingene i tråd med behov. Innføring av ekstra barnehageopptak ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av barnehagebehovsplanen i [bsak 97/17](#).

Antall søkere som tar imot barnehageplass har gått opp de senere årene og det forventes at dekningsgraden fortsatt vil være stigende. Faktorer som gratis kjernetid, nasjonal ordning for redusert betaling og det at flere barn har fått barnehagerett gjør at flere takker ja til

barnehageplass. Det er videre ønskelig å stimulere til en økning i barnehagedeltagelsen i gruppen minoritetsspråklige barn.

Foreslått endring i bemannings- og pedagognorm i barnehagene

Lovforslag om innføring av bemanningsnorm og skjerpet pedagognorm i barnehagene er ute på høring. Det tas sikte på at de nye reglene vil være gjeldende fra august 2018. For Sandnes kommune betyr dette at det må gjøres endringer i gruppestrukturen i barnehagene. Barnehagene legger i dag opp til effektive grupper som gir mer enn 6 barn per ansatt, mens det etter ny pedagognorm ikke skal være mer enn 6 barn per ansatt. Dette kan redusere den midlertidige overkapasiteten i barnehagene, og det kan få konsekvenser for barnehageutbygging med kostnader til både drift og investering.

Barnefattigdom

Det har vært en økning i antall minoritetsspråklige barn i barnehagene de siste årene. Gruppen minoritetsspråklige barn har til tross for økning i barnehagedeltagelsen fremdeles noe lavere deltagelse enn norskspråklige barn. Det er ønskelig at flere minoritetsspråklige barn søker og tar imot barnehageplass. Ett av tiltakene i [kommunens Barnefattigdomsplan](#), vedtatt i [bsak 45/17](#), er å øke barnehagedeltakelsen for utsatte barn og/eller minoritetsspråklige barn. Forskningen er entydig når det gjelder samfunnseffekten av økt barnehagedeltagelse for denne gruppen. Mye tyder på at kommuner som gjør en spesiell innsats for å øke barnehagedeltagelsen når det gjelder denne gruppen, oppnår høyere barnehagedeltagelse. Å arbeide for å redusere og forebygge fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier er en prioritert oppgave. Barnehagedeltakelse vurderes som en viktig faktor for utjevning av sosiale ulikheter.

Nye, faglige retningslinjer for helsestasjonstjenester

Helsedirektoratet har gitt tilskudd til kommunen til styrking av helsestasjonstjenester i 2017. [Nye faglige retningslinjer for helsestasjon og skolehelsetjenesten stiller](#) (ferdigstilles høst 2017) blant annet økt krav til daglig tilgjengelighet av helsesøstre på skolene. Det vil også komme krav om økt legetilgjengelighet. Videre stilles det nå også tydeligere krav til å gjennomføre hele helsestasjonsprogrammet (0-6 år).

Den utviklingsfremmende barnehagen

I barnehagene implementeres nå «Den utviklingsfremmende barnehagen». Programmet er et ledd i satsing på tidlig innsats i barnehagene og skal fremme barns omsorgs- og læringsmiljø som følge av økt kvalitet på de ansattes samspill med barna. Programmet skal gjelde alle avdelinger i alle kommunale barnehager samt de fleste private barnehagene i kommunen. Det er gjennomført et stort arbeid for å tilrettelegge, øke kunnskap og forberede barnehagene på programmet. Programmet bygger på systemet CLASS (((Classroom Assessment Scoring System))) og gjennomføres i samarbeid med private barnehager i kommunen og barnehagenes støttetjenester (((PPT, styrket barnehage og FBU))), samt i samarbeid med Spedbarnsnettverket(((Nasjonalt nettverk for sped- og småbarns psykiske helse))) i RBUP(((Regionsenter for barn og unges psykiske helse))) For å sikre god gjennomføring og vurdere nytten av systemet skal RBUP gjennomføre følgeforskning for evaluering av satsingen. Endelig rapport fra RBUP skal legges fram innen utgangen av 2018.

Psykisk helsearbeid for barn og unge

Barne- og familieenheten (BFE) har primæransvar for psykisk helsetjeneste til barn og unge i Sandnes kommune. Vi regner med at om lag 15-20 prosent av barne- og ungdomsbefolkningen har nedsatt funksjonsevne på grunn av psykiske plager som angst, depresjon og atferdsvansker. Om lag 8 prosent har så alvorlige problem at de tilfredsstiller kriterier for psykisk lidelse. Tall fra spesialhelsetjenesten BUPs Sandnes viser at det har vært en økning i antall henvisninger de siste årene. [Plan for psykisk helsearbeid 2017-2022 ble vedtatt i bsak 104/17.](#)

Forskning viser at det er sammenheng mellom fattigdom og økt risiko for psykiske vansker. Vår regions økte arbeidsledighet gjør at en kan få økte sosiale forskjeller som igjen kan gi økt risiko for utvikling av psykiske vansker. [Plan mot barnefattigdom Sandnes kommune 2017-2025](#) er et viktig verktøy, som gir ansvar på tvers av tjenesteområdene, i arbeidet for å redusere og forebygge fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier i Sandnes kommune.

Helsestasjoner, barnehager og skoler har sentrale roller for å bidra til god utvikling og god psykisk helse hos barn og unge. Barnehagedeltakelse har vist seg å ha stor betydning for barns utvikling og videre læring. For sårbare barn har barnehagedeltakelse en særlig positiv betydning for læring og utvikling på sikt.

Kartleggingsdata fra [Ungdata](#) viser at ungdom i videregående skole, særlig jenter, ligger over landsgjennomsnittet når det gjelder forekomst av følelse av tristhet og ensomhet. Det er særlig jenter fra familier med lav økonomisk status som er overrepresentert blant de med dårlig psykisk helse.

PPT jobber systematisk for å etablere praksis og system for i enda større grad være en støtte for barnehager og skole ved organisasjonsutvikling og kompetanseheving. Skolenes satsing på «alle elevene er våre» og barnehagenes «Den utviklingsfremmende barnehagen» er kommunens overbygging for enhetens systemarbeid.

Det kriminalitetsforebyggende arbeidet som utføres av SLT er en viktig del av det forebyggende arbeidet innen psykisk helse. SLT-arbeidet i kommunen skal jobbe på systemnivå for å forebygge og avhjelpe kriminalitet. SLT-koordinator samarbeider tett med skoler, skolehelsetjeneste, helsestasjon for ungdom og BFE for at oppfølging av enkeltungdom og ungdomsgrupper er samordnet med systemarbeidet. Arbeidet til SLT omfatter tiltak rettet mot ungdom i alderen 12-23 år. Hos BFE har SLT-koordinator ledet opprettelse av et eget ungdomsteam som skal følge opp ungdommer som er i ferd med å utvikle negative atferdsvansker som kriminalitet og vold.

Barnevernet er til for de barna som har en spesielt krevende og utfordrende livssituasjon. Barn og unges psykiske helse er et viktig satsingsområde både nasjonalt og lokalt og barneverntjenesten i Sandnes skal styrke sin kompetanse på dette området.

Levekår

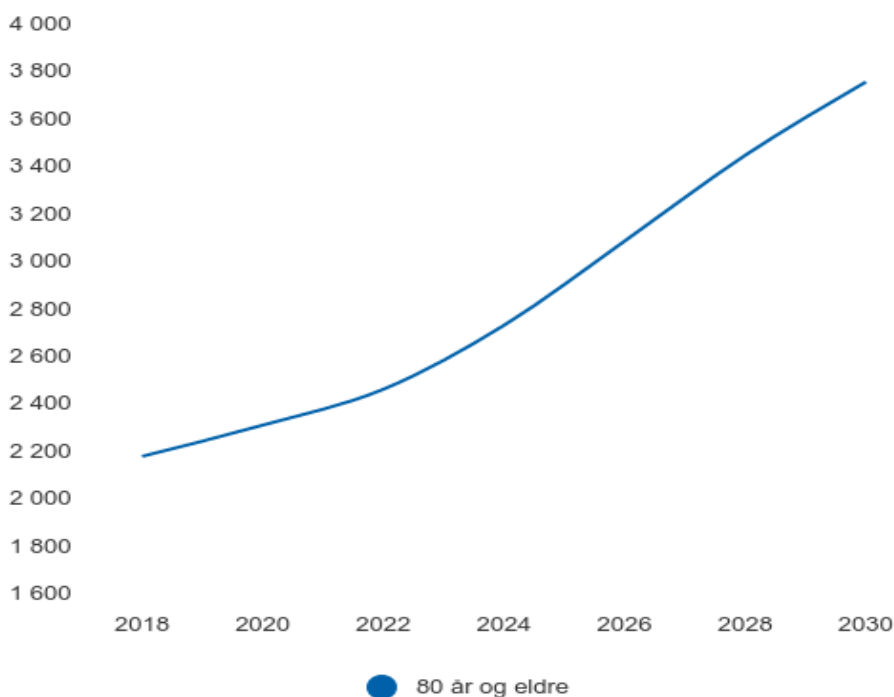
Utfordringer- prognoser:

- Økende eldrebefolkning
- Tilpassede boliger og tjenester
- Økende andel unge uføre på grunn av svekket psykisk helse
- Overføring av oppgaver fra stat til kommune
- Økt arbeidsledighet – stabilisering, men fortsatt høyt
- Ung befolkning – utsatt gruppe i lavkonjunktur
- Antall flyktninger – usikre prognoser
- Høy andel innvandrere – usikkert bilde fremover
- Etterspørselen etter sosialtjenester er sterkt knyttet til konjunktorendringer i samfunnet, og påvirkes særlig av utviklingen på arbeids- og boligmarkedet
- Økende ventelister for varig tilrettelagte arbeidsplasser for funksjonshemmede (VTA)
- Stort behov for helsepersonell

Levekår yter hovedsakelig tjenester til voksne. Etterspørselen etter tjenester øker med økende befolkning, spesielt i antall eldre. Andre samfunnsfaktorer påvirker også etterspørselen, her kan nevnes hvordan arbeidsmarkedet er, befolkningens helsetilstand, sosiale forhold, forventninger og statlige føringer.

Økende eldrebefolkning

Figuren under viser at vi vil få en vekst i aldersgruppen 80 år og eldre i tiden framover. Veksten vil være raskt økende med en markant stigning etter 2022. Det forventes en økning av antall 80 år og eldre på 1 581 personer fra 2018 til 2030. Veksten i personer over 90 år vil følge noenlunde samme kurve og øke med 189 personer fram til 2030.

Prognosen viser også at andelen av kommunens befolkning som er over 80 år vil stige fra 2,9 prosent i 2018 til 4,2 prosent i 2030.

Omsorgstjenesten

Omsorgstjenesten skal gi gode tjenester tilpasset brukernes behov. Målet er at tjenestene skal gis på laveste og mest effektive nivå. De fleste ønsker å bo i eget hjem så lenge som mulig og aller helst hele livet. En forutsetning for å lykkes er at boligen og nærområdet er tilpasset en dårligere helse samt at det skapes trygghet og en forvisning om at tjenester er tilgjengelig ved behov. Hverdagsrehabilitering bygger opp under at den enkelte skal mestre livet på egenhånd. For befolkningen generelt er det viktig med treningsgrupper med vekt på generell styrketrening og fallforebygging.

Hjemmetjenesten er ryggraden i kommunens omsorgstjeneste. Hjemmetjenesten skal ha fokus på hva som er viktig for brukerne og fokusere på mestring i hverdagen. Har hjemmetjenesten dårlig kapasitet og liten kompetanse vil dette kunne føre til at flere må få tjenester på et høyere omsorgsnivå enn ønskelig. Både behovsvekst og oppgaveforskyving fra spesialisthelsetjenesten stiller økte krav til hjemmetjenesten. Dersom brukere tildeles hjemmesykepleie i 2030 som i 2017 viser prognosene en økning fra 1 154 brukere i 2017 til rett under 1 800 brukere i 2030.

På grunn av veksten i antall eldre vil det være behov for flere heldøgns plasser (sykehjem) og boliger med heldøgnsbemanning (bokollektiv/bofellesskap). En godt utbygd hjemmetjeneste, velferdsteknologi og hverdagsmestring vil utsette behovet for heldøgns plass. Per 30. september er det 3 personer som venter i eget hjem på langtidsopphold i sykehjem, i tillegg er det 13 som har korttidsopphold i påvente av langtidsvedtak. Kommunal forskrift om rett til langtidsopphold ble gjort gjeldende fra 1. juli 2017. Den har ikke ført til vesentlige endringer i søkermengden.

Tabell over plasser i økonomiplanperioden.

Plasser med heldøgnsbemanning	2017	2018	2019	2020	2021
Antall plasser 1. januar 2016	474				
Rundeskogen bo- og aktivitetssenter, tredje etasje	20				
Reduksjon Lura grunnet oppussing	-18				
Rundeskogen bo- og aktivitetssenter, fjerde etasje	20				
Reduksjon dobbeltrom	-6				
Reduksjon Gjesdal	-6				
Rundeskogen bo- og aktivitetssenter, femte etasje	21				
Reduksjon dobbeltrom	-6				
Antall plasser 1. oktober 2017	499	499	499	499	499
Oppstart Lura etter oppussing			14	14	14
Reduksjon dobbeltrom			-6	-6	-6
Sum disponible plasser per 31.12 per år	514	499	507	507	507
Sandnes kommunes dekningsgrad i prosent av eldre over 80 år	23,7	22,4	22,2	21,5	20,9

Sandnes kommune er vertskommune for Jæren øyeblikkelig hjelp. Av de 12 plassene disponerer Sandnes seks plasser. Plassene skal erstatte innleggelser på sykehus.

Behovet for heldøgns plasser vil stige i takt med økningen i antall eldre. Det satses sterkt på tiltak som kan redusere behovet og det er vanskelig å si noe eksakt om virkningen av tiltakene. Økning i antall eldre vil samtidig gi en økning av demenslidelser. Et forebyggende tiltak for hjemmeboende personer med demens er oppfølging i hjemmet samt tilrettelagte dagaktivitetstilbud. I planene for framskriving av behov legges det til grunn en dekningsgrad på 22 prosent av befolkningen som er 80 år og eldre.

Plasser med heldøgnsbemanning	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030
Antatt behov	489	519	552	611	689	769	837
Sandnes kommunes dekningsgrad i prosent	22	22	22	22	22	22	22

En annen gruppe som også har behov for tilrettelagte boliger med tilgang til tjenester hele døgnet, eller store deler av døgnet, er personer med nedsatt funksjonsevne. Dette innbefatter både fysiske funksjonshemminger og psykisk utviklingshemming. Det er 33 personer per 31. august som er kvalifisert og venter på slik bolig, av disse er 7 mellom 16 og 18 år. I NOU 2016:17 «På lik linje» fremholdes det at en god bosituasjon er viktig for alle mennesker og særlig for de som har behov for stabilitet og forutsigbarhet. NOU foreslår en lovfesting av det kommunale ansvaret for å skaffe egnede og tilpassede boliger til denne gruppen.

Boliger for personer med nedsatt funksjonsevne	2018	2019	2020	2021	2022	2025	2030
Antall boliger per 1. januar 2018	147	147	147	147	147	147	147
L13 Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse				8	8	8	8
L14 To leiligheter i tilknytning til L13					2	2	2
Sum alle boliger	147	147	147	155	157	157	157
Behov ved samme dekningsgrad som 2018 (prosentandel av befolkning)	147	149	151	153	155	162	173
Økt behov pga befolkningsvekst	2	2	2	2	2	7	11
Korrigert behov etter nye bygg	2	2	2	-6	0	7	11
Personer på venteliste	36	38	40	34	34	41	52

Rus og psykisk helse

Tilgang til boliger med tilpasset oppfølging er utfordrende, både til psykisk syke og mennesker med rusavhengighet. Om lag 80 prosent av kommunale boligsøkere har nå behov for oppfølgingstjenester eller særskilte boligløsninger. Gjennom boligsosialt handlingsprogram skal flere boligprosjekt for målgruppene realiseres. Det er nødvendig å sikre tilpassede oppfølgingstjenester slik at brukerne mestrer å bo. Opptrappingsplanen for rus gir både faglige føringer og styrkede økonomiske rammer til rustjenestene. Midlene blir nytt til å videreføre igangsatte prosjekter som er finansiert av statlige prosjektmidler som fases ut og til å videreutvikle tjenestene i tråd med føringene.

I tråd med samhandlingsreformens intensjoner utskrives flere pasienter med svært omfattende behov for tjenester og tilrettelagte botilbud fra spesialisthelsetjenesten. Dette krever tilgang på tilrettelagte botilbud og store oppfølgingsressurser. Kommunen søker å gi slike tjenester i ressurseffektive tiltak. En erfarer at det kommunale handlingsrommet til regulerende tiltak overfor brukerne er begrenset gjennom lovverket og at dette gir utfordringer med tanke på ivaretagelsen av tiltak for de med størst utfordringer.

Blant unge er dårlig psykisk helse hovedårsak til uføretrygd. Tidlig tilgang på psykisk helsetjenester kan forebygge videre problemutvikling.

Gjennom statlige føringer vil kommunene få flere oppgaver i forhold til helsetjenester til ruslidelser og psykiske. Dette gjelder:

- Varslet innføring av betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter fra rus- og psykiatrisk behandling i spesialisthelsetjenesten, tidligst fra 2019.
- Fact-team er opprettet som prosjekt i samarbeid med spesialisthelsetjenesten. Dette skal gi sammenhengende, helhetlige og ambulante tjenester til personer med omfattende vansker innen rus og psykiske lidelser og som i liten grad nyttiggjør seg de ordinære hjelpetjenestene. Tiltaket skal evalueres og videre drift etter 2018 vil kreve nye midler tilført i rammen.
- Gjennom prosjektet Rask psykisk helsehjelp har kommunen lavterskel tilbud til innbyggere med mildere psykiske vansker. Rådmannen har innarbeidet midler i rammen til videreføring av prosjektet etter 2017.

Sosiale tjenester

Tjenestene innenfor området skal bedre levekårene for vanskeligstilte, forebygge sosiale problemer og bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig.

Arbeidsledigheten er høy lokalt og er per september 4,1 prosent i Sandnes. Dette er høyt sammenlignet med nasjonale tall og historisk, men med noe nedgang siste måneder. Høy ledighet innvirker på antallet brukere og behovet for ytelser fra NAV framover. Nasjonalt ligger ledigheten på 2,7 prosent og 3,4 prosent i fylket totalt. Den økte arbeidsledigheten rammer unge og innvandrere mer enn andre. En del av disse har behov for sosialhjelp. Andelen brukere av sosialhjelp med

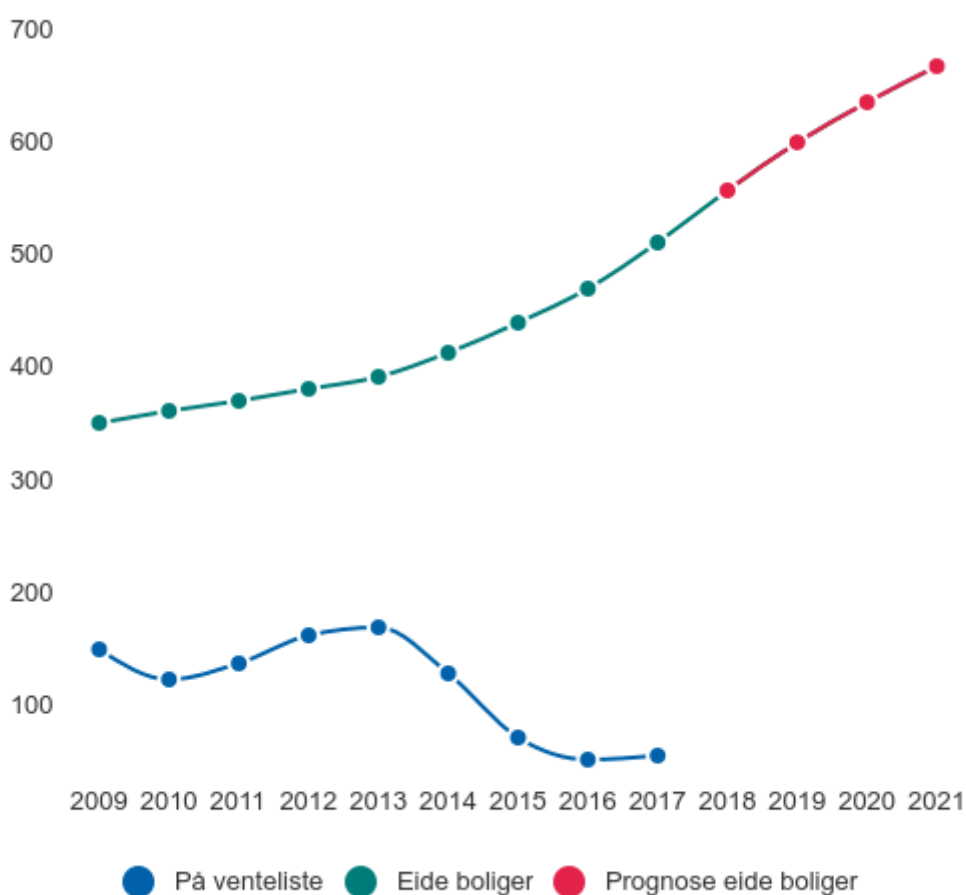
forsørgelsesansvar for barn under 18 år øker. Å vokse opp i lavinntektsfamilier kan få konsekvenser for barns utvikling og framtidsutsikter. Innsats rettet for å forebygge barnefattigdom og dempe konsekvenser av å leve i utsatte familier har stort fokus.

Unge er utsatt ved økende arbeidsledighet. Ungdomsledigheten i Sandnes ligger på 3,3 prosent av befolkningen 16-29 år. Antallet unge sosialhjelpsmottakere øker mer enn gruppen totalt. Per august 2017 har 425 unge under 25 år fått sosialhjelp. Det er om lag 100 unge som har sosialhjelp som viktigste inntektskilde til enhver tid. Både kommunale og statlige NAV tjenester prioriterer innsats rettet mot å få unge over i jobb og utdanning. Innsatsen fortsetter blant annet gjennom aktivitetsplikten og UKA. NAV stat styrker sine virkemidler rettet mot unge.

Andelen sosialhjelpsmottakere der liten norskspråklig kompetanse hindrer arbeidsdeltakelse øker. Per 2017 gjelder dette om lag 100 personer som har behov for sosialhjelp over lang tid. Det er behov for tett, tilrettelagt oppfølging og språktrening for at denne gruppen skal kunne nyttiggjøre seg ordinære arbeidstiltak eller jobb.

Selv om antallet bostedsløse er redusert gjennom målrettet innsats for å øke boligmassen (((innretting av tjenestene i forhold til behov, sammen med et bedret leiemarked))), er det fortsatt behov for tydelig satsning på boligsosial utvikling og tiltak. Dette gjelder særskilt å bygge opp kapasitet i forhold til mennesker med omfattende behov for tilpasning av bolig og tjenester for å mestre boforholdet. Dette bekreftes i kartlegging gjennomført av NIBR i desember 2016. Videre må kommunen jobbe langsiktig for å hindre utstøtning fra boligmarkedet ved ny konjunktursvingning. Gjennom boligsosial handlingsplan og avsatte investeringsmidler skal en imøtegå behovene.

BOLIGER FOR VANSKELIGSTILTE, VENDELISTE

Flyktninger

Den internasjonale flyktningsituasjonen medførte økt antall flyktninger til Norge og Sandnes i 2016 og 2017. Asyltilstrømningen har avtatt siste år og behovet for å bosette flyktninger går ned, men prognosene er usikre. Antallet familiegjenforente øker og dette forventes også i 2018. Kommunen bosetter 145 flyktninger i 2017. Det forventes betydelig redusert bosettingstall for 2018. Det er nødvendig å tilpasse tjenestene i tråd med bosettingstakten. Det er utfordrende å planlegge driften fordi mottakstallene svinger.

Tilrettelagt arbeid

Ventelister for varig tilrettelagt arbeid øker og er for tiden på nær 30 personer. Antallet plasser styres av statlige myndigheter. Det er signalisert at det ikke vil komme økt antall VTA plasser for kommunens innbyggere. Dette gir press på kommunale tjenester og mindre arbeidsrettet aktivitet til brukerne. I statsbudsjettet for 2018 har regjeringen foreslått en økning i antall VTA plasser. Rådmannen har lagt inn midler til 10 nye plasser i [tiltak L33](#).

Helsepersonell

Fram mot 2030 vil det bli en betydelig økning i behovet for helsepersonell. Det utdannes ikke nok helsefagarbeidere, sykepleiere og vernepleiere for å dekke behovet både til å erstatte personer som oppnår aldersgrense og nye stillinger.

Mangelen på høyskoleutdannet personell merkes nå ved at det er få kvalifiserte søkere til sykepleier- og vernepleierstillinger. Det må satses på rekruttering ved å ha store stillinger, aktivt fagmiljø og muligheter for kompetansebygging.

Byutvikling

Sandnes skal være en attraktiv by hvor innbyggerne og besøkende kan leve et godt liv. Kommunen skal legge til rette for den forventede befolkningsveksten. Gode planer, utbyggingsavtaler og byggesaksbehandling skal bidra til å sikre ønsket samfunnsutvikling.

Folkehelse og levekår

En bærekraftig samfunnsutvikling forutsetter at vi satser forebyggende på folkehelse og levekår. Det forutsetter også en balansert befolkningsutvikling. Innbyggerne er kommunens viktigste ressurs. Folkehelse er derfor en lønnsom investering i fortsatt vekst og bærekraftig utvikling for Sandnes. Økt befolkning gir økt utbygging som setter et press på den blå/grønne infrastrukturen. Med økt befolkning er LNF-områdene og de blågrønne kvalitetene i byggesonen enda viktigere. Aktivt jordvern er det viktigste tiltaket for å ta vare på landbruksnæringen.

Byutviklingen må sikre blågrønne omgivelser og kommunens historiske og bevaringsverdige kvaliteter. De blågrønne elementer bør knyttes opp mot hage- og landbruksdyrking, klimatilpasninger og rekreasjon. Vi må også skape et urbant sentrum hvor det legges til rette for fysisk aktivitet med møteplasser, grøntområder og gang- og sykkelveier. Spørsmålene er da hvordan kan vi som kommune redusere klimagassutslipp i kommunen og hvordan kan vi føre en arealpolitikk som reduserer transportbehovet? Utfordringene og mulighetene berører hele regionen, og krever samhandling og felles oppgaveløsning på tvers av tjenesteområdene i kommunen og mellom kommunene i regionen.

Mindre bilbruk og mer kompakt byutvikling

Sandnes består av både urbane og rurale områder. De nasjonale forventningene knyttet til attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder må derfor møtes gjennom et bredt spekter av virkemidler.

En sentral føring er at veksten i persontransporten i storbyområdene skal foregå med kollektivtransport, sykkel og gange. Målet er nullvekst i personbilreiser frem mot 2030. Sandnes har i dag en lav kollektiv- og sykkelandel (5 % for begge) og en bilandel på over 60 %. For innbyggerne innebærer nullvekstmålet en betydelig endring i reisevaner fra personbil til kollektiv, sykkel og gange. For kommunen innebærer nullvekstmålet en betydelig satsing for å legge til rette for flere på sykkel og til fots, på kunnskap og motivasjon hos innbyggerne og utbygging av infrastruktur. Bruk av restriktive virkemidler må vurderes, samt bevisste retningsvalg i forhold til arealutvikling og utbyggingsmønster. Sandnes skal følge opp nasjonale klimamål på en måte som gir merverdi for befolkningen. Mer sykling og gåing gir bedre folkehelse og mer folkeliv i gatene. Et styrket kollektivtilbud mellom sentrum og tettstedene vil også knytte de ulike delene av kommunen tettere sammen og gi befolkningen nye muligheter til å bevege seg uten bil.

For å lykkes med å nå det nasjonale nullvekstmålet kreves en dreining mot mer kompakte byer.

Fortetting og transformasjon er da et av flere sentrale byutviklingsgrep. Areal og transport skal i større grad samordnes. Sandnes kommune har definert en byutviklingsakse langs fremtidig bussveitrasé og kollektivknutepunkt. Som del av ny kommuneplan jobbes det med en strategi som vil detaljere hvilke områder som er særlig aktuelle for transformasjon og fortetting. Å møte et fremtidig boligbehov gjennom stor grad av byomforming er både kostnads- og tidkrevende. For å lykkes kreves tydelig styring gjennom proaktiv politikk og virkemiddelbruk, og tett dialog med utbyggermiljøene. Fortettingsstrategien krever økt bevissthet om sosiale konsekvenser ved å bygge mer kompakt. Kommunen trenger også mer forskning og erfaringsbasert kunnskap om hva som skaper gode og blandede bomiljø. Nærhet til kollektiv, gode møteplasser, grønne strukturer, friområder og utemiljø, støy og forurensning vil være helt sentrale tema.

Attraktiv og klimavennlig by

En klimavennlig og bærekraftig by ivaretar innbyggerne så vel som miljøet. Endringer i klima har ført til et endret nedbørsmønster med kraftigere nedbør over kortere tidsrom enn tidligere.

Klimatilpassingstiltak vil være viktig for å møte fremtiden med håndtering av overvann og sikring av flomveier for å hindre skader på eiendommer og infrastruktur. Bevaring av grønne områder er et viktig ledd i dette arbeidet som også øker attraktiviteten i byen. Et viktig verktøy for kommunen i dette arbeidet er gode, robuste og langsiktige planer ved utbygging så vel som oppgradering av infrastruktur.

For å begrense global oppvarmingen er det også viktig å redusere klimautslippene våre samtidig som vi ivaretar miljøhensyn og bygger en attraktiv by. Å tilrettelegge for at sykkel blir et foretrukket fremkomstmiddel i byen vil bedre bymiljøet med redusert støy og forurensning så vel som å bidra til bedre folkehelse. Energieffektivisering og smart styring av kommunens bygg og infrastruktur samt å benytte nye energikilder vil redusere utslipp og kostnader.

Sikre gode oppvekst- og boforhold for alle

Folkehelsen i Sandnes kjennetegnes generelt av en befolkning med bra helsetilstand og med gode oppvekst- og boforhold. Samtidig opplever Sandnes økte sosiale forskjeller blant befolkningen, blant annet i form av andel barn i lavinntektsfamilier og økende inntektsulikhet. I tillegg til muligheter for

inntekt og utdanning, er oppvekst- og bomiljø avgjørende for hvilke konsekvenser en slik utvikling kan få.

Bolig er en forutsetning for deltakelse i utdanning og arbeidsliv. I tillegg til å ivareta bokvalitet ved nye boliger, er det viktig å tilføre variasjon av boligtyper slik at personer med ulike ressurser skal kunne finne gode boliger i trygge bomiljø. I tillegg til boligens kvaliteter er allment tilgjengelige byrom, tilgang på servicefunksjoner og områder for rekreasjon, støy/luftkvalitet og mulighet for fremkommelighet/mobilitet viktige kvaliteter å se i sammenheng med oppvekst- og bomiljø.

Regionen har i stor grad et felles bolig- og arbeidsmarked. Pendling mellom kommunene gir utfordringer for transportsystemet og klimamålene. Mange av utfordringene i Sandnes må derfor løses i samarbeid med de andre kommunene i regionen.

Tilrettelegging for friluftsliv og Sandnes sin rolle som regional friluftarena

For å opprettholde kommunes fokus på viktigheten av rekreasjon, opplevelse og fysisk aktivitet i grønt og friluftsområder, prioriteres det å bedre tilgjengeligheten til og i viktige områder. For å få til dette må det investeres i arealer for friluftsliv. Alt som stimulerer fysisk aktivitet, og dermed folkehelse, skal inngå som en naturlig del av den offentlige infrastruktur. Dette vil også sette områdene bedre i stand til utvikling av mer aktivitetsturisme.

Idrett

Hovedformålet for Sandnes kommunes idretts- og aktivitetspolitikk er å legge til rette for fysisk aktivitet primært for alle byens innbyggere, men også for besøkende.

Ved siden av fortsatt å stimulere frivillige organisasjoner og å være aktiv pådriver i anleggsutviklingen, skal kommunens engasjement også rettes mot mennesker som er lite fysisk aktive og de egenorganiserte. Regelmessig fysisk aktivitet for mennesker i alle aldersgrupper har stor betydning for helsen, både i oppveksten og senere i livet. Målet er både å få bygget flere tradisjonelle og utradisjonelle idrettsanlegg, men også å tilrettelegge for «kroppsbevegelse» for alle aldre og alle brukere.

Kultur

Sandnes sentrum skal være en levende by – både ute og inne. Sandnes har et rikt kulturliv, der innbyggerne i stigende grad opplever nærhet til flere kulturer gjennom mangfold av livsstiler, internasjonale impulser og økt innvandring. Fritiden øker og «det gode liv» innebærer forventninger til et variert og attraktivt kultur- og fritidstilbud.

Sandnes blir stadig et mer flerkulturelt samfunn med omtrent 21 prosent av befolkningen som er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Etterkrigsgenerasjonen når snart pensjonsalder med endrede behov og ønsker. Mange kulturaktiviteter preges nå av at kulturuttrykkene smelter sammen slik at en og samme aktivitet kan ha elementer av både musikk, dans og ulike visuelle uttrykk.

Dette gir en rekke utfordringer og en rekke positive ressurser å spille på, gjennom behov for nye eller endrede tjenester, lokaler, men også nye muligheter for samarbeid. Sandnes kommunes virkemidler må møte fremtidens behov for fleksibilitet og funksjonalitet innen kunst- og kulturområdet

Kommunen har en viktig rolle som formidler av dokumentasjon gjennom bibliotek, kommunens arkiver og kartverk. Bred tilgang til- og sikker dokumentasjon, er en forutsetning for samfunnets stabilitet, innbyggernes tillit, et levende demokrati, folkeopplysning og egenutvikling.

Frivillige organisasjoner, kirker og trossamfunn, bibliotek, kulturskole og andre kulturtilbud er viktige og blir viktigere møtesteder hvor enkeltmennesker deltar i et fellesskap på tvers av funksjon, alder, etnisk, sosial og kulturell tilhørighet.

Sosiale møteplasser blir viktigere for å oppmuntre til at folk treffes og knytter kontakt. Sosiale møteplasser kan være aktivitetssentre for unge og eldre, bibliotek, kulturskole kultur- og samfunnshus, byrom, parker og lekeplasser. Trygge sosiale møteplasser som frister til opphold og sosial kontakt, kan øke følelsen av tilhørighet til nærmiljøet. Gode sosiale nettverk har positiv innvirkning på folkehelsen. Forskning viser at ensomhet er like skadelig og livsforkortende som røyking.

Digitalisering

Hva er digitalisering?

Digitalisering handler om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre. Det handler om å tilby nye og bedre tjenester, som er enkle å bruke, effektive og pålitelige. Digitalisering legger til rette for økt verdiskaping og innovasjon, og kan bidra til å øke produktiviteten i både privat og offentlig sektor.

Digitalisering i offentlig sektor

Et sentralt utgangspunkt for digitaliseringen av offentlig sektor i Norge er at innbyggerne i stor grad er digitale og forventer at det offentlige tilbyr gode digitale tjenester. Alt ligger således til rette for digitalisering, og spørsmålet er derfor ikke *om* vi skal digitalisere forvaltningen, men *hvor fort* vi skal digitalisere, og *hva* vi skal digitalisere *når*.

Digitalisering er ikke en spesiell utfordring for Sandnes, men gjelder for hele landet, i den enkelte kommune, men også på nasjonalt nivå. Sandnes må derfor jobbe mot å nå mål og forventninger i overordne strategier både på nasjonalt og regionalt nivå.

I Sandnes ser vi viktigheten av et regionalt samarbeid for å utnytte ressurser og ha mulighet til å utvikle større prosjekter. Derfor har rådmannen tatt initiativ til å samordne arbeidet med digitalisering i flere kommuner rundt Sandnes. Det er dannet et prosjekt for samordna regional digitalisering.

Digitalisering i Sandnes kommune

Sandnes i sentrum for fremtiden. Romslig, modig og sunn.

Sandnes i sentrum for fremtiden er den posisjonen vi ønsker og det vi strekker oss etter. Fremtiden, slik vi ser den i dag, er digital.

I ny kommuneplan arbeides det blant annet ut fra et mål om at Sandnes kommune skal være en offensiv samfunnsutvikler. Informasjon om kommunens tjenester skal være lett tilgjengelig for alle.

Digitaliseringsarbeidet i kommunen er avhengig av at arbeidet forankres, støttes og styres både fra kommunens politiske og administrative ledelse.

Det er søkt og innvilget midler fra KMD til en rekke digitaliseringstiltak for kommunesammenslåingen mellom Sandnes og Forsand. Disse vil brukes til å samkjøre og styrke digitaliseringstiltak i dagens to kommuner, klargjøre sentrale arkiv og kart løsninger i ny kommune for å oppnå raskere gevinstrealisering.

Digitaliseringsprosjekt

I Sandnes kommune er det satt i gang et overordnet digitaliseringsprosjekt som har fokus på å gjøre tjenestene bedre og ressursbruken lavere ved i større grad å ta i bruk digitale løsninger og prosesser.

Vi satser på

- Å dele og gjenbruke data
- Å finne løsninger på tvers av tjenesteområder.
- Å tilby digitale løsninger til innbyggerne
- Å effektivisere arbeidsprosesser
- Å ta i bruk velferdsteknologi
- Å realisere gevinster ved digitalisering

For å få til en vellykket og framtidsrettet digitalisering av kommunen, er det nødvendig med overordnet koordinering. Ved innføring av digitaliserte løsninger er det viktig med tverrsektoriell tenkning. Samarbeid mellom enheter og integrering av flere kommunale systemer er avgjørende for effektive, gode og økonomisk lønnsomme løsninger.

Innflytting i nytt rådhus i 2018 kommer til å kreve endring i arbeidsmetoder og verktøy. Hele organisasjonen må her tilpasse seg nye måter å jobbe på.

Digitalisering i kommunen som helhet inkludert de fem foretakene krever kapasitet hos IT drift, men også digital kompetanse i hele organisasjonen. I dag er ikke kapasiteten og kompetansen god nok til å møte den framtiden vi ser og de raske endringene vi er midt inne i.

Digitaliseringsfond

Rådmannen foreslår å opprette et digitaliseringsfond. Hensikten med fondet er å sette fart på arbeidet med digitalisering i Sandnes kommune, for å møte et samfunn som står overfor store teknologiske endringer, som øker, i både omfang og bredde. Ved å digitalisere tjenester og utnytte teknologi, kan en tilby målrettede tjenester til både innbyggere, næringsliv og organisasjoner, ved for eksempel å tilby proaktive tjenester der brukere slipper å registrere informasjon som kommunen allerede har. Administrative arbeidsprosesser skal så langt som mulig digitaliseres og automatiseres for å frigjøre ressurser til tjenestene. Tjenestene skal digitaliseres for å kunne gi gode tjenester til innbyggerne også i framtiden. Nytteverdi skal tilflyte innbyggere, næringsliv og kommunens egne ansatte.

Noe av utfordringen med å få fortgang på digitaliseringen er knyttet til ressurser i overgangen fra manuelle til digitale tjenester. Det må ofte brukes ressurser for å kunne ta ut gevinst på lengre sikt, både i tjenesteområdene og administrativt.

Rådmannen vil stille krav om plan for gevinstrealisering knyttet til bruk av fondet. Fondet forvaltes av rådmannen. Prosjektsjef digitalisering og digitaliseringskontoret ivaretar den daglige driften. Rådmannens ledergruppe får rapport om bruk av fondet en gang i mnd. Det er hensiktsmessig at noe av fondet forvaltes administrativt for å kunne lage forprosjekter og gevinstrealiseringsplaner før eventuell gjennomføring av større prosjekt.

Det er viktig med god politisk styring og forankring. Vurdering og beslutning om gjennomføring av større prosjekt vil bli politisk forankret før iverksetting. Det rapporteres også til politisk nivå om bruk av fondet i perioderapport og i årsrapport. Rådmannen vil komme nærmere tilbake med forslag til styringsmodell for bruk av fondet.

Prognose

Digitalisering av tjenester og prosesser utvikler seg fort. Sandnes Kommune må være offensiv i arbeidet med å tilegne seg kompetanse og ta i bruk nye verktøy.

Flere innbyggere og medarbeidere, høy satsing på digitalisering, større grad av inkludering og mangfold krever effektive arbeidsprosesser og økt fokus på kompetanseutvikling. Målet er å opprettholde høy kvalitet i tjenestetilbudet til innbyggere og brukere.

Teknologi vil erstatte manuelle prosesser i framtiden. Robotteknologi og automasjon vil kunne overta noen av disse prosessene. Dette betyr at mennesker blir frigjort til å gjøre andre oppgaver, og vi kan dekke økte og andre behov i befolkningen. Opplæring av medarbeidere for å gi dem kompetanse til å utføre andre oppgaver, blir svært viktig framover.

Teknologien må være brukervennlig, da den eldre befolkningen vil øke og disse vil ha behov for den nye teknologien på en enkel måte.

Oppvekst skole

Digitalisering er en viktig faktor i grunnskolen i dag og digitale ferdigheter er en av de 5 grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet. I ny skoleutviklingsstrategi for Sandnesskolen, som legges fram høsten 2017, er det en målsetting at hver elev skal ha sin egen digitale enhet (såkalt 1 til 1 dekning).

Ved å gi hver elev i Sandnesskolen hver sin digitale enhet vil en kunne undervise og arbeide på nye og bedre metoder. Elevene vil også ha tilgang til digitale læringsressurser, Internett og sine notater hele tiden.

Digitale investeringer i skolen er kostbare og det er en stor utfordring at en stadig raskere utvikling gjør at det som er gode løsninger i dag kan være avleggs som få år.

Levekår

Strategi for velferdsteknologi peker på viktige utviklingsområder for digitalisering og teknologisk utvikling for tjenestene i levekår. Det er særlig fokus på digitalisering av kommunikasjon mellom innbygger og tjenestene. Levekår deltar i to nasjonale prosjekter som skal gi løsninger for digital søknad og kommunikasjon direkte inn i fagsystemene. Det ene prosjektet heter Digisos og omhandler NAV sitt fagsystem. Det andre prosjektet skal gi digitale løsninger for kommunale helsetjenester i levekår og omhandler den elektroniske pasientjournalen Visma Profil. Videre utreder kommunen mulige digitale løsninger for en mer fleksibel avlastningstjeneste, der foresatte enkelt kan bestille opphold på ønsket tidspunkt. Dette vil gjøre tjenesten mer brukertilpasset og frigjøre administrasjonstid.

Sandnes kommune er tatt opp i det nasjonale velferdsteknologiprogrammet i to satsningsområder, for barn/unge med nedsatt funksjonsevne, og for implementering av ny teknologi

Utfordringer ved innføring av digitale løsninger innen levekår

- Store brukergrupper som ikke fullt kan nyttiggjøre seg standard digitale løsninger, eksempelvis eldre, mennesker med lese- og skrivevansker og mennesker med store funksjonsnedsettelse. Det må derfor være tilgjengelig tilpassede løsninger til disse brukergruppene.
- Digitalisering og velferdsteknologi stiller høye krav til tilgjengelige trådløse nettverk og god datahastighet. Per i dag er trådløse nettverk på institusjoner tiltenkt pårørende og brukere, og kan ikke brukes til å digitalisere tjenestene, uten endringer i nettverket.
- Framtidens velferdsteknologi kommer til å kreve sentraliserte robuste trådløse nettverk med god døgnbasert driftsfunksjon.
- Dagens løsninger er ikke tilfredsstillende når det gjelder administrasjons- og brukergrensesnitt, da det ikke eksisterer integrasjon mellom de fleste av systemene, noe som kan gi unødvendige og kompliserte opplæringsprosesser og pålogginger.
- Holdningsendring og endring i arbeidsmetoder vil kreve systematisk omstillingsarbeid.

Økonomiavdelingen

I nytt regelverk om offentlige anskaffelser, som gjelder fra 1. januar 2017, fastslås som hovedregel at all kommunikasjon mellom oppdragsgiver og tilbyder i konkurransefasen skal være elektronisk. Dette medfører at både oppdragsgiver og tilbyder må ha tilgang til systemløsninger for elektronisk tilbudsinnlevering. Frist for kommunale myndigheter til å ha

tatt i bruk systemløsninger for elektronisk tilbudsinnlevering er 1. juli 2018. I Sandnes kommune er det avdeling for anskaffelser som følger dette opp, og nødvendig system er anskaffet og tas i bruk høst/vinter 2017.

Innen lønn og regnskap utprøves nye digitale løsninger som medfører effektivisering av prosesser og fjerner/reduserer manuelle arbeidsoperasjoner. Eksempler på dette vil være å ta i bruk Autopay (automatisering av betalingsrutiner), automatisering av kommunikasjon med andre offentlige etater for eksempel overfor NAV ved rapportering av refusjon sykelønn. Automatisering av fakturaprosessen vil bli videreført. Det arbeides med at større andel av fakturaer sendes til kunden som eFaktura (elektronisk faktura) og det vil også bli vurdert å ta i bruk digital postkasse ved utsendelse av fakturaer. Sandnes kommune ønsker at alle fakturaer fra leverandører skal mottas som elektronisk faktura og at flere tar i bruk E-handel ved bestilling av varer. Det er også stort fokus på å få til en fakturabehandlingsprosess som minimaliser antall fakturaer som blir betalt etter forfall. Både økonomisk og i forhold til omdømme er det viktig at kommunen framstår som en rettidig betaler.

Effektivisering av rutiner og bruk av automatiserte løsninger frigjør midler til bedre intern kontroll og overvåking av prosesser.

Kemnerkontorets oppgaver vil i framtiden i stor grad bli digitalisert og delvis automatisert. Arbeidet som utføres i avdelingen dreies nå over mot veiledning og kontroll. Mange av kemnerkontorets brukere opplever digitaliseringen som komplisert og trenger veiledning. Samtidig som kommunen ønsker å være effektiv og framtidsrettet i sin tilnærming til å ta i bruk ny teknologi er det også utfordrende å innføre ny teknologi og samtidig gi god service når det er ulik kunnskap og brukerferdighet. I følge Skattedirektoratet øker også mulighetene for å unndra beskatning gjennom økt digitalisering og en internasjonal økonomi, noe som også vil påvirke arbeidet til den kommunale skatteoppkreveren.

Økonomi

Bærekraftig utvikling bygger på tre pilarer, økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft. Vår generasjon skal overlevere kloden og lokalsamfunnene i minst like god tilstand som vi overtok. Økonomisk bærekraft tilsier at det vi setter av mål og strategier må være gjennomførbare innenfor kommunens økonomiske handlingsrom. Ressursene skal forvaltes på en god måte til beste for nåværende og fremtidige generasjoner.

Sandnes kommune har de senere år opplevd store endringer i forutsetninger og økonomiske rammer. For Sandnes kommune er det viktig å kunne tilpasse seg i et samfunn i rask endring.

Nye måter å utføre tjenester på vil gjøre seg gjeldende i stadig raskere tempo. Det er viktig å ha en økonomiavdeling som er framtidsrettet og som er i stand til å gjøre de riktige økonomiske grepene for at kommunen til enhver tid skal være godt rustet til å møte framtidens utfordringer.

Økonomiavdelingen er en støttespiller for alle kommunale enheter. Økonomiavdelingen skal tilrettelegge for god økonomistyring og sørge for at Sandnes kommune har en sunn kommuneøkonomi. Økonomiavdelingen skal også sørge for at aktuelle lover og regler for kommuneøkonomien følges og skal fastsette internt regelverk, prinsipper og rutiner, innen økonomi og anskaffelser. Kemnerkontoret innehar en viktig samfunnsrolle ved innføring og fordeling av skatteinntekter til kommune, fylke og stat.

Rådmannens stabsenheter og Kommunen Felles

Rådmannens nærstab, næringssjefen, kommunikasjon og kommuneadvokaten har til felles at arbeidsområdene er kommuneovergripende og angår konsernet, men også regionalt og nasjonalt. Kommunesammenslåingen mellom Sandnes og Forsand, med etableringen av «nye Sandnes», klar for operativ drift fra 1. januar 2020, og parallell drift og avvikling av eksisterende kommune vil være det klart største og mest krevende arbeidsområdet i kommende planperiode for rådmannens stabsenheter. Oppgavene favner hele konsernet Sandnes kommune og hele eierskapsporteføljen. Verdien våre - romslig og modig er grunnleggende for prosessen, i tillegg fordrer arbeidet gjensidig tillit og høy effektivitet. Dette må være på plass, både i samarbeidet med Forsand, nabokommuner, regionale myndigheter og internt i de to kommunene.

Samfunnsutvikling:

Uroen i næringslivet med høy arbeidsledighet, store endrings- og omstillingsbehov krever at kommunen engasjerer seg målrettet og aktivt både lokalt og regionalt. Kommunen må ta rollen både som tilrettelegger og partner for å oppnå endringer på sikt. Rådmannen viderefører deltakelsen i det regionale etablerer- og gründerarbeidet i regi av Jæren Produktutvikling. Samarbeidet om SEARCH prioriteres. At kommunen går aktivt inn som partner i slike utviklingsprosjekter sammen med forskning, universitet/høgskole og næringsliv er en strategi kommunen vil følge framover.

Strategisk næringsplan mot 2025 er i sluttfasen av revisjon og det skal lages et handlingsprogram til denne. For Sandnes blir det en prioritert oppgave å gjøre den operativ for å målrette kommunens arbeid med næringsutvikling fremover. Målene som er satt i Prinsippdokumentet for «Nye Sandnes» om blant annet satsing på næringer som havbruk, reiseliv og grønn turisme må brukes aktivt i dette arbeidet. Resultatene av mulighetsstudien Lauvik-området og området Forsand/Høle (tettstedene) blir et første viktig bidrag til å konkretisere og komme i gang med realisering av tiltak innenfor reiseliv og grønn turisme-satsingen. Mulighetsstudien er ventet fullført i 2018.

Byutviklingsstrategien i gjeldende kommuneplan skal gjennomføres. Det betyr at store områder skal

transformeres, men også at virksomheter må skaffes nye muligheter for lokalisering. Sandnes tomteselskap KF er kommunens redskap i å utvikle og kunne tilby ulike kategorier av næringsarealer i kommunen. Uten å ha slike verktøy på plass vil gjennomføringen av byomforming, som for eksempel langs bussveien, ta svært lang tid eller stoppe opp. Konsernet har virkemidler til å ta en aktiv tilrettelegger rolle og være en samarbeidspartner i realiseringen av byutviklingsstrategien, både langs bussveien, i sentrum og i senterområdene.

Tjenesteutvikling:

Målrettet innovasjons- og utviklingsarbeid er nødvendig for å skaffe løsninger til å møte fremtidens økte tjenestebehov innenfor tilgjengelige ressurser. Teknologisk utvikling på mange områder går raskt. Det er vilje til utvikling og utprøving gjennom samarbeidsprosjekter med offentlig sektor. Ruten Living Lab er et konkret eksempel på dette (FSK 28.08.2017). I Living Lab deltar innbyggerne i testing og utvikling av nye løsninger. Innovasjonsprosessen skjer i et samarbeid med innbyggere, privat næringsliv, FoU miljø og kommunen. Bedriftsnettverket EnablerHub er et regionalt initiativ for å utvikle et globalt nav for komplette smartbyløsninger og å fasilitere og levere de store og komplekse prosjektene. EnablerHub har siden etableringen i 2016 arbeidet med kunder og teknologileverandører for å skape et bedriftsnettverk som kan levere de best egnede løsninger og produkter, samlet i totalkonsepter for smartbyer. Målene er å effektivisere offentlige tjenester, samdrift og gjennom teknologi og samhandling løse viktige samfunnsutfordringer. Rådmannen fastholder innsats på innovasjonsarbeid i denne perioden, men vil prioritere de områdene som gir konkrete muligheter for uttesting og som kan tas i bruk. Slik spissing av innsatsen er nødvendig for å greie kravene om omstilling og effektivisering på sikt. Derfor har rådmannen også etablert en liten, men egen enhet med overordnet ansvar for digitaliseringsarbeidet i konsernet. I denne perioden er det nødvendig å kunne ta ut reelle gevinster bl.a. i form av frigjøring av ressurser (personell, økonomi, areal) som framover kan disponeres til å håndtere veksten i tjenestebehovet.

Sandnes og Forsand har fått tilsagn om kr 4 millioner fra Kommunaldepartementet (KMD) til digitaliseringsprosjekter i forbindelse med etableringen av ny kommune. Dette er arbeid som må komme raskt i gang, slik at effektene reelt kan tas ut i perioden og være implementert før ny kommune etableres 1. januar 2020.

Nytt rådhus skal være i full drift tidlig vinteren 2018. Dette gir organisasjonen og samhandlingen med innbyggere, næringsliv og andre nye muligheter. Bruk av teknologi i arbeids- og samhandlingsprosesser samt bruk av teknologi i drift og forvaltning av bygget er noen eksempler. Rådmannen prioriterer dette arbeidet høyt og vil i samarbeid med tillitsvalgte definere konkrete mål for nytt rådhus – *«framtidsrettet og trivelig arbeidsplass og attraktiv møteplass i folkestyret»*.

Korrekt og effektiv forvaltning og myndighetsutøvelse:

Prosedering av kommunale rettsaker for barnevernstjenesten, tjenesteområdene for øvrig og foretakene er hovedprioriteringer innenfor juridisk område – kommuneadvokaten. Utredninger av juridiske forhold, råd og veiledning om juridiske forhold både for de folkevalgte og rådmannen øker som følge av flere og mer komplekse saker. Kompetanseutvikling i og håndtering av saker både etter plan- og bygningsloven og knyttet til selskapslovingen prioriteres i denne perioden. Arbeidet med endringer av rekkefølgebestemmelser i KDP sentrum og omlegging av gjennomføringsstrategien etter Sivilombudsmannens uttalelse, viser at behovet for egen kompetanseutvikling på denne typen rett er nødvendig. Det er avgjørende at kommunen raskt opparbeider seg en effektiv og korrekt anvendelse av den nye løsningen. På den måten legges det også til rette for effektivitet og forutsigbarhet om dette, i både planprosesser og forhandlinger om utbyggingsavtaler.

Arbeidet med å etablere «nye Sandnes» fordrer betydelig juridisk kompetanse og kapasitet. Nytt saks- og delegasjonsreglement skal utformes, en rekke avtaleområder knyttet til tjenesteområdene må gjennomgås i begge kommunene, samtlige selskaper og interkommunale selskaper må revideres og en rekke juridiske forhold knyttet forvaltningen skal på plass. Fellesnemda har ansvaret for etableringsprosessen. Prosjektleder er engasjert ut januar 2018. Arbeidsplanen som foreligger per i dag viser et stort behov for frikjøp av fagkompetanse fra kommunene. Rådmannen vil komme tilbake i egen sak om hvordan dette behovet kan løses fra Sandnes sin side for 2018, etter at fellesnemda har lagt en mer detaljert milepælsplan for året. Juridisk område er imidlertid i en særstilling, da det favner hele kommunens virksomhet.

Omdømme og kommunikasjonsprofil:

Å skape åpenhet ved bruk av elektronisk kommunikasjon og digitale medier har prioritet. Vekst i omfang av kanaler, at disse er tuftet på raske spørsmål/ kommentarer og svar, samt forholdet til arkivlovens krav gir utfordringer. Rådmannen er opptatt av at kommunen skal kunne ta i bruk ulike medier og kommunikasjonskanaler, slik at innbyggerne kan nås og møtes der. Samtidig krever dette at kommunen har tydelige retningslinjer om bruken, spesielt når det gjelder svar fra kommunen og hvor og hvordan dette publiseres.

Ajourføring og kompetanseutvikling av ansatte, folkevalgte og de kommunale foretakene i bruk av medieveilederen prioriteres. På den måten oppnås en helhetlig kommunikasjonsprofil og en offensiv kommunikasjon i profilbyggingen av Sandnes kommune.

Eierpolitisk styring:

Revisjon av eierpolitisk strategi skal være fullført i løpet av 2017. Økonomisk risiko og utbyttestrategi, vil sammen med selskapsrettslige spørsmål være tre områder for oppfølging i 2018. Samtlige selskaper vil måtte gjennomgås i 2018 slik at fellesnemda for «nye» Sandnes har beslutningsgrunnlag for avgjøre den nye kommunens eierskap i selskapene. Selskaper som ny kommune vil «overta» må det da gjennomføres egne drøftinger med de andre eierne om, slik at selskapsdokumentene oppdateres og vedtak fattes i alle berørte kommuner. I reformarbeidet er det på dette området kun gjort en tilpasning. Aksjelovens bestemmelse om forkjøpsrett fra øvrige aksjonærer gjelder ikke når

endringen er begrunnet i kommunesammenslåing. Det betyr at for samtlige IKS som Sandnes og Forsand er deltakere i, må det fremmes saker i alle eierkommunen om godkjenning av at «nye Sandnes» er deltaker. Dette er arbeidskrevende og det tar tid å få på plass, følgelig må dette ha høy prioritet i 2018 for å klare å være på plass til 1. januar 2020.

Kommunale foretak i ny kommune er også et eget tema. I prinsippdokumentet er det slått fast at av Sandnes sine fem KFer skal Sandnes tomteselskap KF videreføres. Spørsmålet om å etablere KF er en organisatorisk sak for fellesnemda - hvordan skal tjenestene organiseres i ny kommune? Sandnes har eierstrategier for KFene, på samme måte som for AS og IKS. Rådmannen avventer fellesnemda sine drøftinger om KFer, før revisjon av eierstrategier igangsettes. Sandnes parkering KF er det foretaket som rådmannen vil prioritere først. Med kjøpet av 1.etg i Nygaardshagen parkering, og nytt offentlig parkeringsanlegg i Havneparken, ser rådmannen behov for å gå igjennom hele parkeringsområdet. Det er betydelige investeringer og verdier som legges ned, mens driften av anleggene er krevende. Innkjøringsperiodene på 5 år av nye anlegg viser seg driftsøkonomisk utfordrende.

Konsernstyring:

Kommunen med sine over 80 enheter, 5 kommunale foretak og flere IKS og selskap krever en tydelig administrativ og politisk ledelse. Rådmannen vil fortsette å utvikle sin koordineringsgruppe konsern for å styrke samhandling og avklaringer internt, oppnå mer effektive beslutningsprosesser og tydeliggjøre ansvaret som ligger til kommunen som konsern. Dette gjelder også juridisk og omdømmemessig. Erfaringene som prosjektkoordinator sentrum har fått viser tydelig for rådmannen at konsernstyringen må styrkes. Rådmannen vil derfor videreføre felles dialogmøter med de daglige lederne av de kommunale foretakene og legge opp en fast møteplan og struktur for disse. I tillegg anbefales at ordfører opprettholder sine felles halvtårsmøter med styre- og daglige ledere i KF. Det er en viktig arena for dialog med grunnlag i bystyrets forventninger og mål.

Regionale forpliktelser:

Sandnes kommune har gjennom flere tiår vært preget av høy befolkningsvekst og en ung befolkning. Regionalplan for Jæren stadfester at også framover skal betydelig utvikling skje i Sandnes. Tyngdepunktet for nye boligarealer og befolkningsvekst på Nord-Jæren trekkes sørover. Dette krever at Sandnes tar en aktiv rolle, både regionalt og nasjonalt i utviklingen av en funksjonell bo- og arbeidsregion. I en tid hvor det er stor uro i næringslivet, arbeidsledigheten er høy, og både lærlinger og fagpersoner med høy utdanning står uten arbeid, er samarbeid for å fremme omstilling og utvikling prioriterte satsingsområder. Bystyret har vedtatt at disposisjonsfondet Utvikling Sandnes skal nyttes til slike formål.

Kommunens rolle i Bypakke Nord-Jæren, Byvekstavtalen, IKDP-Forus og i etablerte regionale samarbeider innenfor andre tjenestekområder gis prioritet både administrativt og politisk. Rammene for utviklingen i kommunen legges i regionale planer og avtaler. Derfor er deltakelsen regionalt også en måte å påvirke egne rammebetingelser. Samtidig er regionale myndigheter også utviklingsaktører. Fylkesmannen gjennom blant annet skjønnsmiddelordningen, fylkeskommunen

gjennom FoU virksomhet. Sandnes må hele tiden arbeide målrettet for å være i posisjon til å kunne bli deltaker/partner i slike regionale/nasjonale utviklingsprosjekter. Det gir kompetanseheving, erfaringsutveksling og kunnskap som kommunen trenger for å møte framtidige behov i tjenesteytingen så vel som i samfunnsutvikleroppgavene.

Nasjonale politikkområder:

Regionreformen og kommunereformen hadde sin hovedmålsetning med Stortingets vedtak om nye regioner og kommuner den 8. juni 2017. Oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene er i marginal grad endret som følge av dette. Det er imidlertid bebudet flere områder hvor det vil komme forslag om større endringer. Eksempel på dette er 3-årig forsøk om varig VTA(((Varig tilrettelagte arbeidsplasser))) i kommunal sektor og ytterligere forenklinger i plan- og bygningsloven. Flere områder innenfor fagsektorer er i endring:

- Dimensjoneringsforskriften for brann- og redning er tatt opp til revisjon
- Endringer i IKS loven er til behandling
- Innenfor Husbanken og det boligpolitiske området har det skjedd flere endringer de par siste årene.
- Forslag til bemanningsnorm i barnehager fremmet.

Felles for de ovennevnte punktene er at endringene griper direkte inn i kommunens økonomi, rammer for måten tjenester organiseres og ytres på, i kommunens utøvelse av planmyndighet og i forvaltningen.

KS har en sentral rolle overfor staten i endringer på de ulike politikkområder. Rådmannen ser at kommunen må fortsatt engasjere seg og aktivt delta for å kunne påvirke sentrale rammevilkår. Dette må skje både gjennom å delta og være en aktiv samarbeidspart i nasjonale utredninger og programmer, via KS og andre nettverk. Det å bli brukt som erfaringskommune i større utredninger er nyttig. Det gir læring om egne styrker og svakheter og er en effektiv måte å få frem mulige forbedringer og god referanser å kunne sammenligne seg med.

Kommuneplan, visjon, hovedmål, delmål og strategier

Innledning

Tjenesteområdenes tjenestetilbud og fokusområder skal gjenspeile kommuneplanens mål og strategier. I økonomiplan 2017-2021 er det sett hen til både nåværende og kommende kommuneplan. Fra nåværende til ny kommuneplan er det ikke lagt opp til markante endringer i mål, strategier, verdi- og veivalg. Samfunnsdelen i ny kommuneplan skiller seg imidlertid fra gjeldende kommuneplan ved at den er mer tverrfaglig og målbasert. I ny kommuneplan legges det opp til en struktur med tre hovedmål, med underliggende delmål og strategier. Økonomiplanen skal være et bindeledd mellom kommuneplanen og årsbudsjettet. I kommende økonomiplaner tas det sikte på å ha en enda tettere kobling mellom økonomiplan og den gjeldende kommuneplanen og dens

strategier. I økonomiplanen skal en finne igjen føringene som legges i kommuneplanen og beskrivelse av hvordan kommunens ressurser brukes for å oppnå de målsettinger som beskrives i kommuneplanen.

OPPVEKST SKOLE

Organisering av tjenesten

Oppvekst skole består av:

- 29 barne- og ungdomsskoler (((hvorav 7 ungdomsskoler og en 1.-10. skole)))
- Altona skole og ressurscenter (((Kommunens ressurscenter i forhold til atferdsproblematikk og læringsmiljø. Senteret har ulike funksjoner med noen få elevplasser organisert i ulike grupper og en utadrettet veiledningstjeneste som tilbyr tjenester til alle grunnskolene i kommunen.)))
- Senter for flerspråklige barn og unge (FBU) (((Kommunens ressurscenter for minoritetsspråklige barn og unge i alderen 0-16 år. Senteret gir støtte og kompetanseutvikling på fagfeltet språkutvikling og flerkulturell forståelse til ansatte i barnehager og skoler. Senteret følger opp kommunens forpliktelser knyttet til [opplæringslovens §2-8.](#))))
- Sandnes læringscenter (SLS) (((Kommunens ressurscenter for voksenopplæringen. Bistår øvrige kommunale enheter med tjenester og kompetanse knyttet til integrering av flyktninger og innvandrere. Senteret følger opp kommunens forpliktelser knyttet til [opplæringslovens kapittel 4A.](#))))
- Administrativ skoleledelse (((Kommunaldirektør med stab)))

Tilpasning til redusert ramme – omstilling og effektivisering

Tjenesteområdet gjennomførte i 2016 en samlet innsparing tilsvarende kr 41 millioner. Av beløpet på kr 41 millioner kommer kr 26,3 millioner fra omstillingsprosjektet i 2016 og kr 13,7 millioner skyldes innsparinger fra tidligere år. Innsparingen ble i hovedsak gjennomført ved en reduksjon av skolenes rammer.

Med bakgrunn i funn som ble gjort underveis i prosjektet, ble det utarbeidet en [ny finansieringsmodell for Sandnesskolen](#). Skolens budsjett for 2017 ble i sin helhet fordelt etter ny modell.

Fordelingsmodellen sikrer at skolene får tildelt midler i tråd med krav til ressurstildeling i lov- og avtaleverk.

Flere skoler opplever likevel at rammene er knappe og at skolen har redusert handlingsrom blant annet til styrking av innsatsen mot elever som trenger noe mer oppfølging. Dette kan føre til:

- Utfordringer med å bedre resultatet på nasjonale prøver
- Økt andel elever med rett til spesialundervisning
- Utfordringer med å redusere den høye andelen med elever med behov for spesialundervisning på ungdomstrinnet

Kommende økonomiplanperiode vil bære preg av vedtatte nedjusteringer i omstillingsprosjektet. Kommunaldirektøren vil opprettholde fokus på kompetanse, slik det fremkommer i vedtatt [kvalitetsplan for Sandnesskolen](#). Her legges grunnlaget for videre utvikling av læringsresultat i

Sandnesskolen. Sandnesskolens strategi for å implementere kvalitetsplanen er kalt «[Alle elevene er våre](#)» som er en helhetlig leder- og skoleutviklingsstrategi.

Som følge av fortsatt forventet stram kommuneøkonomi, ser rådmannen behov for å legge inn en ytterligere innsparing på skoleområdet med kr 2,4 millioner i 2019, økende til 7,4 millioner i 2020. Tiltaket er beskrevet i driftsbudsjettets tiltak S8.

Grunnskolen og voksenopplæring

I Sandnesskolen opplever alle elever fremgang og mestring, og kjenner målene i fagene. Elevene har et godt læringsmiljø fritt for mobbing hvor de trives og opplever god arbeidsro.

Sikre grunnleggende ferdigheter blant barn og unge - uavhengig av familiebakgrunn

Tilpasset opplæring innbefatter ordinær undervisning og undervisning hjemlet som særskilt norskopplæring fra flerspråklige ([opplæringslovens §2-8](#)), tegnspråkopplæring i grunnskolen ([opplæringslovens §2-6](#)) og spesialundervisning ([opplæringsloven §5-1](#))

Sandnesskolen sin hovedsatsing, strategien «[Alle elevene er våre](#)», har som målsetting å utvikle kompetansen og kapasiteten i organisasjonen, for å sikre fremgang og mestring for alle elever i Sandnesskolen.

Gjennom fokus på tidlig innsats er det en målsetting at flest mulig elever gis hjelp og støtte innenfor ordinær opplæring.

- Sandnesskolen skal gjennomføre en helhetlig leder- og skoleutviklingsstrategi i forhold til tilpasset opplæring «[Alle elevene er våre](#)». Forsterke fokuset på at tilpasset opplæring også omhandler elever med rett til særskilt språkopplæring og med rett til spesialundervisning.
- Skolene skal variere bruk av lærestoff, arbeidsmåter, læremidler og organisering av opplæringen.
- Sandnesskolen er i ferd med å utarbeide ny skoleutviklingsstrategi som innbefatter den digitale satsingen i Sandnesskolen, inkludert 1 digital enhet for hver elever og ansatte.
- Skolene skal sikre gode system for arbeid med læreplaner, vurdering og tilbakemeldinger.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplan er det lagt inn følgende driftstiltak for å videreføre og styrke arbeidet med å sikre grunnleggende ferdigheter blant barn og unge:

- S1 Midler i forhold til forventet elevtallsvekst i tråd med prognoser
- S2 Ressurser til spesialundervisning
- S3 Ressurser til elever i SFO
- S4 Skeiene ungdomsskole, læremiddelpakke
- S5 Figgjo skole, læremiddelpakke
- S6 Buggeland skole, læremiddelpakke
- S11 Ganddal skole – særskilt styrking
- S12 Sviland skule, læremiddelpakke
- S13 Bogafjell ungdomsskole, læremiddelpakke
- S16 og S17 SFO, reduksjon av driftsutgifter og gebyrinntekter

Tilby en skole med godt læringsmiljø og fokus på mestring, som inkluderer alle elevene og som samarbeider med foreldrene

Elevene har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Denne rettigheten er nedfelt i [opplæringsloven kapittel 9 A](#), og klart forankret i læreplanverket. I generell del av læreplanen heter det at skolen skal utvikle selvstendige individer med gode evner til å samarbeide med andre. Det forutsetter et læringsmiljø som bidrar til sosial og personlig læring.

Hver enkelt elevs opplevelse av læringsmiljøet er viktig. Vi kan derfor ikke slå oss til ro med gode gjennomsnittstall, men må ta hver enkelt elevs opplevelse på alvor. I Sandnesskolen er alle elevene våre. Det betyr at vi vil skape et læringsmiljø der absolutt alle elever kan trives og lære.

Godt læringsmiljø

- Skolene skal involvere ansatte, elever og foreldre og jobbe kontinuerlig med å utvikle læringsmiljøet.
- Sandnesskolen har knyttet til seg ekstern kompetanse for å etablere et helhetlig og forskningsbasert arbeid i forhold til læringsmiljø. Tidlig innsats og læringsledelse inngår som viktige element i dette.

Foreldresamarbeid

- Skolene skal ha fokus på informasjon, åpen kommunikasjon og dra nytte av de formelle brukerorganene, slik at foresatte involveres og kan spille en konstruktiv og aktiv rolle.
- I samarbeid med foresatte vil skolene sikre at den enkelte elevs behov møtes best mulig (tidlig innsats).
- Skolene vil videreføre et godt samarbeid med foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) på den enkelte skole og kommunalt foreldreutvalg (KFU).

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplan er det lagt inn følgende driftstiltak for å videreføre og styrke arbeidet for å tilby en skole med godt læringsmiljø og fokus på mestring, som inkluderer alle elevene og som samarbeider med foreldrene:

- S10 Skeiene ungdomsskole utvidelse – brakkebygg ved rehabilitering
- S11 Ganddal skole – særskilt styrking

I tillegg ligger det inne følgende investeringstiltak for å tilby gode skolebygg og uteområder:

- S1 Figgjo skole, nybygg K20-skole (20 klasser og 560 elever)
- S2 Utvidelse og oppgradering på Skeiene ungdomsskole, U21-skole (21 klasser og 588 elever)
- S3 Skoler, utendørsanlegg
- S4 Malmheimskole, prosjektering
- S5 Nye elevplasser Sandved skole
- S6 Ny ungdomsskole Bogafjell, U18-skole (18 klasser og 392 elever)
- S7 Skårli skole, B14-skole 814 klasser og 392 klasser), ferdig august 2023

- S8 Skårli skole, liten flerbrukshall, ferdig august 2023
- S9 Hana skole, utvidelse, B21-skole (21 klasser og 588 elever)
- S10 Rehabilitering, skoler
- S12 Branntekniske tiltak skoler
- S13 Nybygg og utvidelse Sviland skule
- S14-S15 Sviland skule, liten idrettshall, med tilskudd
- S18-19 Ny idrettshall Høylandskole, med tilskudd

Sikre gode overganger mellom barnehage, barne- og ungdomsskole og videregående (gjennom tverrsektorielt samarbeid)

Skolene samarbeider tett med barnehagene og foresatte for å få en best mulig overgang fra barnehage til skole. For elever med omfattende hjelpebehov er det utarbeidet faste rutiner i dokumentet [plan og rutiner for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole](#).

Kunnskapsdepartementet har våren 2017 foreslått en lovfestet plikt for barnehageeier og skoleeier til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning (SFO). Plikten skal være gjensidig og reguleres derfor i barnehageloven, opplæringsloven og friskoleloven. Formålet med samarbeidet skal være å bidra til at barna får en trygg og god overgang fra barnehage til skole og SFO. Departementet foreslår at skoleeier skal samordne samarbeidet og utarbeide en plan for barnas overgang.

Overgang mellom skoleslag er en viktig milepæl for elevene. Skolene arbeider tett sammen både i forhold til den generelle overgangen og knyttet til den enkelte elev.

God kvalitet i grunnskolen er viktig for å sikre at flest mulig elever gjennomfører videregående skole. Grunnskolens viktigste bidrag er satsing på å øke elevenes kompetansenivå i de grunnleggende ferdighetene.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplan er det lagt inn følgende driftstiltak for å få en best mulig overgang fra barnehage til skole:

- S14 Tidlig innsats, overgang fra barnehage til skole og SFO

Prioritere tidlig innsats, helsefremming og forebygging i utvikling av tjenestetilbudet

Tidlig innsats innebærer at skolene setter i verk tiltak for elever med en gang det er behov, når som helst i skoleløpet. Det er god grunn til å legge særlig vekt på de første årene fordi tiltak tidlig i opplæringsløpet har høyere effekt på elevenes læring og personlige utvikling enn tiltak senere i opplæringsløpet.

- Tidlig innsats skal ligge til grunn for skolens arbeid på alle områder – enten det gjelder det pedagogiske arbeidet, læringsmiljøet eller elevenes sosiale og emosjonelle ferdigheter.
- Tidlig innsats er et av grunnelementene i skolens mandat, nedfelt i opplæringsloven, og skal inngå i det helhetlige arbeidet i skolen.
- Innen tidlig innsats ønsker oppvekst skole å bidra til et godt samarbeid over sektorgrensene slik at helsesektoren, skolesektoren og kultur- og fritidssektoren samarbeider om et skole- og fritidsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Foreldre er også viktige samarbeidspartnere i dette arbeidet.

- Tidlig innsats bidrar til at helsestasjons- og skolehelsetjenesten er kjent og lett tilgjengelig for elevene og deres foreldre.
- Tidlig innsats er å bistå i arbeidet for å legge til rette for sikre skoleveier, slik at flest mulig kan gå til skolen.
- Tidlig innsats er også å følge opp intensjonene i ny læreplan, der blant annet folkehelse og livsmestring trekkes frem som ett av tre tverrfaglige tema. Kunnskap om ens egen kropp og helse, inkludert psykisk helse, livsstil, personlig økonomi og forbruk, er områder der det er nødvendig med en styrking i skolen. Stortingsmelding 28 sier at det skal legges vekt på et folkehelse- og livsmestringsperspektiv i fag der det er relevant og hensiktsmessig.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende tiltak for videreføring og styrking av tidlig innsats på skoleområdet:

- S7 Tidlig innsats

Gi rom for mangfold gjennom åpenhet og respekt for ulikhet

Sandnesskolen sin hovedsatsing, strategien «[Alle elevene er våre](#)», har som målsetting å utvikle kompetansen og kapasiteten i organisasjonen, for å sikre fremgang og mestring for alle elever i Sandnesskolen. I uttrykket «alle elevene er våre» ligger en holdning og en forventet pedagogisk virkelighet. Dette betyr at skolen formidler intensjonen om inkludering av alle elever, uavhengig av sosiale, kulturelle, kognitive eller andre forskjeller.

Utnytte og tilrettelegge kommunale bygg for bydelsfunksjoner som fritid og idrett, møteplasser, frivillighet, kultur, senioruniversitet/etterutdanning

- Sandnesskolen har et samfunnsansvar og deltar aktivt i sine nærmiljø. Utlån og leie av lokalteter gjøres i tråd med kommunens føringer, [vedtatt 13. desember 2005 i bsak 112/05](#).
- Dersom det er behov for det, innarbeides arealer til lokal kulturaktivitet i nye skolebygg og ved større renovering av eksisterende skolebygg. Det konkrete behovet avgjør hvor stort areal som må avsettes.

Klart språk i all formidling, hvor tekst og innhold utformes slik at alle kan forstå

Sandnesskolen skal følge opp kommunens fokus på klart språk i all formidling, både til elever, foreldre og politikere og i intern kommunikasjon.

Legge til rette for deltakelse og medvirkning som ivaretar alle grupper innbyggere, både for brukarmedvirkning på tjenestetilbud og i planprosesser

- Alle enheter i Sandnesskolen skal etablere lovpålagte brukerorgan som samarbeidsutvalg (SU), Skolemiljøutvalg (SMU), elevråd og Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU), og aktivt involvere dem i skolens arbeid.

- Samtlige grunnskoler gjennomfører elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen, som er [statlig initierte brukerundersøkelser](#). Gjennom brukerundersøkelsene får elever og foreldre i skolen si sin mening om læring og trivsel. Analyser av undersøkelsene er vesentlige bidrag til skolens kunnskapsgrunnlag.

Arbeide kunnskapsbasert ved å utnytte ny forskning og anvendt kunnskap

Sandnesskolen er med i flere forskningsprosjekt:

- [Two teachers](#) (((Målet med forskningen er å undersøke effekten av økt lærertetthet. Noen av klassene som deltar vil både få en ekstra lærer og støtte til å utvikle kompetanse innen leseopplæring. Andre klasser blir «kontrollklasser» og får ikke tilført ekstra ressurser. 8 barneskoler i Sandnes kommune deltar i dette forskningsprosjektet ledet av Lesesenteret ved UiS)))
- [CIESL-prosjektet](#) (((Vil utvikle kunnskap om hvordan lærere videreutvikler interaksjonen med elevene i klasserommet gjennom klasseledelse. Lurahammaren, Giske og Skeiene ungdomsskoler er med i forskningsprosjektet som er ledet av Læringsmiljøsentret ved UiS.)))
- [På sporet](#) (((Undersøker hvordan vi bedre kan forebygge lese- og skrivevansker. 7 skoler er involvert i denne forskningen, ledet av Lesesenteret ved UiS.)))
- [Utviklende opplæring i matematikk](#) (((Utviklingsarbeid for bedre matematikk-opplæring frontet av Sandnes kommune. Omsetting av metoden til norsk har skjedd i tett samarbeid med Universitetet i Stavanger (UiS). Kommende skoleår skal UiS igangsette doktorstipendiat som vil gjennomføre kvalitativ forskning på metoden.)))
- [Reading to Learn](#) (((Metoden ble i sin tid utviklet for å styrke opplæringen rettet mot aboriginer i Australia og har siden spredt seg til flere land i Afrika, Asia og Sør-Amerika. I Europa har metodikken blitt prøvd ut på flerspråklige elever i blant annet Sverige og Portugal med svært gode resultater. Da utvalgte skoler i Stockholm prøvde ut dette i en periode fra 2009 oppnådde de i løpet av et års tid en 40 prosent forbedring i de svakeste deltagernes resultater. Metodikken bygger på sjangerpedagogikk og legger til rette for målretta leseopplæring i alle fag. Prosjekt gjennomføres på Sandnes læringscenter.)))
- Høsten 2017 legges ny skoleutviklingsstrategi frem for politisk behandling. Sandnesskolen sin digitale satsing vil inngå i denne strategien. Oppbygging og innhold vil basere seg på forskningsbasert kunnskap.

Utnytte ny teknologi og digitaliseringsløsninger

Digitalisering er en viktig faktor i grunnskolen i dag og digitale ferdigheter er en av de 5 grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet. Sandnesskolen vil ha på plass en ny skoleutviklingsstrategi høsten 2017, der den digitale satsingen inngår. I denne er målsettingen at hver elev skal ha sin egen digitale enhet i Sandnesskolen (såkalt 1 til 1 dekning).

Bruk av digitale verktøy blir en stadig viktigere del i skolen og da er en avhengig av å ha tilgang til et digitalt verktøy når man har behov for det og ikke være avhengig av at det er ledig tid på et datarom eller at datatraller med bærbare PCer er ledige.

Ved å gi hver elev i Sandnesskolen hver sin digitale enhet vil en kunne undervise og arbeide på nye og bedre metoder. Elevene vil også ha tilgang til digitale læringsressurser, Internett og sine notater hele tiden.

Digitale enheter er i stadig utvikling og det som er gode løsninger i dag kan være avleggs om 5 år. Det vil derfor ikke bli beskrevet hvilken type digital enhet hver elev skal få i ny skoleutviklingsstrategi. Men for å kunne legge inn kostander til 1 til 1 dekning for hver elev, tar vi utgangspunkt i kostandene for en Chromebook til hver elev. Dette vil per nå være det verktøyet vi anbefaler for våre elever og ansatte. Utviklingsstrategien legger derfor også til rette for at vi vil innføre Google Classroom og Google G Suite for education for alle elever og ansatte i Sandnesskolen.

Prisen for en Chromebook med lisenser er mellom kr 3 200 og kr 3 750 kr inkludert merverdiavgift. Samlet kostnad for Sandnesskolen anslås til å være kr 45 millioner inkludert merverdiavgift.

Infrastruktur

For å kunne ta i bruk en digital enhet per elev i Sandnesskolen, er det avgjørende å ha en trådløs infrastruktur på hver skole som er dimensjonert til at elevene kan benytte sin digitale enhet samtidig.

Kartlegging utført av kommunens IT-avdeling har beregnet samlet kostnad for tilrettelegging av infrastruktur på skolene i Sandnesskolen til kr 11,5 millioner inkludert merverdiavgift.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende driftstiltak tiltak i forhold til å Utnytte ny teknologi og digitaliseringsløsninger:

- S9 Gevinster ved digitalisering

I investeringsbudsjettet ligger følgende tiltak inne i forhold til digital satsing:

- S16 Digital satsing – 1 til 1 digital enhet for alle elever og ansatte i Sandnesskolen
- S17 Digital satsing – trådløs infrastruktur

Være en attraktiv arbeidsplass som legger til rette for faglig utvikling og kompetansestyrking

Implementering av leder- og skoleutviklingsstrategien «[Alle elevene er våre](#)» for perioden 2016-2018 er en satsing på kompetanseutvikling innen skoleområdet. I dette vil en:

- Videreutvikle ledernes kompetanse innenfor områdene transformasjonsledelse, analyse-, organiserings- og relasjonskompetanse.
- Styrke lærernes kompetanse i klasseledelse.
- Videreføre satsingen med lærende nettverk og arbeid etter prinsippene for skolebasert kompetanseutvikling.

Oppvekst barn og unge

Organisering av tjenesten

Oppvekst barn og unge er et av kommunens største tjenesteområder. Området består av 27 barnehager fordelt på 12 virksomheter fra januar 2018. I tillegg består området av barne- og familieenheten, PPT, Styrket barnehagetilbud og helsestasjonstjenester.

Tilpasning til redusert ramme – omstilling og effektivisering

Tjenesten har stort fokus på å innfri innsparingskravene som ble vedtatt i omstillingsprosjektet i 2016. Deler av innsparingskravene vil ikke kunne realiseres før i 2019, dette gjelder tilskudd til private barnehager som beregnes etter 2 år gamle regnskap for de kommunale barnehagene.

Som følge av kommunens stramme økonomiske rammer er nye innsparinger fra 2019 og 2020, som ble lagt inn i fjorårets økonomiplan, videreført. For oppvekst barn og unge utgjør dette kr 4,6 millioner i 2019, økende til kr 9,2 millioner i 2020. Tiltaket er beskrevet i forslag til driftsbudsjett B8.

Barnehagesøkere bosatt i Sandnes tar fremdeles i noen grad imot barnehageplass i private barnehager i nabokommuner. Dette medfører økte kostnader for Sandnes kommune da vi blir fakturert etter nasjonal sats for disse plassene. Nasjonal sats ligger høyere enn våre kommunale satser. Vi har fokus på å motivere barnehagesøkerne til å ta imot barnehageplass i Sandnes. Erfaringen er at det kan være vanskelig å få foreldre til å skifte barnehage når de er fornøyd der de har plass i dag. Vi har derfor lagt vekt på tiltak som motiverer foreldre til å velge barnehageplass i Sandnes fra starten av. Et av tiltakene for å nå dette er at det startes opp to nye småbarnsavdelinger fra januar 2018.

Sikre grunnleggende ferdigheter blant barn og unge- uavhengig av familiebakgrunn

Andel barn 1-5 år med barnehageplass er 88,5 prosent. Det er størst deltagelse av barn i aldersgruppa 3-5 år, der 95 prosent av barna går i barnehage. Andelen minoritetsspråklige barn i barnehage ligger under snittet for ASSS-kommunene.

Ett av tiltakene i kommunens [Barnefattigdomsplan](#) er å øke barnehagedeltakelsen for utsatte barn og minoritetsspråklige barn. Utdanningsdirektoratet har for barnehageåret 2017/18 en tilskuddsordning til gratis barnehageplass for 5-åringer i denne barnegruppen. Forskningen er entydig når det gjelder samfunnseffekten av økt barnehagedeltagelse for denne gruppen.

De sentrumsnære barnehagene har mange minoritetsspråklige barn. Antall minoritetsspråklige barn i barnehagene har økt med i overkant av 4 prosent fra 2014 til og med 2016. Det er et prioritert område i tjenesteområdet å øke antallet minoritetsspråklige barn i barnehagene.

Helsestasjonene anbefaler foreldrene å søke barnehageplass og det er dialog med NAV som gi informasjon om barnehagetilbudet til foreldre. Det er her viktig å gi trygghet til foreldre som er usikre samt gi veiledning i søkeprosessen. Økt bruk av tolk vil kunne bedre kommunikasjon med foreldregruppen og bidra til økt barnehagedeltakelse. Videre er bevisst språkarbeid i barnehagene viktig for barns utvikling og bidrar til økt barnehagedeltagelse. Noen av barnehagene får tospråklig

assistanse fra senter for flerspråklige unge. Ressursen er imidlertid lav i forhold til målgruppen og det har vært nødvendig å prioritere de store språkgruppene og de eldste barna.

Førskoleavdeling i PPT prioriterer tidlig innsats og systemarbeid og skal være et lavterskeltilbud overfor barnehagene. Flere minoritetsspråklige barn i barnehage avspeiles også i PPT og styrket barnehage tilbud. Omlag 30 prosent av førskolebarn som mottar spesialpedagogisk hjelp har minoritetsspråklig bakgrunn.

Helsestasjonstjenesten (((jordmortjenesten, helsestasjonstjenesten, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom))) er en sentral aktør for å støtte barn og unges utvikling. Tjenesten kommer tidlig i kontakt med barn og familier og er et tilgjengelig lavterskeltilbud til barn og unge som ønsker råd og veiledning fra helsepersonell.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er det, i driftsbudsjettet, lagt inn følgende tiltak for antall barnehageplasser og andre tiltak for å gjøre barnehagene i stand til å sikre grunnleggende ferdigheter blant barn og unge:

- B1 Etablering av nye kommunale barnehageplasser i 2018
- B2 Redusert antall barnehageplasser i 2019
- B3 Redusert antall barnehageplasser i 2020
- B4 Redusert antall barnehageplasser i 2021
- B5 Nye barnehageplasser januar 2018
- B6 Ny bemanningsnorm og pedagognorm
- B7 Økt foreldrebetaling i barnehager
- B10 Markedsføring av kommunens barnehager
- B11 Redusert antall i barnehager utenfor kommunen
- B12 Tilskudd til private barnehager
- B13 Digital kommunikasjonskanal mellom barnehage og foresatte

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak for å tilby gode barnehagebygg og -uteområder:

- B1 Kleivane barnehage, 10 avdelinger
- B2 Utendørsanlegg, barnehager
- B3 Rehabilitering barnehager
- B5 Prosjektering, ny barnehage Hana
- B6 Prosjektering, ny barnehage Riska

Prioritere tidlig innsats, helsefremming og forebygging i utvikling av tjenestetilbudet

Tidlig innsats skal fortsatt være et satsingsområde i alle resultatenheter i tjenesteområdet

Tidlig innsats innenfor oppvekst barn og unge har to dimensjoner;

1. Aktivitet og tiltak som når aldersgrupper/hele barnebefolkningen som særlig kommer sårbare barn, unge og deres familier til gode. Sårbare barns behov er en god indikator på hva alle barn og unge trenger og som skal være en kvalitetsindikator på våre grunntjenester i helsestasjonstjenesten.

2. At barn, unge og deres familier får rask hjelp når vansker oppstår eller når vansker identifiseres.

Helsestasjonstjenesten er en av grunnpilarene i kommunens helsefremmende arbeid. For 2017 er skolehelsetjenesten styrket med nær kr 6 millioner med tilskudd fra Helsedirektoratet. I tillegg er fysioterapeuttilbudet for samme målgruppe styrket med kr 1,2 millioner.

[Nye faglige retningslinjer for helsestasjon og skolehelsetjenesten](#), gjeldende fra høsten 2017, stiller sterkere krav til daglig tilgjengelig helsesøster ved skolene og økt tilgang på legeressurs i skolehelsetjenesten. Retningslinjene stiller også tydeligere krav til å gjennomføre hele helsestasjonsprogrammet for barn 0-6 år. Gjennomgående gir de nye retningslinjene sterkere anbefalinger til tverrfaglighet, tilgjengelighet og gjennomføring av helsestasjonsprogrammet. Det signaliseres at flere av anbefalingene vil støttes av ny forskrift.

Sammen med helsestasjonstjenester er gode barnehager en sentral del av kommunens tidlige innsats og en viktig arena for å bidra til utvikling av god psykisk helse.

Satsingen i kommunale og private barnehager «[Den utviklingsfremmende barnehagen](#)» videreføres i planperioden. Størstedelen av kostnader knyttet til denne satsingen vil være vikarmidler i forbindelse med opplæring. Finansiering av satsingen skjer gjennom avsatte midler til tidlig innsats i barnehagene. Spedbarnsnettverket i Regionssenter for barn og unges psykiske helse evaluerer satsingen.

I tillegg til den generelle satsingen er det viktig at barn som har behov for individuelle tiltak får denne på et tidlig tidspunkt. Styrket barnehagetilbud tildeler spesialpedagogisk hjelp til barn etter sakkyndigutredning fra PPT. Tildeling av midler til spesialpedagogisk hjelp prioriteres strengt og følger lovkrav. I tillegg til barn med vedtak fra PPT blir det også tildelt midler til barn som har en diagnose som krever ekstra tilrettelegging i barnehagen som følge av funksjonsnedsettelse.

Det er etablert sosial ferdighetstreningssgrupper for barn i barnehagene med begynnende atferdsvansker /samspillsvansker. Tiltaket vil styrke enkeltbarns sosiale kompetanse og samtidig gi barnehagepersonalet økt kompetanse til selv å ivareta barn med denne type utfordringer.

PPT har gjennomført et omfattende omstillingsarbeid på førskolesiden. Ressursbruken skal vris til et større fokus på tidlig innsats og systemarbeid. Våren skal brukes til implementering av endringene.

Barne- og familieenheten (BFE) er kommunens lavterskeltilbud til familier som trenger støtte og oppfølging utover det grunntjenestene gir. Regjeringens signaler om en opptrappingsplan, psykisk helse barn og unge, vil kunne muliggjøre en styrking av dette tilbudet. Barne- og familieenheten, avdeling ressurscenter, ble i juni 2017 samlokalisert i bygg på Somaneset.

Det har over tid vært utfordringer i ungdomsmiljøet. For å møte denne utfordringen er ungdomsteamet styrket med 3 stillinger. Styrkingen er organisert som et prosjekt over 3 år og finansieres av fondsmidler.

Tiltak som nå utvikles for ungdomsgruppen, gjøres i nært samarbeid med helsestasjonstjenester, SLT og mestringsenheten.

Det skal utarbeides en virksomhetsplan for enhetens psykiske helsearbeid og lavterskeltilbud.

Oppfølging av tiltak for barn og unge i [psykisk helseplan](#) ble vedtatt i juni 2017. Planen inneholder flere sentrale tiltak som er førende for tjenesteområdet.

- Videreføre tiltaket verdensdag psykisk helse for ungdomsskoleelever.
- Vurdere styrking i fagstab med en psykolog for å sikre systemarbeid innenfor psykisk helsearbeid.
- Utarbeide delplan for psykisk helsearbeid i BFE og tydeligere samarbeid og ansvarfordeling mellom kommunen og Barne- og Ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA).
- Videreutvikle tiltak i BFE, avdeling ressurscenter, både i forhold til lavterskeltilbud, men også i forhold til omfattende psykiske vansker, blant annet med økt bruk av gruppetiltak.
- Sikre at barn under omsorg får nødvendig psykisk helsehjelp.
- Styrke innsatsen for at ungdom som er i ferd med å utvikle atferdsvansker, rusproblematikk, og eller emosjonell vansker får nødvendig psykisk helsehjelp.
- Tettere samarbeid mellom NAV og enheter i oppvekst barn og unge BFE for å demme opp for utenforskap for barn som lever i lavinntektsfamilier.
- Vurdere implementering av Home-start Familiekontrakt, et familiestøttende program hvor frivillige følger opp småbarnsfamilier.
- Tilrettelegge for videreføring av [«Familie for første gang»](#) etter endt pilotperiode.

Prioriteringer 2018-2021

Flere statlige prioriteringer innen fagområdene som ivaretas av oppvekst barn og unge gjør at tjenesteområdet må tilpasse økonomien og organisering slik at nye krav og retningslinjer blir oppfylt.

- I planperioden vil det for barne- og familieenheten, avdeling barnevern, måtte implementeres store endringer i økonomisk ansvarsfordeling mellom kommune og stat, som følge av ny ansvarsreform som forventes vedtatt i løpet av 2017.
- Solbergregjeringen har signalisert en større opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse. Planen skal være klar i løpet av høsten 2017.
- I planperioden er det sannsynlig at det vedtas ny forskrift for helsestasjons- og skolehelsetjenesten.
- Det er foreslått endret pedagognorm samt en bemanningsnorm for barnehagene. Endringene er foreslått iverksatt fra august 2018 og vil føre til at gruppestrukturen i barnehagene må vurderes på ny.

I økonomiplanperioden er det lagt inn følgende tiltak for å tilpasse tjenesteområdet til nye statlige krav og styrking og videreføring av oppvekst barn og unge i forhold til tidlig innsats i tjenestene:

- B6 Ny bemanningsnorm og pedagognorm
- B18 Forebyggende tiltak for barn, unge og familier

Sikre gode overganger mellom barnehage, barneskole- og ungdomsskole og videregående (gjennom tverrsektorielt samarbeid)

Sandnes kommune har en vedtatt strategi med [plan og rutiner for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole](#).

Målet er å skape helhet og sammenheng i læringsløpet for barn og unge i Sandnes kommune, for å sikre et best mulig utgangspunkt for tilpasset opplæring og derved godt læringsutbytte.

Kunnskapsdepartementet har våren 2017 foreslått en lovfestet plikt for barnehageeier og skoleeier til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning (SFO). Plikten skal være gjensidig og reguleres derfor i barnehageloven, opplæringsloven og friskoleloven. Formålet med samarbeidet skal være å bidra til at barna får en trygg og god overgang fra barnehage til skole og SFO.

I tjenesteområde er det utarbeidet rutiner og samarbeidsprosedyrer som skal sikre gode overganger og samarbeid om felles barn, unge og deres familier:

- Rutiner for samarbeid mellom barnehage og helsestasjon.
- Rutiner for samarbeid mellom helsestasjon og barnehagene.
- Samarbeid mellom barneverntjenesten og barnehagene.
- SLT-arbeid i overgang barneskole-ungdomsskole.
- Barn og unge med særskilte behov – rutiner ved skolestart. Overgang barnehage - barneskole.

Prioriteringer 2018-2021

Arbeidet for å tilrettelegge for best mulige overganger mellom barnehage og skole fortsetter med tilpasninger til nytt lovforslag. I økonomiplanen for 2018-2021 er et lagt inn følgende driftstiltak for denne gjennomføringsstrategien:

- S14 Tidlig innsats, overgang fra barnehage til skole og SFO

Gi rom for mangfold gjennom åpenhet og respekt for ulikhet

Barnehager bidrar til mangfold blant annet ved å utvikle en flerkulturell praksis. Det er spesielt de sentrumsnære barnehagene som har hatt særlig stor andel minoritetsspråklige barn i barnegruppene. Rådhusmarka barnehage og Varatun barnehage har vært med i prosjektet «Kompetanse for mangfold». Kompetansen fra prosjektet videreformidles til de andre barnehagene. Flere av barnehagene har utviklet en flerkulturell praksis gjennom mange år. Det er viktig at barn og foreldre føler seg inkludert i barnehagen og at alles erfaring og kompetanse har en relevans for barnehagen.

Skolehelsetjenesten viderefører årlig fokusdag på ungdomsskolen knyttet til kjønnsidentitet.

Klart språk i all formidling, hvor tekst og innhold utformes slik at alle kan forstå

I samsvar med KS sin storsatsing på klarspråk i kommunesektoren har oppvekst barn og unge fokus på å benytte klarspråk i all kommunikasjon. De ansatte generelt, og lederne spesielt, oppfordres til å delta i opplæring/kurs.

Legge til rette for deltakelse og medvirkning som ivaretar alle grupper innbyggere, både for brukermedvirkning på tjenestetilbud og i planprosesser

Samarbeid med foresatte og barns medvirkning er lovfestet og har stort fokus i barnehagene. Det samarbeides med foreldre gjennom både formelle prosesser som foreldreråd, samarbeidsutvalg og planlagte foreldresamtaler og gjennom uformelle prosesser som daglige samtaler og informasjon. Det avholdes også brukerundersøkelse i kommunale og private barnehager hvert annet år. For å

styrke samarbeidet ytterligere, er det behov for å etablere en digital samarbeidsarena ut mot foreldrene.

I barne- og familieenheten er det vår 2017 påbegynt kompetanseheving og implementering av et verktøy for brukerinvolvering i alle avdelinger, FIT (feedbackinformerte tjenester).

PPT og styrket barnehage har undersøkelser der de ber om tilbakemeldinger fra barnehage og skole.

Helsestasjonen har jevnlig brukerundersøkelser. Ny retningslinjer for helsestasjonstjenesten setter økte krav til brukerinvolvering.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er det foreslått følgende tiltak for bedre tilrettelegging av kommunikasjon mellom barnehager og foreldre:

- B13 Digital kommunikasjonskanal mellom barnehage og foreldre

Vektlegge tverrsektorielt samarbeid og informasjonsdeling

Barnehagene har tett samarbeid med de andre tjenestene i oppvekst barn og unge: barne- og familieenheten, helsestasjon og PPT. Andre viktige samarbeidspartnere er skole, senter for flerspråklige barn og unge. Det skal iverksettes et arbeid der skoler og barnehager skal knyttes tettere opp mot mestringsenhetens arbeid for barn som pårørende.

Det gjennomføres jevnlig og systematisk møter på tvers av enhetene innenfor tjenesteområdet. Når det gjelder ungdom og rus/ psykiske vansker vil det i planperioden arbeides for å oppnå et tettere samarbeid og informasjonsutveksling mellom enheter i oppvekst barn og unge (særlig BFE og HFU) og mestringsenheten.

Det foreligger skriftlige rutiner for samarbeid mellom:

- Barne- og familieenheten, avdeling barnevern og helsestasjonene.
- Barne- og familieenheten, avdeling barnevern og barnehagene.
- Barne- og familieenheten, avdeling barnevern og mestringsenheten.
- Helsestasjonstjenester og mestringsenheten.

Det er avdekket enkeltsaker hvor vi ser at tjenesteområdet ikke har klart å hjelpe barn/familier på en god og helhetlig måte før vansker har akselerert.

Kommunaldirektøren har iverksatt en gjennomgang av noen av disse enkeltsakene. Dette for å identifisere svakheter i vår oppfølging. Denne gjennomgangen skal danne grunnlag for å iverksette tiltak for bedre koordinering og samarbeid.

Utnytte ny teknologi og skape en organisasjonskultur for innovasjon

Alle resultatenheter i tjenesteområdet har nedfelt i sine internkontrakter at de skal ta i bruk tilgjengelige digitale løsninger for å fornye, forenkle og forbedre tjenestene som resultatenheten yter.

I planperioden skal det etableres digital kommunikasjonskanal mellom barnehager og foresatte. Målsettingen er å forenkle kommunikasjonen mellom barnehage og foresatte og effektivisere driften

slik at personalet får mer tid sammen med barna. Videre skal det trådløse nettverket oppgraderes i de kommunale barnehagene. For at barnehagene skal kunne imøtekomme dagens krav til lek og læring gjennom IKT, forutsetter dette at barnehagen har et trådløst nettverk som tåler at flere er pålogget samtidig.

Utadrettet kommunikasjon fra barnehagene skal i all hovedsak foregå elektronisk. Dette krever god og sikker tilgang til nettverket.

I barne- og familieenheten og PPT skal elektronisk verktøy og digitale løsninger implementeres for å styrke tilgjengelighet og samarbeid med brukere.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende kommuneplan er det foreslått følgende investeringstiltak for å imøtekomme dagens krav til lek og læring gjennom IKT:

- B7 Forbedre trådløst nett

Arbeide kunnskapsbasert ved å utnytte ny forskning og anvendt kunnskap

Kommunen er nå i 2. året av den store fellessatsingen innen barnehageområdet, [den utviklingsstøttende barnehage](#). Satsingen bygger på forskningsbasert kunnskap om hvilke faktorer som er av betydning for barns utvikling. Satsingen er i samarbeidet med RBUP(((Ressurssenter for barn og unges psykiske helse))) der forskningssenteret følger vår satsing og forsker på resultatene i kommunens barnehager.

Å benytte kunnskapsbasert forskning og å sikre at ny forskning blir gjort kjent og nyttet er nedfelt på systemnivå i tjenestområdet.

Være en attraktiv arbeidsplass som legger til rette for faglig utvikling og kompetansestyrking

Barnehagene har i flere år oppfordret egne ansatte til å ta barnehagelærerutdanning på hel- eller deltid. Når en ansatt har fått studieplass kan den ansatte søke om støtteordning i form av et stipend mot bindingstid.

Kommunen har etablert system veiledning av nyansatte barnehagelærere i kommunale og private barnehager. Veiledningsteamet tilbyr en spesiell veiledning rettet mot nyutdannede. Veilederne er erfarne pedagogiske ledere som har deltatt i veilederopplæring spesielt rettet mot nyutdannede i regi av Universitetet i Stavanger (UiS).

For å øke den totale kompetansen i barnehagene gjennomføres praksiskandidatkurs for at assistenter med lang praksis i barnehagene skal bli fagarbeidere i barne- og ungdomsarbeiderfaget. Vi er nå i gang med det 4. året med denne ordningen og 46 kandidater har til nå fått godkjent fagbrev. Vi regner med at ved utgangen av 2018 vil antallet være om lag 80.

Sandnes kommune tilbyr språkopplæring for minoritetsspråklige barnehageansatte. Opplæringen skal medvirke til å styrke grunnleggende ferdigheter både skriftlig og muntlig.

Barnehagestyrerne oppfordres til å delta i den nasjonale lederutdanningen for barnehagestyrere.

Alle resultatene har et system for fagutvikling og kompetansestyrking. Fokus på kompetanse innen kultur og mangfold er felles for alle enhetene.

Som beskrevet under barnehageområdet er PPT og styrket barnehage involvert i satsingen som pågår på barnehageområdet, [Den utviklingsstøttende barnehagen](#). Både helsestasjonstjenester og Barne- og familieenheten skal ha et særlig fokus på vold i nære relasjoner. PPT viderefører deltakelse i Utdanningsdirektoratets kompetansehevingprogram.

Sandnes kommune skal være en inkluderende arbeidsgiver og en helsefremmende arbeidsplass

Innen oppvekst barn og unge har vi følgende fokusområder for ovennevnte strategi:

- Styrke lederrollen.
- Øke andelen kvalifiserte barnehagelærere og spesialpedagoger.
- I barnehagene; utdanne egne assistenter til fagarbeidere.
- Styrke norskkompetansen til ansatte med annen språklig bakgrunn.

Levekår

Organisering av tjenesten

Tjenesteområdet består av fire omsorgsdistrikt, legevakt, legetjenester, aktiv kompetansebygging i Sandnes (AKS), boligtjenesten, enhet for funksjonshemmede (EFF), flyktningenheten, samordning, fysio- og ergoterapi, mestringsenheten og NAV Sandnes.

Tilpassing til redusert ramme – omstilling og effektivisering

I omstillingsprosjektet fra 2016 ble det vedtatt innsparinger på kr 44 millioner i 2016, stigende til kr 65,1 millioner i 2017 og kr 76,1 millioner i 2018. Det ble gjennomført flere effektiviseringstiltak som blant annet bemanningsreduksjon i sykehjem, reduksjon av antall ledere, omorganisering av tjenester, etablering av Enhet for funksjonshemmede (EFF) og utvidelse av tildelingskontoret. Omstillingsprosjektene er håndtert men har gitt redusert handlingsrom.

For å innfri det totale innsparingskravet ble det i omstillingsprosjektet lagt inn en forventet økning av tilskudd til brukere med ressurskrevende tjenester med kr 16 millioner i 2017, økende til kr 21,7 millioner fra og med 2018. I 2016 ble imidlertid tilskuddet kr 15 millioner lavere enn budsjettet, og det er sannsynlig at fellesområdet får inn tilsvarende mindre enn budsjettet i perioden fremover. I utgangspunktet mangler levekårsområdet derfor om lag kr 15 millioner fra 2018 for å gi tjenester på samme nivå som i dag. Området har foreløpig ikke klart å finne en alternativ innsparing for å dekke den reduserte refusjonen, og må arbeide videre med å finne en løsning på hvordan dette skal håndteres.

Som følge av fortsatt forventet stram kommuneøkonomi, ser rådmannen behov for å legge inn en ytterligere innsparing på levekårsområdet med kr 7,1 millioner i 2019, økende til kr 14,2 millioner i 2020. Tiltaket er beskrevet i driftsbudsjettets tiltak L2 og L3.

Prioritere tidlig innsats, helsefremming og forebygging i utvikling av tjenestetilbudet

I tråd med Samhandlingsreformens intensjoner tilrettelegger kommunen for at tjenester kan ytes tidlig i alder og/ eller tidlig i problemutviklingen og med god tilgjengelighet når problemene oppstår. Mer av tjenestene innrettes mot å forebygge for ytterligere problemutvikling. I en prioriteringsdiskusjon kan det være en balansegang å avsette ressurser til forebygging og tidlig innsats, samtidig som en skal yte forsvarlige tjenester til brukere med mer omfattende behov.

- Angst og depresjonsplager, særlig hos unge, er økende og vil kreve tidlig intervensjon(((Tidlig intervensjon betyr å se problemer og ta tak i problemene mens de er små))) for å unngå langvarige plager og behov for oppfølgingstjenester. Gjennom statlige prosjektmidler har mestringsenheten de siste årene gitt tilbud om rask lavterskel helsehjelp ved psykiske vansker hos personer over 16 år. Ansvar for å dekke kostnadene til dette tilbudet overføres nå til kommunen.
- Med mål om å forebygge ytterligere helsevansker gir Frisklivssentralen ulike kurs og tilbud for endring av livsvaner blant annet knyttet til kosthold, fysisk aktivitet og bruk av tobakk.
- Styrke- og balansetreningkurs og trening bidrar til at eldre har bedre helse og mestring. Fysio-ergo søker å utvide tilbudet for å imøtekomme økende behov, men dette må sees opp mot ressurser til lovpålagte oppgaver.
- Hverdagsrehabilitering er blitt et innarbeidet begrep og metode der brukers ressurser og egenmestring vektlegges. Dette skal utvikles videre til at *hverdagsmestring* skal være holdningsgrunnlag i all tjenesteyting.
- Rustjenestene tilrettelegger tilbudet fra 2017/ 2018 slik at brukere og pårørende kan henvende seg og få tilbud om samtale umiddelbart. Opptrappingsmidler for rusfeltet benyttes for å sikre slik tilgjengelighet.
- Ungdomssatsning i NAV skal sikre tidlig og rett oppfølging av unge NAV-brukere med mål om avklaring og arbeid/arbeidsrettet aktivitet.
- Gjennom oppfølging av tiltak i barnefattigdomsplanen skal utsatte familier få hjelp med mål om å forebygge reproduksjon av dårlige levekår og sosial ulikhet.
- Mål om tidlig innsats styrkes gjennom tverrfaglig arbeid på tvers av aldersgrupper og fagområdet.
- For eldre er senior/eldresentrene et viktig lavterskeltilbud med sosialt samvær, mat, kurs og andre aktiviteter. For hjemmeboende eldre er dagaktivitetsplasser et tiltak som kan utsette behovet for mer omfattende tjenester. For personer med demens er tilrettelagte dagtilbud et godt tiltak i tidlige stadier i sykdomsutviklingen
- Smittevern: økende mikrobiell resistens utfordrer helsetjenesten. Dette krever økt kunnskap om basalt smittevern og redusert antibiotikaforbruk både i sykehjem og fastlegeordning/legevakt.
- Fastlegeordning: kommunene er tillagt ansvar for kvalitet i fastlegeordningen. Dette må følges opp overfor den enkelte fastlege. Innbyggerne skal ha mulighet til å bytte fastlege etter ønske.

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende driftstiltak for å styrke og videreføre innsatsen innen tidlig innsats, helsefremming og forebygging i tjenestetilbudet til enheter innen levekår:

- L8 Hjemmetjenesten, økning i henhold til befolkningsvekst
- L16 Videreføring opptrappingsplan rusfeltet
- L17 3 årsverk Rask psykisk helsehjelp
- L18 Legevaktbil, leasing og driftsutgifter
- L19-20 Kommuneoverlege smittevern/samfunnsmedisin, 1 årsverk

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak for å tilby gode bygg i tjenestene til levekår:

- L1 Rundeskogen bo- og aktivitetssenter, 61 plasser
- L2-3, Nye sykehjemsplasser Lunde (prosjektering)
- L4-5 Nye sykehjemsplasser Rovik (prosjektering)
- L6 Rehabilitering omsorgsbygg
- L7-8 Omsorgsboliger med heldøgnstjenester for personer med store atferdsutfordringer, med tilskudd fra Husbanken
- L9 Ombygging av første etasje på Åse BOAS
- L10 Branntekniske tiltak helsebygg
- L11-12 Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 12 plasser, med tilskudd fra Husbanken
- L13-14-15 Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 8-10 plasser, inkludert kjøp av to nærliggende leiligheter, med tilskudd fra Husbanken
- L16-17 Bofellesskap for unge funksjonshemmede, 14 plasser, med tilskudd fra Husbanken
- L18-19 Nytt avlastningssenter med barnebolig, med tilskudd fra Husbanken
- L20-21 Nytt aktivitetssenter Vågsgjerd, med tilskudd fra Husbanken
- L23-24 Rusvernet på Soma, nytt hovedbygg, med tilskudd fra Husbanken
- L25 Tilpasninger i Hanamyrveien
- L26-27 Nybygg Håholen, 7 leiligheter, med tilskudd fra Husbanken
- L28-29 Bofellesskap for personer med psykisk lidelse, 12 plasser, med tilskudd fra Husbanken

Skape gode sosiale møteplasser for integrering og inkludering, på tvers av generasjoner

Levekår fremholder viktigheten av å planlegge for ulike boligtyper i samme bomiljø slik at folk i ulike aldre kan bo i samme boområde i hele livsløpet.

Bo- og aktivitetssenter brukes som en møteplass der både barnehagebarn og skoleelever møter eldre. Dette gir livsglede for begge parter. Sentrene tar også imot elever i arbeidsuke og er praksisplass for mange som trenger arbeidserfaring.

Ved bygging av nye bo- og aktivitetssenter tas det hensyn til følgende momenter ved valg av lokalisering:

- Nærhet til det lokale livet med samfunns- og servicefunksjoner
- Nærhet til høyverdige kollektivakser (både for ansatte og pårørende)
- Gode uteområder – sansehager – turstier
- Det bør tilstrebes at opplevelser som park, frisør, kafe, butikk eller lignende ligger i gangavstand
- Geografisk spredning

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende driftstiltak for å skape gode sosiale møteplasser for integrering og inkludering innen levekår:

- L7 Drift nye heldøgns plasser i Rundeskogen

Prioritere samarbeid med lag, foreninger og frivillig innsats for å stimulere til aktivitet og inkludering for alle beboergrupper i bydelene

Levekår har vedtatt en strategi for frivillighet 2015-2020. Hovedmålet her er å legge til rette for frivillig innsats slik at innbyggerne kan mestre egne utfordringer og ta grep i eget liv. Det er viktig at de frivillige blir mottatt og ivaretatt på en god måte. Hver enhet har derfor oppnevnt en ressursperson som har ansvar for de frivillige og oversikt over behovene. Levekår har et eget nettverk for disse ressurspersonene.

Gjennom fylkesmannen har levekår fått tilskudd til et innovasjonsprosjekt om frivillighet. Tilskuddsmidlene er brukt til å lønne en prosjektleder. Dette prosjektet avsluttes sommeren 2017. Koordineringsoppgavene er flyttet til frivilligsentralen. Dersom vi ønsker en videre satsing og utvikling av frivilliginnsatsen må det avsettes ressurser til dette.

Sandnes har 5 private og 3 kommunale seniorsenter. Seniorsentrene er av ulik størrelse, men alle er viktige møteplasser for eldre i byen. For kommunen er seniorsentrene viktige samarbeidsparter, og forventes å få en enda viktigere forebyggende rolle i framtida. Avtalene mellom kommunen og sentrene er gamle, og bør revideres i nærmeste framtid.

Tilskudd til organisasjoner og lag

Frivillige lag og organisasjoner bidrar til å utfylle kommunale velferdstjenester og er viktige aktører i et utvidet helsebegrep. Det er i vurderingen av søknadene lagt vekt på lokale tiltak som støtter opp under innsatser der det ligger sterke statlige føringer. De organisasjonene kommunen har inngått forpliktende samarbeidsavtaler med prioriteres ved fordelingen. Den totale potten er ikke justert senere år, slik at samarbeidsavtaler som legger opp til en finansiell nøkkel med årlig oppjustering tar en stadig større del av totalbudsjettet til lag og organisasjoner. Derfor er beløpet til noen organisasjoner redusert i 2018 og flere av de som har søkt er ikke prioritert. Tiltak rettet mot rus og psykisk helse prioriteres, sammen med pårørendetiltak og tiltak til voldsutsatte. Det er i vurderingene tatt hensyn til videreføring av etablerte tiltak, samt økonomisk årsresultat i 2016.

Oversikt over aktører som har søkt tilskudd eller inngått forpliktende samarbeidsavtale

Krisesenteret:

- Lovpålagt oppgave med dag- og døgntilbud for personer som er utsatt for vold og trusler i nære relasjoner og som har behov for rådgivning eller et trygt midlertidig botilbud.
- Interkommunal samarbeidsavtale der Stavanger kommune drifter tiltaket med fastsatt sum som justeres årlig.

Senter mot seksuelle overgrep (SMSO):

- Gir lavterskel samtale og aktivitetstilbud til personer over 16 år som er utsatt for seksuelle overgrep.
- Sandnes er vertskommune.
- Har forpliktende samarbeidsavtale med fastlagt sum som justeres årlig.

Funkishuset:

- Stiftelse bestående av 6 kommuner med Sandnes som vertskommune.
- Yter nødvendige lavterskel helsetjenester til rusavhengige.
- Arbeider tett med kommunal tjeneste og yter lovpålagte helsetjenester overfor målgruppen.
- Har samarbeidsavtale med forpliktelser på sum.

Crux:

- Gir aktivitetstilbud til rusavhengige og løslatte i rehabiliteringsfasen.
- Utfyller kommunens ettervernstiltak.
- Har ny samarbeidsavtale med forpliktelser på sum som justeres årlig.

Klippen, Hjerte for Sandnes /No 13:

- Menighet som driver ulike sosiale og diakonale tiltak rettet mot rusavhengige og sosialt vanskeligstilte, blant annet kafetilbud for rusavhengige.

Røde Kors – nettverk etter soning:

- Ettervern for innsatte etter soning gjennom kobling av frivillige og innsatte og ulike aktiviteter.

Mental Helse Sandnes:

- Brukerstyrt organisasjon for mennesker med psykiske helseproblemer.
- Har samarbeidsavtale.

LPP - Landsforeningen for pårørende innen psykisk helse:

- Driver påvirkningsarbeid overfor helseforetak og kommuner, samt informasjon og støtte til pårørende.

Psyk-opp:

- Stiftelse som bidrar til større åpenhet og kunnskap om psykisk helse gjennom forlagsvirksomhet, informasjonsarbeid og kurs.

Voksne for barn:

- Ideell medlemsorganisasjon som jobber for barns oppvekstvilkår og psykiske helse.

Veiledningssenter for pårørende:

- Lokalt tilbud til pårørende (voksne og barn) til rusavhengige og innsatte.

Pårørendesenteret:

- Regionalt lavterskel pårørendesenter for pårørende (voksne og barn) til mennesker med rus, psykiske lidelser eller funksjonsnedsettelse.
- Bidrar med veiledning og opplæring også til ansatte som har kontakt med pårørende.

Kompasset:

- Gir tilbud til unge voksne som har vokst opp i familier med rusavhengighet.
- Bidrar til at unge blir i stand til å mestre eget liv og omsorgsoppgaver.
- Har samarbeidsavtale.

Kirkens SOS:

- Lavterskel forebyggende tiltak overfor mennesker som er selvmordstruet eller er i stor krise.

Sandnes hjelpelager (tidl flyktninglageret):

- Frivillig stiftelse som driver lager der de som ønsker kan levere klær og utsyr som flyktninger og asylsøkere kan få når de skal etablere seg, samt familier med vedvarende lav inntekt kan få nødvendig klær og utstyr.

Kirkelig dialogsenter:

- Prosjekt i Stavanger bispedømme som skal styrke tverreligiøs dialog og samarbeid.

Musikkprosjektet Krafttak:

- Tilrettelagt musikkprosjekt for brukere med nedsatt funksjonsevne.

Følgende organisasjoner har søkt driftsmidler for 2018, men er ikke prioritert:

- Amathea
- Kirkens Bymisjon, Gatejuristen
- Senter for Spiseforstyrrelser

- SEIF, selvhjelpsorganisasjon for innvandrere og flyktninger
- Kreftomsorg Rogaland
- Støttekontaktforeningen på Jæren

Klart språk i all formidling, hvor tekst og innhold utformes slik at alle kan forstå

Tjenester i levekårsfeltet arbeider kontinuerlig med forbedringsarbeid knyttet til dokumentasjon og forenklet språk.

Maler for vedtak gjennomgås for å sikre at språket er forståelig og at innholdet samtidig fyller lovkravene.

Kommunen har nylig lansert nye internettsider. Det arbeides for at sidene skal være lette å finne frem i og at innholdet skal være klart og informativt. Mulighet for direkte google-oversetting sikrer at brukere med lite norskspråklig kompetanse kan få tilpasset informasjon om tjenestene på sitt språk.

Alle fag- og temaplaner skal fremover skrives for nett. Dette vil medføre økt ressursbruk ved første utgave.

Legge til rette for deltakelse og medvirkning som ivaretar alle grupper innbyggere, både for brukermedvirkning på tjenestetilbud og i planprosesser

Brukermedvirkning og brukerinvolvering er et fokusområde. I henhold til pasient og brukerrettighetsloven har bruker rett til medvirkning. Kommunen må tilrettelegge tjenestene i samarbeid med tjenestemottaker. Denne medvirkningen kan foregå på individnivå eller på systemnivå og med pårørende. Ulike metoder benyttes for å sikre medvirkning og innhente tilbakemeldinger og erfaring fra bruker og pårørende slik at tjenestene kan tilpasses og bli bedre. Nettverkssamlinger/dialogkonferanser/fagdager/infomøter for brukere og pårørende er eksempler på dette.

Mestringsenheten har eget fast bruker- og pårørendeforum. Enheten arbeider for å systematisk ta i bruk erfaringskompetanse ved blant annet å ansette medarbeidere med brukerkompetanse, som bidrar med nyttig og komplementerende kompetanse inn i tjenestene. Mestringsenheten vil også i økende grad ansette fagpersoner med egenerfaring (brukererfaring eller pårørendeerfaring).

I de fleste bo- og aktivitetssentrene er det etablert brukerråd med representanter fra både pårørende og ansatte. Rådene skal bidra til tjenesteutvikling og kvalitetsforbedrende arbeid på institusjonene.

Pårørenderepresentant i kvalitetsutvalg eller arbeidsmiljøutvalg kan også være en måte å sikre god brukermedvirkning. Denne metoden for brukerinvolvering skal prøves ut i mestringsenheten.

Det gjennomføres jevnlig bruker- og pårørendeundersøkelser i enhetene.

Mestringsenheten har arbeidet med brukertilbakemeldingssystemer og startet fra 2017 opp med FIT (feedback-informerte tjenester) som er et nasjonalt anbefalt tilbakemeldingsverktøy innen rus- og psykisk helsearbeid. Systematisk bruk av brukertilbakemeldinger og verktøyet FIT skal bidra til å utvikle gode og effektive tjenester og relasjoner.

Vektlegge tverrsektorielt samarbeid og informasjonsdeling

Mange av tjenestemottakerne i levekår er i kontakt med flere tjenesteområder som barnehage og skole, og spesialisthelsetjenesten. For å sikre gode pasientforløp er det nødvendig for alle tjenesteyterne å tenke helhetlig tilnærming. Dette er et forbedringsområde tjenestene må arbeide med. Det må tenkes tverrfaglig ved vurdering av brukers behov ved førstegangskontakt og samtidig ha fokus på hverdagsmestring.

Levekår samarbeider med flere aktører utenfor kommunen, eksempelvis SUS, UiS, frivillige organisasjoner, andre kommuner og videregående skoler. Noen samarbeid er konkretisert i samarbeidsavtaler og med etablerte samarbeidsforum. Samarbeidsavtaler må følges opp og evalueres.

Utnytte ny teknologi og skape en organisasjonskultur for innovasjon/ Være brukerorientert i utviklingen av fremtidens tjenester

Gjennom aktiv brukermedvirkning, tverrsektorielle/interkommunale samarbeid og pilotering av teknologiske løsninger gjør kommunen seg nå verdifulle erfaringer som vil være sentrale når ny velferdsteknologi skal implementeres.

Aktiv brukermedvirkning vil også sikre at det fokuseres på behovet som skal dekkes, i stedet for å kjøpe inn løsninger som ikke tas i bruk.

Det er viktig å investere i tiltak som utsetter/reducerer etterspørselen etter heldøgns plasser. Hverdagsmestring og systematisk innføring av velferdsteknologi vil være viktige tiltak i denne satsningen. [Kommunen har utarbeidet en egen strategi for satsning på velferdsteknologi](#). Sandnes har sammen med elleve andre kommuner anskaffet digitale trygghetsalarmer. Dette danner grunnlag for å kunne benytte annen type trygghetsskapende teknologi som dørsensorer, GPS og fallalarmer. Ved implementering av velferdsteknologi vil det på sikt bli behov for nye måter å håndtere varslene som genereres.

I 2017/ 2018 skal levekår bidra i nasjonale prosjekter knyttet til digitalisering av søknader og informasjonsutveksling mellom brukere og helsetjenestene i levekår og de kommunale NAV-tjenestene.

Levekår hadde i 2016 en større omorganisering, der tjenester til mennesker med ulike funksjonsnedsettelse ble samlet i en resultatenhet. Evaluering av endringen kan danne grunnlag for vurdering av andre organisasjonsendringer.

Arbeide kunnskapsbasert ved å utnytte ny forskning og anvendt kunnskap

Alle tjenestene må være kunnskapsbasert. Våre fagfolk tar lærdom av ny forskning og kunnskapsutvikling og integrerer dette i tjenestene. Dette gjøres ved deltakelse i kurs, litteratursøk og aktiv deltakelse i forskningsprosjekter.

Mestringsenheten har i samarbeid med andre forskningsinstanser et eget forskningsprosjekt basert på RECOVERY tilnærmingen og deltar i utviklingen av Rask psykisk helsehjelp. Mestring har som mål å få en offentlig phd-stilling.

Jæren øyeblikkelig hjelp har fått forskningsmidler fra regionalt forskningsråd Vest for å se hvordan KOLS pasienter kan bedre behandles utenfor sykehus, samt å se hvordan kommunale akutte døgnplasser påvirker samhandlingen med Stavanger Universitetssjukehus.

Miljørettet helsevern vil bidra i prosjektet med å måle forurensning i byluft ved utprøving av nye analysemetoder.

Flere andre enheter og tjenester i levekår deltar i ulike utviklingsprosjekter med følgeforskning og bidrar til kunnskapsutvikling gjennom deling av datamateriale og erfaringskunnskap.

Videreføre interkommunalt samarbeid der dette gir merverdi for kommunen og regionen

Jæren øyeblikkelighjelp yter gode medisinske tjenester og avlaster Stavanger Universitetssjukehus med innleggelser. Et godt interkommunalt samarbeid har gitt en egen sykehjemslegevakt.

Samarbeid om legevakt gir bedre tjenester enn om den enkelte kommune skulle drifte egen. Det gir også mindre vaktbelastning for personellet som er viktig for rekruttering og det skapes gode faglige medisinske tjenester.

Miljørettet helsevern arbeider interkommunalt for å sikre høy kompetanse og kvalitet. Dette gir befolkningen trygge tjenester ved at et stort fagmiljø yter tjenester til 17 kommuner i Rogaland. Uten det interkommunale samarbeidet vil hver kommune hatt et sårbart og varierende faglighet i sin tjenesteyting.

Innen velferdsteknologi er det flere interkommunale samarbeid. Dette inkluderer vurdering av et interkommunalt velferdsteknologisk helsefaglig bemannet responscenter og videre implementering av velferdsteknologi. Disse prosjektene finansieres delvis av prosjektmidler, men krever stor grad av egenfinansiering i form av fristilling av personell.

Drift av kresenter er en lovpålagt oppgave. Samarbeid med Stavanger gir en faglig god og effektiv tjeneste.

Være en attraktiv arbeidsplass som legger til rette for faglig utvikling og kompetansestyrking.

Det er en stor utfordring å sikre tilstrekkelig godt kvalifisert arbeidskraft i helse- og omsorgstjenestene. Tjenestene opplever samtidig at de faglige oppgavene har økt i omfang og kompleksitet. Det er særlig utfordrende å rekruttere nok sykepleiere i turnus, både i hjemmetjeneste og i sykehjem. Enhetene deltar på rekrutteringsmesser og arbeider aktivt for å rekruttere studenter blant annet gjennom stipendordninger.

Kommunen har i de senere år mottatt kompetansemidler fra Fylkesmannen gjennom «Kompetanseløftet» for støtte ansatte slik at de kan ta fagutdanning og annen kompetansegivende videreutdanning innen helse- og omsorgstjenestene.

Det legges til rette for at ledere og ansatte kan ta relevant videreutdanning knyttet til sitt ansvarsområde. Ledere må kunne kombinere fagkompetanse og ledelse.

Enhetene beskriver sitt kompetansebehov gjennom sine årlige kompetanseplaner. Disse bygger på utvikling av egne tjenester og behov som kommer frem i medarbeidersamtaler. Planene legger føringer for kompetanseutviklingen.

Ansatte gis mulighet til å hospitere på Stavanger Universitetssjukehus gjennom hospiteringsordningen.

Enhetene har fokus på levende fagmiljøer og kontinuerlig kompetanseheving.

Videreutvikle en sosial boligpolitikk, og tilrettelegge for en variert boligmasse gjennom planlegging, tverrfaglig samarbeid og økonomisk prioritering (aktiv bruk av boligsosial handlingsplan).

Tilgang til boliger med tilpasset oppfølging er utfordrende, både til psykisk syke og mennesker med rusavhengighet. Tilnærmet alle kommunale boligsøkere har nå behov for oppfølgingstjenester eller særskilte boligløsninger. Gjennom boligsosialt handlingsprogram skal flere boligprosjekt for målgruppene realiseres. For å sikre at beboerne mestrer boforholdet er det også nødvendig med tilrettelagt oppfølging.

- Småhus er etablering av robuste små boliger for mennesker med rusvansker. Det er utfordrende å finne egnede tomter og nabolag.
- Ferdigstillelse av Sandnesveien 299, samlokalisert botilbud for mennesker med rusvansker
- Housing first, videreføre arbeidsmetodikk for å bosette mennesker med rus og psykisk vansker i ordinære boliger med tilpasset oppfølging.
- Bofellesskap for psykisk syke skal etableres for å imøtekomme behovet for utskrivningsklare pasienter fra spesialisthelsetjenesten.
- Bofellesskap for personer med psykisk utviklingshemming og andre funksjonshemminger.
- Det bør anskaffes flere leiligheter nær steder det er boliger med personalbase.

For å videreutvikle en sosial boligpolitikk, og tilrettelegge for en variert boligmasse gjennom planlegging, tverrfaglig samarbeid og økonomisk prioritering (aktiv bruk av boligsosial handlingsplan) er det lagt inn følgende driftstiltak i kommende økonomiplan:

- L15 Bofellesskap psykisk helse Håholen
- L27 Miljøvaktmester, 2 årsverk

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak:

- L26-27 Nybygg Håholen, med tilskudd fra Husbanken
- L28-29 Bofellesskap for personer med psykisk lidelse, 12 plasser, med tilskudd fra Husbanken
- L31 Boligsosial handlingsplan
- L32 To småhus per år
- L33 Sanering og nybygg av Syrinveien
- L34 Beregnet tilskudd fra Husbanken for tiltakene L31-33
- L35-36 Boliger for vanskeligstilte, bygges som tun, med tilskudd fra Husbanken
- L37 Rehabilitering av kommunale boliger, ca. 24 per år
- L38 Brannsikringstiltak i kommunal boliger

Tilrettelegge for et mangfold av kultur- og fritidsaktiviteter

For å nå viktige mål om samfunnsdeltakelse og meningsfull hverdag for levekår sine brukere er det nødvendig med tilrettelegging for store deler av brukergruppene. Innsparinger i basistjenestene kan gi konsekvenser med redusert mulighet til deltakelse. Det er derfor nødvendig å se på nye tiltak,

organisering av tilbudene samt økt samhandling med andre aktører for å imøtekomme behovet for fritids- og arbeidsrettede aktiviteter.

- Prosjekt «teknologisk støtte til fritidsaktiviteter for barn og unge med funksjonsnedsettelse og deres familier» skal bidra til et større mangfold i kommunen sitt tilbud til barn og unge med funksjonsnedsettelse.
- Motoriserte Rickshawer bidrar til at funksjonshemmede kan dra på sykkelstur.
- Nytt avlastningssenter skal blant annet inneholde aktivitetstilbud, sanserom, og velferdsteknologi som kan benyttes til kultur- og fritidsaktiviteter.
- Samarbeid med frivillig sektor.
- Samarbeid med seniorsentre.
- Utvikle alternativer til ordinære dagsenter-tilbud særlig i forhold til personer med demens eller psykisk utviklingshemming.
- Videreutvikle rus- og psykisk helsetjenestenes aktivitetstilbud til mennesker med psykiske vansker og/ eller rus.

Tilrettelegge for nye arbeidsplasser og sikre flest mulig jobb og egen inntekt

Regionen og kommunen har siden 2014 hatt økende arbeidsledighet. Per i dag er 4,4 prosent av arbeidsstyrken helt ledige i Sandnes. Dette er en nedgang på 19 prosent fra august 2016, men likevel betydelig høyere enn før 2014. Unge, og mennesker med liten formalkompetanse, er utsatt ved konjunkturedgang. Likeledes vil innbyggere med lite norskspråklig kompetanse ha vansker med å få innpass i arbeidslivet.

NAV har hatt sterk vekst i antall brukere i 2016/2017. En økende andel av brukerne er barnefamilier. For å møte veksten har NAV Sandnes gjennomført en organisasjonsendring. Flere brukere får oppfølging gjennom grupper. Unge, og brukere med liten norskspråklig kompetanse, har særskilt fokus.

Alle under 30 år som søker sosialhjelp, får umiddelbart tilbud og krav om å delta i UKA, kommunens oppfølging av aktivitetsplikten. UKA vektlegger kartlegging av ressurser og behov, kunnskap om arbeidsliv og jobbsøking. Videre får deltakerne praktisk jobbøvelse i samarbeid med AKS. Tiltaket er styrket gjennom statlige midler med ett årsverk i 2017 og videreføres.

Gjennom det statlige prosjektet «helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier i NAV» skal familier få tett koordinert oppfølging for å øke foreldrenes arbeidsdeltakelse og at barna deltar i barnehage og fritidsaktiviteter. Videreføring etter 2018 vil kreve tilførte ressurser.

Gjennom tilskuddsmidler fra Imdi – Jobbsjansen – skal flyktninger som ikke er kommet i arbeid eller har ferdigstilt skole i løpet av introprogrammet, få oppfølging for å nå sine mål om deltakelse i skole og arbeidsliv.

Aktiv kompetansebygging i Sandnes (AKS) er kommunens arbeidstrening for brukere som ikke nyttiggjør seg statlige tiltaksplasser. Gjennom AKS får deltakerne hjelp til struktur i hverdagen og arbeidspraksis som grunnlag for overgang til ordinært arbeid eller andre kvalifiserende tiltak. I 2016 var det 72 deltakere i AKS.

Kommunen søker om tilskuddsmidler til IPS-prosjekt for å styrke fokus på arbeidsdeltakelse for personer med rus- og psykiske lidelser.

Gjennom pilotprosjektet «Inkluderende kommune» skal kommunen i samarbeid med arbeidsmarkedsbedrifter se på muligheter for å gi flere med nedsatt arbeidsevne tilrettelagt arbeid.

Kultur og byutvikling

Byutviklingen vil fremover preges av at befolkningen øker, blir eldre og får en mer flerkulturell sammensetning. Vi påvirker bosettingsmønsteret ved å tilrettelegge for boliger og arbeidsplasser. Dette påvirker også befolkningssammensetningen og transportmønsteret i kommunen.

Sandnes skal fortsatt være stor landbrukskommune. Vi skal være en attraktiv kommune der innbyggerne har god folkehelse og trives i hverdagen. Vi skal ha særlig oppmerksomhet på tiltak som reduserer klimautslipp gjennom arealbruk og transportplanlegging. Transportbehovet skal begrenses gjennom hensiktsmessig lokalisering av boliger, arbeidsplasser, tjenester og handel. Nye tiltak og ny bebyggelse i områder med levekårsutfordringer, bør ha kvaliteter og egenskaper som forbedrer områdene. Tilrettelegging for at flere skal gå eller sykle har høy prioritet.

Kultur, idrett og kirke er viktige møtesteder for meningsdannelse og refleksjon. Kommunen skal bidra til at flest mulig får oppleve og utøve kunst og kultur, uavhengig av alder, bosted og økonomi. Godt samarbeid mellom kommune, frivillige og private aktører er viktig for å lykkes på dette området. Vi skal legge til rette for gode rammebetingelser for etablerte kulturinstitusjoner og stimulere til nyskapende kunst- og kulturvirksomhet.

Organisering av tjenesten (Åpne/lukke-boks)

- a. Geodata
 - sikrer at politikere, administrasjon, byens innbyggere og næringslivet har tilgang til pålitelig og fullstendig informasjon om bygninger, eiendommer, planinformasjon, topografi og andre tema. Denne oppgaven forvaltes via et geografisk informasjonssystem hvor digitale kart- og matrikkeldata er de viktigste elementene.
- b. Samfunnsplan
 - har ansvar for arbeidet med kommuneplanen og overordnede planer på kommunedelplannivå, utredninger og analyser. Vi vedlikeholder og videreutvikler statistikk, og framskrivinger. Dette inngår i beslutningsgrunnlaget for sentralt plan- og utredningsarbeid i kommunen. Videre medvirker vi i regionale og nasjonale oppgaver, samt er en aktiv part i interkommunale planer, og deltar i faglig nettverksarbeid.
- c. Plan
 - Er faginstans for arkitektonisk, estetisk og miljømessig utvikling, og samordner byens infra- og bebyggelsesstruktur. Kommunen har ansvaret for offentlige og private reguleringsplaner og konsekvensutredninger som følger disse planene. Tjenestene reguleres i plan- og bygningsloven, forvaltningsloven og offentlighetsloven.
 - Har ansvar for transportfaglige spørsmål i overordnede planer og reguleringsplaner, og har et særlig ansvar for å tilrettelegge for miljøvennlig transport.
- d. Byggesak
 - Ivaretar samfunnets interesser og krav til byggverk slik disse er nedfelt i plan- og bygningslovens bestemmelser med forskrifter. Tiltakshaver, nabo og lokalmiljø skal få sine interesser vurdert, og søknader blir behandlet i tråd med god forvaltningsskikk og i samsvar med regelverket og gjeldende kommunale vedtak.
- e. Utbyggingsavtaler
 - Bruker utbyggingsavtaler, en frivillig avtale mellom utbygger og kommunen, for gi forutsigbarhet for utbygger, og for å bidra til å sikre at infrastrukturen blir opparbeidet og utbyggingen realisert i samsvar med reguleringsplanene.
- f. Landbruk

- Gjennomfører kommunens forvaltningsoppgaver knyttet til jordbruk, skogbruk og vilt i Sandnes kommune
- g. Byantikvaren
 - Gir råd om kulturminnevern, - i plan- og byggesaker: vurdere antikvariske forhold, gi råd og veiledning om eldre hus til eiere og andre, - registrerer og klassifiserer kulturminner
- h. Kultur
 - Støtter det lokale kulturlivet og legger til rette for kulturaktivitet for barn, unge og eldre. Tilskudd, veiledning og tilgjengelige lokaler og utstyr skal stimulere både amatører og profesjonelle i sin produksjon
- i. Sandnes kulturskole
 - Er kommunens senter for estetisk undervisning, aktivitet og opplevelse for barn og unge og et faglig ressurscenter for kulturlivet i Sandnes.
- j. Sandnes bibliotek
 - Er et levende og inkluderende litteraturhus og folkebibliotek, en aktør og arena for å fremme frie ytringer og debatt.

Tilpasning til redusert ramme – omstilling og effektivisering

Som følge av kommunens stramme økonomiske rammer er nye innsparinger fra 2019 og 2020, som ble lagt inn i fjorårets økonomiplan, videreført. For kultur og byutvikling utgjør dette kr 676 000 i 2019, økende til kr 1,5 millioner i 2020. Tiltaket er beskrevet i driftstiltak K5.

Sikre grunnleggende ferdigheter blant barn og unge- uavhengig av familiebakgrunn

- Overgang fra ungdomsskole til videregående skole kan være en sårbar tid for flere unge. Bli kjent-kvelder arrangeres av kultur som tiltak for å motvirke utenforskap og senere drop-out.
- Ferier i løpet av skoleåret er en pause fra skolehverdagen for elevene, men kan være en ressursmessig utfordring for barnefamilier. Egne vinter- og høstferietilbud med ulike aktiviteter i bydelshusene gir barn og unge en sosial møteplass og mulighet for å oppleve mestring og fellesskap.
- Til tross for høyt gjennomsnittlig velstandsnivå i regionen, øker den sosial ulikheten i befolkningen og barnefattigdom er blitt en utfordring. Satsingen [Kongesommer](#) (støttet av Bufdir) tar sikte på å utjevne noe av den sosiale ulikheten gjennom mange gode og forskjellige tilbud til barn og unge i sommerferien, der fripass også inngår.
- Arbeidslivet representerer kanskje vår viktigste samfunnskontrakt, med mange gjensidige forventninger og muligheter. Det å få møte arbeidslivet for første gang og tjene egne penger er en viktig og formende læring fra tenårene av. [Småjobbsentralen](#) formidler oppdrag til ungdom gjennom sommeren og er et samlingspunkt fra den felles frokosten om morgenen til retur fra utført oppdrag på ettermiddagen – eller sosiale aktiviteter sammen med andre unge på rolige dager.
- Kulturskolen skal gi opplæring av høy faglig og pedagogisk kvalitet til alle barn og unge som ønsker det. Undervisningen i [Sandnes kulturskole](#) organiseres innenfor tre opplæringsprogram med ulik profil og målsetting: Breddeprogrammet, Kjerneprogrammet og fordypningsprogrammet (talentutvikling). Formålet med opplæringa er å lære, oppleve, skape og formidle kulturelle og kunstneriske uttrykk. Utviklingen viser at aldergruppene i kulturskolen øker og får en mer flerkulturell sammensetning. Fortsatt befolkningsvekst for disse aldersgruppene vil medføre en vekst i ventelistene på kulturskolen, se [Strategiplan Sandnes kulturskole](#) og [vedtatt rammeplan for kulturskolen](#))

Tilrettelegge for at hele befolkningen aktivt kan delta og bli hørt i lokaldemokratiet samt deltakelse og medvirkning som ivaretar alle grupper innbyggere, både for brukermedvirkning på tjenestetilbud og i planprosesser.

Innen kultur og byutvikling arbeides det aktivt for å tilrettelegge for bred deltakelse og medvirkning for innbyggere i alle aldre og samfunnslag.

- [Barn og Unges Bystyre \(BUBS\)](#) er godt innarbeidet. Her blir de yngste hørt innenfor områder og saker som angår deres hverdag. Forarbeid og prosess fram til selve BUBS-møtet trenger tverrsektorielt fokus for å opprettholde kvaliteten og gi mulighet for videreutvikling av BUBS.
- [Sandnes Unge Bystyre \(SUB\) representant](#) er også godt etablert og arbeider aktivt gjennom hele året via Sandnes Unge Formannskap. Fast taletid i Utvalg for Kultur og Oppvekst (UKO) og i Sandnes Bystyre sikrer at deres stemme blir hørt. Involvering i arbeidet med ny kommuneplan og større reguleringsplaner er viktig og blir blant annet gjort gjennom såkalte medvirkningsverksteder med egne prosessveiledere. Mentorordningen med sentrale Sandnes-politikere er med å legge et solid grunnlag for SUBs arbeid.
- [UKM](#) (((Ung Kultur Møtes))) er en viktig påvirkningsarena for unges utvikling av kulturområdet i Sandnes.
- Innvandrerbefolkningen utgjør en stor andel av befolkningen i Sandnes. [Sandnes innvandrerråd](#) har et særlig ansvar for å følge opp innvandrerbefolkningens interesser i politiske saker. Rådet har nå endret sammensetning til også å omfatte politisk valgte representanter.
- En regulerings-/kommunedel-/kommuneplan blir til i en prosess som følger av plan- og bygningsloven. Etter plan- og bygningsloven skal det legges til rette for allmennhetens deltakelse i planprosesser. Hovedmålet for planleggingen er å utvikle et samfunn som ivaretar viktige fellesverdier og gode levevilkår for alle grupper, innenfor rammen av en bærekraftig utvikling. Sandnes kommune bruker i plan- og byggesaker følgende informasjonskanaler for medvirkning:
 - På Sandnes kommunes nettside Sandnes.kommune.no kan man gi innspill til planer, innsyn i kart og saker. Planer som ligger ute for innspill og høringsuttalelser er: [Ny kommuneplan- gi innspill til by- og områdeutvikling](#), [Si din mening - kommuneplanlegging](#), [reguleringsplaner under arbeid](#), og [høringer landbruk](#)
 - Dialogmøter og andre medvirkningsarrangementer med ulike målgrupper og lokalsamfunn rundt i byen
 - Særlig tilrettelagte medvirkningstiltak overfor barn og unge
 - Formelle, åpne høringsprosesser
- [Biblioteket tilrettelegger for medvirkning, deltakelse og debatt](#). Det er mulighet for samvær og samtale i større og mindre grupper, det være seg studiegrupper og lesesirkler og som deltakere og tilhørere i den offentlige debatten.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende planperiode vil vi videreføre ovennevnte satsingsområder. Det er ikke lagt inn nye tiltak som krever økning i den økonomiske rammen.

Tilrettelegge for et mangfold av kultur- og fritidsaktiviteter

Kunst og kultur, og frivillig arbeid er viktig innhold i livene til hver enkelt av oss. Det gir personlig utvikling, mental og fysisk styrke, livskvalitet, en videre horisont og viktige fellesskap. For å sikre at kulturtilbud skal bidra til økt livskvalitet for alle, må både frivillige og offentlige tilbud ha en nærhet til kommunens befolkning.

- Alle barn og unge skal få et bredt tilbud av kultur -og fritidsaktiviteter basert på sine interesser, og tilpasset sitt mestringsnivå, både i bydelen og i sentrum. [Fritidstilbud for unge 7. - 10. klasse](#) og [Fritidstilbud for unge 10. klasse - 25 år](#) er tilbud kommunen arrangerer i flere bydeler i Sandnes.
- Sandnes kommune tilrettelegger for at alle skal kunne opptre, være tilskuer eller arrangør. Flere arrangementer legger til rette for dette:
 - Barnas by
 - Urban Steet Festival
 - UKM-festival
 - Eventyrka
 - Teater egenart. Ungdom med funksjonsnedsetting setter jevnlig opp en større to-årig teaterproduksjon.
- Et viktig satsningsområde i kommunens ungdomsstrategi er å gi nødvendig hjelp og tilrettelegge for unge som ønsker å organisere sine egne fritidsaktiviteter. Utvikling av UKM til en helårsaktivitet er både en nasjonal bestilling og et lokalt ønske.
- [Den kulturelle skolesekken](#) gir elevene og skolene i Sandnes kommune mulighet til å oppleve, gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for profesjonelle kunst- og kulturuttrykk.
- Sandnes kommune skal gi ferietilbud, som Kongesommer og ferieåpne bydelshus, til barn og unge.
- [Tilrettelagt fritid](#) ivaretar deltagelse i aktiviteter og meningsfull fritid for mennesker med spesielle behov.
- [Den kulturelle spaserstokken](#) gir tilbud til eldre som bor på bo- og aktivitetssenter og som har liten mulighet til å oppsøke kulturtilbud selv på grunn av helsebegrensninger. Disse får tilbud om konsertopplevelser, teater og formidling av profesjonell kunst der de bor. Eldre som selv kan dra ut for å delta på egenhånd eller i grupper med litt assistanse får tilbud om matine- eller kveldsforestillinger, også gjennom Den kulturelle spaserstokken.
- Frivillige virksomheter og frivillige organisasjoner bidrar til å skape møteplasser og aktiviteter på tvers av ulike grupper i befolkningen. Innflyttere fra andre deler av verden skal oppmuntres til å bidra i byens kulturliv og synliggjøres på egne kulturelle premisser.

I investeringsbudsjettet er det foreslått følgende tiltak i for å for å tilby gode bygg for kulturaktiviteter:

- K2 Sandnes kulturhus, utskifting av sceneteknisk utstyr
- K4 Branntekniske tiltak i kulturbygg
- K5 Rehabilitering av kulturbygg
- K6 Bygningsmessige utbedringer av KINO KINO
- K9 Langgata 79 – utskiftning av tak, utvendig rehabilitering

Fremme en aktiv livsstil for hele befolkningen gjennom tilrettelegging for aktivitet, møteplasser, kultur- og naturopplevelser

Gode oppvekstvilkår bestemmes av mange faktorer, og ikke bare i hjem og skole. De unges bruk av byen i fritid og gjennom aktiviteter har også mye å si. Arrangementer og positive tiltak som viser barn og unges kulturengasjement, er svært verdifulle. Gjennom dans, opptredener i Lanternen og deltagelse under feiringer, får de unge tilhørighet til byen og blir en naturlig og synlig del av bybildet for alle. «Urban Street Festival», «Kulturgeriljaen», «House of Dance» og ulike pop-ups er eksempler på ung deltagelse i bylivet.

Møteplasser i nærmiljøet der man kan drive med aktiviteter og dyrke sine interesser sammen med andre har en helsefremmende virkning. Kulturarenaplanen for Sandnes kommune påpeker viktigheten av å ha offentlige livsnøytrale møteplasser i de enkelte bydelene. Vekst i behov for kulturanlegg må følge veksten i kommunen.

Innbydende møteplasser er viktige for folkehelsen. For å motvirke ensomhet og passivitet blant eldre eller andre med begrenset sosialt nettverk, blir det nå utviklet nye aktivitetstilbud ved Varatun Gård og Lura bydelshus med støtte fra Helsedirektoratet.

- Med utgangspunkt i eksisterende miljøer med ulike verksteder for kunst og håndverk og en ny parsellhage som er under prosjektering, vil flere bli gitt mulighet til å delta og få tilknytning til Varatun Gård.
- Ved Lura bydelshus vil et eksisterende sterkt amatørteatermiljø danne utgangspunktet for å starte seniorteater som nytt aktivitetstilbud.
- Eldre som ressurs vil videre inngå i satsingen på «Media:LAB» som er bygd opp til et velutstyrt verksted for ulike typer medieproduksjon. Det forventes en positiv folkehelsegevinst for de eldre som hovedmålgruppe og samtidig en naturlig integrering på tvers av alder og etnisk bakgrunn.

Et kjennetegn for en levende by er et aktivt produserende og formidlende profesjonelt kulturliv. Det er ønskelig å gjøre kommunen attraktiv for skapende og utøvende kunstnere, i tillegg til å ta vare på de en har. Det skal bygges opp under det profesjonelle kunst- og kulturlivet i Sandnes gjennom å kunne tilby blant annet utstillings- og visningssteder, atelierplasser og gjennom ordningene med DKS, DKSS, AIR og kunst i kommunale bygg og uterom.

[Sandnes bibliotek](#) har som formål å formidle informasjon og faglitteratur, for å bidra til å utjevne digitale klaseskiller og tilrettelegge for gode møter mellom mennesker uavhengig av alder, kjønn, etnisitet, religion, språk og kultur.

Biblioteket arrangerer kulturarrangementer som formidler de gode historiene og stimulerer til leselyst gjennom bøker som begeistrer og beriker. Det satses på små og store gode kulturopplevelser gjennom våre varierte arrangementer, utstillinger og samlinger. (Forfatterbesøk, arrangement for voksne og barn, litteraturuke, pappatreff for fedre i barselpermisjon, og oppsøkende tjeneste (utkjøring av bøker til bevegelseshemmede og eldre)

Kirken og øvrige tros- og livssynssamfunn er viktige møtestedet hvor enkeltmennesker deltar i et fellesskap på grunnlag av felles tro og felles kultur. Kommunen vil

- bidra til å aktivt legge til rette for det nye religiøse mangfoldet og for en god dialog mellom de ulike trossamfunnene.
- ta vare på kommunens kirkelige, kulturelle og historiske tradisjoner og samtidig legge til rette for religiøst mangfold / humanistiske verdier.

Det ytes [tilskudd til et vidt spekter av kultur-, aktivitets- og idrettsarrangementer](#) som arrangeres av eksterne arrangører/aktører.

Parker og grønne lunger er viktige miljøelementer for byer. Bynære områder for fri aktivitet, rekreasjon og opplevelse av natur inngår i det urbane livet. Det bør også satses mye mer på spiselige planter, busker og trær i parker og friområder

Nytt sceneanlegg står ferdig i Sandvedparken og videre utvikling av bruken av parken vil være et fint tilskudd for innbyggerne.

Det er et mål å videreutvikle Sandnes kulturskole som et lokalt ressurscenter. Kulturskolen skal samarbeide med skole- og kultursektor og medvirke til å styrke kompetansen og kulturell utfoldelse i lokalsamfunnet. Det innebærer et forpliktende samarbeid med barnehage, grunnskole, videregående skole, det lokale kulturlivet og profesjonelle aktører innen kunst- og kulturformidling.

[Prioriteringer 2018-2021](#)

For å videreutvikle og styrke satsingen er det lagt inn følgende driftstiltak i økonomiplanen:

- K14-15 Meråpent bibliotek – oppdatering programvare og sikring utstyr, finansieres ved bruk av eget fond.
- K16-17 Sandnes kulturskole som lokalt ressurscenter, finansieres ved bruk av eget fond.
- K18-19 50% stilling kultur, Bogafjell, finansieres ved bruk av eget fond
- Meråpent bibliotek krever i tillegg bygningsmessige tilpasninger som er lagt inn som investeringstiltak: K10 Sandnes bibliotek – meråpent bibliotek.

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak:

- K3 Avsetning til utsmykking
- K10-11 Sandnes bibliotek – meråpent bibliotek, finansieres med bruk av fond

[Utnytte og tilrettelegge kommunale bygg for bydelsfunksjoner som fritid og idrett, møteplasser, frivillighet, frivillig organisasjonsarbeid, kultur, senioruniversitet/etterutdanning](#)

Vilkårene varierer når det gjelder tilgang til lokaler for aktiviteter og møtevirksomhet. Bydelshus er en naturlig arena. Flere av de store bydelene er uten bydelshus – til eksempel Hana og Stangeland. Kommunen skal være med på å tilrettelegge for en infrastruktur for livssynsnøytrale møtesteder på tvers av alder. Satsing på sambruk og flerbruk ved nybygg, vil gi bedre kapasitet og vil være en naturlig lokal tilknytning for frivillig virksomhet og frivillige lag og organisasjoner.

Det er ønskelig at kirken og øvrige tros- og livssynsamfunn, så langt det ikke kommer i konflikt med egne aktiviteter og ikke virker støtende, å la lokale ideelle lag, foreninger og lignende benytte lokalene deres til sin virksomhet. Vi ønsker også at det ikke kreves vederlag for slik bruk ut over det som er nødvendig til å dekke kostnadene bruken medfører.

[Prioriteringer 2018-2021](#)

I 2018 foreslås følgende nytt driftstiltak for å videreutvikle ovennevnte strategi:

- K18-19 50% stilling kultur, Bogafjell, finansieres ved bruk av eget fond.

Prioritere samarbeid med lag, foreninger og frivillig innsats for å stimulere til aktivitet og inkludering for alle beboergrupper i bydelene

[Kommunen ønsker å samarbeide med frivillige](#) og ta vare på det sterke engasjementet mange mennesker i lokalsamfunnet har. Mange ønsker å bidra gjennom frivillig innsats. Denne frivilligheten er en viktig bærebjelke i kommunen og i nærmiljøet og bidrar til velferd og sosial inkludering i et levende og velfungerende demokrati. Engasjement gir frivillige gode opplevelser, nettverk, erfaringer og mulighet til å bruke evner og kompetanse.

Innvandrerorganisasjonene bidrar til økt tilhørighet og tillit i det norske samfunnet. Frivillig virksomhet er med å skape møteplasser og aktiviteter på tvers av ulike grupper i befolkningen, noe som også skaper tilhørighet og tillit i samfunnet. Deltagelse i organisasjonsliv og sosiale nettverk har stor egenverdi og er et godt virkemiddel for integrering. [Det ytes tilskudd til flerkulturelle prosjekter og aktiviteter via IMDI-midler.](#)

For å gjøre sine aktiviteter kjent for flest mulig av kommunens innbyggere, oppfordres alle lag og foreninger til å benytte seg av [Foreningsportalen som informasjonskanal.](#)

Prioriteringer 2018-2021

I 2018 videreføres samarbeidet med frivillige og følgende tilskuddsordninger videreføres:

- [Tilskudd kultur og tilskudd til flerkulturelle prosjekter og aktiviteter – IMDi-midler](#)

Prioritere hovedvekten av fremtidig boligutbygging langs hovedkollektivaksen og i senterområder i tråd med «strategi for fortetting og transformasjon»

Bilavhengighet som følge av spredt utbyggingsmønster gir utfordringer for både trafikkavvikling og miljø. For å redusere byspredning, transportbehov og klimagassutslipp, må vi utvikle et kompakt byområde og tettsteder.

Det offentlige har ansvar for en overordnet planlegging som legger rammer for å gjennomføre by- og stedsutvikling. Fortetting og omforming av arealene i byen og tettsteder er imidlertid krevende. Komplekse eiendomsforhold, interessekonflikter, høy arealverdi og tunge investeringer stiller offentlige og private aktører overfor store utfordringer.

Fortetting og nye utbyggingsmønstre reduserer størrelse og kvalitet på de tettstedsnære utendørsarealene som egner seg for lek og opphold.

Det kan bli en utfordring å finne en god balanse mellom vekst og utbygging på den ene siden, og bevaring av kulturminner på den andre.

Sammensetningen av boligmassen kan være et viktig styringsverktøy for det offentlige for å sikre bokvalitet og en sosialt bærekraftig bolig- og byutvikling som inkluderer ulike lag av befolkningen.

I et byutviklingsperspektiv med tilrettelegging for stor grad av fortetting vil det være vesentlig å fremskaffe mer kunnskap om eksisterende kvalitet på stedlige masser og anbefalinger om kompenserende tiltak i forhold til planlegging, byggetekniske løsninger og eventuelle fysiske tiltak som må til for å kunne ivareta sikkerheten for bygningsstruktur, viktig infrastruktur og samferdsel.

Ivareta boligsosiale hensyn gjennom varierte boligstørrelser og områdekvalitet for alle beboergrupper i alle by - og boligområder

Det skal sikres en sosialt bærekraftig boligforsyning, hvor det bygges nok boliger med variasjon i boligtyper og -størrelser i alle deler av byen, slik at alle kan leve og trives i Sandnes uavhengig av inntekt og livssituasjon.

Det er viktig å sikre attraktive boligområder for hele befolkningen– både for barnefamilier, personer med nedsatt funksjonsevne og mennesker med svak økonomi. Disse gruppene får stadig færre valgmuligheter på boligmarkedet og vi får en opphopning av slike grupper i områder med de laveste prisene.

[Boligsosial handlingsplan 2016-2022 ble vedtatt i bystyret den 17. oktober 2016](#) og det er her vedtatt at

- kommunen vil ta boligsosiale hensyn i areal- og samfunnsplanlegging.
- kommunen vil bruke sitt eierskap for å framskaffe et variert boligtilbud for å gjennomføre kommunens boligsosiale handlingsplan.

Videreutvikle et effektivt og miljøvennlig transportsystem med god kollektivtransport og gode gang-, sykkel- og turveger

Hensynet til folkehelse og bærekraftig utvikling skal være et overordnet prinsipp i kommunens planlegging og virksomhet. De siste femti årene har vi i stor grad planlagt byen på bilens premisser. Nå skal vi prioritere de gående først og dernest sykkel og kollektivtransport. Dette skal skape en mer aktiv og klimavennlig kommune.

Et godt kollektivtilbud karakteriseres ved at det legges til rette for en forutsigbar, punktlig og komfortabel reise. Jernbanen og hovedrutene er fundamentet i kollektivsystemet. Kollektivtrafikken må være attraktiv for å konkurrere med bilkjøringen i Sandnes kommune og i regionen. Det er derfor behov for å øke antall avganger og gjøre kollektivtrafikken enda mer attraktiv i hele regionen.

For å få flere til å sykle er det nødvendig å satse både på bysykkelordningen, god helårsdrift av sykkelveinettet og sykkelvei-utbygging. Vi må også sikre bedre parkeringsmuligheter for sykler i sentrumsområder og nye utbyggingsprosjekt. Sykkelutleie og bysykler vil avlaste kollektivtrafikk på kortere strekninger

Trygge veier i nærmiljøet er viktig for at barn skal kunne gå, sykle eller ta kollektiv transport til og fra skolen og fritidsaktiviteter. Det må bli den mest effektive og hyggeligste metoden å transportere seg på i hverdagen.

Parkeringsplasser for sykkel, elbil og bildeling bør prioriteres høyt, og fleksible og digitale løsninger i arbeidslivet kan begrense transportbehovet i årene som kommer.

Det videreutvikles bedre sykkelveier til og gjennom sentrum, i og mellom bydelene og til friluftsområder.

Kommunen legger målsettinger for endret reisemiddelfordeling og sammenheng mellom de enkelte transportformer i Lokal transport- og mobilitetsplan til grunn i kommunens planarbeid

Sandnes kommune skal være en attraktiv kommune som det er godt å bo og ferdes i.

- For å løse mobilitetsutfordringer er det viktig å se utfordringer knyttet til mobilitet og transport av personer, næringsvirksomhet og gods i sammenheng. Mange pendler til og fra Sandnes, mellom hjem, jobb, barnehage, skole og fritidsaktiviteter.
- En bærekraftig byutvikling omfatter blant annet at kommunen prioriterer miljøvennlig transport i planer og prosjekter. En sentral føring er at veksten i persontransporten i storbyområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange. Målet er nullvekst i personbilreiser frem mot 2030. Sandnes har i dag en lav kollektiv- og sykkelandel (5 % for begge) og en bilandel på over 60 %.

For innbyggerne innebærer nullvekstmålet en betydelig endring i reisevaner fra personbil til kollektiv, sykkel og gange. For kommunen innebærer nullvekstmålet en betydelig satsing for å legge til rette for flere på sykkel og til fots, på kunnskap og motivasjon hos innbyggerne og utbygging av infrastruktur. Areal og transport skal i større grad samordnes. Sandnes kommune har definert en byutviklingsakse langs fremtidig bussveitrasé og kollektivknutepunkt

Kultur og byutvikling arbeider med flere planer og avtaler som omhandlet oppgaver og prosjekter innen reise og transport:

- [Ny kommuneplan](#). Hovedvekten av utbygging og fortetting skal pågå langs den definerte byutviklingsaksen som strekker seg langs bussveikorridoren fra Forus/Lura via Sandnes sentrum til Sandnes Øst.
- Videreføre arbeidet med Ny sentrumsplan. Sentrum er under utvikling til et større og mer urbant by- og regionalt senter for et stadig voksende byområde. Planen har en strategisk dimensjon som trekker opp de langsiktige rammer og retninger for sentrumsutviklingen og en mer konkret dimensjon som styringsverktøy for plan- og byggesaker.
- Videreføre arbeidet med [Lokal transport og mobilitetsplan](#). Planen er en delutredning som skal være et grunnlagsdokument for ny kommuneplan, ny sentrumsplan og gi innspill til byvekstavgift og bypakke Nord-Jæren.
- Videreføre arbeidet med Felles [kommunedelplan for Forus-området](#). Gjennom en felles interkommunal kommunedelplan for Forus-området har kommunene avklart felles målsettinger og bidra til å realisere mulighetene, håndtere utfordringene og sette rammer for den videre utviklingen av området.
- Videreføre arbeidet med [Bypakke Nord Jæren](#). Bypakken har to hovedmål: Nullvekst i personbiltrafikken i byområdet på Nord-Jæren, og god framkommelighet for alle trafikanter, der hovedvekten er på kollektiv, sykkel, gange og næringstransport. Selv om regionen vokser og flere innbyggere kommer til regionen vår, skal det ikke bli flere personbiler på veiene enn det er i dag. Vi sikrer god byutvikling gjennom å integrere bystruktur og transport-infrastruktur.
- Videreføre arbeidet med [Regionalplan for byutvikling på Jæren](#). Formålet med planarbeidet er å legge til rette for en bærekraftig utvikling med samordnet utbyggingsmønster som ivaretar regionens behov for boliger i gode nærmiljø, attraktive og mangfoldige næringsarealer og et effektivt transportnettverk.

- Videreføre arbeidet med [byvekstavtalen](#). Regionen forplikter seg til at framtidig utvikling av boliger og arbeidsplasser skal skje på en måte som styrker kollektivtilbudet og reduserer behovet for biltransport. Byveksten skal skje som fortetting og byomforming. Nye boliger, arbeidsplasser, handel og service skal ligge plassert nærmest mulig bussveitraseen, og nær bysentraene. Byvekstavtalen skal være med på å finansiere viktige prosjekter i Bypakke Nord-Jæren, der blant annet Bussveien får halvparten av kostnadene dekket av staten. Pengene og avtalen skal også bidra til å styrke byutvikling, kollektivtrafikken, prosjekter for de som sykler og går, viktige veiprosjekter og god framkommelighet for næringstransporten.

Prioriteringer 2018-2021

I 2018 foreslås følgende nye driftstiltak for å videreutvikle og styrke arbeidet med tilrettelegging for transport og god infrastruktur:

- K6 Kontinuerlig reisevaneundersøkelse.
- K1 Tiltak phd stilling.

Utvikle Sandnes sentrum med attraktive byrom og steds kvalitet og senter for næringsutvikling, kultur, sosiale møter og offentlig tjenestetilbud. Samt ivareta Sandnes-historien gjennom en bevisst holdning til kulturminner

Fysisk utforming

Byforming og steds kvaliteter preger vår opplevelse av byen i svært stor grad. Tilgang til kunst i alle offentlige rom, som en integrert del ved nybygg og rehabilitering av bygg, sikrer dette. Gjennom en tilskuddsordning med avsetning til eget vedlikeholdsprogram, utsmykkingsutvalgets arbeid og kunstneriske konsulenter for hvert prosjekt, gjøres dette på en god og systematisk måte.

Bebyggelse og arkitektur speiler både vår fortid, nåtid og framtid – hvem vi vil være. Kulturminner representerer en del av vår kollektive hukommelse og binder oss sammen. En ny [kulturminneplan](#) vil være et godt verktøy ikke bare av nytte for forvaltningen men også av interesse for huseiere og innbyggerne.

Signalbygg og visuelle fyrtårn er identitetsskapende. Det nye rådhuset som er under oppføring representerer spennende arkitektur der både utendørs og innendørs kunstprosjekter inngår.

Byen kan betraktes som et urbant landskap, en visuell sammenheng eller et bilde. Noen bygg eller konstruksjoner er ofte kjennetegn eller signaturer i dette urbane landskapet. Havnekranene i Sandnes er slike signaturer og er med som innspill til aktuelle planprosesser.

Det å se byen fra et annet sted, det å gjenoppdage et byrom eller å finne et nytt bakrom, er et kjennetegn ved urbanitet. Samtidig er urbanitet et globalt fellesskap med felles strømninger og trender. Innenfor kulturfeltet er dette lett gjenkjennelig gjennom gatedans og gatekunst. Gatekunst av høy kvalitet kan løfte og gi et sted karakter slik vi har fått noen gode eksempler i og utenfor sentrum av Sandnes.

Identitet og tilhørighet

Lett tilgang til kulturopplevelser på profesjonelt nivå er en forventning til byen. Institusjoner som Sandnes Kunst- og Kulturhus og Vitenfabrikken er bærebjelker i så måte. Det gir muligheter til konsertopplevelser, opera, musikal, teater, dans, film og utstillinger gjennom hele året.

Sandnes har alltid vært en filmby med flotte kinoanlegg, evne til fornying og svært gode besøkstall gjennom tidene. «KinoKino» som var flaggskipet for filmvisning tidligere, er fremdeles arnested for

filmskapere, et populært sted for film blant barn og unge og nå et sted der den lokale historien om filmbyen Sandnes vises. Sandnes kommune ønsker å gå inn som aksjeholder og part i Filmkraft Rogaland.

Museene har et særlig samfunnsoppdrag gjennom å samle inn, forske på, ivareta og formidle kulturhistorien på vegne av felleskapet. Både materiell og immateriell kultur inngår i dette. Med byggetrinn 2 som nå er ferdig ved Vitenfabrikken vil Sandneshistorien få et løft gjennom nye utstillinger og satsing fremover.

Kulturorganisasjoner på høyt nivå bidrar vesentlig til at vi har et bredt kulturtilbud i Sandnes med eget symfoniorkester, kunstforening, bluesklubb og rockeklubb samt kvinnekoret Concentus. Disse får tilskudd i en treårig, fornyet avtaleordning.

Sandnes kommune er deleier i Opera Rogaland IKS som har som formål å gi regionens befolkning et tilbud om opera-, operette- og musikkteaterforestillinger av høy kvalitet. Selskapet skal også bidra til å gi unge musikere og sangere muligheten til å utvikle og virkeliggjøre sitt musikalske talent, samt legge til rette for at lokale talent stimuleres og gis muligheter til å delta i forestillinger i samarbeid med profesjonelle aktører. Det forutsettes også at forestillinger legges til Sandnes.

Prioriteringer 2018-2021

I 2018 foreslås det å videreutvikle denne strategien ved følgende nye investeringstiltak i økonomiplanen:

- K2: Sandnes kunst- og kulturhus, utskiftning av sceneteknisk utstyr
- K3: Avsetning til utsmykning.
- K6: Bygningsmessige utbedringer av KINOKINO

Styrke Sandnes sin identitet som landbrukskommune ved å tilrettelegge for urbant friluftsliv og urbant landbruk som kan gi positive bidrag til aktivitet, nærmiljø og livskvalitet

I forhold til jordbruksareal er Sandnes den fjerde største landbrukskommunen i Rogaland. Sandnes har også et betydelig skogareal. Skal Sandnes opprettholde nåværende matproduksjon må alt tilgjengelig jordbruksareal kunne tas i bruk. Aktiv jordvern er det viktigste tiltaket for å ta vare på landbruksnæringen. I en bykommune som Sandnes med alternativ arbeidsmarked kan det være aktuelt med gårdstilknyttet næringsvirksomhet.

Som bybeboer har man vanligvis avgrenset kontakt med all type matproduksjon og dyrking av jorden. I takt med økende etterspørsel etter lokal mat, og etter å vite mer om innhold og opphav til maten, har hage- og landbruket blomstret i byen. Tak, fasader, plener og verandaer blir nyttet til dyrking av mat. Urbant hage- og landbruk er blitt en del av moderne byutvikling. Det handler om trivsel, folkehelse og bærekraft, rekreasjon og terapi. Jo tettere det bygges i Sandnes, jo viktigere blir det å avsette slike arealer i byen. Det er oppstått mange forskjellige former for urbant hagebruk og de vanligste er:

- En kolonihage(((en samling parseller på kommunal eller privat grunn, i byen eller i bynære strøk. En parselhage er en kolonihage, der parsellene ikke er bebygde. En kolonihage representerer en unik mulighet for å dyrke blomster og nyttevekster. Hagene er åpne for publikum i sommersesongen, og fellesarealene er å betrakte som åpne parker for

allmennheten,- en grønn oase for rekreasjon, uten at det offentlige trenger å drive vedlikehold.)))

- Andelslandbruk(((Forbrukere kjøper andeler av gårdens produksjon, for eksempel for ett år om gangen, og deler risikoen for årsvariasjoner i avlingene med bonden. Som andelshavere i årsproduksjonen kan forbrukerne delta i planleggingen av gårdsdriften. Medlemmene får ikke anvist en egen parsell, men deltar i såing, dyrking og høsting. Bonden er sikret lønn for sitt arbeid, og bybeboere får tilgang til kunnskap om mat og dyrking, sunne fritidsopplevelser, god mat med hjem og ikke minst et hyggelig interessefellesskap med barn og voksne og andre matentusiaster. Det er to andels bruk i Rogaland, derav ett i Sandnes.)))
- Interkulturelle hager(((her er målet blant annet å hjelpe til med integrering av flyktninger og innvandrere. Parsellhageprosjektet som starter opp på Varatun er en satsing på dette området. Målet med prosjektet er å skape en møteplass for forskjellige grupper i befolkning, med et ekstra fokus på innvandrere.)))
- Takhager(((Å planlegge takhager i den tette byen letter håndtering av overflatevann, og gir dyrkings- og matglede.)))

Dyrkingsarealer knyttet til barnehager og skole bør etableres og brukes som del av skolehagene.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er et ikke lagt inn nye drifts- og investeringstiltak, men det satses på følgende prioriteringer for å videreføre og styrke Sandnes sin identitet som landbrukskommune:

- Videreføre
 - Arbeidet med å tilrettelegge for kolonihage og se på muligheten for å videreføre den Inter kulturelle parsellhagen på Varatun.
 - Arbeidet med [tilskuddsordninger jordbruk](#).
 - Arbeidet med [skogforvaltningen](#)
 - Arbeidet med [viltforvaltningen](#)
 - Arbeidet med forvaltning [landbrukseiendommer](#)

Bevare viktige naturverdier, reparere tidligere miljøskader og tilrettelegge for opplevelse, rekreasjon og læring i naturen

Allerede i dag påvirker klimaendringene Sandnes i form av blant annet endrede vær- og nedbørsmønstre. Veksten i kommunen legger press på kommunens grønne preg, elver og bekkeløp, kultur- og naturverdier, og er en utfordring for både rekreasjon, biologisk mangfold og klimatilpasning. I [Miljøplan for Sandnes](#) beskrives kommunens plan for håndtering av klimapåvirkninger og miljøkrav fra sentrale myndigheter.

Det er viktig å sikre en forsvarlig bruk av naturressursene slik at naturen blir en varig kilde for menneskelig virksomhet, helse og trivsel. Bevaring av naturens variasjonsrikdom for planter og dyr og deres leveområder, landskap og geologiske forekomster er viktig for trivsel og folkehelse. Arter og naturtyper som står i fare for å forsvinne i kommunen må bevares.

Aktivitet i natur og nærmiljø gir gode opplevelser og økt kunnskap om sammenhengene i naturen. Noen ganger kan intensivt friluftsliv medføre skade på naturen, blant annet hvis trafikken gjennom sårbare områder blir for stor. Allemannsretten gir folk rett til fri ferdsel i utmark, likevel er det viktig å respektere grunneiernes interesser og rettigheter slik at også landbruksinteressene kan ivaretas på en god måte.

Vareproduksjon og -forbruk, transport og forbruk av arealer til ulike formål belaster naturen og har noen ganger negative følger for miljøet og for folkehelsen. Utslipp av avløpsvann til lokale vannforekomster og støy og utslipp av klimagasser fra vegtrafikk er eksempler på samfunnsrelaterte forhold som kan ha negativ påvirkning på miljø og helse.

Sandnes har satset på å gjøre barn og unge til miljøbevisste og engasjerte aktører. Det gjelder både i barnehager og skoler, og i forhold til omgivelser hjemme og ute. Dette arbeidet må videreutvikles gjennom at skoler og barnehager blir miljøsertifisert.

Landbruket besitter fornybar energiproduksjon, i form av elektrisitet og biovarme, til egen bruk og til salg. De mest aktuelle energikildene er ved, skogbasert flis, biogass fra husdyrgjødsel samt vind- og vannkraft. Slik energiproduksjon kan bli en tilleggsnæring på bruk i aktiv drift, og/eller erstatte bruk av strøm og fossil energi på aktive gårdsbruk i kommunen. Flere bruk kan gå sammen om å opprette felles energiproduksjonsanlegg.

Store husdyrbesetninger og knapphet på spredeareal er en utfordring for landbruket i forhold til avrenning til vassdrag. Intensiv gjødsling og bruk av plantevernmidler gir risiko for tap av disse stoffer til andre miljøer, spesielt til vann. For å oppnå en god økologisk tilstand i vassdragene er det viktig å redusere næringsavrenningen.

Kommunen ønsker fortsatt å kunne tilby [Tilskuddsordninger landbruk](#) for å tilrettelegge for at landbruket er med på å utføre kommunens oppgaver innenfor miljøvernområdet. **Per i dag kan landbruket søke om følgende tilskudd:**

- Tilskudd knyttet til Regionalt miljøprogram.
- Tilskudd til drenering.
- Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.
- Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket.

Være en attraktiv hyttekommune med bærekraftig forvaltning av hytte- og friluftsområdene

Avsetting av områder til fritidsbebyggelse er en bevisst strategi for å styre etablering av nye hytter.

Ny hyttebygging skal i hovedsak skje gjennom fortetting og nybygging i etablerte områder.

Nye større hytteområder skal tilpasses terreng og omkringliggende landskap. Det skal ikke tilrettelegges for vei helt frem til hyttene der dette gir store terreng- og naturinngrep. I slike områder tillates heller ikke større midlertidige anleggsveier. I LNF-områder skal hovedformålet være styrende for bruken og hytteforvaltningen må derfor tilpasses landbruks-, natur-, friluftinteressene i området.

Kommunens strategi for fritidsbebyggelse er beskrevet i [Fritidsbebyggelse -Strategi for forutsigbar og bærekraftig forvaltning som er en utdypelse av gjeldende kommuneplan.](#)

Sandnes har en over 100 km lang strandlinje, øyene inkludert. En viktig del av friluftslivet i kystkommuner som Sandnes skjer på sjøen, på øyene og i strandsonen. Å tilrettelegge for at flere kan ta i bruk naturkvalitetene på sjøen vil være et bidrag til bedre folkehelse og livskvalitet for befolkningen.

Mange av Sandnes sine over 2 300 hytter ligger i tilknytning til strandsonen eller langs vassdrag som Ims-Lutsi. Det gir en tett kobling mellom friluftsliv, båtliv og hyttebruk i Sandnes. Bærekraftig forvaltning av kystområdene forutsetter samtidig et langsiktig perspektiv på bruken av strandsonen. Naturverdiene i kystsonen er under press.

Kommunen skal tilrettelegge for båtutfartsområder, småbåthavner og båtutsettingsplasser. Tilgang for allmennheten skal være et sentralt forvaltningsprinsipp. Sandnes sentrum har et særlig ansvar for å tilrettelegge for større båter og båter av kulturverdi, gjennom kulturkai, industrikai, gjestehavn og muligheter for differensiert arealbruk. En hovedstrategi skal være at utvidelser av eksisterende anlegg er å foretrekke fremfor nye inngrep. Fremtidig tilrettelegging for båthavner følger av [Strategi for småbåthavner i Sandnes](#).

Gå foran på miljøvern og klima gjennom innkjøp av kjøretøy, energiløsninger i kommunale bygg og effektiv arealutnyttelse

Dagens samfunn stiller økte forventninger til individers og virksomheters samfunnsansvar på det økonomiske, sosiale og miljømessige området. Enkeltindividers og virksomheters valg og bevissthet om miljøkonsekvenser og sosiale forhold er av vesentlig betydning for å løse de alvorlige miljøutfordringene vi står overfor.

Kommunen påvirker miljøet og sosiale forhold både i Norge og internasjonalt som forbruker, som produsent, som byggherre og som eiendomsforvalter. Sandnes kommune har valgt å bruke [Miljøfyrtårn](#) som er en offisiell, norsk miljøsertifiseringsordning for små og mellomstore bedrifter, samt offentlige virksomheter. Sandnes kommune har lisens slik at kommunen har sertifiseringsmyndighet både overfor private og offentlige virksomheter. Gjennom lisensen forplikter kommunen seg til å legge til rette for miljøfyrtårnsertifisering og oppfølging i sin kommune. Miljøfyrtårn legger til rette for at virksomheter gjennom klima- og miljørapporteringen for å lage klimahandlingsplaner og klimaregnskap.

Klart språk i all formidling, gode nettsider samt være en organisasjon som gjør nytte ny teknologi og skaper en organisasjonskultur for innovasjon

Klart språk

Kultur og byutvikling vil satse på klart språk i kommunikasjonen med sine brukere og innbyggere. Klart språk er et forståelig og presist språk som sikrer at kommunens innbyggere, brukere av våre tjenester og andre får god informasjon om sine rettigheter, plikter og muligheter. Dette innebærer at vi må skrive tydelige og klare tekster som når ut til alle, og som alle kan forstå. Å skrive klart er viktig for omdømmet, for kvaliteten og også for effektiviteten i kommunens drift.

Kultur og byutvikling har tjenestetilbud til en økende andel innbyggere som ikke har norsk som sitt morsmål. Tekstene må derfor være skrevet slik at de er lette for å oversettes til andre språk ved hjelp av programmer slik som for eksempel Google translate.

Ny teknologi og gode nettsider

Digitalisering og nye teknologiske løsninger skal tas i bruk for å levere helhetlige og mer effektive tjenester. Kultur og byutvikling vil utvikle digitale tjenester med utgangspunkt i innbyggernes behov. Vi vil bidra til å utvikle døgnåpne forvaltningsløsninger, der hvor oppgaver egner seg for dette. Økt

selvbetjening for kommunens brukere og helelektroniske prosesser i saksbehandling og tjenesteyting står sentralt. Når stadig flere tjenester digitaliseres, må en ta hensyn til ulik kompetanse, digital modenhet og endringsvilje i befolkningen, og samtidig sørge for driftssikkerhet og personvern

Ny teknologi skal forenkle tilgangen til informasjon og tjenester. Innbyggere og næringsliv skal ha tilgang til kvalitetssikret informasjon gjennom et bedre og raskere møte med det offentlige og ansatte skal ha tilgang til velfungerende teknologi som effektiviserer og forenkler arbeidet.

Kultur og byutvikling selv blir stadig mer avhengig av IKT for å løse sine oppgaver og levere sine tjenester. Området har derfor som ambisjon å være digitalt tilgjengelig i samhandling med innbyggere, næringsliv, frivillige og andre offentlige organisasjoner. Vi ønsker å videreutvikle måten det blir arbeidet på og i teknologien som blir brukt. Formålet er å gi innbyggere og næringsliv en enklere hverdag og å bidra til å fornye, forenkle og forbedre forvaltningen.

Vi vil legge til rette for elektronisk samhandling internt og eksternt og jobbe aktivt for å få flere brukere som benytter denne muligheten til kommunikasjon med kommunen. Innbyggere og brukere forventer flere digitale tjenester og en kommune som også er til stede i sosiale medier.

Arkivenes viktigste oppgave i dag er å bevare og formidle. Digitalisering av historiske arkiv handler om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre. Det handler om å tilby nye og bedre tjenester, som er enkle å bruke, effektive, og pålitelige. Digitalisering av arkiver er overgangen fra analoge, mekaniske og papirbaserte løsninger, prosesser og systemer, til elektroniske og digitale løsninger. Digitaliseringen av arkivene skal bidra til å forenkle kontakten mellom kommunen, innbyggere, næringsliv og andre kommuner og statlige virksomheter. Vi vil at digitaliseringen av arkiver skal bidra til å skape en effektiv og moderne forvaltning, selvbetjeningsløsninger, økt gjenbruk av data og mer effektiv utveksling og tilgang til informasjon. Økonomisk vil digitaliseringen gi gevinst ved redusert plassbehov samt redusert ressursbruk ved uthenting av informasjon både til innbyggere og i eget arbeid. De største innsparingsmulighetene ligger trolig hos dokumentsentres, under organisasjon.

Vi ønsker å samarbeide om IKT løsninger med andre kommuner for å møte fremtidens krav til tjenesteutvikling med støtte i IKT. Dette for å kunne gi innbyggerne og næringslivet så gode tjenester som mulig, også på tvers av kommunegrensene. Målet med samarbeidet er å utvikle standardiserte og godt integrerte systemløsninger som tilfredsstiller kravene til innbyggere, næringsliv, ansatte og myndigheter. Per i dag deltar vi i to samarbeidsprosjekter innen IKT:

- Smartkommune(((samarbeidsprosjekt mellom 15 kommuner i Stavangerregionen, innen arealplan, byggesak, geodata og utbyggingsavtaler. Samarbeidet startet i 2005. «eByggWebb», en innsyns- og dialogløsning for plan- og byggesaker, er utviklet gjennom dette samarbeidet.)))
- «KOMMit»(((KS sitt digitaliseringsprosjekt for å levere bedre og flere tjenester til innbyggere og næringsliv i Norge, på vegne av kommunesektoren.)))

Oppgrader kommunens kartsystemer.

80% av alle beslutninger og vedtak som fattes i Norge, tas med grunnlag i geografisk informasjon.

Med dagens kartsystemer har kommunen stor sårbarhet i drift og vedlikehold. Denne sårbarheten vil forsvinne ved å ta i bruk en skyløsning hvor leverandøren tar ansvaret for driften. En sky-basert

kartforvaltningsløsning er også en viktig bærebjelke for utvikling av nye digitale løsninger i kommunen.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende nye driftstiltak for å styrke arbeidet med digitalisering og bruk av ny teknologi:

- K12: Driftskostnader etter oppgradering av kommunens kartsystemer

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak:

- K1 Digitalisering av reguleringsplaner
- K7 Digitalisering av byggesaksarkivet
- K8 Kartgrunnlag

Teknisk

Organisering av tjenesten

Tjenesteområdet teknisk i Sandnes kommune har ansvaret for kommunal infrastruktur, renovasjon, matproduksjon, myndighetsutøvelse og planer. Dette omfatter:

- *Infrastruktur:* Utvikling, drift, vedlikehold og forvaltning av kommunal infrastruktur, inkludert vann- og avløpssystemet med tekniske installasjoner, veier, gang- og sykkelstier, byrom, parker, friluftsområder, idrettsanlegg, lekeplasser, gravlunder og kommunale bygg.
- *Renovasjon:* Forvaltning av renovasjonsordningen for husholdninger inkludert fritidsboliger.
- *Mat:* Ivaretagelse av kommunens behov for mat på bo- og aktivitetssentre, dagsenter, eldresentre, samt personalkantiner.
- *Myndighetsutøvelse:* Utøvelse av kommunens myndighet etter forurensingsloven, vegloven (deler), vegtrafikkloven, lov om friluftslivet, motorferdsel i utmark, hundehold og kirkegårder.
- *Planer:* Oppfølging av arealplaner og behandling av tekniske planer.

Tilpassing til redusert ramme

Som følge av kommunens stramme økonomiske rammer er nye innsparinger fra 2019 og 2020, som ble lagt inn i fjorårets økonomiplan, videreført. For teknisk utgjør dette kr 490 000 i 2019, økende til kr 990 000 i 2020. Tiltaket er beskrevet i driftstiltak T4.

Videreutvikle Sandnes sentrum som senter for sosiale møter, kulturliv og rekreasjon

Det tilstrebes å holde sentrum ryddig og rent med attraktiv beplantning. Gater, aktivitetsanlegg og uterom/byrom skal fremstå som attraktive å bruke. Definerte offentlige arealer leies ut til næringsvirksomhet og arrangementer. Trafikksikkerhetstiltak som fremmer kollektivbruk, gange og sykkel prioriteres.

Drifts- og forvaltningsaktiviteter knyttet til den strategiske prioriteringen om videreutvikling av sentrum som sentrum for sosiale møter, kulturliv og rekreasjon er:

- Utleie av arealer til aktiviteter, parkering, arrangementer og næringsvirksomhet
- Drift av grøntanlegg, vei og parkeringsanlegg, aktivitetsanlegg, byrom og havnepromenaden med tilhørende kunst og infrastruktur.
- Kontinuerlig vurdering av trafikksikkerhetstiltak for å fremme kollektivbruk, gange og sykkel i et bysentrum i stadig transformasjon.
- Sørge for god tilgjengelighet for tilreisende i båt.
- Bidra i reguleringsprosesser for å få egnede offentlige anlegg som gir et variert tilbud og som er trygge, solide og estetiske.
- Godkjenne tekniske planer og følge opp utbygging av veianlegg, byrom, parker og aktivitetsanlegg.
- Samarbeide tett med byens næringsaktører for å være attraktive.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode foreslås følgende nye driftstiltak for å videreutvikle sentrum:

- Overtakelse av nye sentrumsparker og byrom med drift- og vedlikehold

På investeringssiden prioriteres det å utvikle Ruten som byens nye møteplass med park, aktivitetsanlegg og næringsvirksomhet. Byrommene og kaifronten i Havneparken skal videreutvikles med gode parker og uterom som innbyr til opphold, næringsvirksomhet og aktivitet for ulike aldersgrupper. Bruk av blomster og beplantning skal være et viktig virkemiddel for å skape trivsel. Det skal i perioden prioriteres forbedring av muligheter til randsoneparkering, samt forhold for gående og syklende. Nye og gamle byrom skal ha ulike møteplasser og aktivitetsarenaer som gjør sentrum til et attraktivt sted å være for næringslivet og byens befolkning.

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T9 Gjennomføre trafikksikringstiltak på eksisterende veinett, spesielt fartsdempende tiltak, krysningstiltak og skilting
- T14 Oppgradere uterom og plasser (Byutviklingstiltak)
- T33 Oppgradere vei, gang- og sykkelstier og gangsoner
- F17 Etablere parkeringshus i A8
- F20 Etablere byrom Ruten

Videreutvikle nærmiljøet i alle bydeler med stedskvalitet, sosial infrastruktur og god tilgjengelighet internt og til Sandnes sentrum og utvikle Sandnes sentrum som et attraktivt bo- og møtested for innbyggere i ulike livsfaser og med sosioøkonomisk bakgrunn

Det vektlegges at grøntområder og aktivitetsarenaer er i tilfredsstillende stand og kan benyttes slik som forutsatt. Større offentlige og lagseide anlegg/områder prioriteres. Mindre trafikksikkerhetstiltak for myke trafikanter prioriteres i bydelene, spesielt i tilknytning til skolene/aktivitetsanleggene.

Drifts- og forvaltningsaktiviteter knyttet til videreutvikling av nærmiljø og Sandnes sentrum er:

- Utleie av arealer til aktiviteter, parkering, arrangementer og næringsvirksomhet

- Utleie av arealer og anlegg til aktiviteter
- Drift av gravlunder, grøntanlegg, vei og parkeringsanlegg, idretts- og aktivitetsanlegg
- Bidra i reguleringsprosesser for å få egnede offentlige anlegg som gir et variert tilbud og som er trygge, solide og funksjonelle.
- Godkjenne tekniske planer og følge opp utbygging av veianlegg, byrom, parker og aktivitetsanlegg.
- Kontinuerlig vurdere trafiksikkerhetstiltak for å fremme kollektivbruk, gange og sykkel.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode foreslås følgende nye drifts- og forvaltningstiltak for å videreutvikle nærmiljøet i bydelene og Sandnes sentrum:

- T7 Opprettholde akseptabel standard på vedlikehold av gravlunder
- T10 Overtakelse med drift og vedlikehold av nye grøntanlegg/nærmiljøanlegg og lekeplasser

På investeringssiden prioriteres det å bygge idrettshaller og mindre kunstgressbaner, gjerne med sosiale rom til nye skoleanlegg. Grønnstruktur med turveger med lys prioriteres i Riska, Hana og nye bydeler.

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T8 Gjennomføre trafiksikringstiltak knyttet til Aksjon skolevei
- T9 Gjennomføre trafiksikringstiltak på eksisterende veinett, spesielt fartsdempende tiltak, kryssningstiltak og skilting
- T12 Universell utforming på eksisterende veinett og trafikkarealer
- T14 Oppgradere uterom og plasser (Byutviklingstiltak)
- T17 Rehabiliter og utvikle eksisterende Idrettsplasser og løkker
- T18 Oppgradere kommunale lekeplasser
- T19 Forbedringer av parker og grøntanlegg
- T21 Følge opp ny tiltaksplan for parkdraget langs Storåna
- T33 Oppgradere vei, gang- og sykkelstier og gangsoner
- T35 Omregulere gravfelt på gravlunden Sandnes nye
- T43 Utarbeide bevarings- og forvaltningsplan for Sandnes gamle gravlund
- T16 Oppgradere gravlunder

Oppmuntre til en aktiv livsstil for hele befolkningen gjennom tilrettelegging for aktivitet, møteplasser, kultur- og naturopplevelser

Det tilrettelegges for allsidige aktivitetsmuligheter gjennom å ha tilfredsstillende anlegg og tilrettelagte områder nær der folk bor. Foreningslivet og andre aktører stimuleres til å skape gode, organiserte aktivitetstilbud. Det sørge for at det finnes varierte muligheter for egenorganisert aktivitet. Naturmangfold og skjøtsel sikrer at naturverdiene ivaretas i områdene. Det tilrettelegges for aktivitet, møteplasser, kultur- og naturopplevelser gjennom drift- og forvaltningsaktiviteter som:

- Utleie av arealer og anlegg til aktiviteter
- Drift av gravlunder, grøntanlegg, vei og parkeringsanlegg, friluftsområder og anlegg, idretts og aktivitetsanlegg
- [Tilskudd til idrettsformål](#)
- [Tilskudd til lagseide aktivitetsanlegg](#)

- Folkepulsen.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende planperiode foreslås følgende nye drifts- og forvaltningstiltak for å oppmuntre til en aktiv livsstil for hele befolkningen:

- Friluftsansasjoner, prisjustering av interkommunale avtaler

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T4 Bygge Iglemyr svømmehall
- T6 Rehabiliterer Giskehallen svømmehall og Giskehallen 1
- T7 Rehabiliterer idrettsbygg
- T20 Utbedre og vedlikeholde friluftsområder
- T26 Oppgradere og sammenkoble turvegnettet i kommunen
- T37 Etablere offentlig toalett Bråstein turområde/badeplass
- T38 Oppgradere lysanlegget i Melsheia

Prioritere samarbeid med lag, foreninger og frivillig innsats for å stimulere til innsats om nærmiljø, aktiviteter og tjenesteutvikling

Kommunen er tilrettelegger og foreningslivet driver aktiviteter. Dette er en god ordning som både skaper et godt aktivitetstilbud, og gir andre gevinster som gode sosiale arenaer, samt demokratisk skoloring. Det legges til rette for at lag og foreninger selv kan utvikle og drive trygge gode anlegg ved hjelp av bistand og tilskudd. Dette skjer gjennom:

- [Tilskudd til idrettsformål](#)
- [Tilskudd til lagseide aktivitetsanlegg](#)
- Tilskudd spillemidler/forskutteringsordning
- Teknisk godkjenning av anlegg
- Utleie av areal med tilhørende driftsavtaler

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen bidrar til gjennomføring av strategien:

- T24 Skifte av kunstgress

Utnytte og tilrettelegge kommunale bygg for bydelsfunksjoner som fritid og idrett, møteplasser, frivillighet, kultur, senioruniversitet/etterutdanning

Det prioriteres å bygge idrettshaller og mindre kunstgressbaner. Disse bygges gjerne med sosiale rom til skoleanlegg, ettersom dette er areal- og driftseffektivt. Svømmeanlegg benyttes til opplæring, egenorganisert og organisert trening og mosjon. Kommunale bygg utnyttes og tilrettelegges for bydelsfunksjoner ved driftstiltak som:

- Tilrettelegge for organisert og egenorganisert aktivitet i byenes svømme- og idrettshaller.
- Koordinere bruk av skolenes gymnastikksaler og basseng på kveldstid.

- Utvikle tilbud i bygg knyttet til friluftsområder i tråd med strategi for Sandnesmarka.
- Etablere fremleieavtaler der det ligger til rette for det.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende planperiode foreslås følgende nye drifts- og forvaltningstiltak for å stimulere til innsats om nærmiljø:

- T11 Drift og tilrettelegging for aktivitet i Iglesmyr svømmehall

Det er i investeringsplanen ikke prioritert ytterligere tiltak tilknyttet denne gjennomføringsstrategien.

Tilby gode nettsider og brukerrettet servicekontor

Det arbeides med å tilby gode nettsider og brukerrettede servicefunksjoner i form av å:

- Tilby gode nettsider med oppdatert informasjon om søknadsmuligheter, aktivitetstilbud, varslinger osv.
- Videreutvikle selvhjelpsløsninger
- Tilby elektronisk bestilling av Alsvik
- Gjøre tømmekalender tilgjengelig elektronisk som app
- Tilby elektronisk bestilling av henting av grovavfall
- Tilby elektronisk tjenesten *Meld feil*, der brukere kan melde inn feil tilknyttet tjenester

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- Etablere et brukervennlig og effektivt bestillingssystem for idretts- og friluftsanlegg
- Etablere digitale løsninger på begravelser/bisettelser, samt informasjon om gravlundene.

Klart språk i all formidling

Bruk av et klart språk i all formidling adresseres gjennom:

- Standardisere svar og tillatelser
- Forenkle prosedyrer og dokumenter
- Kursing av medarbeidere i formidling, samt og kontinuerlig arbeide med å forbedre formidling av budskap.

Sikre sammenhengende byrom, og grønne strukturer i alle bebygde områder med kobling til Sandnes sentrum og Sandnesmarka

Sammenhengende byrom og grønn strukturer sikres gjennom plan- og forvaltningsaktiviteter som:

- Bidra i reguleringsprosesser for å sikre at områdets bruk og naturkvaliteter synliggjøres og vurdere behovet for utvikling gjennom forslag til rekkefølgekrav.

- Godkjenne tekniske planer og følge opp utbygging av missing links, parker og aktivitetsanlegg.

Prioritering 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T36 Etablere turvei med lys rundt Frøylandsvannet

Benytte «Strategi for grøntdrag og møteplasser i bebygde områder» i forbindelse med reguleringsplanarbeider og friluftsprosjekter samt sikre sammenhengende grøntkorridorer/gode møteplasser i de bebygde områdene

«Strategi for grøntdrag og møteplasser i bebygde områder» legges til grunn som utgangspunkt innspill til reguleringsplaner og arbeide med friluftslivprosjekter. Drifts- og forvaltningsarbeidet omfatter:

- Bidra i reguleringsprosesser for å sikre at områdets bruk og naturkvaliteter synliggjøres og vurdere behovet for utvikling gjennom forslag til rekkefølgekrav.
- Godkjenne tekniske planer og følge opp utbygging av manglende forbindelser, parker og aktivitetsanlegg.

Prioritering 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T21 Tiltak i Storånavassdraget som inngår i den vedtatte forvaltningsplanen
- T26 Oppgradering og sammenkobling av turveinettet
- T38 Skifte lysanlegg Melsheia
- T43 Bevarings- og forvaltningsplan for Sandnes gamle gravlund
- T19-20 Oppgradere parker og grøntanlegg og friluftsområder
- T16 Oppgradere gravlunder
- T34 Etablere navnet minnelund på Sandnes gravlund

Bevare viktige naturverdier, reparere tidligere miljøskader og tilrettelegge for opplevelse, rekreasjon og læring i naturen (sikre forankring av Miljøplanen)

Forebygging og fjerning av forurensing og å bidra til reduksjon i utslipp av miljøskadelige stoff vil være viktige satsingsområder.

Viktige naturverdier bevares og det legges til rette for opplevelse, rekreasjon og læring i naturen gjennom aktiviteter som:

- Bidra i reguleringsprosesser for å sikre at områdets bruk og naturkvaliteter synliggjøres og vurdere behovet for utvikling gjennom forslag til rekkefølgekrav.
- Bidra i reguleringsprosesser for å sikre viktige naturverdier som åpne bekker og kanaler
- Bidra i reguleringsplaner til at det settes av tilstrekkelig areal til gode overvannsløsninger som både håndterer vannet og gir økt kvalitet i boområder
- Ha en tydelig og forståelig strategi for utslipp i spredt bebyggelse for å redusere forurensing og sikre naturkvalitetene for fremtiden
- Sørge for oppgradering av gamle private avløpsanlegg slik at disse ikke forurenser nærmiljøet

- Ha gode og fleksible avfallsordninger slik at ikke avfall ender opp i naturen, spesielt farlig avfall
- Gjennomføre holdningsskapende arbeid som vårryddedaksjonen, barnas brukmarked, reparasjonskafè med flere
- Godkjenne tiltaksplaner for arbeid der det er forurensa grunn som sikrer at forurensa masser blir tatt hånd om på en betryggende måte og at arbeidet ikke medfører utslipp til resipient
- Godkjenne tekniske planer og følge opp utbygging av missing links, parker og aktivitetsanlegg.
- Forvalte parker, grøntområder og friluftsområder slik at en ivaretar naturmangfoldet og hindrer fremmede arter å spre seg. Tilbakeføring til opprinnelig natur og sikre kulturlandskapet på Gramstad/Dalsnuten/Kubbetjørn og Alsvik.
- Skilting av bynære grønt og friluftsområder med turinformasjon sammen med annen kultur og stedsinformasjon.

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T19-20 Oppgradere parker, grøntanlegg og friluftsområder
- T21 Tiltak i Storånavassdraget som inngår i den vedtatte forvaltningsplanen
- T26 Oppgradering og sammenkobling av turveinettet
- T38 Skifte lysanlegg i Melsheia
- T43 Bevare og gjennom forvaltningsplan for Sandnes gamle gravlund

Kommunen legger målsetninger for endret reisemiddelfordeling og sammenheng mellom de enkelte transportformer i Lokal transport og mobilitetsplan (LTMP) til grunn i kommunenes planarbeid

Drifts- og forvaltningstiltak knyttet til målsetninger om endret reisemiddelfordeling omfatter:

- Drift og vedlikehold av sykkel og gangstinettet i tråd med avsatte rammer.
- Løpende vurdering av mindre trafiksikkerhetstiltak.

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T27 Oppgradere sykkelveinett
- T28 Øke trafiksikkerhet og tilrettelegge for sykkel
- T33 Oppgradere veier, gang- og sykkelstier og fortau

Videreutvikle Sandnes som sykkelby

Sandnes utvikles som sykkelby gjennom aktiviteter som:

- Drift og vedlikehold av sykkel og gangstinettet i tråd med avsatte rammer.
- Løpende vurdering av mindre trafiksikkerhetstiltak.

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T27 Oppgradere sykkelveinett
- T28 Øke trafiksikkerhet og tilrettelegge for sykkel

- T33 Oppgradere veier, gang- og sykkelstier og fortau

Gi myke trafikanter god framkommelighet og sikker ferdsel

Arbeidet med å gi myke trafikanter god framkommelighet og sikker ferdsel skjer gjennom kommunens trafikksikkerhetsarbeid. Dette omfatter:

- Gjennomføre prosjekt for å sertifisere Sandnes som trafikksikker kommune.

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T8 Gjennomføre trafikksikringstiltak knyttet til Aksjon skolevei
- T9 Gjennomføre trafikksikringstiltak på eksisterende veinett, spesielt fartsdempende tiltak, kryssningstiltak og skilting
- T11 Gjennomføre sikringstiltak tilknyttet lovpålagt tilsyn med kommunale broer

Bygge videre på en aktiv idrettssatsing i samarbeid med lag og organisasjoner (KDP Aktive Sandnes)

I Sandnes skal alle ha anledning til allsidig fysisk aktivitet og til å få gode opplevelser på et mangfold av arenaer. Kommunen er tilrettelegger med bidrag eller bygging av arenaer, områder og anlegg. For både foreningslivet og den enkelte som driver aktiviteter. I samarbeid med lag og foreninger videreføres en aktiv idrettssatsing, gjennom:

- Tilrettelegge og drifte anlegg og områder i tråd med avsatte midler.
- Åpningstider og anleggstildeling i tråd med behov og økonomi.
- Sørge for god informasjon/bistand om muligheter for tilskudd til aktivitet og anlegg.
- Leie av ny stadion og andre anlegg med avtaler på vegne av breddeidretten.

Prioriteringer 2018-2021

I 2018 foreslås følgende nye drifts- og forvaltningstiltak for en aktiv idrettssatsing:

- T11 Drift og tilrettelegging for aktivitet i Iglemyr svømmehall

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T3 Rehabilitering og ombygging av Giskehallen idretts og svømmehall
- T4 Bygge Iglemyr svømmehall
- T24 Skifte av kunstgress
- T36 Etablere turvei med lys Frøylandsvannet
- T38 Skifte lysanlegg i Melsheia

Utnytte ny teknologi og vektlegge digitaliseringsløsninger

Den pågående sterke teknologiutviklingen muliggjør nye løsninger som kan gi forbedret forvaltning og drift av kommunal infrastruktur, i form av økt kvalitet, økt effektivitet og/eller reduserte kostnader. Ny sensortechnologi, kommunikasjonsteknologi og robotteknologi, kombinert med nye løsninger for automasjon, dataprosessering og informasjonshåndtering, planlegges i perioden brukt

innenfor flere områder. Et veikart for innføring av ny teknologi vil legges til grunn for å sikre riktig timing, robuste løsninger og gevinstrealisering. Eksempelvis vil robotklippere i økende grad benyttes for å klippe gressflater. Sensorer for måling av temperatur, fuktighet og friksjon vil kunne benyttes for å effektivisere veivedlikehold. Nivåmålere i sandfangkummer, nivåsensorer i nedgravde søppelsiloer, samt sensorer ved rister og avløp vil kunne sikre tømming og rensing til riktig tid. Automatiserte gulv- og vindusvaskemaskiner, samt robotstøvsugere vil kunne effektivisere renhold av kommunale bygg. Videre vil nye digitale løsninger kunne brukes ved bestilling og bruk av idrettsanlegg og kommunale områder, kvalitetssikring av måltidsproduksjon, forvaltning og drift av bygg, samt effektivisering av gebyrhåndtering og samhandling med entreprenører.

I første del av perioden utnytted ny teknologi og digitaliseringsløsninger i form av:

- Roboter tas i bruk for å klippe gress på idrettsplasser og gravplasser
- Ubemannet beltegående maskin tas i bruk for klipping av vegetasjon i skråninger og veiskulder langs kommunale veier

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- T22 Utskifting av maskiner og utstyr
- T42 Robotgressklippere

Være en attraktiv arbeidsplass som utnytter ny forskning og som legger til rette for faglig utvikling og kompetansestyrking

Det tilrettelegges for faglig utvikling og kompetansestyrking ved at:

- Det gjennomføres kurs for arbeidsformenn i daglig ledelse av arbeidsutførelse
- Medarbeidere deltar på kurs og konferanser/messer innenfor utvalgte fagområder

Eksempler på utnyttelse av forskning i arbeidet er:

- Målinger og analyser av deponigass på Varatun, der nedbrytingen av metangass følges opp sammen med et norsk forskningsmiljø.
- Luftkvalitetsmålere er plassert på ulike steder i kommunen. Analyse av måleresultater og videre oppfølging skjer i samarbeide med et norsk forskningsmiljø.
- Prosjekt for biokull-produksjon på Vatne driftstasjon, der det mottas støtte fra Miljødirektoratet.
- Samarbeide med universitet i Stavanger tilknyttet virksomheten Rogaland Arboret og Stavanger botaniske hage.

Prioriteringer 2018-2021

Det er i kommende planperiode ikke prioritert ytterligere tiltak tilknyttet denne gjennomføringsstrategien.

Sandnes kommune skal være en inkluderende arbeidsgiver og en helsefremmende arbeidsplass

Arbeidet med å fremme god helse hos medarbeiderne og å inkludere medarbeiderne på en god måte, omfatter:

- Tilrettelegging for et bredt spekter av aktiviteter i regi av bedriftsidrettslaget
- Treningsmuligheter for medarbeidere på Vatne driftsstasjon og i lokalene i Elvegaten
- Alle kontorsteder i Teknisk er etablert som miljøfyrtårn.

Det er i investeringsplanen for 2018 ikke prioritert ytterligere tiltak tilknyttet denne gjennomføringsstrategien.

Forvalte og utvikle kommunal infrastruktur for vann- og avløp slik at eksisterende og framtidige behov møtes og kommunens forpliktelser innenfor miljø ivaretas

Infrastrukturen for vann og avløp ivaretas gjennom drift- og forvaltningsaktiviteter som:

- Utvikle, drifte og vedlikeholde vann- og avløpsnett og tekniske installasjoner
- Behandle tekniske planer
- Følge opp arealplaner, innkreve gebyr for vann, avløp, renovasjon, slam og feiing
- Forvalte renovasjonsordningen for husholdninger, inkludert fritidsboliger
- Utøve kommunens myndighet etter forurensingsloven

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien:

- V1 Oppgradere tekniske installasjoner knyttet til vann og avløp
- V5 Etablere og oppgradere kommunale returpunkt (hytter renovasjon og miljøstasjoner)
- V6 Etablere ny kulvert i Stangelandsåna som erstatning for eksisterende kulvert
- V7 Klimatilpasning for håndtering av store mengder overvann, inkludert utarbeidelse av plan for sentrumsområdene
- V8 Redusere energiforbruk på tekniske installasjoner i vann- og avløpssystemet (pumpestasjoner, renseanlegg og vannmagasiner)
- V10 Sanere vann- og avløpsledninger i Skeianeområdet, Skogsbakken, Kiprå, Telthusveien og Kapellveien
- V12 Sanere og oppgradere vann- og avløpsnett i den nordlige delen av Parkveien og området rundt
- V13 Legg om vann- og avløpsledninger i forbindelse med Lyses etablering av fjernvarme
- V14 Optimalisere vannforsyning til Hommersåk
- V15 Flytte vannledning ved Foss Eikeland i forbindelse med veiutbygging

Gå foran på miljøvern og klima gjennom innkjøp av kjøretøy, energiløsninger i kommunale bygg og effektiv arealutnyttelse

Vi går foran på miljøvern i form av:

- Innkreve gebyr for vann, avløp, renovasjon, slam og feiining og ved å forvalte renovasjonsordningen for husholdninger, inkludert fritidsboliger
- Utøve kommunens myndighet etter forurensingsloven

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for 2018 bidrar til gjennomføring av strategien med å gå foran på miljøvern og klima:

- V7 Klimatilpasning for håndtering av store mengder overvann, inkludert utarbeidelse av plan for sentrumsområdene
- V8 Redusere energiforbruk på tekniske installasjoner i vann- og avløpssystemet (pumpestasjoner, renseanlegg og vannmagasiner)
- V12 Sanere og oppgradere vann- og avløpsnett i den nordlige delen av Parkveien og området rundt

Gjøre samfunnssikkerhet og beredskap til prioritert tema i kommunens ledelse og i fysisk planlegging

Samfunnssikkerhet og beredskap adresseres gjennom tiltak som:

- Drift av kommunens beredskapstelefon
- Vaktordning for vei, vann og avløp
- ROS-analyse for vannverket

Sammen med beredskap og kultur og byutvikling har teknisk innledet et tverrfaglig samarbeidsprosjekt med opprettelse av Phd stilling ved Universitetet i Stavanger (UiS) for å kartlegge grunnforholdene i kommunen. Formålet med prosjektet er å fremskaffe mer og bedre kunnskap om grunnforholdene i sentrumsnære områder av Sandnes by.

Hensyn til klimautvikling er viktig for Sandnes kommune når byen skal utvikles videre. Det kan medføre kommunen må vurdere særskilte tiltak i bygnings- og infrastrukturprosjekter. Ytre påvirkninger som følge av endringer i vær- og klimaforhold, utbyggingspolitiske føringer og samfunnssikkerhet krever høy kunnskap om grunnforholdene.

Forskningsprosjektet vil gi ny kunnskap om utvikling av byer i marine avsetninger.

Prioriteringer 2018-2021

Følgende tiltak i investeringsplanen for kommende planperiode bidrar til gjennomføring av strategien:

- V9 Legge om vann- og avløpsledninger i Gjesdalveien, Havnegata og Laksen
- T41 Nytt tiltak knyttet til Frøylandsbekken og demning
- T40 Nytt tiltak knyttet til Forprosjekt utredning Frøylandsvannet og vannstanden

Tilrettelegge for lærlingeplasser i kommunen og kreve dette av anbudsbidrifter

I henhold til «Forskrift om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter» hjemlet i lov om offentlige anskaffelser, stilles det krav om at leverandører er tilknyttet en lærlingeordning og at en eller flere lærlinger deltar i arbeidet med gjennomføringen av kontrakten. Kravet gjelder i bransjer hvor departementet i forskrift har definert at det er særlig behov for læreplasser. Kravet gjelder for kontrakter over 1,75 million kroner eksklusive merverdiavgift og med varighet over tre måneder.

Organisasjon

Organisasjon gir støttetjenester til alle enheter i kommunen.

Organisering av tjenesten

Organisasjon består av følgende enheter: politisk sekretariat, dokumentssenter og arkivtjenester, IT, servicekontor, bedriftshelsetjeneste (BHT) og HR som inkluderer rekrutteringstjenesten, fagopplæring og kompetansesenter.

I tillegg har organisasjon en stab som ivaretar følgende fagområder: beredskap, strategisk systemansvar for helse, miljø og sikkerhet (HMS), forhandlinger, informasjonssikkerhet, personvernombud og digitalisering.

Tilpasning til redusert ramme – omstilling og effektivisering

Gevinstrealisering gjennom økt digitalisering gir tilpasning til redusert ramme.

Ved naturlig avgang vil nyansettelse bli strengt vurdert for å holde tildelt budsjettramme.

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer er nye innsparinger fra 2019 og 2020 som ble lagt inn i fjorårets økonomiplan videreført. For organisasjon utgjør dette kr 490 000 i 2019, økende til kr 980 000 fra 2020. Tiltaket er beskrevet i O2 i oversikt over driftstiltak.

Overordnet mål for organisasjon:

Yte de beste og mest effektive administrative tjenester til enhver tid.

Viktige styringsparameter er grad innovasjon med digitalisering som verktøy

Sikre grunnleggende ferdigheter blant barn og unge- uavhengig av familiebakgrunn

Innen skole- og barnehageområdene satses det på økt bruk av digitale verktøy. For at de kommunale enhetene skal kunne nå målene sine innen digitalisering er det nødvendig med oppgradering av infrastruktur og samband. Dette danner hele grunnmuren i muligheten for ansatte, elever og barnehagebarn til å jobbe digitalt og ha god trådløs dekning i en til en løsning. Behovene til enhetene utredes og tilrettelegges i samarbeid med IT.

Tilrettelegge for at hele befolkningen aktivt kan delta og bli hørt i lokaldemokratiet

Politisk sekretariat legger til rette for politisk virksomhet og sørger for at møteinnkalling og sakspapirer legges tilgjengelig på nett.

For å gi flest mulig av kommunens stemmeberettigede innbyggere muligheten til å delta i valg, driver valgorganisasjonen oppsøkende virksomhet, til hjemmeboende, bo- og aktivitetssenter og Funkishuset. Servicekontoret tar imot og organiserer forhåndsstemmegivning. Politisk sekretariat mottar innbyggerforslag og underskriftskampanjer som videreformidles til ordfører og rådmann/direktør. Det aktuelle tjenesteområdet kontrollerer at innbyggerforslaget oppfyller kravene til behandling i bystyret og utarbeider sak eller informerer bystyret om eventuell avvisning av forslaget.

Gi rom for mangfold gjennom åpenhet og respekt for ulikhet

Bystyret vedtok i bsak 98/17 den 19. juni 2017 ny [strategi for likestilling, inkludering og mangfold](#). Her heter det: *Strategien skal fremme likeverd, like muligheter og rettigheter, tilgjengelighet og tilrettelegging for alle i Sandnes, uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsevne og seksuell orientering.*

For Sandnes kommune betyr likestilling, inkludering og mangfold at *alle*, uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsevne og seksuell orientering opplever likeverd, har like muligheter og rettigheter og opplever tilgjengelighet og tilrettelegging.

Kommuneplan for Sandnes 2015-2030 beskriver følgende overordnede prinsipper for arbeidet med folkehelse, trivsel og miljø:

- Rettferdighet og likebehandling
- Langsiktighet, samarbeid, medvirkning og solidaritet

Strategien for likestilling, inkludering og mangfold skal være en veiviser for organisasjonen slik at vi jobber i samme retning i forhold til disse overordnede prinsippene. Strategien skal følges opp med tiltak i tjenesteområdene og i enhetene.

Gode nettsider og brukerrettet servicekontor som gjør det enkelt for befolkningen å oppsøke informasjon og henvende seg til rette avdeling

Servicekontoret bidrar til at nettsidene til kommunen utvikles i samsvar med brukerens behov. Endringsbehov fanges ofte opp i dialogen med innbyggerne.

Servicekontoret har som mål å være oppdaterte på alle digitale tjenester som tilbys fra tjenesteområdene. Servicekontoret bidrar også med å markedsføre og gi veiledning slik at brukeren blir i stand til å ta i bruk de digitale selvbetjeningsløsninger som til enhver tid er tilgjengelige via kommunens nettsider.

Innbyggere som ikke selv kan gjøre seg kjent med informasjon som er digitalt tilgjengelig, kan oppsøke servicekontoret for bistand. Her er det digitale veiledere tilgjengelige. Ved flytting til nytt rådhus vil det tilrettelegges for 6 publikums pc'er i nytt flott servicekontor.

Utnytte nye medieplattformer til å nå ut med informasjon til befolkningen

Servicekontoret svarer på alle henvendelser som kommer til kommunen via Facebook. Det er et mål å gi alle et hurtig svar, i et klart språk.

Digitale løsninger som knyttes til kommunens nettsider understøtter arbeidet med å utvikle digitalt førstevalg mot kommunens målgrupper. Eksempler på dette er Tømming av søppel-app og PDF-app for effektiv lesing av politiske saksdokumenter.

Klart språk i all formidling, hvor tekst og innhold utformes slik at alle kan forstå

Servicekontoret bidrar til å svare alle henvendelser i et klart språk. Her hjelpes også innbyggere med å tolke tekster som er vanskelige å forstå. Veldig mange av dem som henvender seg til servicekontoret er fremmedspråklige som trenger hjelp til å forstå den kommunale organisasjonen og tjenestene som tilbys.

Vektlegge tverrsektorielt samarbeid og informasjonsdeling

Organisasjon jobber kommuneovergripende og skal bidra til ensartede overordnede prosesser, rutiner og retningslinjer for alle tjenesteområdene i Sandnes kommune. Alle enhetene i organisasjon har rådgivingsoppgaver i forhold til hele den kommunale organisasjonen.

- IT skal tilrettelegge for oppdaterte IT-utstyr og systemer for alle kommunens enheter.
- Dokumentsenteret skal gi veiledning og opplæring i bruk av kommunens sak-arkivsystem, Public 360. Skal delta i prosessene omkring anskaffelse, avslutting og oppdatering av alle fagsystemer for å kunne sørge for at bevaringspliktig dokumentasjon i kommunen blir ivarettatt i henhold til gjeldende lover og standarder.
- HR bistår ved ansettelser og tolking av kommunens rolle som arbeidsgiver. I tillegg skal HR legge til rette for opplæring gjennom kompetansesenteret og har videre ansvar for kommunens intranett, Pulsen.
- Fagstab/forhandling skal gjennomføre lønnsforhandlinger med de ansatte, på vegne av rådmannen.
- Organisasjon bidrar med å legge til rette for møteplasser, som for eksempel ledersamlingene Okarina og tar prosjektlederansvar for kommuneovergripende prosjekter, som utrulling av sak- og arkivsystemet Public 360.
- Servicekontoret søker alltid å finne tilpasninger som gjør at innbyggerne ikke blir sendt videre i systemet. Dette betinger at enhetene er villige til å gjøre informasjon tilgjengelig for servicekontoret for å imøtekomme innbyggernes informasjonsbehov. Det er også viktig å involvere servicekontoret i pågående digitaliseringsprosjekter og andre prosjekter som endrer tjenesteleveransen for et stort antall innbyggere. Servicekontoret har som mål å alltid gjøre veien inn til en tjeneste så smidig som mulig.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplan er det lagt inn følgende investeringstiltak for å videreføre og styrke det tverrsektorielle samarbeidet og informasjonsdeling:

- F13 Oppgradering Public 360
- F26 Public 360 tilleggsmoduler

Utnytte ny teknologi og vektlegge innovasjon

Innovasjon og digitalisering betyr å sette brukernytte og gode tjenester først. Utnytte effekten av ny teknologi og smarte løsninger som bidrar til en enklere hverdag for innbyggere, næringsliv og medarbeidere. Det er i samspillet mellom prosesser, teknologi og organisasjonen at innovasjon skjer.

Sandnes kommune ønsker gjennom digitalisering å fornye, forenkle og forbedre arbeidsprosesser og har som mål å benytte digitale førstevalg for alle arbeidsprosesser. Sandnes har fokus på tjenester som bidrar til å effektivisere og forbedre tjenestene til innbyggerne ved at selvbetjeningsløsninger og elektronisk kommunikasjon er primærkanalen for dialog mellom innbyggerne og kommunen. Prosjekter som gir høye kostnadsgevinster og/eller bedre tjenestetilbud blir prioritert for utvikling og implementering. Målet er at digitaliseringen skal gi innsparinger på sikt ved at kvaliteten på tjenester og samhandling, både internt og eksternt, blir bedre.

For å tilby bedre og mer helhetlige digitale tjenester ønsker rådmannen at det skal være en samlet overordnet satsing på digitalisering, innenfor alle fag- og tjenesteområder. Dette blir en primæroppgavene for nytilsatt prosjektsjef for digitalisering. Prosjektsjef skal ha oversikt og sikre gjenbruk av data, samt sikre at det ikke anskaffes og driftes parallelle løsninger på tvers av områdene. I tråd med økt forventning innen digitalisering har IT foretatt en organisasjonsendring og opprettet et digitaliseringskontor for å bistå områdene i nye og kommende digitaliseringsprosjekt.

Det arbeides nå med implementering og utvikling av følgende prosjekter:

- [SvarUt](#), er en løsning for effektiv utsendelse av utgående post, digitalt og per brev. Løsningen er koblet opp mot kommunens sak/arkivsystem.
- [SvarInn](#), er en løsning som åpner for at digitale meldinger automatisk kan hentes inn til sak/arkivsystemet og arkiveres.
- Ta i bruk nasjonale registre, som folkeregisteret, for å bli mer effektiv. Personvern og informasjonssikkerhet er en integrert del av arbeidet, noe som blir viktigere når ny Personvernforskrift trer i kraft i mai 2018.
- [Difis signeringstjeneste](#) gir kommunen en mulighet til å tilby en brukervennlig, sikker og effektiv håndtering av dokumenter som krever signatur fra innbyggere. Dette reduserer behovet for manuell håndtering av utlevering og innhenting av dokumenter som krever signatur.
- Videreutvikling av dokumenthåndteringssystemet, Public 360, som et verktøy som bidrar til å effektivisere kommunikasjonen mellom innbyggerne og kommunen, samt kommunens interne saksbehandlingsprosesser. Det skal blant annet tas i bruk en modul for i større grad å automatisere repetitive oppgaver, som vil kunne omfatte alt fra korrespondanse og beslutningsprosesser til arbeidsflyt. Ved å utnytte denne type teknologi effektiviseres saksbehandlingen, og det frigjøres tid som ansatte kan bruke på andre oppgaver.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er lagt inn følgende nye driftstiltak for videreføring og styrking av fokus på å utnytte ny teknologi og innovasjonsarbeid:

- O3 Prosjektstilling digitaliseringssjef
- O6-O7 Arkiv-digitalisering av personalarkivet, finansieres ved bruk av fond
- O8-O9 Arkiv-skanning av papirarkiver i forbindelse med flytting til nytt rådhus, finansieres ved bruk av fond
- O10-11 Dokumentsenteret – logistikk koordinator flytting til nytt rådhus, finansieres ved bruk av fond
- O12 1 årsverk IT-rådgiver
- O13 Styring av mobile enheter i kommunens nettverk
- O15 Økt bredbåndsbredde

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak:

- F12 Digital strategi
- F13 Oppgradering public 360
- F15 Nettverksstruktur i nytt rådhus
- F16 PB med mer utstyr til kontorpulter ved innflytting i nytt rådhus
- F22 Lisenser, IT
- F23 IT – Skype for Business
- F24 ID håndtering
- F25 TEIS, en integrasjonsplattform, finansieres med bruk av fond
- F26 Public 360 tilleggsmoduler, finansieres med bruk av fond

Være en attraktiv arbeidsplass som legger til rette for faglig utvikling og kompetansestyrking

Sandnes kommune skal være en attraktiv arbeidsplass som tilrettelegger for fleksibilitet, utvikling og arbeidsglede. HR er ansvarlige for å utarbeide og sørge for oppfølging av kommunens arbeidsgiverstrategi. Arbeidsgiverstrategien skal peke på de innsatsområdene kommunen må være god på for å utvikle organisasjonen og medarbeiderne.

Kommunen ønsker å beholde og rekruttere dyktige medarbeidere. I all hovedsak skal medarbeidere beholdes gjennom faglige gode arbeidsmiljø.

Kommunen skal ikke være lønnsledende, men konkurransedyktig. Sandnes Kommune har fleksible arbeidstidsordninger som gjør arbeidsdagen lettere for den enkelte medarbeider. Dette gjelder primært stillinger som ikke har faste arbeidstidsordninger eller turnus.

Medarbeidere skal få rom til å komme med forslag og forbedringer på en måte som inspirerer til å bidra. Det er også viktig at medarbeidere varsler om faglige utfordringer som ledere kan ta tak i og vurdere nødvendige tiltak.

Bedriftshelsetjeneste bistår med råd og veiledning for å forebygge slik at arbeidsmiljøet preges av faglig og positive opplevelser.

HR, gjennom kompetansesenteret, tilrettelegger og gjennomfører opplæring gjennom et variert kurstilbud som lederkurs, kurs i sak- og arkivsystemet og andre IT-kurs samt fagrelaterte kurs for enhetene.

Arbeidshverdagen for ansatte forenkles ved å tilby flere fagsystem tilgjengelig på mobile/håndholdte enheter, oppdatering av informasjon skjer direkte der og da. Vi skal ta i bruk app på mobile enheter for å få tilgang til kommunens sak/arkivsystem. Dette gjøres ved at E-Worker tas i bruk. Dette øker fleksibiliteten og mobiliteten ved at ansatte ikke lenger vil være avhengig av å være på kontoret med en PC for å få tilgang til eller legge inn dokumenter i sak/arkivsystemet. I første omgang skal det gjennomføres et pilotprosjekt før en større utrulling vurderes.

Sandnes kommune skal være en inkluderende arbeidsgiver og en helsefremmende arbeidsplass

Arbeidsmiljølovens §1-1 slår fast at arbeidsmiljøet skal være helsefremmende: "Lovens formål er å sikre et arbeidsmiljø som gir grunnlag for en helsefremmende og meningsfull arbeidssituasjon."

Som helsefremmende arbeidsplass fokuserer Sandnes kommune på hvordan en kan organisere arbeidet, skape et arbeidsmiljø og en samværskultur som gir god helse og utvikling for alle ansatte. En grunnleggende forutsetning for en helsefremmende arbeidsplass er det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet som reduserer risikoen for sykdom og ulykker.

Innen organisasjon har en flere oppgaver knyttet til oppfølging og tilrettelegging av arbeidsmiljøet for kommunens medarbeidere:

- Ansvar for å støtte leder i oppfølging av medarbeidere (inkluderende arbeidsliv), som er sykemeldte eller står i fare for å bli.
- Ansvar for arbeidsgiverstrategien med tilhørende planer og veiledere.
- Sekretæransvar HAMU og tjenesteområdenes AMU.
- Hovedansvar for kommunens avvik og varslingssystem.
- Ansvar for tilrettelegging og gjennomføring av medarbeiderundersøkelser annet hvert år.
 - HR ha ansvar for å støtte enhetene i oppfølging av undersøkelsen.

Bedriftshelsetjenesten har nødvendig kompetanse for å imøtekomme og å kunne forebygge fysiske, organisatoriske og psykososiale utfordringene for kommunens ansatte. Bedriftshelsetjenesten bistår arbeidsgiver i spørsmål som har med arbeidsmiljøet å gjøre.

Bedriftshelsetjenesten styrker nå det helsefremmede arbeidet, og HMS arbeidet gjennom en omprioritering av ressurser innen organisasjon.

Beredskap som prioritert tema innenfor fysisk planlegging

De fysiske omgivelsene er vesentlig for livsutfoldelse og oppvekstmiljø, ikke minst robuste løsninger som forebygger konsekvensene av naturpåvirkede hendelser. Det å ha et overordnet blikk på dette i fysisk planlegging er avgjørende for å ivareta sikkerheten til befolkningen.

Beredskapssjefen samarbeider med KUBY/samfunnsplan og Teknisk/VAR for å se nærmere på utfordringene Sandnes har som by. Sentrumsområdet er etablert på delvis utfylte masser og delvis gammel havbunn. Videre er en del av Sandnes bygget på kvikkleiere. I et byutviklingsperspektiv, med tilrettelegging for høyhus og stor grad av fortetting, vil det være vesentlig å fremskaffe mer kunnskap

om eksisterende grunnforhold. Slik kunnskap er nødvendig for å kunne vurdere kvalitet på stedlige masser og kunne gi anbefalinger om kompenserende tiltak i forhold til byggetekniske løsninger og eventuelle fysiske tiltak som må til for å kunne ivareta sikkerheten. Dette gjelder både bygningsstruktur, viktig infrastruktur og samferdsel. Historisk er det kjent at å bygge på kvikkleire kan være risikofyllt. Samtidig kan man forebygge skader ved å skaffe seg kunnskap om hvordan man skal forholde seg til denne problematikken.

Sandnes kommune har inngått et samarbeid med senter for risikostyring og samfunnssikkerhet ved universitetet i Stavanger. Et PhD-prosjekt med tittel «*Klimatilpasninger og sikkerhetsvurderinger av områder med ustabile grunnforhold - Case studie Sandnes kommune*». Phd-prosjektet er godkjent med støtte fra Forskningsrådet med oppstart september 2017 og varer 3 år fremover. Prosjektet omfatter kontakt med andre relevante forskningsmiljøer, direktorater og myndigheter og avsluttes med en doktorgradsavhandling.

I kommende kommuneplanperiode vil samarbeidet på tvers av tjenesteområder i Sandnes kommune fortsette, da med særlig fokus på samfunnssikkerhet i arealplanleggingen.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende nytt driftstiltak for å gjennomføre Phd-prosjektet som gjennomføres som et samarbeid mellom Kultur og byutvikling, teknisk og beredskap:

- K1 PhD-prosjekt (stilling)

I tillegg er det, innenfor beredskap, lagt inn nytt driftstiltak for å få på plass beredskapsvaktordning for psykososialt kriseteam:

- O14 Psykososialt kriseteam

Tilrettelegge for lærlingeplasser i kommunen og kreve dette av anbudsbidrager

Lærlingene yter og gir verdiskapning til kommunen og innbyggere samtidig som de får opplæring på vei mot fagbrevet. Lærlingeordningen er organisert i HR.

I tekstvedtak til økonomiplan 2017-2020 ønsket politikerne å øke antall lærlingeplasser i kommunen. HR har laget opptrappingsplan som øker antallet lærlinger og planen ble vedtatt i [administrasjonsutvalgets sak 1/17 den 27. mars 2017](#).

Rådmannen legger opp til følgende opptrapping for å nå bystyrets mål om to lærlinger per hver 1000 innbygger i 2019:

2019 150 læreplasser

2018 130 læreplasser

2017 110 læreplasser

2016 90 læreplasser

2015 85 læreplasser

Sandnes kommune har utlyst ledige læreplasser i følgende fag i 2017:

- Helsearbeiderfag
- Barne- og ungdomsarbeiderfag
- Kontor- og administrasjonsfag
- Institusjonskokkfag
- Idrettsanleggsfag

- Anleggsgartnerfag
- IKT servicemedarbeiderfag
- Malerfag
- Vei- og anleggsfag
- Landbruksmaskinmekanikerfag

Legge aktivt til rette for kompetanseheving og jobbqualifisering

For kommunen er det et mål å ha gode og kvalifiserte arbeidstakere. For at arbeidstakerne skal trives er det viktig at de føler seg faglig kompetente og får faglig utvikling og kompetanseheving. HR tilrettelegger for kurs og opplæringsvirksomhet på tvers i hele organisasjonen gjennom kompetansesenteret samt tilrettelegger for lærlinger og praksisplasser. Ikke alle lærlinger klarer et fullt fagbrev, men kan allikevel få et kompetansebevis.

Opplæring tilrettelegges på nye plattformer som for eksempel e-læring på håndholdte enheter. Deling av e-læringskurs med andre kommuner er nyttig og effektivt og sikrer lik praksis i kommunene.

Sikre personopplysninger som Sandnes kommune behandler i henhold til GDPR (General data protection regulation)

GDPR er EUs nye personvernforordning og trer i kraft fra 25. mai 2018. Kravene til å behandle personopplysninger skjerpes ytterligere. Alle virksomheter som behandler personopplysninger om egne ansatte, kunder, brukere eller andre må følge de nye reglene.

Det nye regelverket gir norske og europeiske virksomheter nye plikter og mer ansvar for å ivareta personvern. Samtidig så styrkes rettighetene til dem som får sine personopplysninger registrert.

For kommunens del handler det i korthet om å skaffe seg oversikt over alle systemer som inneholder personopplysninger og sørge for at disse er dokumenterte. Det skal også dokumenteres hvordan personopplysningene sikres teknisk. Alle behandlinger av personopplysninger må dokumenteres, herunder innsamling, bearbeiding, lagring og eventuell sletting. Også rutiner og prosesser skal dokumenteres. Forordningen innebærer også at det skal gis informasjon til innbyggere, ansatte og øvrige brukere av kommunens tjenester om hvilke opplysninger kommunen behandler, på en måte som alle kan forstå. Det skal også være på plass en beredskapsplan for sikring av personopplysninger i tilfelle katastrofer.

Det må utarbeides et bevarings- og kassasjonsreglement for kommunen, basert på Riksarkivarens reglement/veiledere. Dette skal beskrive hvilke dokumenter og opplysninger som kan kasseres/slettes og hvilke som skal bevares. Eksisterende prosesser og rutiner må gjennomgå og oppdateres slik at de sikrer at personvernet ivaretas i tråd med de nye kravene i personvernforordningen. På de områder hvor det i dag ikke er rutiner, må dette utarbeides.

Organisasjon har ansvar for informasjonssikkerhetsarbeidet i kommunen og ansvar for ordning med personvernombud. Det er et pågående arbeid med å forenkle og digitalisere informasjonssikkerhetsarbeidet.

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn følgende nye driftstiltak for å styrke arbeidet rundt personopplysninger og informasjonssikkerhet:

- O3 Prosjektstilling digitaliseringssjef
- O4-5 Implementering av ny personvernordning, finansieres ved bruk av fond.

Være brukerorientert i utviklingen av fremtidens tjenester

I utvikling av nye digitaliseringsløsninger er det helt nødvendig å ha brukerens behov og kunnskapsnivå i fokus. Å lage systemer som ikke er til nytte eller som er for vanskelige for brukerne vil ikke føre til gevinst og effektivitet, verken for brukere eller kommunen.

Nye brukere og nye generasjoner fører til nye behov innenfor tjenestetilbudet. Det kan være en utfordring å tilrettelegge for nytenking samtidig som nåværende brukere fortsatt har behov for og ønske om å beholde etablerte og kjente tjenester.

Det er viktig å satse på digitalisering som forenkler innbyggernes tilgang til tjenester og å legge til rette for selvbetjening og innsynsløsninger som gjør kontakten mellom bruker og tjenestetilbyder enklere og mer effektiv.

Økonomi

Gode og brukervennlige systemer, hjelp til selvhjelp, høy kompetanse og effektive arbeidsprosesser skal gi fornøyde brukere av økonomiavdelingen sine tjenester. Vekst og relativt lav ressursbruk på administrative tjenester i kommunen, krever effektivisering. Økonomiavdelingen skal legge til rette for at kommunens samlede tilgjengelige ressurser benyttes optimalt og på en god måte til beste for nåværende og fremtidige generasjoner.

Organisering av tjenesten

Økonomiavdelingen består av fagstab økonomi, budsjett og analyse, anskaffelser, Lønn og regnskap og skatt.

Tilpasning til redusert ramme – omstilling og effektivisering

Som følge av kommunens stramme økonomiske rammer er nye innsparinger fra 2019 og 2020 som ble lagt inn i forårets økonomiplan videreført. For økonomi utgjør dette kr 230 000 i 2019, økende til kr 460 000 fra 2020. Tiltaket er beskrevet i driftstiltak Ø1.

Klart språk i all formidling, hvor tekst og innhold utformes slik at alle kan forstå.

I økonomiavdelingen er det stort fokus på bruk av klart og godt språk i all kommunikasjon, både internt i administrasjonene, i saker til politisk behandling og ut mot eksterne brukere.

De fleste av økonomiavdelingens planer, rapporter og strategier publiseres digitalt. Økonomiplan, årsrapport, årsregnskap, innkjøpspolitikk, anskaffelsesstrategi er eksempler på dokumenter som publiseres på internett som elektroniske dokumenter. På kommunens intranett legges informasjon til virksomhetsledere. Når vi skriver for nett legges det blant annet vekt på at overskrifter skal gi mening. Konklusjoner skrives inn som første del av teksten. Kort og enkel setningsstruktur vektlegges.

Kemnerkontoret bruker mest mulig standardiserte tekster hvor kun nødvendig informasjon framkommer. All lovhenvisning og annen tilleggsinformasjon oppsummeres i slutten av brev i stedet for i selve teksten.

Anskaffelser arbeider kontinuerlig med å utvikle maler, kontrakter og konkurransedokument slik at språket er tilpasset leverandørmarkedet og publikum på en klar og forståelig måte.

Det benyttes standardmaler i systemer for fakturering, innfordring og vederlagsberegning. Dokumentasjon som er nødvendig ved mer kompleks beregninger lages som vedlegg.

Vektlegge tverrsektorielt samarbeid og informasjonsdeling, internt og i samarbeid med andre kommuner

Flere enheter i økonomiavdelingen bidrar med rådgivningstjenester til øvrige enheter. Dette gjelder innenfor fagområdene anskaffelser, lønn, budsjett og regnskap. Det foregår således utstrakt samarbeid i form av rådgivning og dialog mellom økonomiavdelingen og øvrige enheter.

- Økonomiavdelingen skal levere kostnadseffektive tjenester med høy grad av faglig integritet og kvalitet til interne og eksterne kunder.
- Rutiner og systemer skal tilrettelegges slik at det blir så enkelt som mulig for resultatenhetsledere og andre å styre egen økonomi, følge regler for anskaffelser, bruke økonomi- og lønssystemer, foreta kontroller, kontere fakturaer og lage personalmeldinger.
- Anskaffelser samarbeider med de andre kommunene/fylkeskommunen på Nord Jæren ved inngåelse av rammeavtaler. I det daglige arbeidet har en også utstrakt informasjons- og erfaringsutveksling med andre offentlige instanser for å følge opp lovkrav i forhold til offentlige anskaffelser.
- Informasjon om skatteinngang og analyse av tallene skjer i samarbeid mellom kemnerkontoret og stab.
- Lønn og regnskap ser på rutiner og prosesser i samarbeid med andre avdelinger for å forenkle og gjøre de mest mulig effektive. Eksempler på dette er
 - Samhandling med tjenesteytere for å effektivisere prosessen for inngående faktura (reduere kostnader og tidsbruk, minimalisere antall purringer og ta vare på vårt renommé),
 - Samarbeid med tjenesteytere for å digitalisere og effektivisere faktureringsprosessen (standardisering og digitalisering av fakturagrunnlag) møter med samarbeidspartnere for å avstemme tidsplaner (for eksempel servicekontoret)
 - Samarbeid om nye løsninger for kommunens tjenesteområder (for eksempel legge til rette for 12 terminer for kommunale avgifter).
 - Opplæring av ansatte i andre avdelinger i bruk av fagsystemer for lønn og regnskap.
 - Lønn og regnskap har også møter og erfaringsutveksling med andre kommuner som gir oss nyttige innspill til forbedring av egne rutiner.
- Gjennom nettverk med de 10 største kommunene (ASSS-kommunene) i Norge, møtes økonomirådgivere og fagpersoner. Hovedfokus i arbeidet i nettverksgruppene er utvikling og analyse av økonomi og styringsdata på aggregert nivå. Det utarbeides rapporter som presenterer situasjonen i de samarbeidende kommunenes tjenester når det gjelder økonomi, produksjon, effektivitet og kvalitet. Sammenligningen kan benyttes som beslutningsgrunnlag for ønskelige omprioriteringer.

Utnytte ny teknologi og skape en organisasjonskultur for innovasjon

Sandnes kommune har stort fokus på innovasjon og det å ta i bruk ny teknologi. For økonomiavdelingen er det viktig å holde seg oppdatert på ny teknologi og innovative, effektive løsninger som kan bidra til å løse egne og andre kommunale oppgaver på en bedre og mer kostnadseffektiv måte.

Elektroniske systemer og oppdaterte rutiner skal tas i bruk for å effektivisere driften av avdelingen. Manuelt arbeid skal fases ut.

Internt i økonomiavdelingen har følgende områder hatt fokus i forhold til digitalisering og ny teknologi:

- Anskaffelser har tatt i bruk digitale verktøy på anskaffelsesområdet når det gjelder bestilling (e-handel) og innkjøpsanalyse-system. Det jobbes med å implementere et konkurransegjennomføringverktøy (KGV).
- Kemnerkontoret jobber med digitalisering av all intern og mest mulig ekstern kommunikasjon og bilagsbehandling. Det siste manuelle arkivet tilhørende skatteregnskapet fases ut 31. desember 2017. Etter dette vil kemnerkontoret i størst mulig grad forsøke å være papirløst.
- Lønn og regnskap arbeider med å få lagret mest mulig dokumentasjon og bilag elektronisk. Det vil redusere behovet for arkivering og gjøre det enklere å finne igjen dokumentasjon.
- Innen fakturabehandling har en hatt en høy fokus på digitalisering over flere år og i løpet av de to siste årene har andelen av elektroniske fakturaer økt med 50 prosent til om lag 80 prosent av totalmassen. Det er høyt fokus på samhandlingen mellom tjenesteyter og regnskap for å standardisere og digitalisere faktureringsprosessen. Det er tatt i bruk nye digitale verktøy for å innhente eksterne opplysninger (som informasjon fra NAV). Det er tatt i bruk mobilløsning for reiseregninger og vi ser på ytterligere muligheter for å ta i bruk mobilløsninger til for eksempel fakturagodkjenning. Det ses også på muligheten for bedre den eksterne kommunikasjonen med kommunens kunder og leverandører gjennom bruk av ny løsning for innbyggerinnsyn (kunden kan lese egen saldo og utsette betaling), samt digitalisere eksterne konsulents deltakelse i fakturaprosessen, noe som er en manuell prosess i dag.
- I forbindelse med innføring av nytt ID håndteringssystem vil HRM lønn være masterdata for personopplysninger og organisasjonsstrukturer. Dataene i dette systemet vil være viktig som grunnlag ved elektronisk tildeling av roller og tilganger i andre datasystemer.

Anskaffelsesområdet er et viktig ledd i innovasjonsarbeidet til hele kommunen. Med innovasjon tenker en her på endringsprosesser som går utover vanlig tjenesteutvikling i kommunen, og som endrer måten tjenesten ytes på. De fleste endringsprosesser vil før eller siden føre til anskaffelser av varer, tjenester, bygg eller anlegg. Måten anskaffelsene gjennomføres på har vesentlig betydning for innovasjonspotensialet. Anskaffelser kan hemme eller fremme innovasjon. Anskaffelser bør i større grad enn hittil brukes som et strategisk verktøy for å stimulere utvikling og innovasjon.

Prosessene forut for anskaffelsene legger premissene for innovasjonspotensiale. Tidlig og strukturert dialog med leverandørmarkedet har vist seg til å være av sentral betydning for å sikre innovasjonspotensialet i en anskaffelse. Når anskaffelser foretas under tidspress, er det

erfaringsmessig ikke tid for innovasjonsfremmende dialog med markedet. Det er derfor avgjørende for å sikre en god prosess at det settes av nok tid og ressurser til å gjennomføre anskaffelsen.

For å videreutvikle og styrke kommunens satsing på innovasjon er det i kommende økonomiplanperiode lagt inn en ny stilling innen anskaffelser.

- Ø1 Gevinster ved digitalisering
- Ø2-3 Anskaffelser, et årsverk til innovasjonsarbeid, finansieres ved bruk av fond

Være en attraktiv arbeidsplass som legger til rette for faglig utvikling og kompetansestyrking.

Det legges opp til mye intern opplæring og kunnskapsdeling i det daglige arbeidet i økonomiavdelingen. I tillegg forventes det at medarbeiderne er selvlærte og holder seg faglig oppdatert. Ved behov for kurs er internkompetanse også benyttet eksempelvis i form av Excel-kurs. Eksterne kurs begrenses i størst mulig grad som følge av innsparinger innen reise/kurs. Innkjøpssertifisering for rådgivere i anskaffelser er likevel prioritert i forhold til ekstern opplæring.

Sandnes kommune skal være en inkluderende arbeidsgiver og en helsefremmende arbeidsplass

Det jobbes for et godt faglig og sosialt arbeidsmiljø. Medarbeidere blir involvert og hørt ved endringer i arbeidsoppgaver og ved omorganisering. Saker tas opp i AMU og i medbestemmelsesmøter. Arbeidsmiljøet blir jevnlig undersøkt i form av medarbeiderundersøkelsen og medarbeiderne velger sammen med leder ut områder for forbedring.

Sandnes kommune skal gå foran på miljøvern og klima gjennom innkjøp, energiløsninger i kommunale bygg og effektiv arealutnyttelse

Medarbeidere oppmuntres til å benytte seg av sykkel/gange i forbindelse med kortere reiser, og kollektiv transport ved lengre reiser. Videre forsøker vi å forbruke minst mulig kontormateriell og oppmuntrer til gjenbruk av inventar.

Anskaffelser i Sandnes forsøker å involvere brukere og interessenter tidlig i anskaffelsesprosessen slik at de kan komme med innspill for å kunne avdekke eventuelle miljømessige konsekvenser ved anskaffelsen. Det er videre viktig å ha en dialog med markedet før konkurransedokumentene blir utformet.

Eksempler på hvordan anskaffelser i Sandnes kan gå foran i miljøspørsmål gjennom innkjøp:

- Bruk av [ytelses- og funksjonsspesifikasjoner](#) benyttes for å åpne opp for mer klimavennlige løsninger. Det kan settes spesifikke krav som for eksempel til maks utslipp eller kjemikaliebruk, dersom de er relevante og det ikke begrenser konkurransen unødvendig.
- For noen anskaffelser kan det være hensiktsmessig å kreve miljømerkede produkter. Her er det viktig å ha sjekket ut med markedet at kravene/kriteriene ikke begrenser konkurransen unødige.
- Bruke tildelingskriterier for å premiere de mest miljøvennlige løsningene.

- Se at det å ta hensyn til miljøet og begrense kostnader i drift kan være to sider av samme sak – å la være å kjøpe kan bety lav miljøbelastning. Å legge vekt på livssykluskostnader ved anskaffelser kan også medføre miljøgevinst.
- Vurdere muligheten for å sette en pris på den eksterne miljøbelastningen av ytelsen.

Rådmannens stabsenheter og kommunen felles

Vedtatt kommuneplan 2015-2030 ([bsak 60/15](#)) legger rammene for samfunnsutviklingen og hele konsernets virksomhet framover. I pågående revisjon videreføres konsentrasjon i områdene langs høyverdig kollektivtrafikk, kollektivknutepunkter og utviklingen av Sandnes sentrum som framtidens byutviklingsakse. Påtrykk for å få opprettholde byveksttaltalens statlige del av finansiering i bypakke Nord-Jæren og forbedringer av rammevilkårene for vekstkommunene er nødvendig for å nå målene. Samtidig må det fortsatt utøves en tydelig eierpolitikk overfor selskaper. Forventninger om effektivitet og kvalitet i tjenesteleveransene, moderat vekst i tilskuddsnivå og forutsigbarhet om utbytte må følges opp i tråd med eierstrategiene. Eierne må ta rollen med å være pådrivere for omstillingsarbeid for å kunne møte framtidens utfordringer. Bredt regionalt samarbeid om oppgaveløsningen er en hovedprioritet for konsernet i planperioden.

Tjenestebeskrivelse

Rådmannens stabsenheter med omfatter rådmann, enhetene kommunikasjon og kommuneadvokaten, samt næringssjefens virksomhet og en nærstab. Alt av kommunens tilskudd til næringsutviklingsaktivitet, webredaktør og felles grafisk profilmateriale budsjetteres her. For tiden er engasjement av prosjektkoordinator sentrum 0,4% årsverk ut 2018 tilknyttet her. Kommunen felles består av en rekke budsjettposter som gjelder hele kommunen. Dette gjelder blant annet:

- Sentral lønnsreserve, pensjon, seniortiltak, AFP (avtalefestet pensjon), forsikringer og andre fellesutgifter
- Utgiftsandeler i interkommunale prosjekter og utredninger
- Tilskudd til interkommunale selskaper (IKS)
- Tilskudd til kirken og andre trossamfunn
- Husleie til Sandnes eiendomsselskap KF

Den politiske virksomheten omfatter driften av bystyret, formannskapet, hovedutvalgene og bydelsutvalgene samt kontrollutvalget. Utgiftene omfatter både lønn og godtgjørelser, møter, studieturer, samt formannskapets reserverte tilleggsbevilgninger. Utgiftene i forbindelse med valgavvikling inngår i dette budsjettområdet.

Tilpassing til redusert ramme – omstilling og effektivisering

Som følge av fortsatt stram kommuneøkonomi er nye innsparinger fra 2019 og 2020 som ble lagt inn i fjorårets økonomiplan videreført. For sentrale staber, politisk virksomhet og fellesutgifter utgjør dette kr 1 million i 2019, økende til 1,9 millioner i 2020. Tiltaket er beskrevet i driftsbudsjettets tiltak F2.

Rådmannens stabsenheter

Stabene hos rådmannen har kommunekonsernet og kommuneovergripende arbeidsfelter. Arbeid med rådgivning, utredninger og juridiske vurderinger skjer i hovedsak for rådmannen og politisk ledelse (bystyret). Kommunens visjon og verdier, sammen med hovedmålene i kommuneplanen er direkte styrende for prioriteringer og utførelsen av oppgaver.

I tillegg kommer kravene som følger av lov og regelverk om styringen av konsernet, myndighetsutøvelse og forvaltning skjer på en betryggende måte. Kontroll og tilsynsansvaret for kommunens samlede virksomhet tilligger kontrollutvalget på vegne av bystyret.

Internkontrollansvaret er rådmannens ansvarsområde. Ansvaret omfatter både kommunen som arbeidsgiver, økonomi- og ressursene kommunen rår over og kommunen som samfunnsutvikler.

Tverrfaglig samarbeid -styring av konsernet

Behovet for ytterligere å forsterke samarbeidet på tvers mellom fagenheter og tjenesteområder og mellom og med foretakene vil bli prioritert i kommende planperioden. Målet er å oppnå større effektivitet i plan- og utredningsprosesser og tjenesteutvikling, men også deling av kunnskap og kompetanseheving på tvers. Å ta i bruk nytt rådhus er et av de viktigste tiltakene for å tilrettelegge for økt samhandling. Fagenheter som i dag sitter spredt i sentrum, samles ett sted. Dette forenkler og gir nytt handlingsrom.

Rådmannen er videre opptatt av å få til en bedre administrativ styring av konsernet. Kommunale foretak er en del av konsernet og rådmannens koordineringsgruppe for konsernoppdrag er nå en etablert arena der foretakene også deltar i drøftinger av berørte saker. Denne arenaen prioriterer rådmannen å utvikle framover. Erfaringene viser at foretakene sine oppgaver og prosjekter griper inn både i hverandres og i tjenesteområdenes oppgaver og tjenesteyting. Det krever koordinering på tvers, forutsigbarhet, godt utviklede rolleforståelser og kunnskapsdeling for å kunne ta ut gevinstene av dagens organisering. Rådmannen ser at når saker løftes fram tidlig nok og gis en konsernmessig innledende drøfting oppnås bedre og raskere løsninger. Samtidig bygger det opp om kommunens omdømme og profilbygging.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende planperiode videreføres ovennevnte satsingsområder. Det er ikke lagt inn nye tiltak som krever økning i den økonomiske rammen.

Aktivt lokaldemokrati – åpenhet og involvering

Kommunen har nylig tatt i bruk ny nettside. Kommunikasjonsformen er vesentlig endret til å ta et innbyggerperspektiv som utgangspunkt. Dette er kommunens hovedkanal og må videreutvikles i kommende planperiode. Digitale løsninger både internt og i samhandlingen med innbyggerne er en del av dette. Medvirkning og involvering av innbyggere, brukere og næringsliv prioriteres både i prosesser om by- og samfunnsutviklingen, men også i tjenesteutviklingen. Forslagene om nye flerbrukshaller, Living Lab integrert i Ruten byrom, velferdsteknologi og digital satsing i skolen er eksempler på at kommunen tilrettelegger for å nå kommuneplanens mål.

Et aktivt lokaldemokrati fordrer at alle har mulighet til å delta. Universell utforming av bygg, offentlige by- og uteområder prioriteres. I nytt rådhus tilrettelegges framtidsrettede fasiliteter for servicekontoret og arbeidsforhold for folkevalgte. Byggets 1. etasje åpner opp for sambruk og kan være arena for store åpne debattmøter, lokale kulturarrangement og workshop for innovative prosesser med testing av nye teknologiske løsninger.

Prioriteringer 2018-2021

I kommende økonomiplan er det lagt inn følgende driftstiltak for å videreføre og styrke strategien for et aktivt lokaldemokrati – åpenhet og involvering

- F12 Nytt rådhus, engangsutgift i forbindelse med flytting

I investeringsbudsjettet er det lagt inn følgende tiltak:

- F5 Nytt rådhus, kvartalet A4

Identitet og stedsskaping – ny kommune

Av prinsippdokumentet for ny kommune følger at dagens bydelsorganisering i Sandnes opphører. I stedet skal områdesatsing sikre god innbyggerinvolvering. Nærhetsprinsippet legges til grunn for utvikling av lokaldemokratiet. Ny kommune har satt som mål å være i front med områdesatsing som modell for samfunns- og lokaldemokrati. Dette for å gi muligheter for økt medvirkning og innbyggerinvolvering. Eksempler på slike områder i dokumentet er:

- Høle/Forsand
- Sandnes nord
- Sandnes øst og Hommersåk
- Sandnes Austrått/Bogafjell/Figgjo
- Sandnes Ganddal/Malmheim

Det er i arbeidet med å etablere ny kommune nedsatt en politisk arbeidsgruppe som skal vurdere dette.

For Sandnes sentrum videreføres utviklingsarbeidet gjennom revisjoner av kommunedelplanen.

Dette betyr at arbeidet med å konkretisere grepet om områdesatsing vil måtte gjøres de kommende to årene. Det er fellesnemda som har ansvaret for arbeidet, men konsekvensene må Sandnes ta fatt i nå og sørge for at kommunen legger et godt grunnlag for at ny kommune lykkes på dette området.

Ny kommune - attraktiv arbeidsplass

Prinsippene som er lagt for bygging av ny kommune sikrer ansattes involvering og medvirkning i hele prosessen. Arbeidet i parts sammensatt utvalg er etter rådmannens vurdering vesentlig for å legge grunnlaget for ny kommune som attraktiv arbeidsplass. På kort sikt har det prioritet fra rådmannen sin side å få på plass nødvendige spilleregler gjennom en omstillingsavtale for prosessen. Med slikt verktøy på plass skapes økt forutsigbarhet for ansatte. Samtidig er faktum at for hovedtyngden av ansatte vil konsekvensene være små i og med at arbeid og arbeidssted fortsetter som nå, enten det er i barnehagene, skolene, boligene eller BOASene. Spørsmål om harmonisering av lønn- og arbeidsvilkår er et tema det imidlertid bli nødvendig å forhandle med fellesnemda om. Rådmannen

er opptatt av at dette skjer i så god tid som mulig før etableringen 1. januar 2020.

Ny kommune- målrettet samfunnsutvikler innenfor økonomisk forsvarlige rammer

I prinsippdokumentet er det satt mål for ny kommune som samfunnsutvikler. Her framgår det at ny kommune skal være ledende innen havbruksnæring, turisme og energi og være pådriver for en framtidsrettet areal- og transportutvikling. Begge kommunene er i gang med revisjon av kommuneplanen. Etter rådmannens vurdering må disse prosessene gå som forutsatt for å få fram oppdaterte styringsdokument. Sandnes har planlagt sluttbehandling i 4. kvartal 2018. Dette må fastholdes, men underveis dit, ser rådmannen behov for dialog med Forsand om hovedprioriteringer som foreslås både i samfunns- og arealdel. Slik dialog er nødvendig både for å samordne rundt vesentlige tema, men også av økonomiske hensyn. Det følger av bestemmelsene i plan- og bygningsloven og kommuneloven at planforslag skal være realistiske og gjennomførbare innenfor de økonomiske rammene kommunen rår over. Som det framgår av dette økonomiplanforslaget er kommunens økonomiske situasjon utfordrende. Det er ikke rom for å planlegge med ytterligere store nye tiltak i perioden, utover det som ligger i forslaget. Forsand og Sandnes har videre forpliktet seg gjensidig til å ikke å iverksette nye permanente tiltak eller økonomiske disposisjoner som direkte svekker det økonomiske grunnlaget for ny kommune. Økonomisk fundament for ny kommune er ikke analysert på nåværende tidspunkt. Samtidig er det djerpe økonomiske mål som er satt for økonomisk kraft i den nye kommunen.

Muligheter og utfordringer i et langsiktig perspektiv

Et langsiktig perspektiv på Sandnesøkonomien – framskriving av inntekter og utgifter til 2030

Befolkningsutviklingen framover viser en lavere veksttakt for Sandnes. Tidligere år har Sandnes hatt høy vekst blant de yngste. Den nye framskrivingen viser at det fram mot 2030 er høyest vekst blant eldre over 67 år. Befolkningssammensetningen vil dermed vri behovet for å øke tjenestene i barnehage og grunnskole til pleie og omsorg.

I framskrivingen av inntekter og utgifter er ambisjonsnivået fra prinsippdokumentet ([link](#)) for nye Sandnes 3 prosent i netto driftsresultat. Det er sammen med andre forutsetninger, lagt til grunn fra 2022 til 2030. Summen av drift- og finansutgiftene vil øke med kr 1,6 milliarder fra kr 5,5 milliarder i 2018 til kr 7,1 milliarder i 2030, mens inntektene bare vil øke med kr 1,2 milliarder til kr 6,7 milliarder. I 2030 vil kommunen mangle om lag kr 400 millioner.

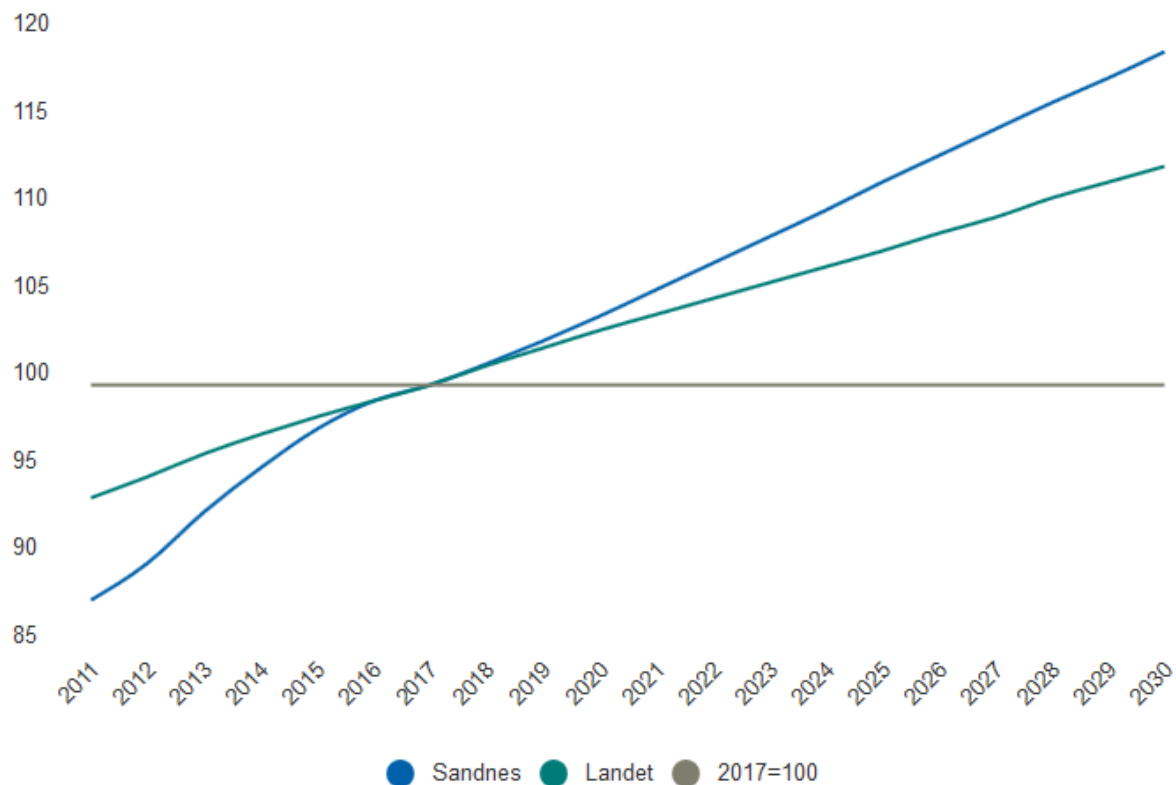
Forutsetninger for framskrivingen og tallgrunnlaget kan lastes ned her ([excel](#)).

Befolkningsutvikling 2011-2030

Befolkningsveksten i Sandnes var høy fram til 2014, med en vekst som lå langt over landsgjennomsnittet. Fra 2015 har befolkningsveksten flatet ut, og årets befolkningsframskriving viser en lavere veksttakt med en årlig gjennomsnittlig vekst på 1,35 prosent.

I analysen for befolkningsutvikling i perioden 2017-2030 er det kommunens egen framskriving av folketallet som er benyttet. Figuren under viser veksten i samlet befolkning i Sandnes og resten av landet. Befolkningsutviklingen er angitt som indekser der antall innbyggere i 2017 = 100.

BEFOLKNINGSUTVIKLING 2011-2030

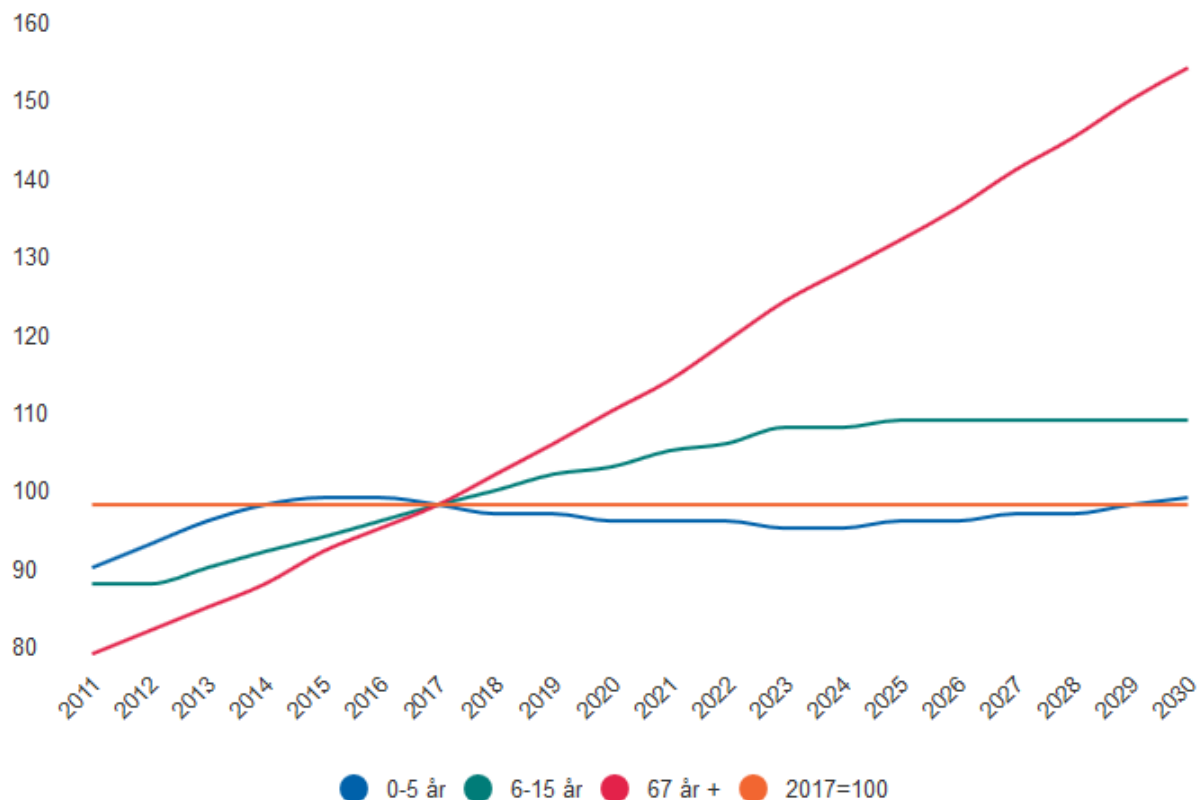

Sandnes kommune forventes å få en befolkningsvekst på 19,1 prosent fram mot 2030. Dette tilsvarer en årlig gjennomsnittlig vekst på 1,35 prosent. Veksten i Sandnes er høyere enn veksten for landet (12,5 prosent). I perioden 2011-2016 var årlig befolkningsvekst på 2,47 prosent. Det var i denne perioden en sterk vekst blant de yngste. Dette medførte behov for store investeringer i barnehager og skoler.

Sammenlignet med innbyggertallet i Sandnes i 2017 forventes det 14 421 nye innbyggere fram mot 2030. Dette tilsvarer en årlig gjennomsnittlig vekst på 1 109 personer.

Nedenfor er befolkningsprognosen delt inn i aldergrupper med stor etterspørsel etter kommunale tjenester. Befolkningsutviklingen er angitt som indekser der antall innbyggere i 2017 = 100.

BEFOLKNINGSUTVIKLING FOR SANDNES KOMMUNE FRAM MOT 2030 I ALDERSGRUPPEN 0-5 ÅR, 6-15 ÅR OG 67 ÅR+

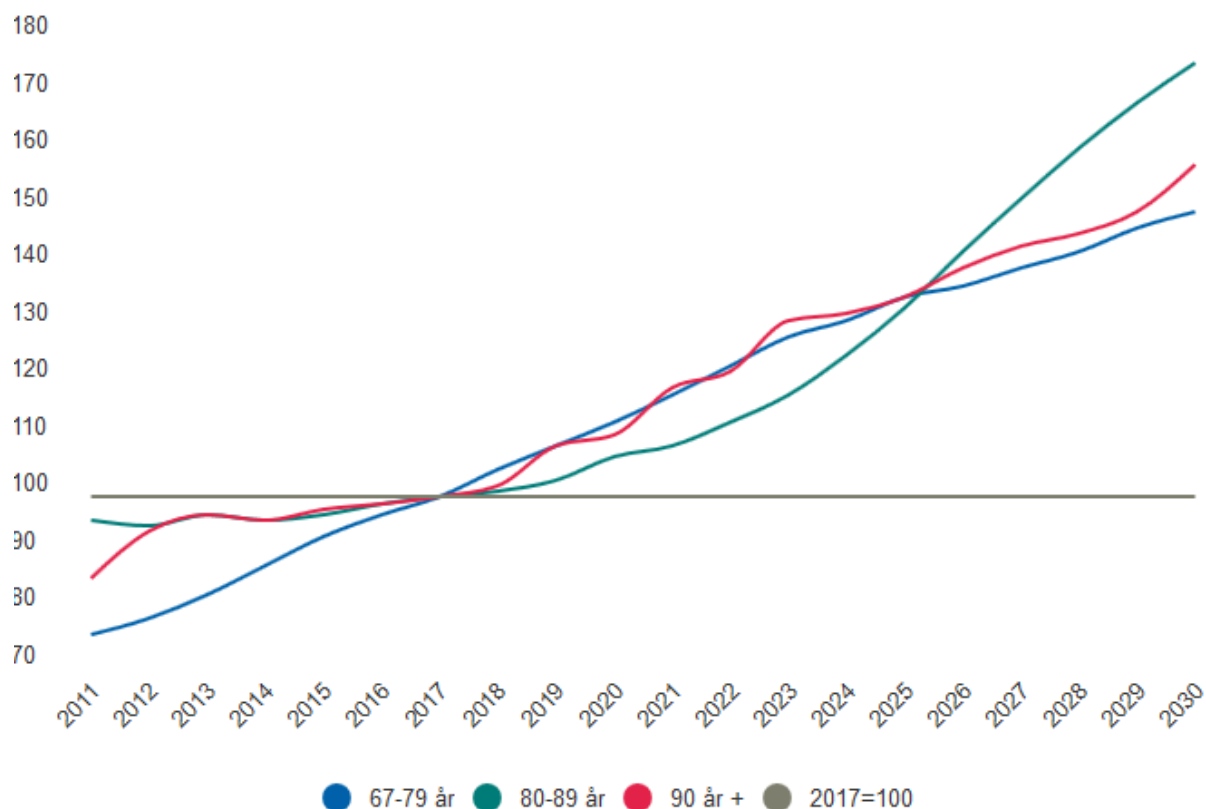
Veksten fram mot 2030 vil i særlig grad komme i aldergruppen 67 år og over. I denne aldergruppen har Sandnes en vekst på 56,4 prosent fram mot 2030. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 3,5 prosent, eller 336 personer hvert år. Veksten i Sandnes er høyere enn veksten i samme aldersgruppe for landet, som har en vekst på 36,5 prosent.

For aldersgruppen 6-15 år forventes det en vekst på 11,2 prosent for Sandnes og 4,8 prosent for landet. Veksten for Sandnes i denne aldersgruppen tilsvarer en årlig vekst på 88 personer, eller 0,8 prosent.

Veksten i aldersgruppen 0-5 år er lav for Sandnes med en forventet vekst på 1,2 prosent fram mot 2030. Dette tilsvarer en årlig vekst på 6 personer, eller 0,1 prosent. Til sammenligning var veksten fra 2011 til 2017 på gjennomsnittlig 93 personer årlig. Det forventes at veksten for landet vil være 10,5 prosent.

Utfordringen framover vil være i aldergruppen 67 år og over. I figuren under er aldergruppene delt ytterligere inn i 3 kategorier. Også her er befolkningsutviklingen angitt som indekser der antall innbyggere i 2017 = 100.

BEFOLKNINGSUTVIKLING FOR SANDNES KOMMUNE FRAM MOT 2030 I ALDERSGRUPPEN 67-79 ÅR, 80-89 ÅR OG 90 ÅR+

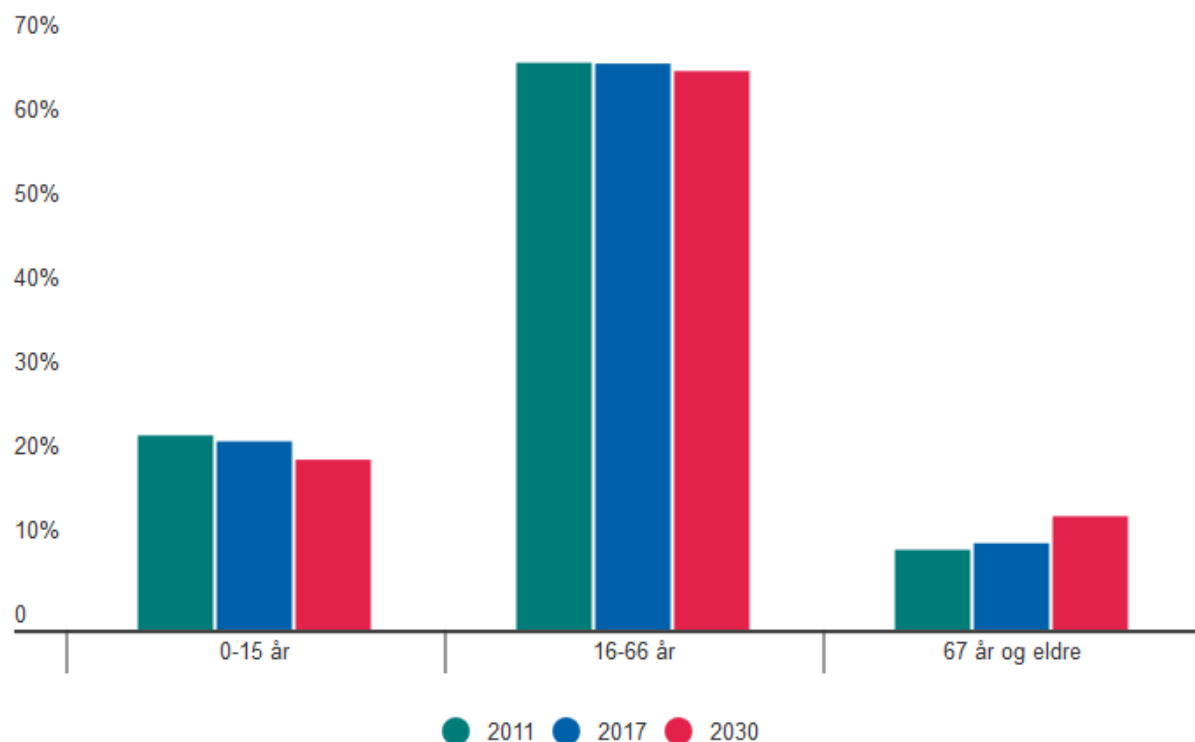

Veksten i aldersgruppen 80-89 år vil ha en kraftig vekst fra 2025, og ende på 75,5 prosent fram mot 2030. Dette gir en gjennomsnittlig vekst per år på 4,4 prosent. I 2030 vil det være om lag 1 335 flere innbygger i aldersgruppen 80-89 år. Det vil også være høy vekst i denne aldersgruppen for landet med en forventet vekst på 69,2 prosent fram mot 2030.

Innbyggere 90 år og over vil også øke kraftig fram mot 2030 med en vekst på 57,6 prosent. Dette er langt høyere en forventet vekst for landet på 23,7 prosent. Gjennomsnittlig vekst per år i Sandnes vil være 3,6 prosent. I 2030 vil det være om lag 233 flere innbygger i aldersgruppen 90 år og over.

For aldersgruppen 67-79 år er veksten i Sandnes på 50,3 prosent. Dette er også høyt sammenlignet med landet som forventer en vekst på 26,9 prosent. Gjennomsnittlig vekst i Sandnes vil være 216 personer per år, eller 3,2 prosent årlig.

UTVIKLING I ALDERSSAMMENSETNING 2011-2030 I ALDERSGRUPPEN 0-15 ÅR, 16-66 ÅR OG 67 ÅR+

Endring i alderssammensetningen av befolkningen vil påvirke kommunens utgifter. Barn, ungdom og eldre mottar mange tjenester fra kommunen, samtidig som denne gruppen betaler lite i skatt. Innbyggere i yrkesaktiv alder betaler i gjennomsnitt mer i skatt enn de mottar av kommunale tjenester. Dimensjoneringen av tjenestetilbudet blir også utfordrende når alderssammensetningen endres. Dette har medført at noen planlagte investeringsprosjekter er forskjøvet i perioden.

Andelen innbyggere over 67 år har økt fra 9,5 prosent i 2011 til 13,5 prosent i 2030. Samtidig har andelen yngre innbyggere under 15 år blitt redusert fra 23,1 prosent i 2011 til 20,2 prosent i 2030. Dette medfører et lavere behov for nye barnehager og skoler framover, og et økt behov for tjenester og tiltak rettet mot de eldre. Det er særlig veksten i aldersgruppen 80 år og over som vokser. Det er ventet at andelen eldre over 80 år vil fortsette å øke kraftig også etter 2030.

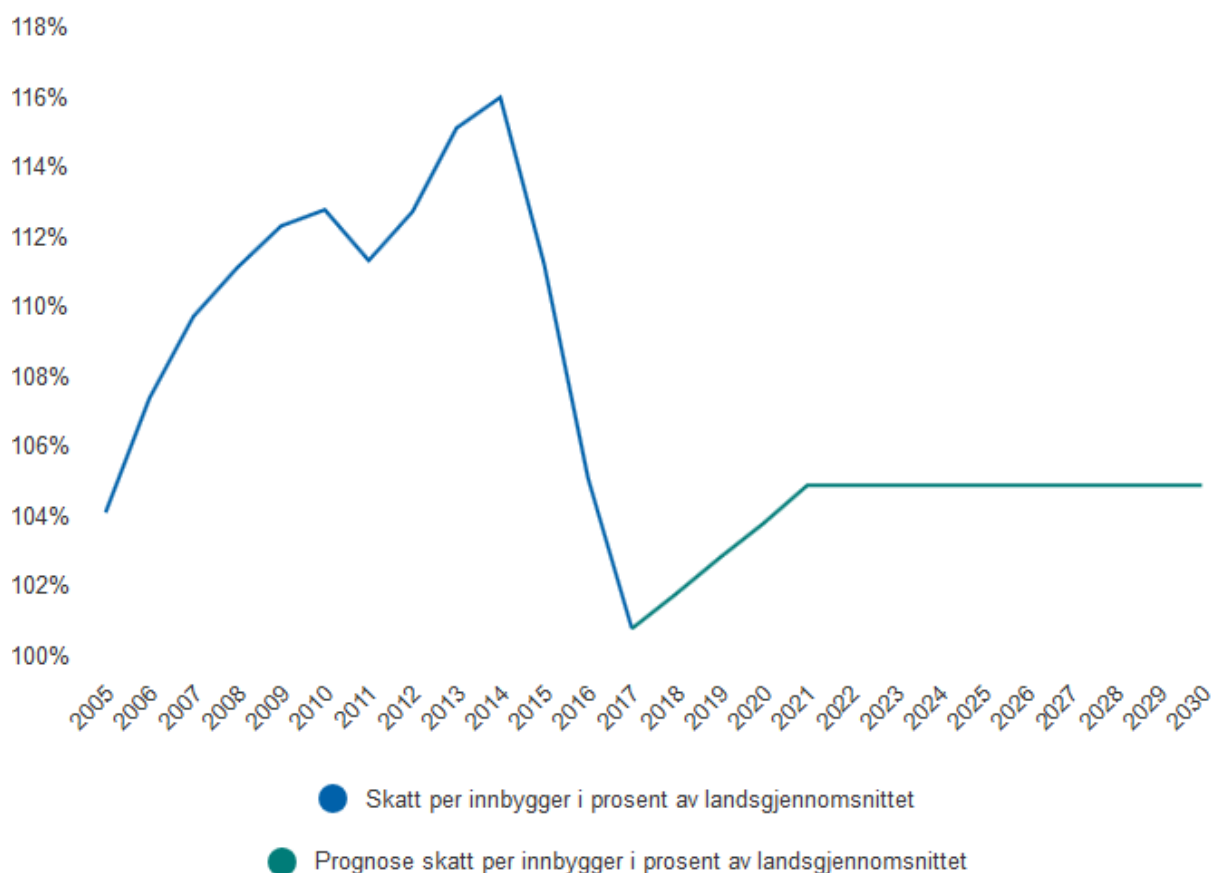
Ser man på andelen innbyggere i arbeidsdyktig alder (15-74 år) så vil denne være stabil fram til 2030. Men det vil være en høyere andel innbygger i det øvre siktet av arbeidsdyktig alder (55-74 år), og noe lavere andel i aldersgruppen 25-54 år.

Framskriving av frie inntekter

For å gi et anslag på frie inntekter i årene fram mot 2030, er prognosemodellen fra KS benyttet. Kommunens frie inntekter består av skatteinntekter og rammetilskudd. Dette er inntekter som kommunen kan disponere fritt uten andre føringer fra staten en gjeldende lover og regelverk.

I framskrivingen av frie inntekter er det lagt inn forventet befolkningsvekst i henhold til befolkningsprognosen som er utarbeidet for perioden. For landet er det lagt inn framskriving i henhold til SSBs MMMM alternativ. Det forutsettes at frie inntekter på landsbasis og i Sandnes øker i tråd med befolkningsveksten (jfr avsnitt om frie inntekter).

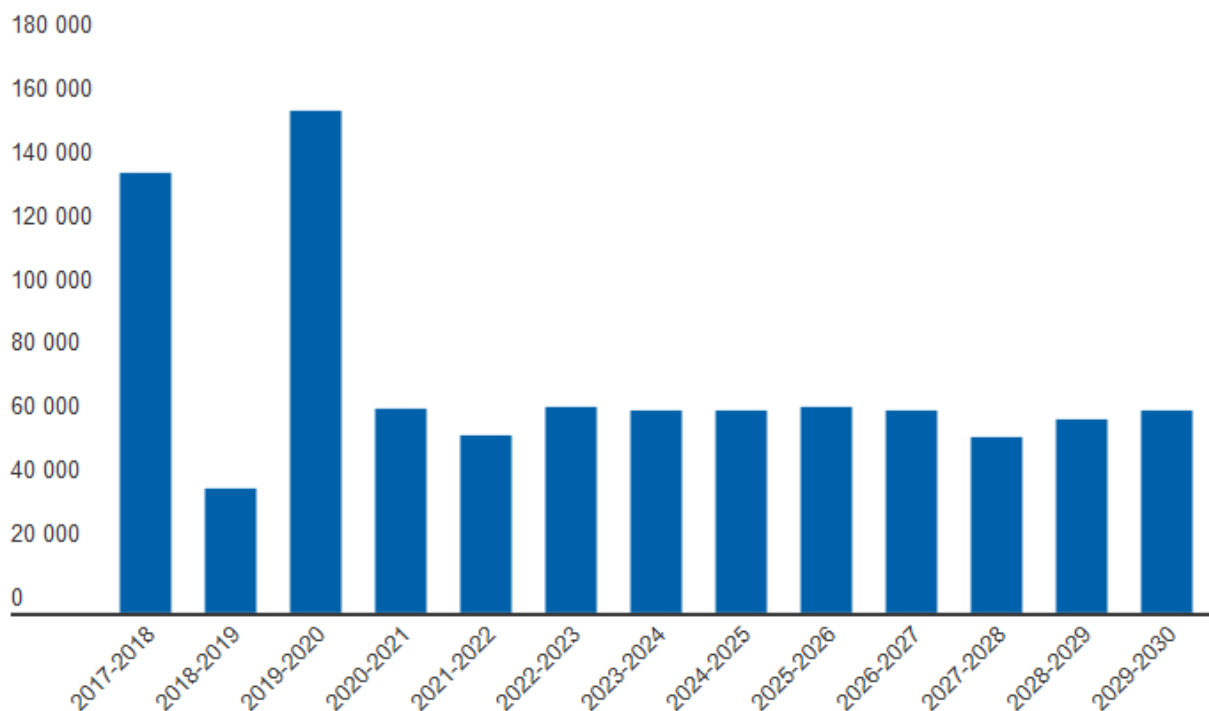
SKATT PER INNBYGGER I PROSENT AV LANDSGJENNOMSNIKTET (FØR INNTEKTSUTJEVNING)

Skatt i prosent av landsgjennomsnittet er lagt inn med en opptrapping fra 101,2 prosent i 2017 til 105,3 prosent i 2021. For perioden 2022-2030 er det lagt en forventning om at skatt per innbygger holdes på samme nivå 2021. Skatt i kroner per innbygger var kr 30 300 i 2016. For 2017 er det lagt inn skatt i kroner per innbygger på kr 29 800, dette nivået økes til om lag kr 31 500 i 2021 og videreføres med samme nivå fram til 2030.

Som en følge av høy befolkningsvekst de siste årene i Sandnes har kommunen fått veksttilskudd som en del av rammetilskuddet. Lavere vekst medfører at kommunen kun vil motta veksttilskudd for 2018 på kr 10,4 millioner.

ENDRING I SKATT OG RAMMETILSKUDD

Endringen i skatt og rammetilskudd henger som nevnt sammen med befolkningsutviklingen i landet og befolkningsutviklingen for Sandnes. Endringen mellom 2017 og 2018 er høy som følge av at deflator for 2018 er lagt inn i beregningen av skatt og rammetilskudd for 2018. Den store økningen fra 2019-2020 skyldes forslag om innføring av eiendomsskatt på verk, bruk og næring i Sandnes fra 1.1.2020.

Utgiftsbehov i årene framover - drift

Utgiftsbehovet er nært knyttet til befolkningsutvikling og befolkningssammensetningen. I analysen er det lagt til grunn befolkningsprognosen for Sandnes kommune i perioden 2017-2030 og KS sin demografimodell.

Demografimodellen er basert på teknisk beregningsutvalgs (TBU) metodikk og forutsetninger. TBU beregner hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen. Befolkningsendringer påvirker kommunens samlede utgiftsbehov til velferdstjenester som grunnskole, barnehage og pleie og omsorg.

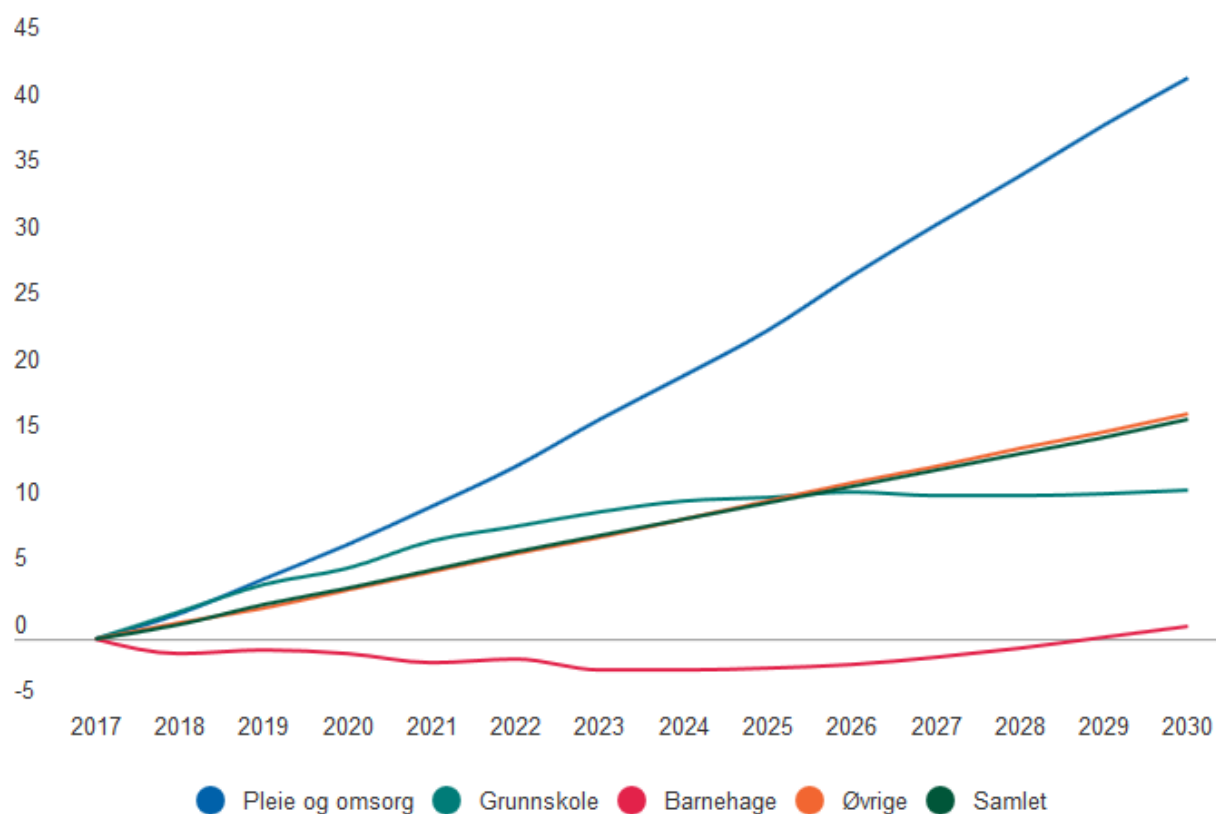
TBUs beregninger tar utgangspunkt i analyser av hvordan kommunesektorens utgifter faktisk fordeler seg på individrettede velferdstjenester til de ulike aldersgruppene. De bygger altså ikke på noen sentral fastsatt norm for tjenestetilbudet. I beregningene legges det videre til grunn konstante gjennomsnittskostnader, uendret standard, uendret produktivitet og uendret dekningsgrad. Høyere dekningsgrad eller høyere standard vil isolert sett trekke i retning av økte utgifter, mens økt produktivitet vil trekke i retning av reduserte utgifter. I analysen er Sandnes sitt beregnede utgiftsbehov for 2016 lagt til grunn for framskriving.

Demografimodellen viser hvordan kommunens brutto utgiftsbehov innenfor sentrale velferdstjenester som grunnskole, barnehage og pleie og omsorgstjenester påvirkes av befolkningsendringer, gitt Sandnes beregnede utgifter per innbygger. Endring i brutto utgiftsbehov

som framkommer i modellen vil dermed måtte finansieres av både frie inntekter, øremerkede tilskudd og brukerbetalinger.

Modellen viser forventede utviklingstrekk for brutto utgiftsbehov framover. Man skal være varsom med å legge for stor vekt på utviklingen i det enkelte år, da framskrivingen for enkelt år i tillegg til å være usikre også er svært følsomme for avvik mellom befolkningsframskrivingene og faktisk befolkningsutvikling.

ENDRET UTGIFTSBEHOV FOR SANDNES KOMMUNE I PERIODEN 2017-2030

Fram til 2030 tilsier forventet befolkningsutvikling i Sandnes at brutto driftsutgifter vil øke med om lag 16,5 prosent for å kunne videreføre dagens standarder og dekningsgrader. Høyest vekst er forventet innenfor pleie og omsorg der utgiftene forventes å øke med hele 42,2 prosent. For landet er veksten i utgifter til pleie og omsorg 32,1 prosent, men utviklingen for landet og Sandnes følger samme trend. Kategorien «øvrige», som omfatter kommunehelsetjeneste, sosiale tjenester og barnevern, øker med om lag 16,9 prosent fram til 2030. Dette er høyt i forhold til landet som har en vekst på 8,6 prosent.

Utviklingen i demografikostander innenfor grunnskole er for Sandnes langt over utviklingen for landet. Sandnes venter en vekst innenfor grunnskole på om lag 11,2 prosent, men veksten for landet forventes å være 4,8 prosent. Motsatt ser man for utviklingen i utgifter til barnehage, der utgiften for Sandnes ventes å være på samme nivå i 2030 som i 2017, mens landet forventer en vekst på 10,1 prosent.

ANSLAG ENDRING I KOMMUNENS UTGIFTSBEHOV (I 1000 KRONER) PER TJENESTEOMRÅDE SOM FØLGE AV BEFOLKNINGSENDNING

Beregningen viser at kommunen de neste årene i gjennomsnitt må øke brutto driftsutgifter med om lag kr 55 millioner årlig for å videreføre tjenestetilbudet på nivå med dagens standard og dekningsgrader. Av dette kan i gjennomsnitt kr 32,4 millioner årlig henføres til pleie og omsorg, kr 12,9 millioner til grunnskole, kr 0,8 millioner til barnehage og kr 9,3 millioner til øvrige sektorer.

Figuren viser tydelig at endringen i befolkningssammensetningen vil vri behovet fra grunnskole til pleie og omsorg.

Framtidig investeringsbehov og utvikling i lånegjeld

I henhold til kommunens egen befolkningsprognose for framskrivingen av folketallet i Sandnes kommune i årene 2017 til 2030, er det utarbeidet en prognose over framtidig investeringsbehov med tilhørende utvikling i lånegjelden. Det er i hovedsak aldergruppene 0-5 år (oppvekst barn og unge), 6-15 år (oppvekst skole) og 67 år og eldre (levetår) som medfører økt investeringsbehov.

Følgende forutsetninger er lagt til grunn for beregningene av framtidig investeringsbehov:

Oppvekst skole

I perioden 2017 til 2030 tilsier befolkningsprognosen en vekst i antall innbyggere i aldergruppen 6-15 år på totalt 1 146 personer. Dersom en legger til grunn at 95 prosent går i kommunale skoler gir dette et elevtall i 2030 på 10 847 elever. Per september 2017 var elevtallet 9 964. Dette gir dermed en økning fra 2017 til 2030 på 883 elever. I den framlagte økonomiplan 2018-2021 er det foreslått byggeprosjekter innen skolebygg som vil gi 1 708 nye elevplasser:

- Ny Figgjo skole, ferdigstilt 2019: 364 nye elevplasser¹
- Utvidelse Skeiene ungdomsskole, ferdigstilt 2019: 168 nye elevplasser
- Utvidelse Sandved skole, ferdigstilt 2019: 84 nye elevplasser
- Ny ungdomsskole Bogafjell, ferdigstilt 2020: 504 nye elevplasser

¹ Den nye Figgjo skole (K20-skole) vil ha 560 nye elevplasser, mens gamle Figgjo skole (B7-skole) legges ned.

- Ny Skaarlia skole, ferdigstilt 2023: 392 nye elevplasser
- Utvidelse Hana skole, ferdigstilt 2023: 196 nye elevplasser

Fram mot 2023 kommer det 1 708 nye elevplasser, mens befolkningsprognosene til 2030 viser 883 nye elever. Etter at Skaarlia ungdomsskole og utvidelsen av Hana skole er ferdigstilt i 2023, er det i beregningene av framtidig investeringsbehov derfor ikke lagt inn byggeprosjekter som gir flere nye elevplasser. Det er imidlertid lagt inn et anslag på kr 25 millioner årlig til øvrige investeringer, som for eksempel rehabilitering av eksisterende skolebygg og IT-investeringer.

Oppvekst barn og unge

I perioden 2017 til 2030 tilsier befolkningsprognosen en vekst i antall innbyggere i aldergruppen 0-5 år på totalt 76 personer. Etter at Kleivane barnehage åpnet høsten 2017 står totalt 17 avdelinger tomme (ledige avdelinger på Hana og Rådhusmarka barnehage er holdt utenfor da disse ikke skal åpnes). I 2018 legges Hana barnehage ned og det må gjenåpnes 8 avdelinger i andre barnehager for å imøtekomme behovet for barnehageplasser i kommunen. Ledig kapasitet vil da fra nytt barnehageår 2018 være 9 avdelinger. I 2019 legges Rådhusmarka barnehage ned og det må gjenåpnes 4 avdelinger i andre barnehager for å dekke behovet for barnehageplasser. Ledig kapasitet vil fra nytt barnehageår 2019 være 5 avdelinger. Dersom foreslått bemanningsnorm trer i kraft fra 2018 kan en omstrukturering av gruppene føre til at flere avdelinger må åpnes og redusere ledig kapasitet ytterligere.

I henhold til befolkningsprognosen er det dermed ikke behov for å bygge nye barnehager fram mot 2030. Behovet for økt kapasitet for barnehageplasser på Riska er imidlertid stort. To avdelinger på Riskatun er midlertidige og vil bli lagt ned når Riskatun går over til nytt formål. I framlagt økonomiplan 2018-2021 er det i investeringsbudsjettet lagt inn prosjektmidler for ny 8-avdelingsbarnehage i bydelen, og midler for en ny barnehage er lagt inn i prognosen ut i perioden.

Midler til rehabilitering av eksisterende barnehagebygg er videreført fram til 2030 i tråd med framlagt økonomiplan 2018-2021.

Levekår

I perioden 2017 til 2030 tilsier befolkningsprognosen at veksten fram mot 2030 i særlig grad vil komme i aldergruppen 67 år og over. I aldersgruppen 67-79 år er veksten på 2 804 personer, mens for aldersgruppen 80 år og eldre viser veksten 1 568 personer. I prognosen for framtidig investeringsbehov er det lagt til grunn en dekningsgrad for nye sykehjemsplasser til personer over 80 år på 20 prosent. Per 31.12.2017 har Sandnes kommune 499 disponible plasser, og dette tilsvarer en dekningsgrad i 2018 på om lag 22 prosent. For å gå fra en dekningsgrad på 22 prosent til 20 prosent fram mot 2030, vil dette medføre behov for 260 nye sykehjemsplasser (om lag 20 nye plasser per år), og medfører årlig kr 46,7 millioner i netto investeringsutgifter (inkludert tilskudd fra Husbanken). Dersom dekningsgraden skulle vært opprettholdt på 22 prosent ville det medført et behov for totalt 345 nye sykehjemsplasser fram mot 2030 (om lag 27 nye plasser per år).

I tillegg til nye sykehjemsplasser vil det utover i perioden bli behov for nye boliger for funksjonshemmede. Det er derfor lagt inn 12 nye boenheter med ferdigstilling 2025-2026 i prognosen for framtidig investeringsbehov.

I framlagt økonomiplan 2018-2021 er det lagt inn kr 1 million i 2021 til prosjektering av nytt bofellesskap for personer med psykiske lidelser (12 plasser), og de øvrige investeringsutgiftene på kr 49 millioner er lagt inn utover i perioden.

Det vil fortsatt være stort behov for kommunale boliger for vanskeligstilte. Investeringer knyttet til boligsosial handlingsplan videreføres derfor til 2030, i tråd med framlagt økonomiplan 2018-2021. Midler til rehabilitering er også videreført tilsvarende fram til 2030.

Øvrige områder

Investeringer innenfor øvrige områder er ikke like knyttet til befolkningsutviklingen som for oppvekst skole, oppvekst barn og unge og levekår.

Investeringer i framlagt økonomiplan 2018-2021 innenfor kultur og byutvikling gjelder blant annet digitalisering av reguleringsplaner og byggesaksarkivet samt mindre rehabiliteringer. Investeringene beløper seg til totalt kr 20,8 millioner i 4-årsperioden, i snitt om lag kr 5 millioner årlig. Hvordan framtidig investeringsbehov fram mot 2030 blir, er vanskelig å spesifisere. Det er derfor lagt inn en prognose på kr 5 millioner årlig fram mot 2030.

Innenfor tjenesteområdet teknisk ligger det i framlagt økonomiplan 2018-2021 inne ett par større byggeprosjekter. Dette gjelder blant annet Iglemyr svømmehall og rehabilitering av Giskehallen 1 med svømmehall. Det er fram mot 2030 ikke lagt inn nye byggeprosjekter når det gjelder svømme- og idrettshaller. Øvrige investeringer, som rehabilitering av eksisterende anlegg, trafikkssikring, gatelys, skifte av kunstgress og oppgradering av gang- og sykkelvei, gravlunder, parker og idrettsplasser, videreføres i samsvar med framlagt økonomiplan 2018-2021 årlig fram mot 2030 med om lag kr 70 millioner.

Investeringer innenfor VAR-området ligger i framlagt økonomiplan 2018-2021 årlig på om lag kr 75-90 millioner, og investeringsnivået videreføres fram mot 2030.

Innenfor kommunens fellesområde ligger det i framlagt økonomiplan 2018-2021 inne flere større investeringsprosjekter, som blant annet nytt rådhus, nytt parkeringsanlegg i sentrum og Ruten byrom. Om noen år er det enkelte administrative funksjoner, som i dag er lokalisert i leide lokaler, som vil få behov for nye kontorlokaler. Av hensyn til brukerne av tjenestene er det hensiktsmessig med lokaler i sentrumsområdet. Det er derfor lagt inn i prognosen totalt kr 350 millioner til nytt administrasjonsbygg i perioden 2022-2024. Øvrige investeringer innenfor kommunens fellesområdet, som kapitalinnskudd til pensjonskasser, kjøp av offentlig areal og investeringer innenfor IT og digitalisering er i prognosen for årene 2022-2030 lagt inn med et anslag på kr 65 millioner.

Investeringer innen eiendom gjelder blant annet miljøtiltak, adgangskontrollanlegg og universell utforming. Det er lagt inn et anslag på kr 35 millioner årlig for perioden 2022-2030 til slike investeringer.

Vedlikeholdsetterslep

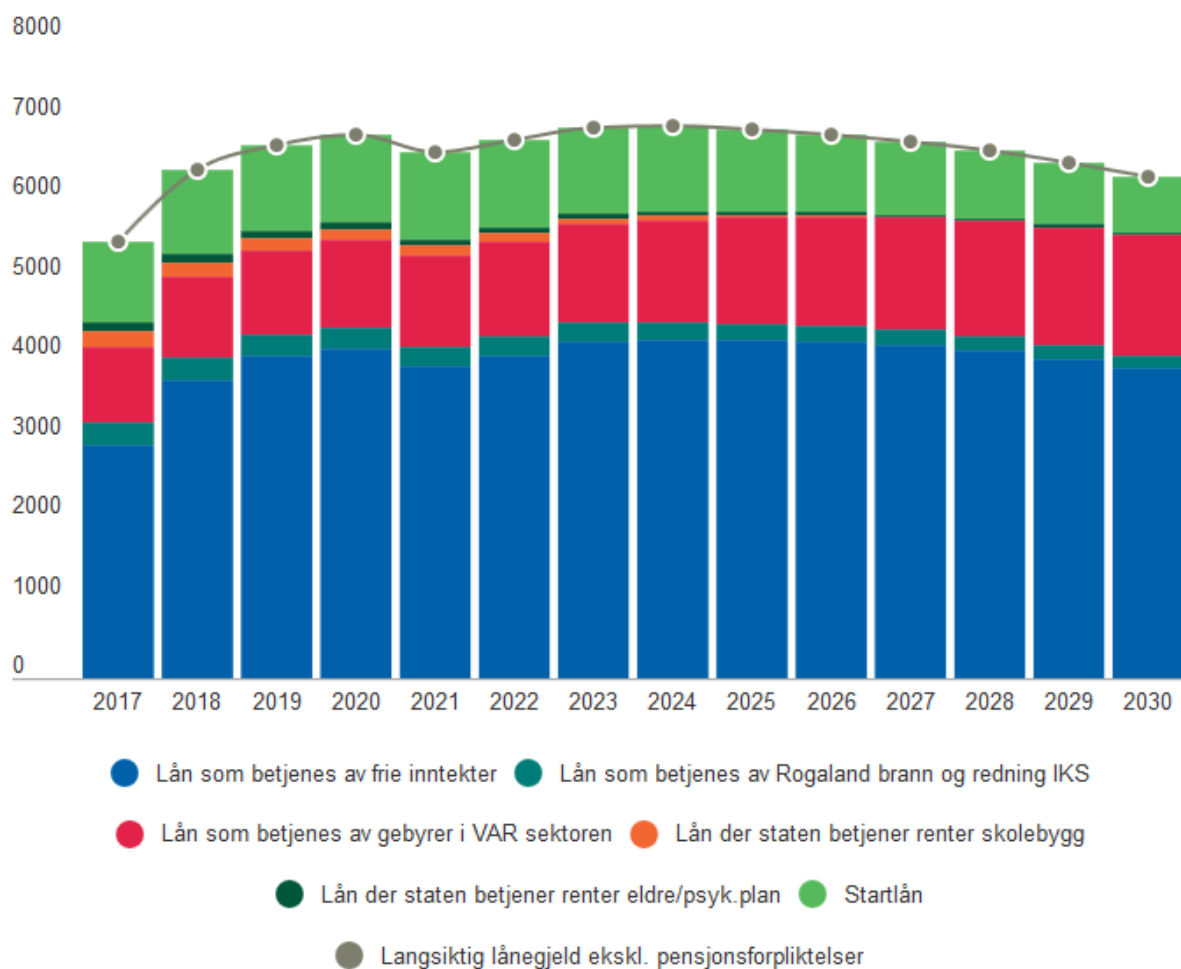
Vedlikeholdsetterslepet på kommunale bygg er anslått til kr 1 milliard. Fra og med 2022 til 2030 er det derfor lagt inn kr 111 millioner årlig, for å redusere etterslepet.

Prognosen for investeringsbudsjett i perioden 2022-2030, gitt forutsetningene nevnt ovenfor, framkommer i tabellen under. Avdragstiden på investeringene er satt til 30 år.

Investeringsbudsjett	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Momskompensasjon	-108 642	-116 592	-92 592	-89 442	-90 342	-88 092	-88 842	-84 342	-83 592
Investeringsutgifter (netto):									
- Oppvekst skole	92 000	45 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
- Oppvekst barn og unge	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	32 000	47 000	17 000	12 000
- Levekår	146 668	146 668	156 668	185 668	191 668	156 668	146 668	146 668	146 668
- Kultur og byutvikling	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
- Teknisk	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
- VAR	87 500	87 500	87 500	87 500	87 500	87 500	87 500	87 500	87 500
- Kommune felles	165 000	265 000	115 000	65 000	65 000	65 000	65 000	65 000	65 000
- Eiendom	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000
- Vedlikeholdsetterslep	111 111	111 111	111 111	111 111	111 111	111 111	111 111	111 111	111 111
Sum finansieringsbehov	615 637	660 687	524 687	506 837	511 937	499 187	503 437	477 937	473 687
Finansiering:									
Bruk av lån	-435 584	-478 165	-339 735	-319 493	-322 124	-306 944	-309 143	-281 327	-274 684
Mottatte avdrag Lyse og tomteselskapet	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863
Overføring fra drift	-156 190	-158 658	-161 089	-163 481	-165 949	-168 380	-170 430	-172 747	-175 139
Sum finansiering	-615 637	-660 687	-524 687	-506 837	-511 937	-499 187	-503 437	-477 937	-473 687
Kontroll	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I prognosene er beløpet for overføring fra drift til investering satt tilsvarende 3 prosent av framskrevne brutto driftsinntekter. Det er dermed her forutsatt et netto driftsresultat på 3 prosent alle år. Som en kan se holdes låneopptaket på noenlunde samme nivå alle år, med et snitt på om lag kr 340 millioner årlig.

Figuren under viser utviklingen i langsiktig lånegjeld i perioden 2017-2030. Årene 2017-2021 samsvarer med framlagt økonomiplan 2018-2021, mens lånegjelden i perioden 2022-2030 er basert på prognosene nevnt i dette avsnittet.

Som en ser av figuren stiger langsiktig lånegjeld fra kr 5,5 milliarder i 2017 til kr 6,9 milliarder i 2023-2025. Langsiktig lånegjeld flater så ut og går gradvis ned til kr 6,3 milliarder i 2030. Årsaken til at lånegjelden reduseres i slutten av perioden skyldes at avdragene disse årene overstiger nytt årlig låneopptak. I 2018 budsjetteres det med kr 225,3 millioner i avdragsutgifter på ordinære lån, mens tilsvarende avdrag i 2030 vil utgjøre om lag kr 372,6 millioner.

Lån som betjenes av frie inntekter viser det låneopptaket kommunen selv må finansiere ved hjelp av frie inntekter, og det er utviklingen i denne lånegjelden som er kritisk med hensyn til kommunens framtidige handlingsrom. I henhold til prognose vil lån som betjenes av frie inntekter i år 2023 tilsvare det kommunen får inn i frie inntekter (skatt og rammetilskudd). I 2023 vil langsiktig lånegjeld i prosent av driftsinntektene utgjøre om lag 131 prosent. Etter hvert vil lånegjelden gå gradvis nedover fram mot 2030, og i 2030 utgjør langsiktig lånegjeld i prosent av driftsinntektene 108 prosent og lån som betjenes av frie inntekter 82 prosent.

Det langsiktige målet for Sandnes kommune bør derfor være at langsiktig lånegjeld ikke bør overstige 110 prosent av kommunens driftsinntekter og at andel lån som betjenes av frie inntekter ikke overstiger 90 prosent av kommunens frie inntekter, jfr kapittel om Økonomiske måltall for bærekraftig utvikling.

De største utfordringene

Norge har siden årtusenskiftet hatt en velstandsvekst i privat sektor og et handlingsrom i finanspolitikken som få andre land har opplevd. Oljevirksomheten har vært en viktig drivkraft. Økt etterspørsel fra oljenæringen har trukket opp aktiviteten i fastlandsøkonomien og har bidratt til økte

inntekter og flere godt betalte jobber. Samtidig har utviklingen i befolkningens sammensetning, med en økende andel av befolkningen i arbeidsdyktig alder, vært gunstig for verdiskapingen.

De neste årene ser disse utviklingstrekkene annerledes ut. Etterspørselen fra oljevirksomheten har blitt redusert de siste årene, og det er ikke lenger utsikter til store, nye olje- og fondsinntekter som kan fases inn i økonomien. Veksten i produktiviteten har falt betydelig, ikke bare i Norge, men også i landene rundt oss. Andelen i arbeidsdyktig alder ventes å falle. Det kan legge en demper på den økonomiske veksten og øke presset på offentlige finanser.

Sandnes, og hele regionen, har merket konjunkturedgangen i olje- og gassnæringen. For Sandnes har dette blant annet medført sviktede skatteinntekter og høyere arbeidsledighet. Lavere sysselsetting påvirker også befolkningsutviklingen. Det ser ut til at veksten i Sandnes fram mot 2030 vil bli betydelig lavere enn den har vært den siste tiårsperioden.

Det kan se ut til at det går mot bedre tider i norsk økonomi. Etter flere år med svak utvikling har veksten tatt seg opp. Lave renter, bedret konkurranseevne og ekspansiv finanspolitikk har bidratt til oppgangen. Det kan se ut til at det også gjelder for vår region.

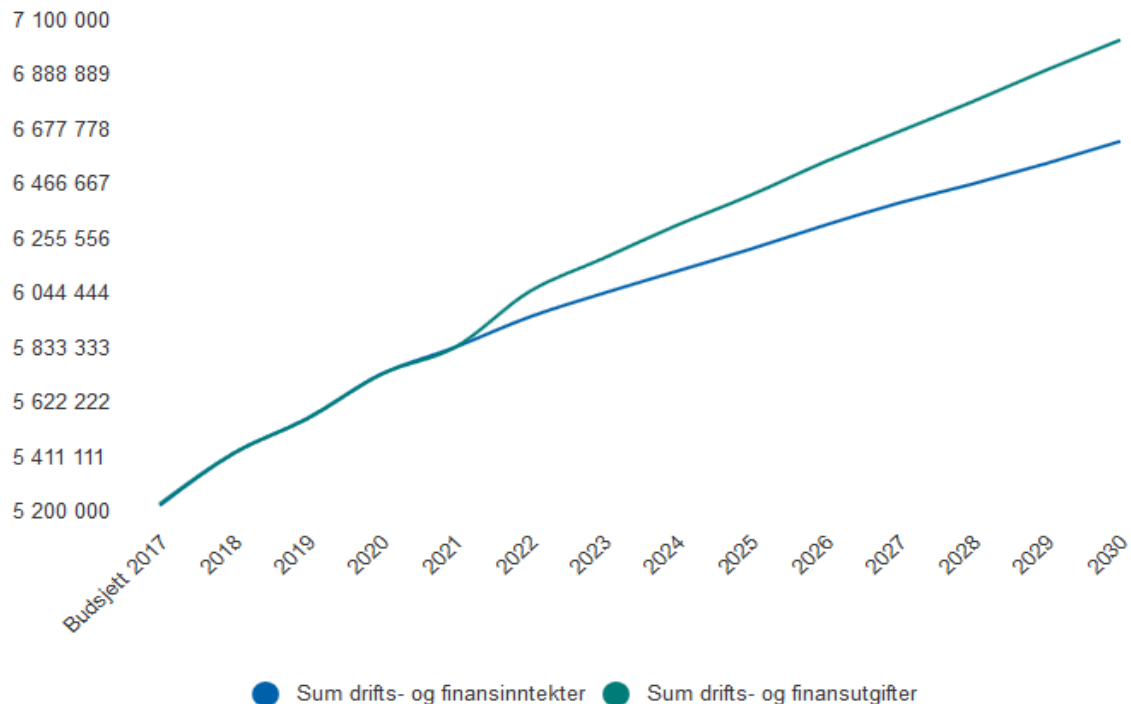
I årene framover vil andelen eldre i befolkningen øke kraftig. Dette vil isolert sett trekke opp utgifter til helse- og omsorgstjenester og pensjon, og gi lavere sysselsetting og dermed svekke skattegrunnlaget. Veksten i pensjonsutgiftene er allerede på vei opp og veksten i utgiftene til pleie- og omsorgstjenester forventes å øke kraftig de neste årene.

Figuren under viser utgifter i forhold til demografi, renter og avdrag samt inntekter i form av frie inntekter og andre inntekter (((Andre inntekter er beregnet andelsmessig i forhold til frie inntekter (om lag 21 prosent av frie inntekter).)))

2018-2021 er faktiske utgifter i forhold til rådmannens forslag til økonomiplan 2018-2021. For årene 2022-2030 er følgende forutsetninger lagt inn:

- Endring i beregnet utgiftsbehov for grunnskole, barnehage og pleie og omsorgstjenester (jfr demografimodellen)
- Anslag på utgiftsbehov til andre enheter som ikke omfattes av demografimodellen (anslag 22 prosent av kostandene i demografimodellen)
- Økning i internhusleie (FDV), renhold og energi
- Finansutgifter og inntekter etter anslag for framtidig investeringsbehov og utvikling i lånegjeld

INNTEKTER OG UTGIFTER 2017-2030

Figuren over viser at Sandnes kommune vil ha en stram økonomi framover. Utgiftene vil øke med 1,6 milliarder fra kr 5,5 milliarder i 2018 til 7,1 milliarder i 2030, mens inntektene kun vil øke med kr 1,2 milliarder fra kr 5,5 milliarder til kr 6,7 milliarder.

Forutsetninger og beregningsgrunnlag er gitt i vedlegg som kan lastes ned [her\(link\)](#).

Netto driftsresultat i økonomiplanperioden varierer mellom 0,7 prosent i 2018 til 2,8 prosent i 2021.

Fra 2022 er det lagt inn at netto driftsresultat skal være 3 prosent av driftsinntektene.

Framskrivningen av inntekter og utgifter viser at man ikke vil kunne nå dette målet uten å redusere utgiftene. I 2030 vil kommunen mangle om lag kr 400 millioner.

Muligheter

For å møte utfordringene i årene framover er det viktig med effektive løsninger. Det krever god organisering og tydelige prioriteringer.

Teknologiske nyvinninger, endrede arbeidsformer og klarere prioriteringer gir betydelige muligheter for effektivisering i kommunen over tid. Dette legger også til rette for bedre tjenester ut til innbyggerne.

En stadig eldre befolkning vil gi høye utgifter til pleie og omsorg i årene framover. Innenfor helsetjenester er det flere eksempler på at tjenestene kan omstilles og leveres på nye måter. Ny teknologi, som for eksempel hjemmedialyse, gjør at tjenester kan leveres nær brukeren og spare det offentlige for store ressurser. IKT-løsninger gir større muligheter for egenomsorg, mer treffsikre tiltak rettet mot kronisk syke og identifisering av storforbrukere av helsetjenester. Dersom man kan tilby ny teknologi som skaper trygghet for brukeren vil flere eldre være selvhjulpne i eget hjem lengre. Dette vil korte ned på tiden eldre blir boende på sykehjem, og kommunen vil da ikke ha behov for å tilrettelegge for like høy dekningsgrad for heltidsplasser i framtiden.

På andre områder, som omsorg og undervisning, kan det være vanskeligere å tilby like gode tjenester hvis kravene til omstilling og effektivisering medfører færre ansatte per bruker. Innføring av ny teknologi vil kunne gi gode tjenester ut til flere brukere uten at antall ansatte stiger i like stor grad som befolkningsveksten.

Erfaringene så langt kan også tyde på at ny teknologi har ført til økt utgiftsvekst, ikke redusert, siden ny teknologi gjerne ledsages av et større tilbud og flere behandlinger (jfr. perspektivmeldingen).

Mulighetene som ligger i ny velferdsteknologi og digitalisering av forvaltningen må tas i bruk for å møte veksten som kommer.

Oppsummering og anbefaling

Framskrivning av inntekter og utgifter til 2030 viser at utgiftene vil vokse mer enn inntektene og det vil være en ubalanse på om lag kr 400 millioner i 2030.

Sandnes har i dag relativt lav ressursbruk og drives effektivt sammenlignet med ASSS-kommunene. I omstillingsprosjektet for 2016-2019 er det lagt inn innsparinger som gir helårseffekt i 2017 på 180 millioner kroner. Det er i tillegg lagt inn nye innsparinger i planperioden på 50 millioner kroner. Deler av de nye innsparingskravene bør innfris ved å realisere gevinster ved digitalisering. Innsparingene utgjør til sammen 5,5 prosent av netto ramme til virksomhetene i Sandnes. Dette i kombinasjon med at ressursbruken innen de fleste tjenesteområdene er relativt lav, gjør at rådmannen i størst mulig grad vil skjerme tjenesteproduksjonen for ytterligere reduksjoner.

I årene som kommer bør det derfor først og fremst legges opp til en reduksjon i lånegjelden slik at rente og avdragsutgiftene kan reduseres. For å få til dette må investeringsnivået reduseres mer enn det framskrivningene i den foreliggende analysen viser.

Rådmannen framholder følgende tiltak i prioritert rekkefølge for å oppnå økonomisk balanse på sikt:

1. Holde igjen på nye investeringer som ikke er strengt nødvendige for kommunens lovpålagte oppgaver
2. Tjenesteområdene og enkeltvirksomheter må finne dekning for nye driftstiltak (som ikke følger av befolkningsvekst) innenfor egen ramme
3. Tiltak, herunder også digitaliseringstiltak, som kan generere økt produktivitet, lavere ressursbruk eller innsparinger på sikt prioriteres.
4. Rene innsparingstiltak i drift

Økonomiske måltall for bærekraftig utvikling

Kommunelovutvalget la våren 2016 fram NOU 2016:4 ny kommunelov. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) sendte utredningen ut på høring med høringsfrist 6. oktober 2016. Sandnes kommune ga i all hovedsak sin tilslutning til den framlagte NOU, jfr [høringsuttalelse i bsak 116/16](#).

Utvalgets forslag innebærer enkelte nye plikter for kommunene som hver for seg kun har mindre økonomiske og administrative konsekvenser. Nye regler, spesielt innenfor økonomisk styring av kommunen, er i stor grad i tråd med hvordan Sandnes kommune arbeider i dag.

Utvalget foreslår en ny generalbestemmelse som slår fast at kommunene skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevne blir ivaretatt over tid. Utvalget nevner nøye prioriteringer, jevnlig oppfølging av budsjett, egenfinansiering av investeringer, planmessig vedlikehold av eiendom og håndtering av risiko som noen stikkord for god langsiktig økonomiforvaltning.

Sandnes kommune støttet utvalgets forslag om plikt til å fastsette finansielle måltall som et verktøy for langsiktig styring av kommunens økonomi. At utvalget foreslår en lovfestet plikt til å benytte finansielle måltall som verktøy for langsiktig styring av kommunens økonomi er positivt. Forslaget inneholdt likevel ikke noen klare føringer til hvilke måltall som kunne være aktuelle. Kommunen må selv definere gode og relevante måltall, som videre kan bidra til å synliggjøre økonomiske prioriteringer på en enkel og lettfattelig måte, ikke minst i årsberetningen hvor konsekvenser av mer kortsiktige økonomiske prioriteringer kan synliggjøres opp mot de finansielle måtallene.

I kommuneproposisjonen for 2018 ble den økonomiske situasjonen i kommunene basert på KOSTRA-tall omtalt. Her ble også gode og aktuelle indikatorer på nøkkeltall presentert, indikatorer som Sandnes kommune kan bruke som finansielle måltall i sin langsiktige styring av kommunens økonomi. Følgende nøkkeltall ble omtalt:

1. Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene
2. Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene
3. Arbeidskapital (fratrasket premieavvik) i prosent av driftsinntektene
4. Langsiktig gjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser) i prosent av driftsinntektene
5. Sertifikatlån i prosent av langsiktig gjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser)
6. Netto lån med renteksponering i prosent av driftsinntektene

Prinsippdokument kommunesammenslåing

Fra og med 1. januar 2020 skal Sandnes slå seg sammen med Forsand kommune. I prinsippdokumentet «Muligheter ved en ny kommune» er det satt overordnede økonomiske resultatmål som den nye kommunen skal bygge sine prioriteringer og styring på. Det er satt følgende overordnede resultatmål i prinsippdokumentet:

- Netto driftsresultat på minimum 3 prosent
- Netto langsiktig lånegjeld skal være på maksimum 50 prosent av driftsinntektene
- Egenfinansiering av investeringene skal være på minimum 50 prosent av total finansiering.

Dette er ambisiøse mål, men samtidig et uttrykk for en sunn økonomi som sikrer den nye kommunen nødvendig økonomisk handlefrihet til å håndtere framtidige nye behov for tjenester og til å ivareta kommunens realkapital i bygg-, bolig og kommunaltekniske anlegg over tid.

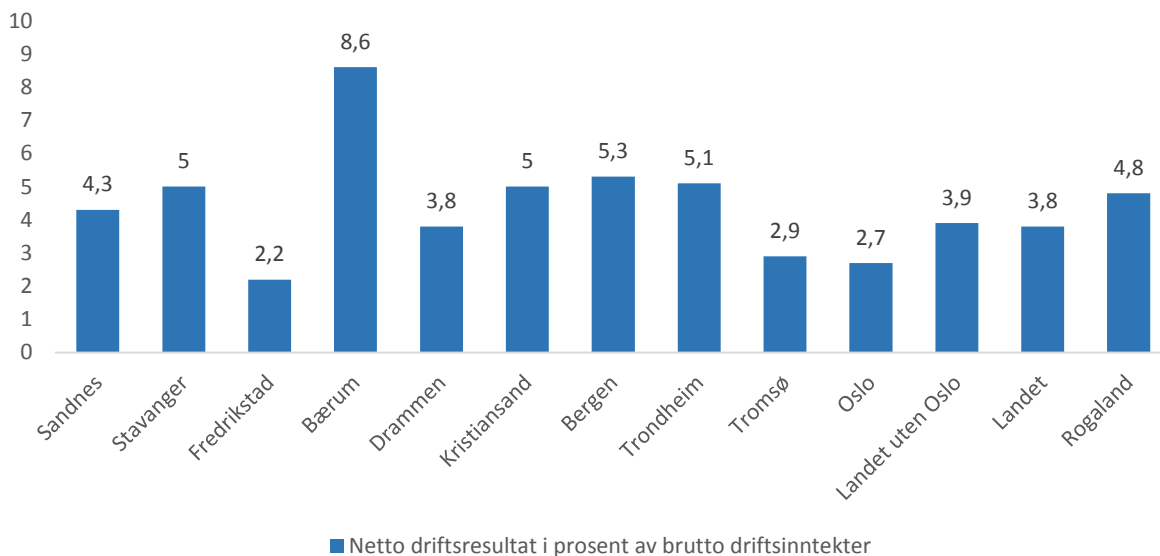
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene

Netto driftsresultat viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. I tillegg til inntekter og utgifter knyttet til den ordinære driften, inngår

også finansinntekter- og utgifter. Netto driftsresultat kan benyttes til finansiering av investeringer eller avsettes til senere bruk, og gir dermed en indikasjon på kommunens økonomiske handlefrihet. Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler et netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene på 1,75 prosent for kommunene.

Figuren under viser netto driftsresultat blant ASSS-kommunene i 2016. I tillegg vises snittet for landet og for Rogaland.

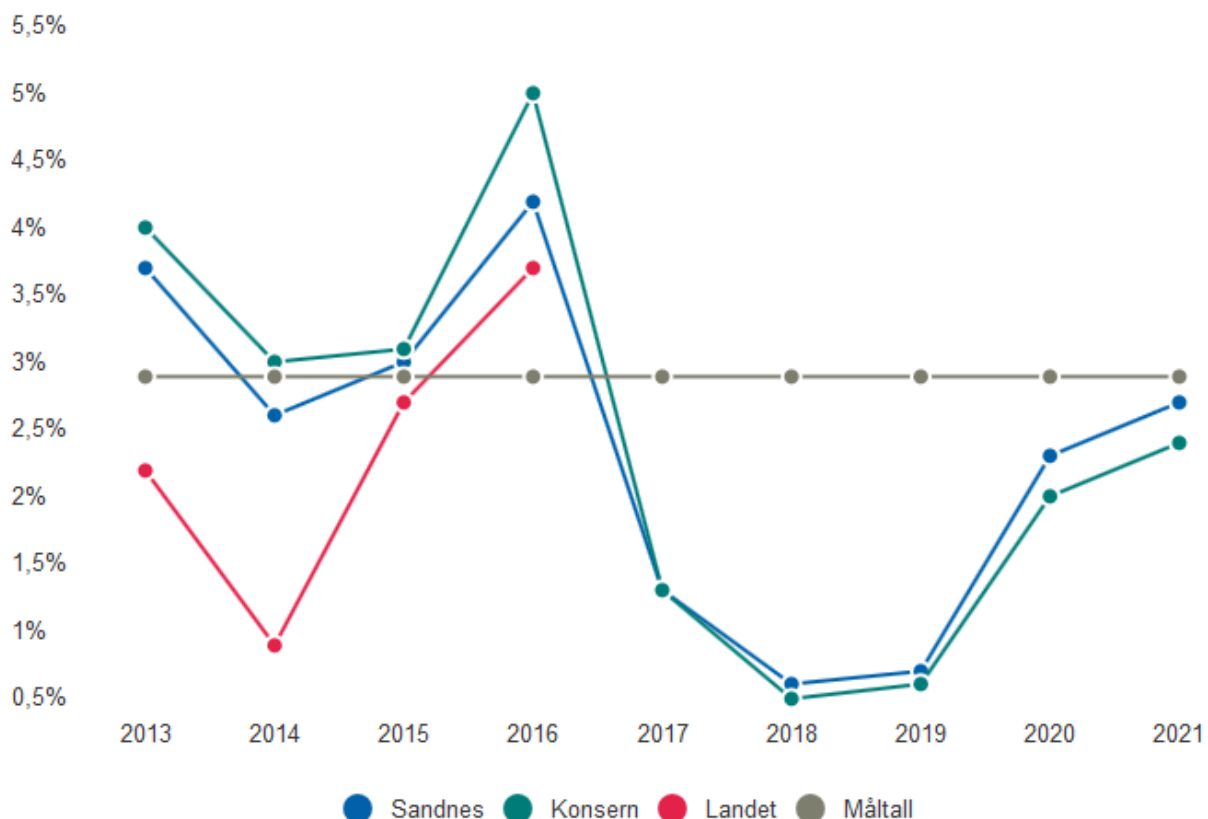
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

Gjennomsnittlig netto driftsresultat for ASSS-kommunene eksklusiv Oslo var på 4,7 prosent i 2016, men det er store forskjeller mellom kommunene. Netto driftsresultat for alle landets kommuner samlet ble positivt med 3,8 prosent. Dette er en økning fra 2015, da netto driftsresultat for alle kommunene var positivt med 2,8 prosent. Som en ser ligger Sandnes over landsgjennomsnittet, men under snittet blant ASSS-kommunene og i Rogaland.

Figuren under viser utviklingen i netto driftsresultat for bykassen, konsernet og for landet i perioden 2013-2016. De stiplede linjene viser prognosen for årene 2017-2021 i henhold til framlagt økonomiplan.

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter, 2013-2021

Som en kan se av figuren over har Sandnes kommune de siste fem årene fått et regnskapsmessig netto driftsresultat på over 2,7 prosent. Kommunen har også i denne perioden ligget over snittet til landet. I 2018 er det budsjettert med et netto driftsresultat på 0,7 prosent som utover i perioden forventes å stige til 2,8 prosent i 2021. Erfaringsmessig viser det seg at regnskapsmessig netto driftsresultat overstiger det budsjetterte. God økonomistyring blant resultatenehetene, høyere frie inntekter enn budsjettert, for mye avsatt til pensjon og lavere lønnsoppgjør enn budsjettert, har de siste årene vært årsakene til at netto driftsresultat har blitt høyere enn budsjettert.

I den kommende økonomiplanperioden 2018-2021 vil en begynne å se effekten av det store [omstillingsprosjektet](#) som ble vedtatt i juni 2016. Bystyret vedtok innsparinger på kr 116 millioner i 2016, som øker til kr 180 millioner i 2018. Avvik innenfor pensjonsområdet er nå forsøkt lukket, samtidig som lønnsreserven er nedjustert til et minimum. I dagens situasjon, med lave skatteinntekter, store investeringer og økende rente- og avdragsutgifter vil et netto driftsresultat på 3 prosent være krevende å nå i begynnelsen av perioden.

Sandnes kommune skal ha en forsvarlig økonomiforvaltning som legger til rette for framtiden. Teknisk beregningsutvalg anbefaler et netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene på 1,75 prosent. Sandnes kommune er en kommune med befolkningsvekst og tilhørende høyt investeringsbehov som tilsier at netto driftsresultat bør være høyere enn 1,75 prosent og i prinsippdokumentet for kommunesammenslåing er det satt som mål at netto driftsresultat skal være minimum 3 prosent. Det foreslås derfor å sette målet på nøkkeltallet på 3 prosent.

Det foreslås at nøkkeltallet netto driftsresultat settes til 3 prosent av driftsinntektene.

Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene

Disposisjonsfond er oppsparte midler som fritt kan benyttes til finansiering av drifts- eller investeringsutgifter.

Regnskapsmessig mer- eller mindreforbruk er bunnlinjen i kommuneregnskapet. Den består av årets netto driftsresultat tillagt årets bruk av fond, fratrasket årets avsetninger til fond og årets overføring av driftsinntekter til investeringsbudsjettet.

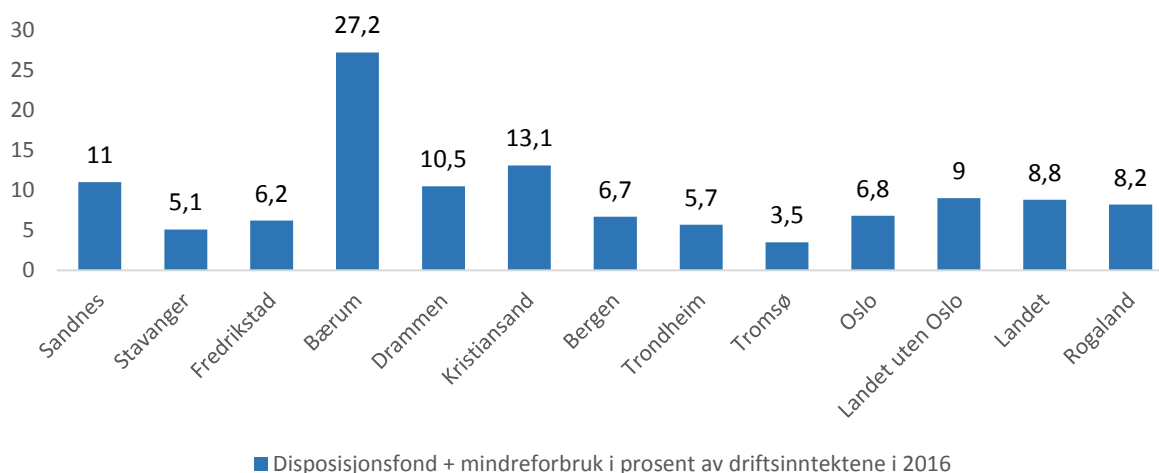
Et regnskapsmessig mindreforbruk er de midlene som er til overs etter at netto driftsresultat er disponert i tråd med kommunestyrets budsjettvedtak. Et mindreforbruk innebærer at driftsresultatet ikke er disponert fullt ut. Disposisjonsfond og mindreforbruk er i dette nøkkeltallet slått sammen for å vise hvor mye kommunen reelt sett har til disposisjon. Nøkkeltallet sier noe om hvor stor økonomisk buffer kommunen har for sin løpende drift. Tabellen under viser utviklingen i nøkkeltallet i perioden 2012-2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
Disposisjonsfond	216 277	208 429	286 420	365 791	446 924
Mindreforbruk	13 406	75 124	68 581	58 376	111 594
Sum	229 683	283 553	355 001	424 167	558 518
Driftsinntekter	4 000 269	4 368 673	4 609 530	4 863 272	5 083 740
Nøkkeltall	5,7 %	6,5 %	7,7 %	8,7 %	11,0 %

Tusen kr

God økonomistyring i resultatenhetene har medført at årlige mindreforbruk har kunnet blitt avsatt til disposisjonsfond, og en ser at summen av kommunens disposisjonsfond har mer enn doblet seg i perioden 2012-2016. Summen av disposisjonsfond tillagt årlig mindreforbruk i prosent av kommunens driftsinntekter har økt fra 5,7 prosent i 2012 til 11 prosent i 2016. Figuren under viser nøkkeltallet blant ASSS-kommunene og snittet for landet og Rogaland.

Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene i 2016

■ Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene i 2016

Snittet for ASSS-kommune var i 2016 på 9,9 prosent, men det er store forskjeller mellom kommunene, og spesielt Bærum trekker snittet betydelig opp (uten Bærum er snittet på 7,7 prosent). Som en ser ligger Sandnes kommune over snittet både for landet (8,8 prosent) og for Rogaland (8,2 prosent).

I gjeldende økonomiplan 2017-2020 ligger det inne bruk av disposisjonsfond på kr 30 millioner i 2017 og kr 40 millioner i 2018, totalt kr 70 millioner. Disse er enda ikke hentet ned i driftsbudsjettet. I tillegg er det blant annet avsatt kr 40 millioner på disposisjonsfond til framleieavtale i forbindelse med ny stadion til Sandnes Ulf, [jfr bsak 93/17](#). Totalt kr 110 millioner av saldo på disposisjonsfond er dermed allerede avsatt til konkrete tiltak, og vil i løpet av økonomiplanperioden ha blitt tatt ut. Det vil dermed i tiden framover bli vanskelig å nå samme nivå på nøkkeltallet som i 2016 på 11 prosent.

Kommunens inntekter skal disponeres slik at det gis gode tjenester til kommunens innbyggere. Å bygge opp store disposisjonsfond og reserver bør derfor ikke være et mål i seg selv. Det er likevel fornuftig å ha oppsparte midler på disposisjonsfond som en økonomisk buffer til framtidige tiltak. Det foreslås derfor å sette målet noe lavere enn det som har blitt resultatet de siste to årene.

Det foreslås at nøkkeltallet disposisjonsfond + mindreforbruk settes til minimum 7 prosent av driftsinntektene.

Arbeidskapital (fratrullet premieavvik) i prosent av driftsinntektene

Arbeidskapitalen er lik omløpsmidler (eksklusiv premieavvik) fratrullet kortsiktig gjeld. Arbeidskapitalen omfatter bankinnskudd, verdipapirer, (aksjer, sertifikater og liknende) og kortsiktige fordringer, fratrullet kassakredittlån og leverandørgjeld. Premieavvik er regnskapsteknisk definert under kortsiktige fordringer/gjeld, men er i realiteten bare en periodiseringspost. Premieavviket er derfor trukket fra i indikatoren for arbeidskapital for å få et bedre mål på likviditeten. Utviklingen i arbeidskapital bestemmes av forskjellen mellom årets tilgang og bruk av midler, korrigert for årets endring i ubrukte lånemidler.

Arbeidskapital benyttes både for å angi likviditet (evnen til å betale forpliktelsene etter hvert som de forfaller) og soliditet (evnen til å tåle tap). Arbeidskapitalen bør være positiv, og normtall for tilfredsstillende arbeidskapital er at den bør utgjøre 10-15 prosent av driftsinntektene.

Eiendeler	Egenkapital og gjeld
Anleggsmidler (AM)	Egenkapital (EK)
AK < Omløpsmidler (OM)	Langsiktig gjeld (LG)
	Kortsiktig gjeld (KG)

Når arbeidskapitalen ($AK = OM - KG$) er positiv, betyr det at kommunen har tilstrekkelig likviditet til å dekke utbetalinger. I tillegg vil kommunen ha mulighet til å betale ned på langsiktig gjeld eller la pengene stå udisponert til senere anvendelse.

Formelen for arbeidskapital kan skrives om, slik at kommunens soliditet framkommer. Formelen $AK = (EK + LG) - AM$ viser differansen mellom langsiktig kapital ($EK + LG$) og investeringer i anleggsmidler. En positiv arbeidskapital betyr da at det er tilstrekkelig med langsiktig kapital til å dekke langsiktige investeringer. Dersom arbeidskapitalen er negativ,

betyr dette at det er brukt kortsiktig gjeld til å dekke langsiktige investeringer. Tabellen under viser utviklingen i arbeidskapital i prosent av driftsinntektene i perioden 2012-2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
Tusen kr					
Omløpsmidler	1 247 718	1 406 713	1 793 060	1 590 143	1 905 474
- Premieavvik	307 027	314 046	349 595	298 247	275 278
Kortsiktig gjeld	807 416	808 636	793 645	787 699	790 045
Arbeidskapital	133 275	284 031	649 820	504 197	840 151
Driftsinntekter	4 000 269	4 368 673	4 609 530	4 863 272	5 083 740
Nøkkeltall	3,3 %	6,5 %	14,1 %	10,4 %	16,5 %
Likviditetsgrad 1	1,17	1,35	1,82	1,64	2,06
Likviditetsgrad 2	0,81	0,96	1,37	1,21	1,69

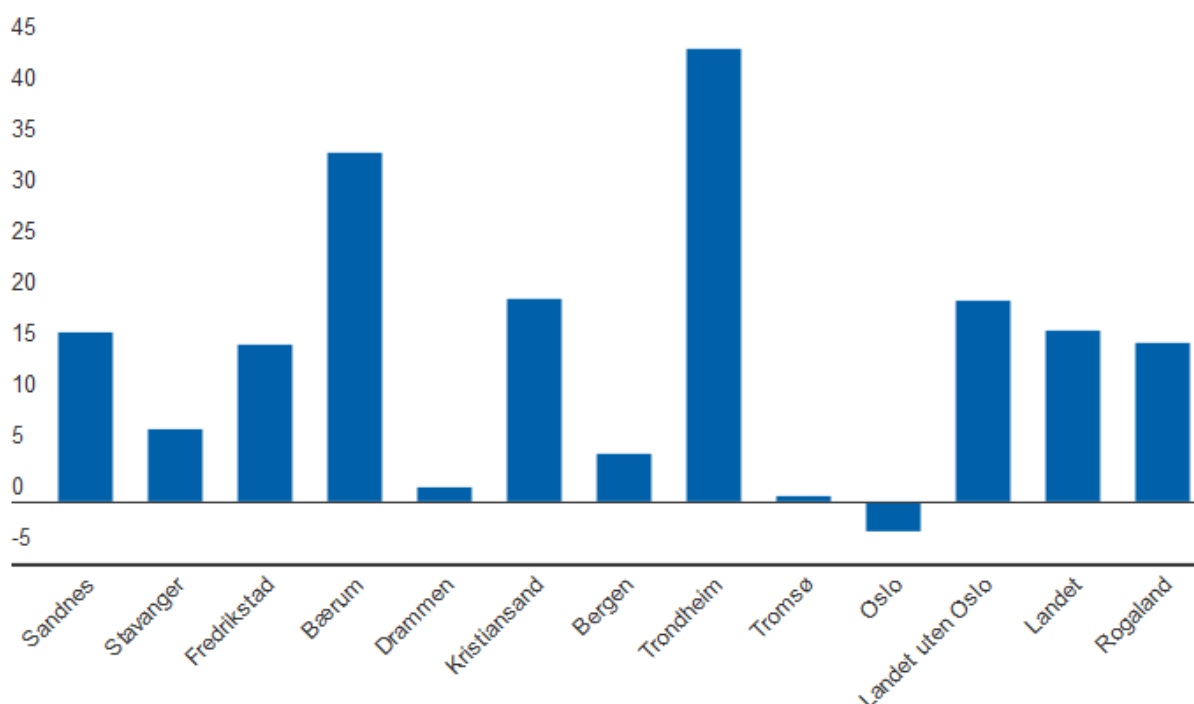
Som en ser har nøkkeltallet økt fra 3,3 prosent i 2012 til 16,5 prosent i 2016. Årsaken er i all hovedsak knyttet til økning i omløpsmidler, spesielt i form av høyere bankinnskudd. Nøkkeltall for likviditetsgrad 1 og 2 er også tatt med for å få et mer nyansert bilde over kommunens likviditet.

Normen for god likviditetsgrad 1 er at omløpsmidlene delvis bør være finansiert av langsiktig kapital. Omløpsmidler bør derfor være større enn den kortsiktige gjelden. Normtall for god likviditetsgrad 1 er satt til 2. Likviditetsgrad 2 består av de mest likvide omløpsmidlene (bankinnskudd) sett i forhold til kortsiktig gjeld. Normen for god likviditetsgrad 2 er at de mest likvide omløpsmidlene bør være minst like store som kortsiktig gjeld, altså 1.

Som tabellen over viser kan en si at likviditetssituasjonen i Sandnes kommune i 2016 var meget tilfredsstillende. Det er viktig å presisere at nøkkeltallene er satt utfra regnskapstall per 31.12. Per 31.12.2016 var omløpsmidler fratrasket premieavvik på kr 1,63 milliarder, og av dette utgjorde bankinnskudd kr 1,33 milliarder. Dette er bankinnskudd nøyaktig ved årsskifte, og erfaringsmessig kan saldo på bankinnskudd variere med +/- kr 200-300 millioner fra dag til dag enkelte ganger i året. Slike variasjoner kan utgjøre store utslag på nøkkeltallene knyttet til likviditet, så hensyntatt dette foreslås det å sette målet for arbeidskapital i prosent av driftsinntektene innenfor intervallet 10-15 prosent.

Som figuren under viser er det store variasjoner blant ASSS-kommunene når det kommer til arbeidskapital, men en ser at Sandnes i 2016 lå på nivå med snittet for landet (16,7 prosent) og i Rogaland (15,6 prosent).

ARBEIDSKAPITAL EX. PREMIEAVVIK I PROSENT AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER

Det foreslås at nøkkeltallet arbeidskapital settes til 10-15 prosent av driftsinntektene.

Langsiktig gjeld og lånegjeld som betjenes av frie inntekter

I kommuneproposisjonen for 2018 ble langsiktig gjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser) i prosent av driftsinntektene omtalt som ett av nøkkeltallene for å vurdere den økonomiske situasjonen i kommunene på. Langsiktig gjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser) er gjeld som er tatt opp til investeringer etter kommuneloven § 50. Dette vil også omfatte sertifikatlån når disse har finansiert investeringer i bygg, anlegg og andre varige driftsmidler. Indikatoren gir uttrykk for kommunens utestående, brutto låneopptak.

I tillegg til å benytte langsiktig gjeld i prosent av driftsinntektene som nøkkeltall, velges det også å se på lånegjelden som betjenes av frie inntekter (skatt og rammetilskudd). Langsiktig gjeld inkluderer startlån, lån som staten betjener i forbindelse med eldre- og psykiatriplanen, lån med rentekompensasjon til skolebygg og svømmehaller samt lån som betjenes av gebyrinntekter i VAR-sektoren. Lån som betjenes av frie inntekter viser det låneopptaket kommunen selv må finansiere ved hjelp av frie inntekter, og det er utviklingen i denne lånegjelden som er kritisk med hensyn til kommunens framtidige handlingsrom.

Tabellen under viser utviklingen i langsiktig gjeld i prosent av driftsinntektene og lånegjeld som betjenes av frie inntekter i perioden 2012-2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
Langsiktig lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelser	3 266 924	3 553 184	4 275 813	4 393 735	5 172 514
Lånegjeld som betjenes av frie inntekter	1 423 700	1 656 100	2 308 600	2 366 900	2 981 800
Langsiktig lånegjeld i % av driftsinntektene	81,7 %	81,3 %	92,8 %	90,3 %	101,7 %
Lånegjeld som betjenes av frie inntekter	47,7 %	51,6 %	68,3 %	66,5 %	79,2 %

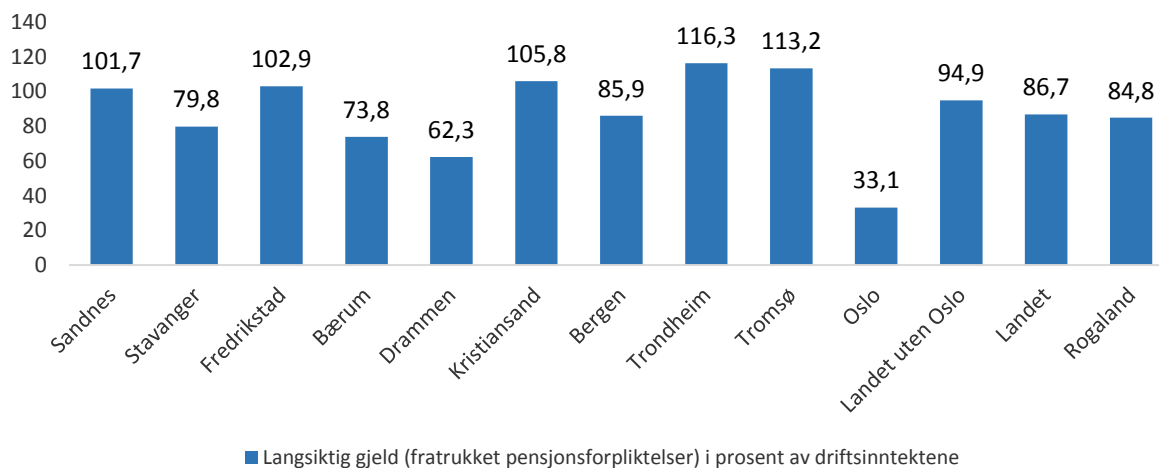
Tusen kr

Som tabellen viser har langsiktig lånegjeld i prosent av driftsinntektene økt fra 81,7 prosent i 2012 til 101,7 prosent i 2016, og lånegjelden som betjenes av frie inntekter har økt fra 47,7 prosent i 2012 til 79,2 prosent i 2016. I kapittel 4 Muligheter og utfordringer i et langsiktig perspektiv, framskrives inntekter og utgifter i drifts- og investeringsbudsjettet, og det lages prognose for utviklingen i lånegjelden. Her ser man en gradvis økning i langsiktig gjeld og lån som betjenes av frie inntekter fra 2017 til 2024, før den flater ut og gradvis reduseres. Det er store investeringsbehov i årene som kommer, men etter hvert vil de økte avdragsutgiftene overstige årlige låneopptak, slik at man ser «et tak» på langsiktig gjeld på om lag kr 6,9 milliarder og lånegjeld som betjenes av frie inntekter på kr 4,2 milliarder i 2024.

Når en framskriver brutto driftsinntekter får man at langsiktig lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er på det høyeste nivået i 2020 på 135 prosent, og når en framskriver de frie inntektene får man at lånegjelden som betjenes av frie inntekter er på det høyeste nivået i 2020 på 101 prosent. I 2030 viser prognosen at langsiktig lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter utgjør 108 prosent og lånegjeld som betjenes av frie inntekter utgjør 82 prosent.

Som figuren under viser er det store variasjoner blant ASSS-kommunene når det kommer til langsiktig gjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser) i prosent av driftsinntektene. Snittet blant ASSS-kommunene var i 2016 på 93,5 prosent. Som en ser ligger Sandnes over snittet blant ASSS-kommunene, og også over snittet for landet (86,7 prosent) og i Rogaland (84,8 prosent).

Langsiktig gjeld i prosent av driftsinntektene

Sandnes kommune har høy gjeld og lav vekst i frie inntekter i årene framover. Framtidig investeringsnivå bør derfor holdes på et lavere nivå enn det en ser i dag for at langsiktig lånegjeld ikke øker betydelig i årene framover. De langsiktige målene på nøkkeltallene settes derfor noe lavere enn det prognosen viser i 2020.

Det foreslås at nøkkeltallet langsiktig lånegjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser) ikke skal overstige 110 prosent av kommunens brutto driftsinntekter.

Det foreslås at nøkkeltallet lånegjeld som betjenes av frie inntekter ikke skal overstige 90 prosent av kommunens frie inntekter.

Sertifikatlån i prosent av langsiktig gjeld (fratrukket pensjonsforpliktelser)

Sertifikatlån er kortsiktige lån med løpetid på inntil tolv måneder. Det betales ikke avdrag i løpetiden, og ved lånets utløp må låntaker enten nedbetale eller fornye avtalen. Variabelen angir hvor stor del av kommunens langsiktige gjeld som er sertifikatlån og gir uttrykk for i hvilken grad kommunen går i sertifikatmarkedet når den skal ta opp lån. Ettersom kommunen ved kortsiktig finansiering jevnlig må rullere lånene, kan kortsiktig finansiering innebære at kommunene påtar seg en ekstra refinansieringsrisiko i forhold til å ta opp lån med lenger løpetid. Når sertifikatgjelden som andel av langsiktig gjeld ses sammen med indikatoren for langsiktig gjeld og lån som betjenes av frie inntekter, kan den også gi uttrykk for hvor stor sertifikatgjelden er i forhold til kommunens driftsinntekter. Dette kan ses opp mot indikatoren for kommunens arbeidskapital for å kunne gi uttrykk for hvilken refinansieringsrisiko kommunen har påtatt seg.

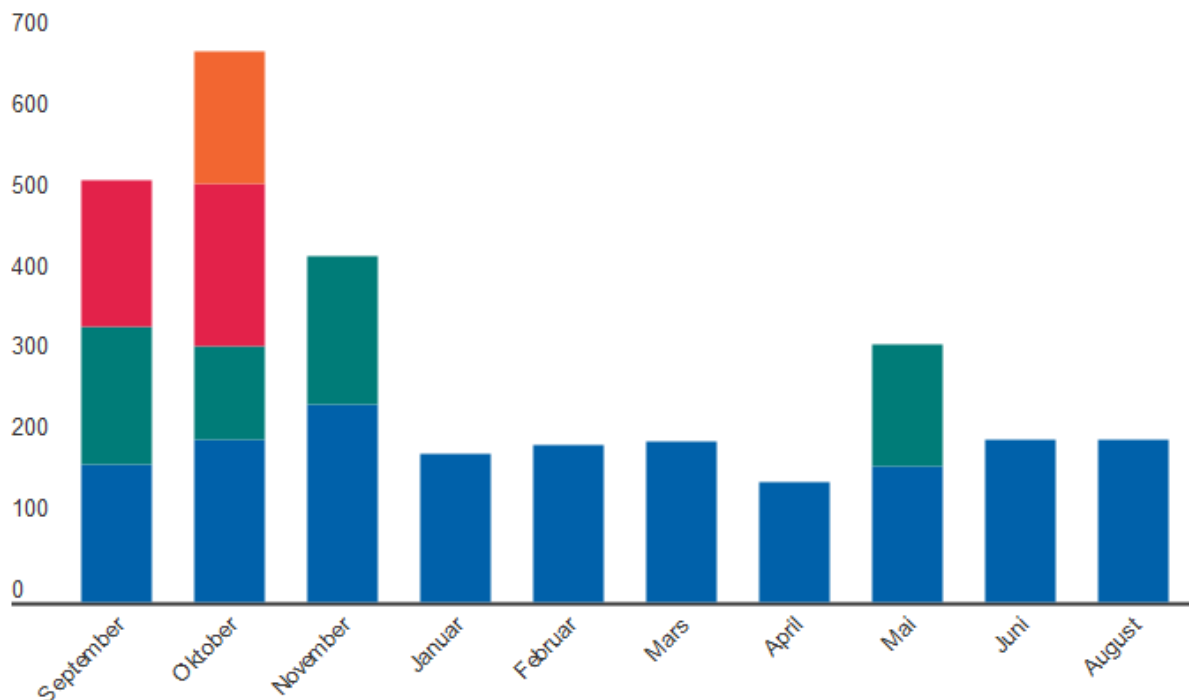
Tusen kr					
	2012	2013	2014	2015	2016
Sertifikatlån	2 500 000	2 752 000	3 422 000	3 483 000	2 904 000
Langsiktig lånegjeld ekskl pensjonsforpliktelser	3 266 924	3 540 684	4 265 813	4 383 735	5 162 514
Nøkkeltall	76,5 %	77,7 %	80,2 %	79,5 %	56,3 %

Per 31.12.2016 hadde Sandnes kommune kr 2,9 milliarder i sertifikatlån. Dette utgjorde 56,3 prosent av langsiktig gjeld fratrukket pensjonsforpliktelser. Per andre tertial 2017 har kommunen i overkant av kr 3,1 milliarder i sertifikatlån. Av total langsiktig gjeld fratrukket pensjonsforpliktelser på kr 5,7 milliarder, utgjør andelen sertifikatlån 55 prosent.

Ved å være i sertifikatmarkedet vil kommunen være utsatt for refinansieringsrisiko. Refinansieringsrisiko omhandler faren for at kommunen får problemer med å refinansiere gjeld, og problemet kan oppstå dersom noe uventet skjer i markedet. Dette kan medføre mangel på likviditet i markedet og kommunen kan dermed få problemer med å ta opp nye eller refinansiere lån. Risikoen anses som lav, da kommuner vurderes som særdeles sikre låntakere. Kommunen kan derimot utsettes for økte marginpåslag i markedet slik en så høsten 2015.

Kommunen styrer sin gjeldsforvaltning etter flere momenter som er med på å redusere denne risikoen. Ett enkelt sertifikatlån skal ikke være større enn kr 300 millioner. Kommunen har god likviditet på bankkonto (og tilfredsstillende arbeidskapital) til å kunne dekke forfall på lån på kort sikt, slik at man har anledning til å la være å refinansiere lån ved økte marginpåslag på renten. En annen viktig faktor for å redusere refinansieringsrisikoen er å spre låneforfallene utover de neste 12 månedene. Figuren under viser sertifikatlånenes forfallstruktur de neste 12 månedene (per andre tertial 2017). Lånenes forfall er spredt utover flere måneder. Kommunen prøver å unngå å ha lån til forfall mot slutten av året, da man historisk har sett økte marginpåslag i markedet på denne tiden.

FORFALL SERTIFIKATLÅN NESTE 12 MND

Sandnes kommunes overordnede strategi er å ha lav finansiell risiko og høy likviditet, jfr [nytt finansreglement \(bsak 50/17\)](#). Kommunens finansportefølje (rentebærende eiendeler og gjeld) skal forvaltes som en helhet hvor en søker å oppnå lavest mulig netto finansutgifter samt best mulig avkastning innenfor akseptabel risiko. Gunstige betingelser i sertifikatmarkedet sammenlignet med langsiktige fastrenteavtaler, kombinert med lav refinansieringsrisiko tilsier at kommunen bør ha en viss andel gjeld plassert i sertifikatmarkedet. Det foreslås derfor at nøkkeltallet andel sertifikatlån settes til under 70 prosent av langsiktig gjeld fratrasket pensjonsforpliktelser. Nøkkeltallet bør sees i sammenheng med nøkkeltallet netto renteksponering (se avsnitt under).

Det foreslås at nøkkeltallet andel sertifikatlån settes til under 70 prosent av langsiktig gjeld (fratrasket pensjonsforpliktelser).

Netto lån med renteksponering i prosent av driftsinntektene

Netto renteksponering tar utgangspunkt i kommunenes langsiktige gjeld. Kommuner har både store passiva (gjeld) og store aktiva (fordringer og likviditet), og langsiktig gjeld gir i seg selv ikke uten videre et riktig bilde av gjeldsbyrden. Deler av gjelden vil være knyttet til forhold som ikke, eller bare delvis, belaster kommuneøkonomien. Kommunene har utlån til andre, og staten dekker renteutgifter på investeringer foretatt innen rentekompensasjonsordningene for skoler, sykehjem og kirkebygg. Innen selvkostregulerte tjenester blir renter og avdrag dekket gjennom gebyrene fra innbyggerne. I tillegg har kommunene likviditet (bankinnskudd og eventuelle plasseringer i sertifikater og obligasjoner), der effekten av en rentendring vil være den motsatte av effekten på gjeldssiden. Ved å korrigere for disse forholdene lages en indikator som i større grad gir uttrykk for hvor eksponert kommunen er for en endring i rentenivået.

Tabellen under viser kommunens renteksponering i perioden 2012-2016.

Tusen kr

	2012	2013	2014	2015	2016
Brutto rentebærende gjeld	3 266 923	3 540 684	4 265 813	4 377 231	5 155 013
Rentebærende eiendeler:					
Ansvarlig lån i Lyse	507 806	488 275	468 744	449 213	429 682
Ansvarlig lån i Sandnes tomteselskap KF	125 667	121 334	117 001	112 668	108 335
Startlån	713 630	720 897	778 469	811 170	979 082
Bankinnskudd	651 412	778 617	1 085 594	955 732	1 333 722
Sum rentebærende eiendeler	1 998 515	2 109 122	2 449 807	2 328 782	2 850 820
Netto rentebærende gjeld	1 268 408	1 431 561	1 816 006	2 048 449	2 304 193
Rentekompensasjon Husbanken	443 000	396 565	380 162	353 407	326 652
Lån finansiert av VAR-gebyr	625 000	707 354	732 174	769 062	790 081
Lån med fastrente	-	-	-	-	1 264 000
Andel lån med renterisiko	200 408	327 642	703 669	925 980	-76 541
Brutto driftsinntekter	4 000 269	4 368 673	4 609 530	4 863 272	5 083 740
Nøkkeltall	5,0 %	7,5 %	15,3 %	19,0 %	-1,5 %

Som det framkommer av tabellen over, overstiger i utgangspunktet rentebærende gjeld rentebærende eiendeler med kr 2,3 milliarder per 31.12.2016. Kommunen mottar rentekompensasjon fra Husbanken på enkelte lån, og kommunen har dermed ikke renterisiko på disse lånene. Det samme gjelder for lån som finansieres gjennom VAR-gebyr ettersom renterisikoen videreføres til kommunens innbyggere. Kommunen utstedte i 2016 obligasjonslån med fastrente på totalt kr 1,264 milliarder, og når en tar hensyn til dette ser en at andel lån hvor rentebinding bør vurderes er negativt, og kommunen utsettes dermed ikke for renterisiko per 31.12.2016.

Rettesnor for styring av gjeldsporteføljen skal være å optimalisere låneopptak og rentebindingsperiode i forhold til oppfatning om framtidig renteutvikling og innenfor et akseptabelt risikonivå, gitt et ønske om forutsigbarhet i lånekostnadene, jfr [nytt finansreglement \(bsak 50/17\)](#). Det vil dermed være lite hensiktsmessig å sette mål om andel lån med renterisiko lik null. Det foreslås derfor at netto renteeksponering ikke skal overstige 20 prosent av kommunens brutto driftsinntekter. I 2016 var brutto driftsinntekter på kr 5,1 milliarder. Andel lån med renterisiko burde da ikke overstige kr 1 milliard.

Det foreslås at nøkkeltallet netto lån med renteeksponering ikke skal overstige 20 prosent av kommunens brutto driftsinntekter.

I tabellen under er nøkkeltall med foreslåtte måltall oppsummert:

Nøkkeltall	Mål
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene	>3%
Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene	>7%
Arbeidskapital i prosent av driftsinntektene	10-15 %
Langsiktig lånegjeld i prosent av driftsinntektene	<110%

Lån som betjenes av frie inntekter	<90%
Sertifikatlån i prosent av langsiktig gjeld	<70%
Netto lån med renteesponering i prosent av driftsinntektene	<20 %

Økonomiske rammebetingelser

Lønns- og prisvekst samt rentenivå

Det budsjetteres med lønnsvekst på 3 prosent i 2018 og renteforutsetninger basert på siste [pengepolitiske rapport fra Norges Bank](#). Prisvekst kompenseres ikke.

Rådmannens forslag til økonomiplan er utarbeidet i faste 2018-kroner.

Lønns- og prisvekst i kommunesektoren

Lønns- og prisvekst i kommunesektoren (kommunal deflator)((Lønnsvekst er gitt 0,635 vekt og prisvekst varekjøp 0,365 vekt.))) er i forslag til statsbudsjett anslått å bli på 2,6 prosent i 2018, hvorav lønnsveksten er anslått til 3 prosent. Prisveksten kompenseres ikke i rådmannens forslag til økonomiplan.

Kompensasjon for faktiske lønnsoppgjør

I økonomiplanen er det lagt opp til kompensasjon for økte lønnsutgifter i henhold til faktiske lønnsoppgjør. Det budsjetteres med 97 prosent lønnsbudsjett for administrative enheter, mens øvrige resultatenheter hovedsakelig har 98-99 prosent lønnsbudsjett.

Lønnsreserve

For å møte den forventede lønnsveksten, foreslår rådmannen en lønnsreserve på totalt kr 139,2 millioner. Dette dekker lønnsvekst opp til 3 prosent. I tillegg er det tatt høyde for:

- lønnsvekst i kommunale foretak
- lønnsvekst i Sandnes kirkelige fellesråd
- lønnsvekst i private eldresentre
- kompetansetillegg
- studentavlønning
- seniortiltak
- kompensasjon til resultatenheter for manglende refusjon på pensjonsutgifter fra NAV ved sykefravær og svangerskapspermisjoner.

Renteforutsetninger

Når det gjelder renteforutsetningene for neste planperiode har rådmannen tatt utgangspunkt i [Norges Banks siste pengepolitiske rapport](#) som ble offentlig i september, og rådmannen følger referansebanen for styringsrenten samt anslagene for 3 måneders Nibor rente. I renteutgifter legges det et påslag på 0,3 prosentpoeng i forhold til 3 måneders NIBOR rente.

I renteberegningene er det tatt høyde for nye fastrenteavtaler.

Følgende renteforutsetninger er lagt til grunn i planperioden.

Renteforutsetninger	2018	2019	2020	2021
3 måneders NIBOR	0,88 %	1,09 %	1,47 %	1,80 %
Rente Lyse, 3 måneders NIBOR + 2 %	2,88 %	3,09 %	3,47 %	3,80 %
Rente Tomteselskapet, 3 måneders NIBOR +3%	3,88 %	4,09 %	4,47 %	4,80 %
Flytende rente i Husbanken	1,78 %	1,99 %	2,37 %	2,70 %
Flytende rente på lån	1,18 %	1,39 %	1,77 %	2,10 %
Fastrente 1, kr 364 millioner, 5 år	1,89 %	1,89 %	1,89 %	1,89 %
Fastrente 2, kr 500 millioner, 10 år	2,49 %	2,49 %	2,49 %	2,49 %
Fastrente 3, kr 200 millioner, 5 år	1,67 %	1,67 %	1,67 %	1,67 %
Fastrente 4, kr 200 millioner, 10 år	2,12 %	2,12 %	2,12 %	2,12 %
Fastrente 5, kr 210 millioner, 3 år	1,50 %	1,50 %	1,50 %	2,10 %
Innskuddsrente	1,28 %	1,49 %	1,87 %	2,20 %
Innskuddsrente særvilkår	1,58 %	1,79 %	2,17 %	2,50 %
Kalkylerente for selvkostområdene, (5-årig SWAP + 0,5 %)	1,87 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %

Avdragstiden for kommunens nye lån til egne investeringer er som tidligere satt til 30 år. For nye lån er det forutsatt at disse tas opp midt i året med halv rente- og avdragsbetaling første året.

Avdragstiden for videre utlån fra Husbanken (startlån) er på 22 år.

De frie inntektene

Anslag for skatt og rammetilskudd bygger på forutsetningene i statsbudsjettforslaget. Veksten i Sandnes har stabilisert seg på et lavere nivå som følge av konjunkturedgangen i oljenæringen og høyere arbeidsledighet. Inntektene til kommunen har som følge av dette blitt vesentlig lavere. Regjeringen legger opp til at skatteinngangen for alle landets kommuner vil bli kr 158,5 milliarder i 2018. Rådmannen legger til grunn at skatt per innbygger i Sandnes i prosent av landsgjennomsnittet øker fra et anslått nivå på 101,2 prosent i 2017 til 102,2 prosent i 2018.

Kommunens frie inntekter består av skatteinntekter og rammetilskudd. Dette er inntekter som kommunene kan disponere fritt uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. De frie inntektene fordeles til kommunene gjennom inntektssystemet.

Regjeringen legger i statsbudsjettet opp til realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2018 på kr 4,6 milliarder (tilsvarer 0,9 prosent), hvorav økning i frie inntekter utgjør kr 3,8 milliarder (tilsvarer 1,0 prosent). Veksten er beregnet ut fra anslått inntektsnivå i 2017 i revidert nasjonalbudsjett 2017. Dette er i tråd med vanlig praksis.

Realveksten i frie inntekter fordeles med kr 3,6 milliarder til kommunene og kr 0,2 milliarder til fylkeskommunene.

Statsbudsjettets anslag for kommunene gjelder kun for 2018. For årene 2019-2021 forutsetter rådmannen at frie inntekter på landsbasis øker med om lag:

- kr 3,45 milliarder i 2019
- kr 2,8 milliarder i 2020
- kr 2,7 milliarder i 2021

Beløpene tilsvarer økte kostnader med en befolkningsvekst på 1,2 prosent i 2019, 1,2 prosent i 2020 og 0,9 prosent i 2021.

Veksten i frie inntekter fra 2017 til 2018 skal i tillegg til demografikostnader dekke økte utgifter til nye oppgaver som følger av statsbudsjettet.

Mer om inntektssystemet (åpne/lukke boks)

Inntektssystemet for kommunene er omtalt i Grønt hefte. Det overordnede formålet med inntektssystemet er å utjevne kommunenes forutsetninger for å gi et likeverdig tjenestetilbud til sine innbyggere. Ved fordelingen av rammetilskuddet tas det hensyn til strukturelle ulikheter i kommunenes kostnader og etterspørselsforhold (utgiftsutjevning) og ulikheter i skatteinntektene (inntektsutjevning). Inntektssystemet inneholder i tillegg tilskudd som er begrunnet ut fra regionalpolitiske målsettinger. Det gis også et skjønnstilskudd, for å korrigere for forhold som ikke ivaretas godt nok i fordelingsystemet forøvrig.

Skatteinntekter

Det er budsjettet med en skatteinngang i Sandnes for 2018 fra formues- og inntektsskatten på kr 2,335 milliarder. Dette tilsvarer en vekst på 3,9 prosent fra 2017. Forventet skatteinngang per innbygger i 2018 er anslått til 102,2 prosent av landsgjennomsnittet.

Forutsetninger for skatteanslaget

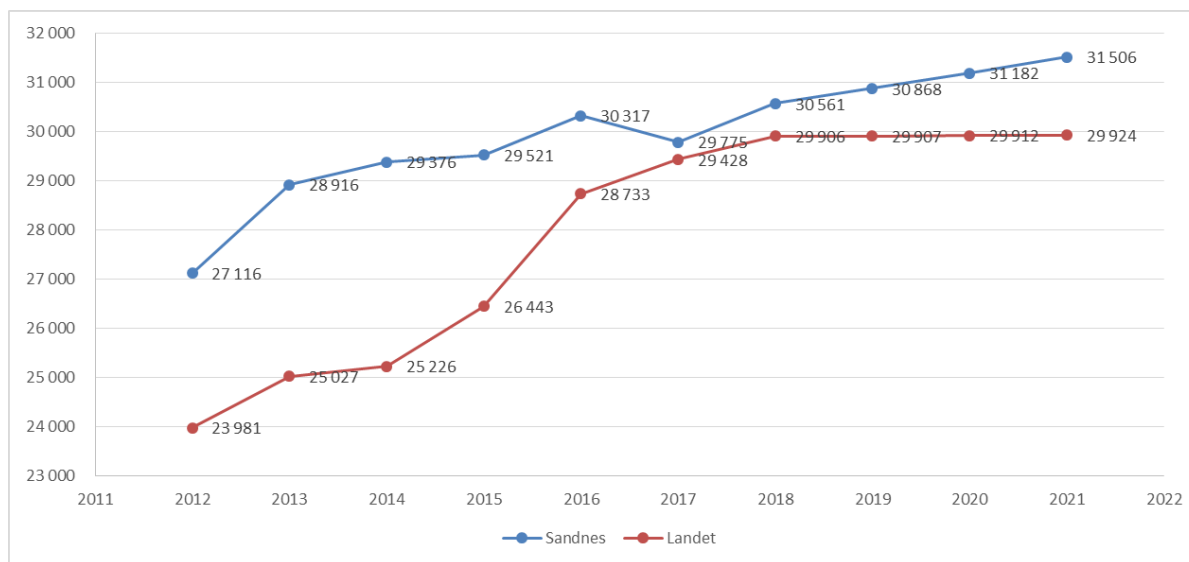
Regjeringens anslag for kommunene samlet sett:

- Skatteanslag for 2018 på kr 158,5 milliarder Dette anslaget bygger blant annet på 1,1 prosent sysselsettingsvekst, 3 prosent lønnsvekst og at skatten skal utgjøre omlag 40 prosent av kommunens samlede inntekter. Den kommunale skatteøren for 2018 er uendret fra 2017 (11,8 prosent).
- Nominell skattevekst på 2,4 prosent fra 2017-2018
- Revidert skatteanslag for 2017 på kr 154,74 milliarder
- Nominell skattevekst på 3,3 prosent fra 2016-2017

Rådmannens anslag for Sandnes kommune:

- Skatteanslag for 2018 på kr 2,335 milliarder
- Nominell skattevekst på 3,9 prosent fra 2017-2018
- Revidert skatteanslag for 2017 på kr 2,248 milliarder
- Nominell skattevekst på -0,9 prosent fra 2016-2017
- Skatt per innbygger for 2019-2021 er økt med 1,0 prosentpoeng årlig som følge av utsikter til høyere oljeinvesteringer i perioden. Dette medfører at skatt i prosent av landsgjennomsnittet øker til 103,2 prosent i 2019, 104,2 prosent i 2020 og 105,3 prosent i 2021.

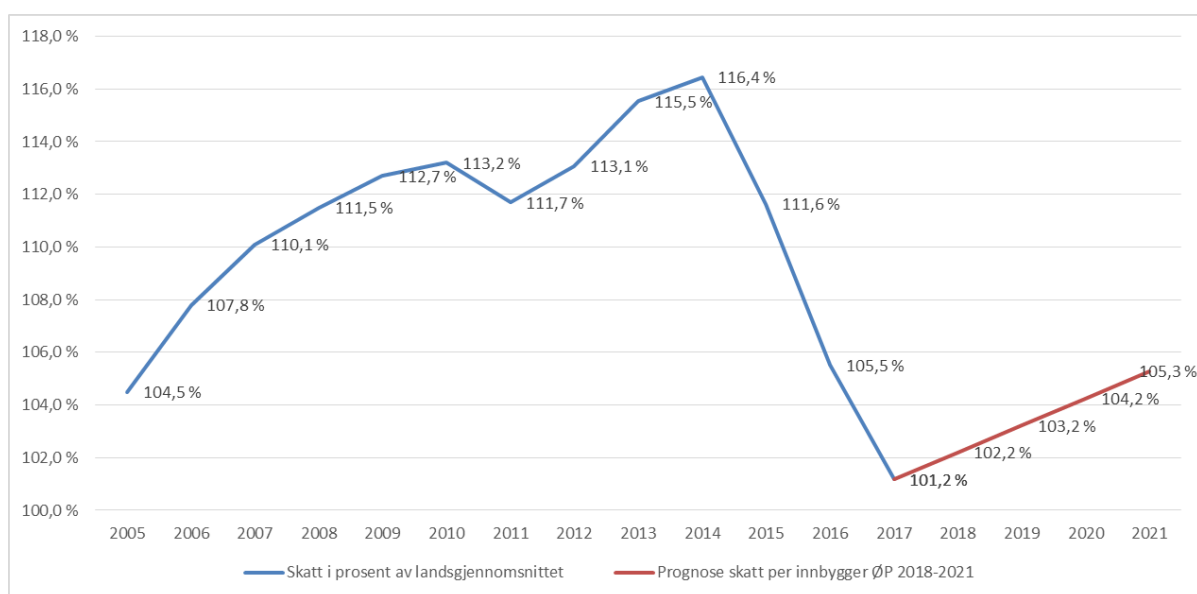
Skatt per innbygger økes jevnt i planperioden som man kan se i figuren under.

Figuren nedenfor viser at svikten i skatt per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet har vært betydelig siden 2014.

Figuren under viser skatt per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet.

SKATT PER INNBYGGER I PROSENT AV LANDSGJENNOMSNITTET (FØR INNTEKTSUTJEVNING)

Som figuren viser har skatt per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet sunket fra 116,4 i 2014 til 101,2 i 2017. Dersom Sandnes i 2018 hadde hatt skatteinntekter på 116,4 prosent av landsgjennomsnittet, ville skatteinntektene for Sandnes vært om lag kr 324 millioner høyere i 2018 enn det rådmannen nå legger til grunn. Samlet ville de frie inntektene (inkludert inntektsutjevning) da vært rundt kr 130 millioner høyere.

Rådmannen vil presisere at det alltid er usikkerhet knyttet til skatteanslag. Det er også større usikkerhet jo lenger ut i planperioden man kommer, og skattenivået vil bli fortløpende justert i tråd med faktisk skatteinngang.

Rammetilskuddet

Netto rammetilskudd for Sandnes med utgiftsutjevning, overgangsordninger, veksttilskudd og fratrasket inntektsutjevningen anslås å bli kr 1,672 milliarder i 2018.

	2017	2018	2019	2020	2021
Innbyggertilskudd (likt beløp per innbygger)	1 755 405	1 805 075	1 831 037	1 857 469	1 886 873
Utgiftsutjevning	-143 470	-105 327	-121 470	-134 470	-143 470
INGAR	-7 596	-5 438	-3 845	-3 117	-3 162
Saker særskilt fordeling	13 211	12 847	12 847	12 847	12 455
Veksttilskudd	35 178	10 386	-	-	-
Regionsentertilskudd	4 047	8 097	8 157	8 222	8 294
Overgangsordning	5 433	5 574	5 574	-	-
Budsjettavtale	-6 344	-	-	-	-
RNB 2017	5 014	-	-	-	-
Sum rammetilskudd uten inntekstutjevning	1 660 879	1 731 215	1 732 300	1 740 951	1 760 990
Netto inntekstutjevning	-43 754	-58 854	-73 814	-89 395	-105 629
Sum rammetilskudd	1 617 000	1 672 000	1 657 000	1 652 000	1 655 000
Rammetilskudd - endring	8,0 %	3,4 %	-0,9 %	-0,3 %	0,2 %
Skatt på formue og inntekt	2 248 000	2 335 000	2 390 000	2 447 000	2 508 000
Skatteinntekter - endring	-0,9 %	3,9 %	2,4 %	2,4 %	2,5 %
Sum skatt og rammetilskudd (avrundet)	3 865 000	4 007 000	4 047 000	4 099 000	4 163 000
Endring fra foregående år	2,6 %	3,7 %	1,0 %	1,3 %	1,6 %

I forbindelse med sammenslåing med Forsand kommune fra 1.1.2020 mottar Sandnes kr 8 millioner i regionsentertilskudd i 2018. Tilskuddet går til mellomstore kommuner som slår seg sammen, og som etter sammenslåingen vil utgjøre et sterkere tyngdepunkt i sin region.

Andre inntekter

Det budsjetteres med inntekter fra utbytte og ansvarlig lån fra Lyse energi AS og Sandnes tomteselskap KF. Det budsjetteres også med overføringer fra SF kino Stavanger/Sandnes AS, Renovasjonen IKS og Sandnes parkering KF.

Avkastning fra Lyse energi AS

Sandnes kommune eier 19,53 prosent av Lyse energi AS. Kommunen mottar utbytte, renter og avdrag på ansvarlig lån fra Lyse som omtalt i [driftstiltak I15\(lenke\)](#), [driftstiltak I16\(lenke\)](#) og [investeringstiltak I5](#).

Ansvarlig lån

Hovedstolen på det ansvarlige lånet var opprinnelig kr 585,9 millioner. Renten er fastsatt til 3 måneders Nibor med et tillegg på 2 prosentpoeng. Renteforutsetningene er gjengitt i [avsnitt om lønns- og prisvekst samt rentenivå](#).

Utbytte

Det er forutsatt et utbytte til alle eierkommunene fra Lyse på kr 500 millioner i 2018, økende til kr 600 millioner i 2021. I 2017 var utbytte fra Lyse på totalt kr 480 millioner.

Av styrets melding framkommer det at utbytte fra Lyse ventes å ligge på kr 500 millioner i 2018.

De budsjetterte inntektene fra Lyse energi AS i planperioden:

Tusen kr

PROGNOSE - OVERFØRINGER FRA LYSE ENERGI AS	2018	2019	2020	2021
Avdrag i 30 år fra 2009 (føres i investering)	19 530	19 530	19 530	19 530
Rente 3 måneders NIBOR + 2 % (føres i drift)	11 671	11 919	12 707	13 173
Utbytte (føres i drift)	97 655	107 421	112 303	117 186
Totalsum overføring fra Lyse energi AS	128 856	138 869	144 540	149 889
Rente	2,88 %	3,09 %	3,47 %	3,80 %
Utbytte til alle eierkommunene	500 000	550 000	575 000	600 000

Avkastning fra Sandnes tomteselskap KF

Ansvarlig lån fra Sandnes kommune til Sandnes tomteselskap KF er på til sammen kr 130 millioner. Foretaket betaler rente på disse lånene tilsvarende 3 måneders Nibor, med et tillegg på 3 prosentpoeng. Avdragstiden er 30 år. Renteinntektene er omtalt i [driftstiltak I21](#) og avdragene i [investeringstiltak I5](#). Det budsjetteres også med ekstraordinær overføring fra tomteselskapet som omtalt i driftstiltak I19 og driftstiltak I20.

De budsjetterte inntektene fra Sandnes tomteselskap KF i planperioden:

Tusen kr				
PROGNOSE - OVERFØRINGER FRA SANDNES TOMTESELSKAP KF	2018	2019	2020	2021
Ansvarlig lån (130 millioner)				
Avdrag i 30 år (føres i investering)	4 333	4 333	4 333	4 333
Rente 3 måneders NIBOR + 3 % (føres i drift)	4 035	4 076	4 261	4 368
Ekstraordinær overføring	15 000	42 700	7 300	0
Totalsum overføring fra Sandnes tomteselskap KF	23 369	51 110	15 895	8 701
Rente	3,88 %	4,09 %	4,47 %	4,80 %

I tillegg til overføringer fra Sandnes tomteselskap KF, budsjetteres det også med kr 1,1 millioner i overføring fra Sandnes parkering KF, som omtalt i driftstiltak I22.

Avkastning fra andre selskaper

Utbytter SF Kino Stavanger/Sandnes AS og Renovasjonen IKS

Det er i tråd med eierstrategiene forventet utbytter fra SF Kino Stavanger/Sandnes AS og Renovasjonen IKS. Sandnes sin andel utgjør kr 1,79 millioner fra SF kino Stavanger/Sandnes AS og kr 1 million fra Renovasjonen IKS, jfr driftstiltak I17(lenke) og driftstiltak I18.

De budsjetterte inntektene fra andre selskaper i planperioden:

Tusen kr				
PROGNOSE - OVERFØRINGER FRA ANDRE SELSKAP	2018	2019	2020	2021
SF Kino Stavanger/Sandnes AS, utbytte	1 785	1 785	1 785	1 785
Renovasjonen IKS, utbytte	1 000	1 000	1 000	1 000
Totalsum overføringer fra andre selskap	2 785	2 785	2 785	2 785

Den økonomiske situasjonen fram til og med 2016

Sandnes sine disponible inntekter ble i 2016 enda lavere enn tidligere år, sammenlignet med landsgjennomsnittet. Omstillingsprosjektet for 2016-2019 har medført at ressursbruken i de store tjenesteområdene er redusert og driften er mer effektiv enn i 2015. Høyt investeringsnivå har medført høy vekst i lånegjelden.

ASSS-nettverket består av de 10 største kommunene i landet – Bergen, Bærum, Drammen, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Trondheim og Tromsø. KS er sekretariat for og samarbeidspartner i nettverket.

Hovedfokus i arbeidet er utvikling og analyse av økonomi og styringsdata på aggregert nivå. Aktiviteten og rapportene fra arbeidet skal presentere situasjonen i de samarbeidende kommunenes tjenesteproduksjon og gi grunnlag for sammenlikning og styring med sikte på effektiv tjenesteproduksjon med god kvalitet, og for egen kompetanseutvikling.

[Rapportene](#) viser at Sandnes har lave inntekter. Sandnes mangler nå så mye som kr 324 millioner kroner for å ha inntekter som en landsgjennomsnittlig kommune. Årsaken til at vi har lave inntekter er at det ikke er eiendomsskatt i Sandnes og at skatt på inntekt og formue har blitt vesentlig lavere enn i toppåret 2014.

Sandnes har også relativt lav ressursbruk i de store tjenesteområdene og det er kun Drammen som bruker mindre enn Sandnes av de 10 største kommunene. Når vi ser på de store tjenesteområdene er det kun innenfor Pleie og omsorg at vi bruker mer penger enn landsgjennomsnittet.

ASSS-rapportene viser også mål på effektivitet. Dersom en kommune har relativt sett høyere produksjon enn brutto driftsutgifter, er kommunen mer effektiv enn ASSS-gjennomsnittet og motsatt. Med mindre alle ASSS-kommunene er akkurat like effektive, vil om lag halvparten av ASSS-kommunene være mer effektive enn ASSS-snittet, og om lag halvparten mindre effektive. I rapporten framkommer det at Sandnes hadde effektiv drift i 2016.

Effektiviteten i en kommune har økt dersom produksjonen har økt mer enn brutto driftsutgifter. Rapporten viser at Sandnes har forbedret sin effektivitet med 1,5 prosent fra 2015.

Netto driftsresultat for Sandnes ble 4,9 prosent i 2016. Til sammenligning var netto driftsresultat for ASSS-kommunene 5,3 prosent.

Sandnes hadde i overkant av 500 millioner på disposisjonsfond ved årsskiftet.

I ASSS-kommunene utenom Oslo utgjorde investeringene i gjennomsnitt 13,8 prosent av driftsinntektene. I resten av landet var investeringsutgiftene på 15,2 prosent. Blant ASSS-kommunene var investeringsutgiftene klart høyest i Sandnes med 28,4 prosent av driftsinntektene. Det ble investert spesielt mye i Helse og omsorgsbygg og i boliger.

Som følge av det høye investeringsnivået hadde Sandnes også spesiell høy vekst i lånegjelden.

Netto driftsresultat

Sviktende inntekter, høye investeringer og økende rente- og avdragsutgifter gjør at målet om 3 prosent netto driftsresultat er krevende å nå.

Netto driftsresultat

Kommunens netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene måler hvor mye som er igjen til å dekke framtidige utgifter eller investeringer. Sandnes kommune har store uløste investeringsbehov og bør ha en høy egenfinansiering av investeringene.

Langsiktig mål for netto driftsresultat

Sandnes kommune skal ha en forsvarlig økonomiforvaltning som legger til rette for framtiden. Det operative, langsiktige målet har vært å ha et netto driftsresultat på 3 prosent. Fordi momskompensasjon av investeringer fra og med 2014 ikke lenger føres i driftsregnskapet, har teknisk beregningsutvalg endret denne anbefalingen til 1,75 prosent. For Sandnes kommune, som er en kommune med befolkningsvekst og tilhørende høyt investeringsbehov, burde netto driftsresultat holdes høyere enn dette. I kapittel om økonomiske måltall for bærekraftig utvikling er derfor mål på netto driftsresultat satt til 3 prosent.

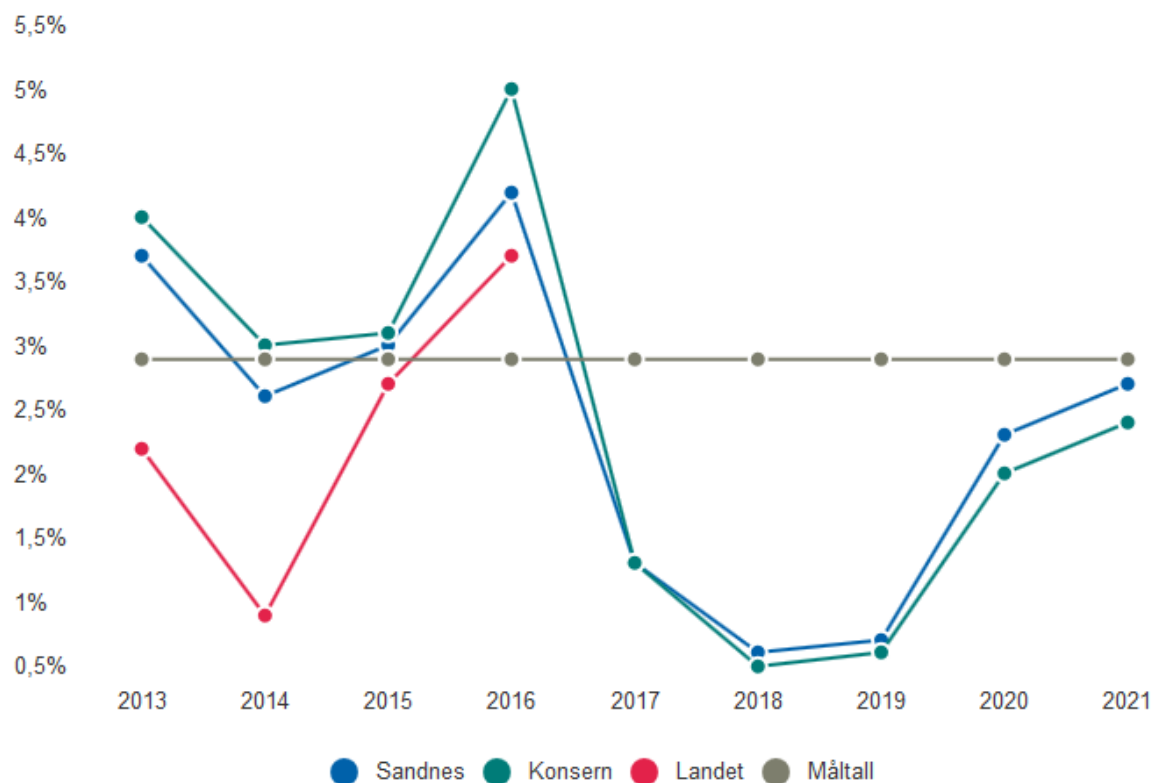
Netto driftsresultat i rådmannens forslag

I dagens situasjon, med lave skatteinntekter, høye investeringer og økende rente- og avdragsutgifter, er målet om 3 prosent netto driftsresultat krevende å nå. Rådmannen legger fram et forslag til budsjett med forventet netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene på:

- 0,7 prosent i 2018
- 0,8 prosent i 2019
- 2,4 prosent i 2020
- 2,8 prosent i 2021

Inkludert foretakene er netto driftsresultat noe lavere. [Konserntallene er satt opp i vedlegget.](#)

NETTO DRIFTSRESULTAT, 2013-2021

Det er lagt inn inntekter fra eiendomsskatt på verk, bruk og næringseiendom i budsjettet fra og med 2020 på kr 105 millioner i rådmannens forslag til økonomiplan 2018-2021. I tabellen under er det satt opp en oversikt over hva netto driftsresultat ville vært uten dette forslaget.

	2018	2019	2020	2021
Netto driftsresultat, kr	34 765	41 997	125 749	149 549
Netto driftsresultat, prosent	0,7 %	0,8 %	2,4 %	2,8 %
Netto driftsresultat uten eiendomsskatt, kr	39 765	46 997	20 749	44 549
Netto driftsresultat uten eiendomsskatt, prosent	0,8 %	0,9 %	0,4 %	0,9 %

Bruk av fond

Etter andre tertial 2017 hadde Sandnes kr 554 millioner på disposisjonsfond. Det foreslås å bruke kr 53,3 millioner av disposisjonsfondet for saldering av tiltak i 2018, og kr 6 millioner i 2019 (oversikt over disposisjonsfond (xlsx)).

Rådmannen foreslår i tillegg at tilgjengelige disposisjonsfond på til sammen kr 40 millioner (((henter kr 36 millioner fra 25701156 disposisjonsfond og kr 4 millioner fra 25701250 pensjonsfond))) benyttes til digitalisering. Nevnte fond foreslås således endret til et digitaliseringsfond. Hensikten med fondet er å sette fart på arbeidet med digitalisering i Sandnes kommune. Rådmannen vil stille krav om plan for gevinstrealisering knyttet til bruk av fondet. Det vil være hensiktsmessig at noe av fondet forvaltes administrativt for å kunne lage forprosjekter og gevinstrealiseringsplaner, før eventuell gjennomføring av større prosjekt. Det er også viktig med god politisk styring og forankring. Vurdering og beslutning om gjennomføring av større prosjekt vil bli politisk forankret før iverksetting. Rådmannen vil komme nærmere tilbake med forslag til styringsmodell for bruk av fondet.

Utvikling i lånegjeld

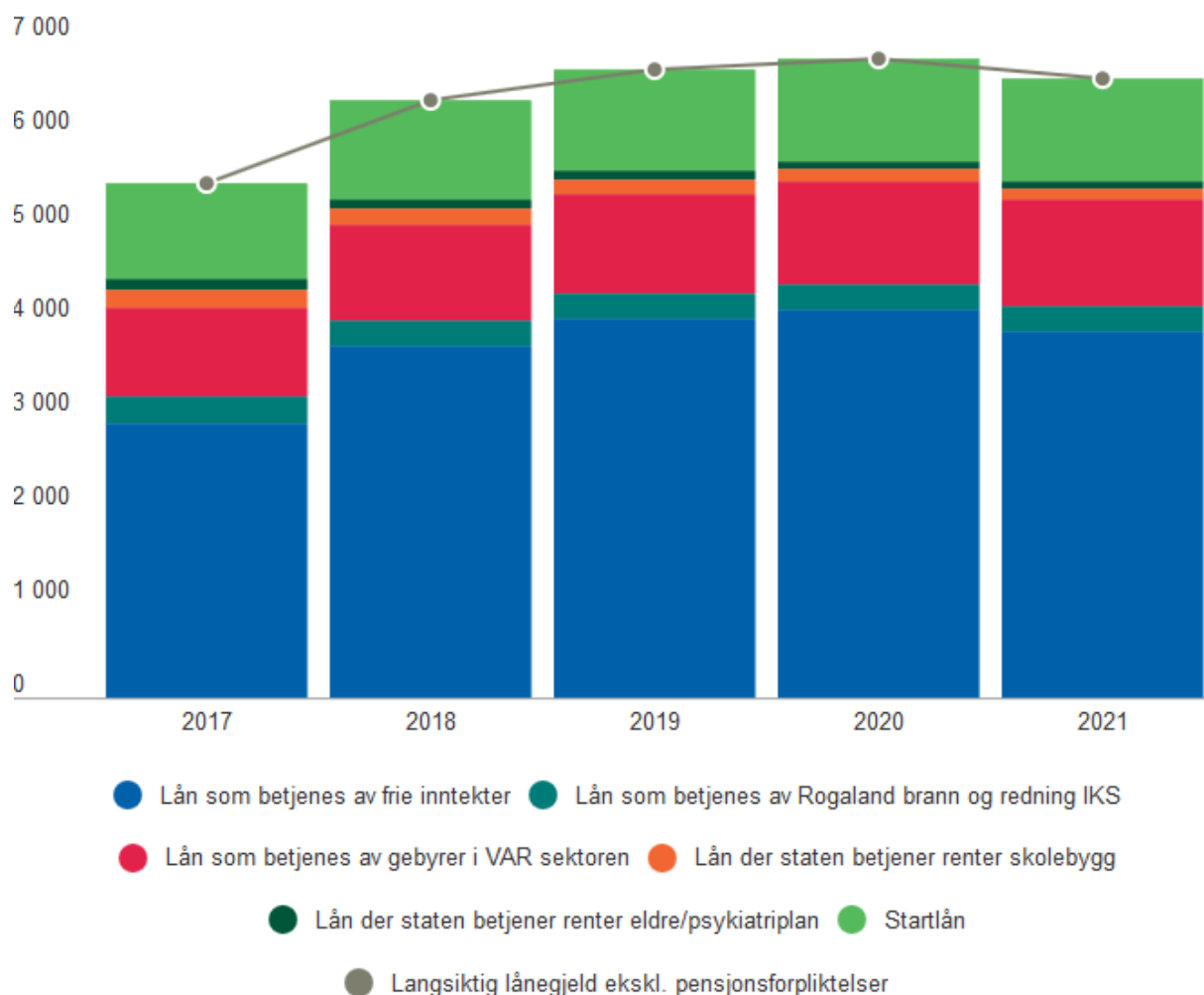
I økonomiplanperioden vil Sandnes kommunes lånegjeld som betjenes ved hjelp av frie inntekter, øke fra kr 2,9 milliarder i 2017 til kr 3,9 milliarder i 2021.

Kommunens lånegjeld

Kommunens økte lånegjeld følger av befolkningsveksten og at kommunen i noen tilfeller har kommet sent i gang med å øke kapasiteten. Vedlikeholdsetterslepet bidrar også til behov for nye investeringer.

I vedtatt budsjett for 2017 lå det opprinnelig inne et høyt investeringsnivå, og låneopptaket var opprinnelig på om lag kr 1,1 milliarder. Prosjektene ble imidlertid ikke gjennomført i like høyt tempo som planlagt, og investeringsbudsjettet er derfor nedjustert både i første og andre perioderapport 2017. Låneopptaket for 2017 er også nedjustert i takt med dette. I skrivende stund er låneopptaket for 2017 på rundt kr 470 millioner. Dette betyr at de lånene som skulle vært tatt opp i 2017 for å finansiere det som skulle vært utgiftsført i 2017, blir forskjøvet til 2018. Ordinært låneopptak for 2018, inklusiv forskjøvet låneopptak fra 2017, er på om lag kr 1,1 milliarder.

FORVENTET UTVIKLING I LANGSIKTIG LÅNEGJELD

Lånene som kommunen må betjene ved hjelp av frie inntekter, øker fra kr 2,9 milliarder i 2017 til kr 3,9 milliarder i 2021. Årsakene til økt lånegjeld er et høyt investeringsnivå og lav egenfinansiering av investeringer. Kostnadene til ny brannstasjon lånefinansieres i Sandnes kommune. Store deler av dette lånet betjenes av leietakerne(((Rogaland brann og redning IKS, Stavanger universitetssykehus og deltakerkommunene i legevakt og øyeblikkelig hjelp-tilbud))) i bygget i form av husleie.

Tabellen under viser utvikling i lånegjelden. Lånegjelden er splittet i:

- startlån
- lån som staten betjener i forbindelse med eldre- og psykiatriplanen
- lån med rentekompensasjon til skolebygg og svømmehaller
- lån som betjenes av gebyrinntekter i VAR-sektoren
- lån som betjenes av Rogaland brann og redning IKS
- lån som betjenes av frie inntekter

Raden øverst i tabellen under viser det låneopptaket kommunen må finansiere selv ved hjelp av frie inntekter, og det er utviklingen i denne lånegjelden som er kritisk med hensyn til kommunens framtidige handlingsrom.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lån som betjenes av frie inntekter	2 982	2 918	3 745	4 036	4 135	3 911
Lån som betjenes av Rogaland brann og redning IKS		293	283	273	263	253
Lån som betjenes av gebyrer i VAR sektoren	877	945	1 008	1 052	1 093	1 139
Lån der staten betjener renter skolebygg	217	197	177	156	136	116
Lån der staten betjener renter eldre/psykiatriplan	109	103	96	90	83	77
Startlån	977	1 022	1 057	1 082	1 097	1 102
Langsiktig lånegjeld ekskl. pensjonsforpliktelser	5 163	5 478	6 366	6 689	6 807	6 597

Makroøkonomiske forhold og risiko

Det er alltid en viss risiko for at forutsetningene som er lagt til grunn i økonomiplanen ikke inntreffer. Ved sviktende forutsetninger og manglende evne til å ta nødvendige grep over tid, kan kommunen havne i ubalanse ved at inntektene ikke er høye nok i forhold til de utgiftene som påløper.

Risikomomentene består av makroøkonomiske forhold, endring i statlige føringer og rammevilkår. Det er også risiko knyttet til interne forhold ved økonomien i Sandnes.

Makroøkonomiske forhold

Det kan se ut til at det går mot bedre tider i norsk økonomi. Etter flere år med svak utvikling har veksten tatt seg opp. Lave renter, bedret konkurranseevne og ekspansiv finanspolitikk har bidratt til oppgangen. Sysselsettingen har økt, og arbeidsledigheten har avtatt.

I henhold til Sparebank 1 SR-bank konjunkturbarometer fra september 2017 har bedriftene i sør- og vestlandsregionen enda mer optimistiske framtidsutsikter for det neste året enn ved målingen i september 2016. Hele 60 prosent av bedriftene venter oppgang det kommende året, en økning fra 54 prosent i september 2016. En interessant forskjell fra undersøkelsen fra september 2016 er at bedriftene i Rogaland nå er like optimistiske som fylkene Hordaland og Agder.

Investeringene i oljenæringen har falt markant de siste årene. Dette skyldes i hovedsak at lønnsomheten i næringen ble svak som følge av fallet i olje- og gassprisene i 2014 og 2015, og den høye kostnadsveksten i årene før. Norges bank sitt anslag for petroleumsinvesteringene er at de når bunnen i 2017 og vil stige moderat i årene 2018-2020. I forslag til statsbudsjett anslås det at oljeinvesteringene øker med 2,2 prosent neste år og hele 7,7 prosent i 2019.

Et annet moment som kan ha utslagsgivende effekt for kommunens økonomi på sikt er utvikling i rentenivået. Veksten begynner å ta seg noe opp i noen land og USA begynte å heve styringsrenten i desember 2016. Det kan se ut som rentebunnen er nådd også i Norge. Norges Banks prognoser for styringsrenten er at den skal økes gradvis fra dagens nivå på 0,5 prosent til 0,7 prosent i 2019 og 1,2 prosent i 2020.

Budsjettrisiko

Risikoen for at kommunen kan gå med underskudd og havne i langsiktig økonomisk ubalanse anses fremdeles å være tilstede. Kommunens gjeld har økt kraftig de siste årene samtidig som inntektene er redusert.

Det antas nå at bunnen er nådd og at inntektene vil øke framover. Men dersom inntektene fortsetter å svikte er en kombinasjon av lavere inntekter og høyere lånegjeld kritisk.

Arbeidsmarkedssituasjonen er noe bedret også i vår region. Flere er i arbeid, men gjerne innenfor andre bransjer enn tidligere. En del som har kommet i arbeid igjen etter lavkonjunktoren i oljebransjen har dermed et lavere lønnsnivå enn tidligere. Dette kan dermed medføre vedvarende lavere skatteinnngang enn før nedgangen i oljesektoren. I statsbudsjettet er det imidlertid nå gjort anslag om at investeringene i oljesektoren vil øke, spesielt fra 2019. Dette antas å gi positivt bidrag til skatteinngangen i Sandnes.

Virksomhetenes evne til å innfri innsparingskravene og styre egen økonomi innenfor de lavere budsjetttrammer vil også i årene som kommer være svært viktig.

Når det gjelder tjenestetilbudet vil det alltid være en risiko for at det brukes for lite midler på forebygging og tidlig innsats. Dette kan gi seg utslag i høye kostnader på lang sikt.

Rentene er fremdeles på et lavt nivå. De korte rentene har falt noe mens de lange har økt noe. Det er imidlertid inngått fastrenteavtaler i 2017 og netto lånegjeld med renterisiko er p.t. tilnærmet lik null. Det er lagt opp til lav renterisiko i budsjettperioden, og det er derfor tatt høyde for at det kan inngås nye fastrenteavtaler i beregningene og budsjetteringen av renteutgifter.

Eiendomsskatt

I Norge er eiendomsskatten en frivillig kommunal skatteform. Det er kommunestyret som avgjør om kommunen skal ha eiendomsskatt. Det er også opp til den enkelte kommune å bestemme utformingen av eiendomsskatten innenfor rammene fastsatt i [eigedomsskattelova](#).

Eiendomsskatt kan i utgangspunktet skrives ut på alle faste eiendommer (1. januar i skatteåret). Til faste eiendommer regnes bygninger og tomt som hører til husløse grunnstykker som hager, løkker, vannfall, laste-, opplags- eller arbeidstomter, brygger og lignende samt verk og bruk og annen næringseiendom. Til verk og bruk regnes fabrikker, sagbruk, møllebruk, skipsverft, industrielle verk, gruver, steinbrudd, fiskevær, saltehus, lenser, utbygde vannfall og vannfallstykke, demningsverk, losse- og lasteplasser og lignende arbeids- og driftsteder. Bygninger og anlegg skal regnes sammen med verket eller bruket når de hører til eller er nødvendig til verksdriften. Til annen næringseiendom regnes for eksempel kontorlokaler, parkeringshus, butikk, varelager, hotell, serveringssteder med videre.

Eiendommer som er fritatt for eiendomsskatt er:

- a) Eiendom som staten eier, så langt
 - Eiendommen blir brukt av Kongen eller kongehuset, Stortinget eller Regjeringen.
 - Eiendommen blir brukt til kulturelle formål, slik som idrettsanlegg, musé, teater, skulpturer mv.
 - Eiendommen har historisk bygg eller anlegg.
 - Eiendommen blir brukt av Forsvaret til forsvarsanlegg eller avgrenset leirområde.

- Eiendommen tilhører statens samferdselsforetak så langt de tjener allmennnyttige formål.
 - Eiendommen er vannfall, fabrikk eller annet foretak som staten eier og som tjener allmennnyttige formål.
- b) Eiendom som hører til jernveier til allmenn bruk, så langt og så lenge eiendommen blir brukt i virksomheten.
 - c) Kirker.
 - d) Eiendommer som kommunen selv eier.
 - e) Legasjons- og konsulateiendommer som en annen stat eier, når den andre staten fritar norsk eiendom for tilsvarende skatt hos seg.
 - f) Eiendom som statens lufthavnselskap eier, i samme omfang som fritaket for statens eiendom etter eiendomslovens bokstav a femte strekpunkt.
 - g) Eiendom som helseforetak eier, i samme omfang som fritaket for statens eiendom etter bokstav a sjette strekpunkt i eiendomsloven.
 - h) Eiendom som blir drevet som gårdsbruk eller skogbruk, herunder gartneri og planteskole tilknyttet slik drift.
 - i) Ikke utbygde deler av Finnmarkseiendommen sin grunn i Finnmark fylke. Dette fritaket gjelder likevel ikke tomteareal, selv om arealet ikke er utbygd enda.

Bystyret kan skrive ut eiendomsskatt enten på:

- a) fast eiendom i hele kommunen, eller
- b) faste eiendommer i klart avgrenset område som helt eller delvis er utbygde på byvis eller der slik utbygging er i gang, eller
- c) bare på verk og bruk i hele kommunen, eller
- d) bare på verk og bruk og annen næringseiendom i hele kommunen, eller
- e) eiendom både under bokstav b og c, eller
- f) eiendom både under bokstav b og d, eller
- g) faste eiendommer i hele kommunen, unntatt verk og bruk og annen næringseiendom.

Regjeringen foreslår i [statsbudsjettet for 2018 at underkategorien verk og bruk fjernes](#). Dette innebærer at anlegg som i dag er å anse som verk og bruk skal følge reglene som gjelder for næringseiendom generelt. Vindkraftverk, vannkraftverk og anlegg omfattet av særskattereglene for petroleum omfattes ikke av forslaget, som innebærer at gjeldende regler for disse anleggene videreføres. Det foreslås også at produksjonsutstyr og -installasjoner ikke skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget.

I 2016 benyttet 365 av Norges 426 kommuner eiendomsskatt, det vil si 86 prosent av kommunene. Av disse hadde 240 kommuner eiendomsskatt i hele kommunen, mot 221 kommuner året før. Kommunene fikk til sammen kr 12,3 milliarder i inntekter fra denne skatten i 2016. Dette utgjør en økning på 9,9 prosent fra 2015.

Det første året det blir skrevet ut eiendomsskatt kan ikke skatten være mer enn 2 promille av taksten på eiendommen. Ved enkelte unntak (eigedomsskattelova § 13) kan skattesatsen ikke økes med mer enn 2 promille for hvert år, opp til maksimal skattesats på 7 promille. Den årlige skattesatsen vedtas av kommunestyret. I statsbudsjettet for 2018 foreslås det endringer i eiendomsskatteloven fra skatteåret 2019. Det foreslås at maksimal tillatt skattesats ved første gangs utskrivning av eiendomsskatt i kommunen reduseres fra 2 til 1 promille. Samt at maksimal tillatt årlig økning av skattesatsen reduseres fra 2 til 1 promille.

Forsand kommune har eiendomsskatt på verk og bruk med 7 promille. Etter kommunesammenslåingen 1. januar 2020 har den nye kommunen anledning til å vedta å bruke den høyeste satsen som har vært i bruk i en av kommunene før sammenslåingen (jamfør FINs uttalelse av 23.09.1991). Nye Sandnes har mulighet til å innføre eiendomsskatt for hele den nye kommunen på verk, bruk og næringseiendommer med samme skattesats som Forsand kommune har i dag på verk og bruk.

Det er bystyret i nye Sandnes som må vedta om det skal skrives ut eiendomsskatt og hvordan skatten skal innrettes i den nye kommunen. For Sandnes er det beregnet et anslag på kr 105 millioner på eiendomsskatt for verk, bruk og næringseiendommer fra 2020.

Eiendomsskatt på verk, bruk og annen næringseiendom avhenger av taksten på eiendommen. Verk og bruk skal som hovedregel verdsettes til substansverdi. Substansverdi er anleggets tekniske verdi, det vil si gjenanskaffelsesverdi, med fradrag for slit, elde og utidsmessighet. Tele, kommunikasjons-, kabelfjernsyns- og kraftanlegg og lignende takseres særskilt. Det er særregler for beregning av eiendomsskatt for kraftanlegg, jfr eieendomsskattelova § 13.

Verdien på annen næringseiendom skal ta utgangspunkt i at tomtene er fullt utnyttet, med mindre det er sannsynlig at eiendommen har en høyere verdi på grunn av relevant utnyttingspotensial. Veigrunn, fellesområder og andre eiendommer som er en del av en hovedeiendom inngår normalt i taksten på hovedeiendommen. Dersom eiendommen benyttes til flere formål, skal eiendommen takseres forholdsmessig etter areal på de aktuelle brukstypene.

Det er ikke anledning til å benytte bunnfradrag i eiendomsskatt på verk, bruk og næring jfr eieendomsskattelova § 11 annet ledd.

Eiendomsskatt	2015	2016	Prosentvis endring 2015-2016
Omfang og bruk			
Kommuner med eiendomsskatt	355	365	2,8 %
Kommuner med eiendomsskatt kun på verk og bruk	88	78	-11,4 %
Kommuner med eiendomsskatt på verk, bruk og områder utbygd på byvis	11	7	-36,4 %
Kommuner med eiendomsskatt kun på næringseiendommer	17	16	-5,9 %
Kommuner med eiendomsskatt både på næringseiendommer og områder utbygd på byvis	6	7	16,7 %
Kommuner med eiendomsskatt kun i områder utbygd på byvis	0	0	0,0 %
Kommuner med eiendomsskatt i hele kommunen	221	240	8,6 %
Kommuner med eiendomsskatt i hele kommunen, unntatt på næringseiendom	12	17	41,7 %
Gjennomsnittlig generell skattesats (promille)	5,7	5,8	1,8 %
Kommuner med differensiert skattesats	101	122	20,8 %
Kommuner med bunnfradrag	99	101	2,0 %
Kommuner med fritak for nye boliger	87	97	11,5 %
Kommuner med fritak for historiske bygninger	212	239	12,7 %
Kommuner som benytter formuesgrunnlag ved verdsetting av boliger	49	59	20,4 %
Gjennomsnittlig eiendomsskatt på en enebolig på 120 kvadratmeter (kr)	3 488	3 785	8,5 %
Inntekt			
Eiendomsskatt, totalt (1000 kr)	11 176 506	12 285 381	9,9 %
Eiendomsskatt fra annen eiendom (1000 kr) ¹	5 739 380	5 975 160	4,1 %
Eiendomsskatt fra boliger og fritidseiendommer (1000kr)	5 437 126	6 310 221	16,1 %
Andelen av eiendomsskatt fra annen eiendom (prosent)	51,4	48,6	-5,4 %
Andelen av eiendomsskatt fra boliger og fritidseiendommer (prosent)	48,6	51,4	5,8 %
Eiendomsskatt i prosent av brutto driftsinntekter, konsern	2,8	2,9	3,6 %

¹ Eiendomsskatt fra annen eiendom gjelder verk, bruk og andre næringseiendommer.

Forsand kommune har eiendomsskatt kun på verk og bruk med 7 promille. Av ASSS-kommunene har Oslo, Fredrikstad, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø eiendomsskatt, mens Drammen, Bærum og Sandnes ikke har denne skatten. Total eiendomsskatt i disse kommunene varierer fra kr 210,8 millioner i Tromsø til kr 768,3 millioner i Bergen (tall fra 2016). Kommunenes størrelse har betydning, men størrelsen på eiendomsskatten per eiendom er også svært forskjellig i kommunene.

	Eiendomsskatt 2016		Skattesats 2016		
	Boliger og fritids-eiendommer	Annen eiendom ¹	Totalt	Boliger og fritids-eiendommer	Annen eiendom ¹
Forsand	-	43 675	43 675	0 ‰	7 ‰
Fredrikstad	174 721	67 386	242 107	3,9 ‰	7 ‰
Oslo	241 987	12 026	254 013	2 ‰	2 ‰
Kristiansand	207 156	69 049	276 205	6,2 ‰	6,2 ‰
Stavanger	154 492	158 254	312 746	3 ‰	4 ‰
Bergen	541 972	226 286	768 258	2,6 ‰	5 ‰
Trondheim	434 175	165 514	599 689	5,65 ‰	5,65 ‰
Tromsø	156 809	53 998	210 807	5 ‰	7 ‰

¹ Eiendomsskatt fra annen eiendom gjelder verk, bruk og andre næringseiendommer.

Driftsbudsjettet

DRIFTSTILTAK – ØKONOMIPLAN 2018-2021

NR	TILTAKSTEKST	2018	2019	2020	2021
	<i>Sentrale inntekter og utgifter</i>				
I1	Formue- og inntektsskatt	-2 335 000	-2 390 000	-2 447 000	-2 508 000
I2	Statlige rammeoverføringer inkludert inntektsutjevning	-1 672 000	-1 657 000	-1 652 000	-1 655 000
I3	Eiendomsskatt på verk, bruk og næringseiendommer			-105 000	-105 000
I4	Taksering av verk, bruk og næringseiendommer	5 000	5 000		
I5	Taksering av verk, bruk og næringseiendommer -	-5 000	-5 000		

	finansieres ved bruk av fond				
I6	Rentekompensasjon sykehjem og omsorgsboliger, Reform 97 og skolebygg	-11 311	-11 356	-11 669	-11 689
I7	Integreringstilskudd flyktninger	-120 100	-113 400	-106 100	-103 100
I8	Renteutgifter ordinære lån	91 256	105 030	122 082	133 326
I9	Redusert rentemarginpåslag	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
I10	Avdrag ordinære lån	225 266	251 805	266 839	273 769
I11	Renteinntekter av bankinnskudd	-14 443	-16 681	-20 732	-24 250
I12	Avkastning aksjefond	-2 200	-5 000	-5 000	-5 000
I13	Renteinntekter startlån	-18 189	-21 031	-25 640	-29 615
I14	Renteutgifter startlån	18 189	21 031	25 640	29 615
I15	Renter ansvarlig lån Lyse energi AS	-11 671	-11 919	-12 707	-13 173
I16	Aksjeutbytte Lyse AS	-97 655	-107 421	-112 303	-117 186
I17	Aksjeutbytte SF kino Stavanger/Sandnes AS	-1 785	-1 785	-1 785	-1 785
I18	Aksjeutbytte Renovasjonen IKS	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
I19	Ekstraordinært uttak av opptjent egenkapital fra Sandnes tomteselskap KF		-17 700	-2 300	
I20	Overføring fra Sandnes tomteselskap KF	-15 000	-25 000	-5 000	

I21	Renter ansvarlig lån Sandnes tomteselskap KF	-4 035	-4 076	-4 261	-4 368
I22	Overføring fra Sandnes parkering KF	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
I23	Overføring til investeringsregnskapet	91 067	51 496	125 002	147 678
I24	Avskrivinger	69 000	71 000	74 000	77 000
I25	Motpost avskrivinger	-69 000	-71 000	-74 000	-77 000
I26	Kalkulatoriske renter og avskrivinger vann	-14 871	-17 072	-18 326	-19 434
I27	Kalkulatoriske renter og avskrivinger avløp	-30 471	-32 841	-34 472	-36 269
I28	Kalkulatoriske renter og avskrivinger renovasjon	-519	-351	-29	-379
I29	Renter ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF	-122 353	-145 402	-156 657	-166 026
I30	Avdrag ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF	-135 328	-159 822	-172 275	-181 195
I31	Bruk av fond	-40 000			
	SUM SENTRALE INNTEKTER OG FINANSPOSTER	-4 233 253	-4 320 595	-4 365 793	-4 409 181
	BASISBUDSJETT TJENESTEOMRÅDENE	4 076 486	4 076 486	4 076 486	4 076 486
	DISPONIBELT TIL TILTAK	-156 767	-244 109	-289 307	-332 695
	<i>Oppvekst skoler</i>				

	<i>Ordinær grunnskoleopplæring inkl fellesutgifter</i>				
S1	Elevtallsvekst i tråd med prognoser	1 166	10 996	18 674	26 644
S2	Ressurser til spesialundervisning	216	2 072	3 522	5 028
S3	Ressurser til spesialundervisning i SFO	27	261	444	633
S4	Skeiene ungdomsskole, læremiddelpakke	750	762		-
S5	Figgjo skole, læremiddelpakke	560	1 344	784	-
S6	Buggeland skole, læremiddelpakke	420	-		-
S7	Tidlig innsats	4 000	4 000	4 000	4 000
S8	Nye innsparinger		-2 410	-7 410	-7 410
S9	Gevinster ved digitalisering		-2 600	-2 600	-2 600
S10	Skeiene ungdomsskole utvidelse- brakkebygg ved rehabilitering	750	750		
S11	Ganddal skole - særskilt styrking	820	820	820	820
S12	Sviland skule, læremiddelpakke		116	100	
S13	Bogafjell ungdomsskole, læremiddelpakke			3 000	1 500
S14	Tidlig innsats, overgang fra barnehagen til skole og SFO	254	254	254	254
S15	Internhusleie, renholds- og energikostnader, skoler	2 042	21 779	30 219	30 219

S16	Internhusleie, renholds- og energikostnader, skoler	-	-	12 353	27 215
	SFO				
S17	SFO, økning i driftsutgifter	1 119	1 149	1 180	1 212
S18	SFO, økning i gebyrinntekter	-1 119	-1 149	-1 180	-1 212
	TOTALSUM OPPVEKST SKOLER	11 005	38 144	64 160	86 303
	Oppvekst barn og unge				
	Barnehagetjenester				
B1	Etablering av nye kommunale barnehageplasser 2018	2 700	6 400	6 400	6 400
B2	Redusert antall barnehageplasser 2019		-700	-1 600	-1 600
B3	Redusert antall barnehageplasser 2020			-1 800	-4 200
B4	Redusert antall barnehageplasser 2021				-800
B5	Nye barnehageplasser januar 2018	2 170			
B6	Ny bemanningsnorm og pedagognorm	10 000	24 000	34 000	48 000
B7	Økt foreldrebetaling i barnehager	-4 500	-4 550	-4 510	-4 470
B8	Nye innsparinger		-4 000	-8 590	-8 590
B9	Gevinster ved digitalisering		-600	-600	-600

B10	Markedsføring kommunens barnehager		-200	-200	-200
B11	Redusert antall i barnehager utenfor kommunen	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
B12	Tilskudd til private barnehager	7 650	7 650	5 970	3 610
B13	Digital kommunikasjonskanal mellom barnehage og foresatte	500	500	500	500
B14	Internhusleie, renholds- og energikostnader, barnehager	3 559	3 559	3 559	3 559
B15	Tidlig innsats	1 300	1 300	1 300	1 300
B16	Gratis kjernetid	100	100	100	100
	<i>Helsestasjonstjenester, PPT, barne- og familieenheten</i>				
B17	Reduserte husleieutgifter barne- og familieenheten	-444	-444	-444	-444
B18	Forebyggende tiltak for barn, unge og familier	2 540	2 540	2 540	2 540
B19	Internhusleie, renholds- og energikostnader, helsestasjoner	1 088	2 174	2 174	2 174
	TOTALSUM OPPVEKST BARN OG UNGE	25 663	35 729	36 799	45 279
	<i>Levekår</i>				
	<i>Levekår felles og samordningstjenester</i>				

L1	Kommunale boliger, justering husleie	-384	-1 156	-1 928	-2 700
L2	Nye innsparinger		-5 070	-10 150	-10 150
L3	Gevinster ved digitalisering		-2 000	-4 000	-4 000
L4	Avlasterdommen	10 000	10 000	10 000	10 000
L5	Redusert ramme øyeblikkelig hjelp	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
L6	Økte enhetspriser til Sandnes matservice	300	300	300	300
L7	Økt innslagspunkt for ressurskrevende tjenester	4 750	4 750	4 750	4 750
	<i>Omsorgstjenester</i>				
L8	Drift nye heldøgns plasser i Rundeskogen	-	9 000	19 000	19 000
L9	Hjemmetjenesten, økning i henhold til befolkningsvekst	2 500	5 000	7 500	10 000
L10	10,69 årsverk ALS-team, netto kostnad	2 600	2 600	2 600	2 600
L11	Internhusleie, renholds- og energikostnader, omsorgstjenester	107	692	1 879	2 482
	<i>Enhet for funksjonshemmede</i>				
L12	Barnebolig avlastningsenheten (Under 16 år)	1 900	1 900	1 900	1 900
L13	Enetiltak EFF, netto kostnad	2 600	2 600	2 600	2 600
L14	Internhusleie, renholds- og energikostnader, EFF	3 474	5 959	5 959	7 752

L15	Internhusleie, renholds- og energikostnader, EFF	-	-	-	2 176
	Helse- og rehabiliteringstjenster				
L16	Bofellesskap psykisk helse Håholen, 7 plasser	-	10 000	10 000	10 000
L17	Videreføring opptrappingsplan rusfeltet		3 900	3 900	3 900
L18	3 årsverk Rask psykisk helsehjelp	2 100	2 100	2 100	2 100
L19	Legevaktbil, leasing og driftsutgifter	200	200	200	200
L20	Kommuneoverlege smittevern/samfunnsmedi sin, 1 årsverk	1 250	1 250	1 250	1 250
L21	Kommuneoverlege smittevern/samfunnsmedi sin, 1 årsverk, finansieres ved bruk av disposisjonsfond	-1 250			
L22	Tilskudd til fastleger i henhold til befolkningsvekst	410	860	1 350	1 860
L23	Internhusleie, renholds- og energikostnader, helse- og rehabiliteringstjenester	2 434	4 093	4 467	4 467
L24	Internhusleie, renholds- og energikostnader, helse- og rehabiliteringstjenester	280	280	280	280
	Sosiale tjenester				
L25	Husleie nye boenheter	-1 400	-4 000	-6 800	-9 600
L26	Økonomisk sosialhjelp, styrking av boutgifter og livsopphold	12 100	12 100	12 100	12 100

L27	Økonomisk sosialhjelp, finansieres av integreringstilskudd	-12 100	-12 100	-12 100	-12 100
L28	Miljøvaktmester, 2 årsverk	1 150	1 150	1 150	1 150
L29	Redusert ramme flyktningenheten	-18 000	-18 000	-18 000	-18 000
L30	Flyktningenheten, redusert integreringstilskudd	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
L31	Internhusleie, renholds- og energikostnader, sosiale tjenester	3 654	7 466	11 523	13 806
L32	Internhusleie, renholds- og energikostnader, sosiale tjenester	-	-	-	1 789
L33	Varig tilrettelagt arbeid	450	450	450	450
	TOTALSUM LEVEKÅR	13 425	38 624	46 580	54 662
	<i>Kultur og byutvikling</i>				
	<i>Kultur og byutvikling felles</i>				
K1	PhD prosjekt(stilling)	585	700	375	-
K2	Økt tilskudd til Opera Rogaland IKS	100	100	100	100
K3	Kulturhuset, musikaler i 2020			700	
K4	RAS - kompetanseutvikling og regionalt samarbeid	110	110	110	110
K5	Nye innsparinger		-810	-1 610	-1 610

K6	Gevinster ved digitalisering				
K7	Jærmuseet	500	500	500	500
K8	Jærmuseet	120	120	120	120
K9	Gratis sommerkino	40	40	40	40
	Byutvikling				
K10	Samfunnsplan, interkommunal kommunedelplan for Forus/Lura	-150	-510	-510	-510
K11	Kontinuerlige reisevaneundersøkelser	122	122	122	122
K12	Driftskostnader etter oppgradering av kommunens kartsystemer	240	240	240	240
K13	Boligsosiale tilskudd og boligsosialt arbeid inn i rammetilskuddet	601	601	601	601
	Kultur, bibliotek og kulturskole				
K14	Meråpent bibliotek - Oppdatering programvare og sikring utstyr	360			
K15	Meråpent bibliotek - Oppdatering programvare og sikring utstyr, finansieres av disposisjonsfond	-360			
K16	Sandnes kulturskole som lokalt ressurscenter	500			
K17	Sandnes kulturskole som lokalt ressurscenter - finansieres ved bruk av fond	-500			

K18	50 prosent stilling kultur, Bogafjell	350	350	350	350
K19	50 prosent stilling kultur, Bogafjell - finansieres ved bruk av fond	-350	-350		
K20	Medielab	500	500	500	500
K21	Medielab, økt inntektskrav	-100	-100	-100	-100
K22	Medielab, fond	-400			
K23	Forvaltning og vedlikehold av utsmykking	300	300	300	300
K24	Økt husleietilskudd ved bruk av Sandnes kulturhus	30	30	30	30
K25	Internhusleie, renholds- og energikostnader, kultur	-	-	87	87
K26	Internhusleie, renholds- og energikostnader, kultur	396	467	467	467
	<i>Sandnes kirkelige fellesråd</i>				
K27	Søyler Gand kirke	300	300	300	300
K28	Handicap toaletter, Høyland kirke	20	20	20	20
K29	Nytt kjøkken, Lura kirke	20	20	20	20
	<i>Selvkost</i>				
K30	Reguleringsplaner, endring i driftskostnader	156	339	526	719
K31	Reguleringsplaner, endring i gebyrinntekter	-744	-852	-1 029	-2 286

K32	Reguleringsplaner, bruk av selvkostfond	588	513	503	1 567
K33	Byggesak, endring i driftskostnader	445	1 061	1 694	2 344
K34	Byggesak, endring i gebyrinntekter	-2 335	-1 401	-2 021	-2 672
K35	Byggesak, bruk av selvkostfond	1 890	340	327	328
K36	Oppmåling, endring i driftskostnader	1 270	1 524	1 784	2 052
K37	Oppmåling, endring i gebyrinntekter	-2 045	-2 355	-2 622	-2 893
K38	Oppmåling, bruk av selvkostfond	775	831	838	841
	TOTALSUM KULTUR OG BYUTVIKLING	3 334	2 750	2 762	1 687
	<i>Teknisk</i>				
T1	Sandnes matservice, organisering for styrket kundeorientering	300	300	300	300
T2	Sandnes matservice, organisering for styrket kundeorientering - finansieres av økte inntekter	-300	-300	-300	-300
T3	Friluftsansjasjoner, prisjustering av interkommunale avtaler	275	275	275	275
T4	Folkepulsen - tilskuddordning			-275	-275
T5	Nye innsparinger		-440	-910	-910

T6	Gevinster ved digitalisering		-50	-80	-80
T7	Innsparing LED gatelys	-250	-500	-750	-750
T8	Økt vedlikeholdsstandard på gravplasser	200	200	200	200
T9	Overtakelse med drift og vedlikehold av nye sentrumsparker og byrom	-	600	800	1 300
T10	Overtagelse med drift og vedlikehold av nye grøntanlegg/nærmiljøanlegg og lekeplasser	1 000	1 000	1 000	1 000
T11	Iglemyr svømmeanlegg		720	8 400	8 400
T12	Inntekter Iglemyr svømmeanlegg			-1 600	-1 600
T13	Tilskudd Sandnes håndballklubb	280	280		
T14	Internhusleie, renholds- og energikostnader, teknisk	636	8 438	15 084	17 828
	VAR				
T15	Vann, endring av gebyrinntekter	-6 465	-10 723	-14 048	-17 278
T16	Vann, enøk-tiltak	-80	-155	-195	-195
T17	Vann, endring av utgifter til kjøp av vann fra IVAR	1 044	1 613	2 197	2 795
T18	Vann, endring i driftskostnader	-235	1 139	2 550	3 999
T19	Vann, økt budsjett til utgifter for støttetjenester	65	131	199	268

T20	Vann, endring i kalkulatoriske renter og avskrivninger	1 101	3 302	4 556	5 664
T21	Vann, bruk av selvkostfond	4 570	4 693	4 741	4 747
T22	Avløp, endring av gebyrinntekter	-19 524	-25 891	-30 425	-35 192
T23	Avløp, ønk tiltak	-120	-195	-230	-230
T24	Avløp, endring i tilskudd	-119	43	211	382
T25	Avløp, endring av utgifter til kjøp av avløpsbehandling fra IVAR	1 310	2 287	3 289	4 315
T26	Avløp, endring i driftskostnader	2 299	3 900	5 546	7 238
T27	Avløp, økt budsjett til utgifter for støttetjenester	74	149	226	305
T28	Avløp, endring i kalkulatoriske renter og avskrivninger	1 371	3 741	5 372	7 169
T29	Avløp, bruk av selvkostfond	14 709	15 966	16 011	16 013
T30	Renovasjon, endring av gebyrinntekter	988	-764	-6 756	-9 394
T31	Renovasjon, endring i øvrige salgsinntekter	-43	-60	-78	-97
T32	Renovasjon, endring i driftskostnader	-1 695	-1 372	-1 040	-699
T33	Renovasjon, endring i kostnader for sluttbehandling og innsamling	1 194	2 941	4 735	6 578
T34	Renovasjon, økt budsjett til utgifter for støttetjenester	75	152	231	313

T35	Renovasjon, endring i kalkulatoriske avskrivinger	-380	-548	-870	-520
T36	Renovasjon, bruk av selvkostfond	-139	-349	3 778	3 819
T37	Slam, endring i gebyrinntekter	887	1 233	802	1 142
T38	Slam, endring i driftskostnader	-352	-702	-262	-610
T39	Slam, bruk av selvkostfond	-535	-531	-540	-532
T40	Feiing, endring i gebyrinntekter	1 901	1 769	1 631	1 490
T41	Feiing, endring i driftskostnader	-89	45	182	324
T42	Feiing, bruk av selvkostfond	-1 812	-1 814	-1 813	-1 814
	TOTALSUM TEKNISK	2 141	10 523	22 144	25 388
	Organisasjon				
01	Økt tilskudd til Interkommunalt arkiv i Rogaland IKS	168	168	168	168
02	Gevinster ved digitalisering		-490	-980	-980
03	Prosjektstilling digitaliseringssjef		950	950	
04	Implementering av ny personvernlov	500			
05	Implementering av ny personvernlov - finansieres ved bruk av fond	-500			

06	Arkiv-digitalisering av personalarkivet	800			
07	Arkiv-digitalisering av personalarkivet - finansieres ved bruk av disposisjonsfond	-800			
08	Arkiv-skanning av papirarkiver i forbindelse med flytting til nytt rådhus	300			
09	Arkiv-skanning av papirarkiver i forbindelse med flytting til nytt rådhus - finansieres ved bruk av disposisjonsfond	-300			
010	Dokumentsenteret-logistikk koordinator flytting til nytt rådhus	800			
011	Dokumentsenteret-logistikk koordinator flytting til nytt rådhus - finansieres ved bruk av disposisjonsfond	-800			
012	1 årsverk IT rådgiver	350	350	350	350
013	Styring av mobile enheter i kommunens nettverk	150	150	150	150
014	Psykososialt kriseteam	910	910	910	910
015	Økt båndbredde	600	600	600	600
016	Ny finansieringsmodell for helsenett	-334	-334	-334	-334
	TOTALSUM ORGANISASJON	1 844	2 304	1 814	864
	<i>Økonomi</i>				

Ø1	Gevinster ved digitalisering		-230	-460	-460
Ø2	Anskaffelser, et årsverk til innovasjonsarbeid	700	700	700	700
Ø3	Anskaffelser, et årsverk til innovasjonsarbeid - finansieres ved bruk av disposisjonsfond	-700	-700		
	TOTALSUM ØKONOMI	-	-230	240	240
	Sentrale staber, politisk virksomhet og fellesutgifter				
	Rådmannens staber				
F1	Tilskudd til Greater Stavanger			-420	-420
F2	Nye innsparinger		-1 000	-1 910	-1 910
F3	Tilskudd til Greater Stavanger, Region Stavanger, Skape og GründerArena Jæren	215	55	55	55
F4	Tilskudd til Greater Stavanger, Region Stavanger, Skape og GründerArena Jæren, finansieres ved bruk av disposisjonsfond	-215			
F5	Tilskudd til Sandnes sentrum	300	300	300	300
	Kommunen felles				
F6	Lønnsreserven	77 000	77 000	77 000	77 000

F7	Gevinster ved digitalisering		-300	-700	-700
F8	Regionale idrettshaller, redusert tilskudd	893	512	10	10
F9	Sola Arena	850	2 268	2 735	2 750
F10	Tilskudd til Rogaland brann og redning	735	735	735	735
F11	Deltidsmannskaper brann	-571	-571	-571	-571
F12	Inntekter for støttetjenester til selvkostområdene	-378	-766	-1 165	-1 165
F13	Nytt rådhus, engangsutgift i forbindelse med innflytting	500			
F14	Endring i seniorordningen	-	-775	-2 229	-2 229
F15	Driftsutgifter p-anlegg 240 plasser, åpner desember 2019		165	1 950	1 950
F16	Driftsinntekter p-anlegg 240 plasser, 5 års innkjøring		-80	-1 200	-1 200
F17	Refinansiering Nygaardshagen Parkering	500			
F18	Prosjektkoordinator sentrum	575			
F19	Prosjektkoordinator sentrum, finansieres ved bruk av fond	-575			
F20	Merutgifter interne budtjenester	520	520		
F21	Regulering KS kontingent	175	175	175	175
F22	Forsikringer	370	370	370	370

F23	Reberegning pensjon	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
F24	Felles kommunale digitaliseringsprosjekter	1 500			
F25	Felles kommunale digitaliseringsprosjekter - finansieres ved bruk av fond	-1 500			
F26	Internhusleie, renholds- og energikostnader, kommune felles	7 411	24 877	24 877	24 877
F27	Internhusleie, renholds- og energikostnader, kultur			3 130	3 130
	<i>Politisk virksomhet</i>				
F28	Kommune- og fylkestingsvalg 2019 og stortingsvalg 2021		2 430		1 895
F29	Folkevalgtopplæring 2019		150		
F30	Avslutning bystyret		300		
	<i>Eiendom</i>				
F31	KPI-justering, eksisterende bygg (leide) 2018	2 159	2 159	2 159	2 159
F32	Reduksjon i internhusleie, nedbetaling på eldre bygg	-200	-200	-200	-200
F33	Reduserte strømkostnader (Enøk og Enova-prosjekter)		-3 010	-3 010	-3 010
F34	Risikotillegg, energi	1 700	1 500	1 600	1 700
F35	Uløste innsparingskrav, energi	1 500			

F36	Forskjøvet innsparing opphører, energi		-2 000	-2 000	-2 000
F37	Avgiftøkning, energi	3 000	3 000	3 000	3 000
F38	Korrigert beløp innleide bygg	-5 014	-5 014	-5 014	-5 014
F39	Kapitalkostnader av rehabilitering, Enøk og miljøtiltak osv	3 808	9 308	10 909	12 291
	<i>Fellesnemnd for kommunesammenslåing</i>				
F40	Regionsentertilskudd	8 097	8 157	8 222	8 294
	TOTALSUM SENTRALE STABER, POLITISK VIRKSOMHET OG FELLESUTGIFTER	99 355	116 265	114 808	118 272

SENTRALE INNTEKTER

I1: Formue- og inntektsskatt

Det budsjetteres med kr 2 335 millioner i formues- og inntektsskatt og kr 1 672 millioner i rammetilskudd inkludert inntektsutjevning i 2018. [Se mer informasjon i avsnitt om de frie inntektene\(lenke\)](#).

I2: Statlige rammeoverføringer inkludert inntektsutjevning

Rammetilskuddet budsjetteres med kr 1 672 millioner i 2018, og er basert på statsbudsjettforslaget og på prognose for inntektsutjevning i tråd med skatteanslaget (tiltak I1) for planperioden. [Se mer informasjon i avsnitt om de frie inntektene](#).

I3: Eiendomsskatt på verk, bruk og næringseiendommer

Forsand kommune har eiendomsskatt på verk og bruk med 7 promille. Etter kommunesammenslåingen 1.1.2020 har den nye kommunen anledning til å vedta å bruke den høyeste satsen som har vært i bruk i en av kommunene før sammenslåingen (jmfør FINs uttalelse av 23.09.1991). Nye Sandnes har mulighet til å innføre eiendomsskatt for hele den nye kommunen på verk, bruk og næringseiendommer med samme skattesats som Forsand kommune har i dag på verk og bruk.

Eiendomsskatt på kr 105 millioner er et anslag på eiendomsskatt for verk, bruk og næringseiendommer i Sandnes kommune per i dag, med en skattesats på 7 promille. Det er nye Sandnes som må vedta om det skal skrives ut eiendomsskatt og hvordan skatten skal innrettes i den nye kommunen. Vedtaket er et prinsippvedtak slik at administrasjonen kan gjøre tiltak og sette i gang det forberedende arbeidet (som for eksempel taksering).

14: Taksering av verk, bruk og næringseiendommer

Alle eiendommene i den nye sammenslåtte kommunen skal takseres på samme grunnlag. Dette kan gjøres ved at verk, bruk og næringseiendommer i Sandnes kommune takseres etter samme regler som verk og bruk i Forsand kommune. Det vil også være anledning til å gjennomføre en ny alminnelig taksering av alle verk, bruk og næringseiendommer i den nye kommunen, jamfør FIN 01.09.1994.

Verk og bruk skal som hovedregel verdsettes til substansverdi. Substansverdi er anleggets tekniske verdi, det vil si gjenanskaffelsesverdi med fradrag for slit, elde og utidsmessighet. Tele, kommunikasjons-, kabelfjernsyns- og kraftanlegg og lignende takseres særskilt. Det er særregler for beregning av eiendomsskatt for kraftanlegg, jamfør eieendomsskattelova § 13.

Verdien på annen næringseiendom skal ta utgangspunkt i at tomtene er fullt utnyttet, med mindre det er sannsynlig at eiendommen har en høyere verdi på grunn av relevant utnyttingspotensial. Veigrunn, fellesområder og andre eiendommer som er en del av en hovedeiendom inngår normalt i taksten på hovedeiendommen. Dersom eiendommen benyttes til flere formål, skal eiendommen takseres forholdsmessig etter areal på de aktuelle brukstypene.

Det er ikke anledning til å benytte bunnfradrag i eiendomsskatt på verk, bruk og næring jamfør eiendomsskattelova § 11 annet ledd.

15: Taksering av verk, bruk og næringseiendommer – finansieres ved bruk av fond

Rådmannen foreslår å bruke av kommunens reservefond (25701155) til å finansiere taksering av verk, bruk og næringseiendommer.

16: Rentekompensasjon sykehjem og omsorgsboliger, reform 97 og skolebygg

Staten gir kompensasjonstilskudd for renter og avdrag i forbindelse med eldre- og psykiatriplanen, reform 97 og rentekompensasjon for skolebygg. Renteforutsetningene som er lagt til grunn er vist i avsnitt om lønns- og prisvekst samt rentenivå(link). Lånesaldo til investeringsutgiftene til disse formålene er vist i avsnitt om utvikling i lånegjeld(link).

17: Integreringstilskudd flyktninger

Kommunene får integreringstilskudd over fem år for hver flyktning og person med opphold på humanitært grunnlag som kommunen bosetter. Tilskuddet skal bidra til godt og raskt bosettings- og integreringsarbeid. Regjeringen foreslår at tilskuddssatsen økes til kr 804 100 for voksne og kr 754 100 for barn fra 2018. Rådmannen budsjetterer med bosetting av 80 flyktninger per år fra og med neste år. I tillegg kommer tilskudd for tidligere bosatte flyktninger som til sammen gir kr 120,1 millioner i 2018.

18: Renteutgifter ordinære lån

Det budsjetteres med kr 91,3 millioner i renteutgifter på ordinære lån i 2018 og beløpet stiger til kr 133,3 millioner i 2021. Dette skyldes økt lånegjeld og noe høyere rentenivå i planperioden. Renteforutsetningene som er lagt til grunn finnes i avsnitt om lønns- og prisvekst samt rentenivå. Lånesaldo framgår av avsnitt om utvikling i lånegjeld. Avdragstiden er 30 år.

19: Redusert rentemarginpåslag

Ved behandling av økonomiplan 2017-2020 ([bsak 134/16](#)) ble det vedtatt å redusere renteutgiftene med kr 8 millioner i 2017 og kr 10 millioner årlig fra og med 2018. Tiltaket videreføres.

I10: Avdrag ordinære lån

Det budsjetteres med kr 225,3 millioner i avdrag på ordinære lån i 2018 og beløpet stiger til kr 273,8 millioner i 2021. Dette skyldes den høyere lånegjelden. Lånesaldo framgår av [avsnitt om utvikling i lånegjeld](#). Avdragstiden er 30 år.

I11: Renteinntekter av bankinnskudd

Det budsjetteres med kr 14,4 millioner i renteinntekter fra bankinnskudd i 2018.

Renteforutsetningene som er lagt til grunn finnes i avsnitt om [lønns- og prisvekst samt rentenivå](#). Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig ordinært bankinnskudd på kr 1,066 milliard, hvorav kr 266 millioner er til særvilkår.

I12: Avkastning aksjefond

Aksjefond er en del av Sandnes kommune sin langsiktige finansportefølje. Det budsjetteres med en avkastning på kr 2,2 millioner i 2018 og kr 5 millioner de resterende årene i budsjettperioden. I beregningene er det lagt til grunn at porteføljen består av kr 34 millioner ved inngangen av 2018, som økes til kr 85 millioner i løpet av året og til kr 100 millioner i 2019.

I13: Renteinntekter startlån

Startlån er et av Sandnes kommunes virkemidler for å bidra til at det blir mulig for flere å skaffe seg egen bolig. Kommunen låner årlig inn fra Husbanken. Renteinntektene på startlånene utgjør kr 18,2 millioner i 2018 og stiger til kr 29,6 millioner i 2021. Det er lagt inn tilsvarende renteutgifter i forbindelse med startlånene.

I14: Renteutgifter startlån

Startlån er et av Sandnes kommunes virkemidler for å bidra til at det blir mulig for flere å skaffe seg egen bolig. Midlene lånes inn fra Husbanken og gis ut som startlån til personer som ellers ikke ville klart å skaffe seg egen bolig. Renteutgiftene på startlånene er tilsvarende renteinntektene som er omtalt i tiltak I13.

I15: Renter ansvarlig lån Lyse energi AS

Det ansvarlige lånet som Lyse energi AS betaler renter og avdrag på til eierkommunene, utgjorde for Sandnes opprinnelig kr 585,9 millioner med en avdragstid på 30 år. Årlige avdrag føres etter gjeldende regnskapsregler i investeringsregnskapet. Renten på det ansvarlige lånet er fastsatt til 3 måneders Nibor, med et tillegg på 2 prosentpoeng. Se omtale av renteforutsetningene i [avsnitt om lønns- og prisvekst samt rentenivå](#) (lenke).

I16: Aksjeutbytte Lyse energi AS

Sandnes kommune sin eierandel i Lyse AS er 19,53 prosent. Selskapet utdeler utbytte til eierkommunene, og målet er en dobling av utbyttet i 2020 målt mot 2012. Forventing om utbyttetenivået i denne planperioden er av eierkommunene lagt med grunnlag i eierstrategien, forventet resultatutvikling og i dialog med selskapet. I 2018 forutsetter eierne et utbytte på kr 500 millioner hvor Sandnes kommunes andel er kr 97,7 millioner. Totalt utbytte forventes å øke med kr 50 millioner i 2019, og kr 25 millioner i 2020 og 2021. Samlet utbytte utgjør i 2021 da kr 600 millioner, og Sandnes kommunes andel av dette utgjør kr 117,2 millioner.

I17: Aksjeutbytte SF kino Stavanger/Sandnes AS

Det er i tråd med eierstrategien forventet utbytte fra SF Kino Stavanger/Sandnes AS. Sandnes sin andel utgjør kr 1 785 000.

I18: Aksjeutbytte Renovasjonen IKS

Det er i tråd med eierstrategien forventet utbytte fra Renovasjonen IKS. Sandnes sin andel utgjør kr 1 million.

I19: Ekstraordinært uttak av opptjent egenkapital fra Sandnes tomteselskap KF

Rådmannen foreslår at det tas en ekstraordinær overføring fra Sandnes tomteselskap KF på kr 20 millioner, fordelt med kr 17,7 millioner i 2019 og kr 2,3 millioner i 2020, som utlukkende disponeres til medfinansiering av Ruten byrom. Det presiseres at det ekstraordinære uttaket skjer fra foretakets allerede oppsparte egenkapital. Av eierstrategien til foretaket framgår det at de skal være kommunens foretrukne samarbeidspart og pådriver for utviklingen av nye store strategiske utbyggingsområder og prioriterte offentlige utviklingsprosjekter i bysentrum. Det eierstrategiske grepet er her konkret økonomisk bidrag til realisering av Ruten byrom i planperioden. Tiltaket vil etter rådmannens vurdering samtidig bygge opp om Ruten som regionalt kollektivknutepunkt og attraktiv forretningsadresse.

I20: Overføring fra Sandnes tomteselskap KF

Sandnes tomteselskap KF har fått særskilte oppdrag fra bystyret om blant annet å sørge for samlet områdereguleringsplan av kommunens eiendommer i Skeianeområdet, Ruten og Havneparken. Godkjent plan er grunnlaget for salg. Nettoinntekter etter fullført oppdrag tilføres bykassen. Inntektene bidrar til økt egenfinansiering av investeringer. Det er forutsatt en overføring fra Sandnes tomteselskap KF på kr 15 millioner i 2018, kr 25 millioner i 2019 og kr 5 millioner i 2020.

I21: Renter ansvarlig lån Sandnes tomteselskap KF

Det ansvarlige lånet som Sandnes tomteselskap KF betaler renter og avdrag på til kommunen utgjorde opprinnelig kr 130 millioner med en avdragstid på 30 år. Årlige avdrag føres etter gjeldende regnskapsregler i investeringsregnskapet. Renten på det ansvarlige lånet er fastsatt til 3 måneders Nibor, med et tillegg på 3 prosentpoeng. Renteforutsetningene er gjengitt i avsnitt om lønns- og prisvekst samt rentenivå (lenke).

I22: Overføring fra Sandnes parkering KF

Det er i gjeldende økonomiplan forutsatt en årlig overføring fra Sandnes parkering KF på kr 1,1 millioner og rådmannen viderefører overføringen. Bykassen yter ikke tilskudd til parkeringsforetaket.

I23: Overføring til investeringsregnskapet

Ordinær overføring fra drift til investering utgjør kr 91,1 millioner i 2018. I slutten av perioden øker overføringen til kr 147,7 millioner i 2021.

I24: Avskrivninger

Avskrivninger på kommunens anleggsmidler er kalkulert til kr 69 millioner i 2018 og øker til kr 77 millioner i slutten av perioden.

I25: Motpost avskrivninger

Motpost avskrivninger er en regnskapsmessig motpost til tiltak I24.

I26: Kalkulatoriske renter og avskrivninger vann

Kalkulatoriske renter og avskrivninger på selvkostområdene vann, avløp og renovasjon viser hvor mye renter og avskrivninger områdene bidrar til kommunekassen med. Denne inntekten er selvkostområdenes betaling for at kommunen stiller kapital til disposisjon. Kalkylerenten er 5-årig SWAP-rente med et påslag på 0,5 prosentpoeng. Det er forutsatt kalkylerente på 2 prosent i planperioden.

I27: Kalkulatoriske renter og avskrivninger avløp

Kalkulatoriske renter og avskrivninger på selvkostområdene vann, avløp og renovasjon viser hvor mye renter og avskrivninger områdene bidrar til kommunekassen med. Denne inntekten er selvkostområdenes betaling for at kommunen stiller kapital til disposisjon. Kalkylerenten er 5-årig SWAP-rente med et påslag på 0,5 prosentpoeng. Det er forutsatt kalkylerente på 2 prosent i planperioden.

I28: Kalkulatoriske renter og avskrivninger renovasjon

Kalkulatoriske renter og avskrivninger på selvkostområdene vann, avløp og renovasjon viser hvor mye renter og avskrivninger områdene bidrar til kommunekassen med. Denne inntekten er selvkostområdenes betaling for at kommunen stiller kapital til disposisjon. Kalkylerenten er 5-årig SWAP-rente med et påslag på 0,5 prosentpoeng. Det er forutsatt kalkylerente på 2 prosent i planperioden.

I29: Renter ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF

I forbindelse med etablering av Sandnes eiendomsselskap KF er kommunens bygg overført til foretaket, sammen med et ansvarlig lån tilsvarende bokført verdi av kommunens bygg. Eiendomsforetaket betaler renter på det ansvarlige lånet. Renten er i husleiemodellen fastsatt til 2,5 prosent. Renteforutsetningene er gjengitt i avsnitt om lønns- og prisvekst samt rentenivå (lenke). I tillegg til lånekostnader knyttet til internhusleiemodellen, betaler SEKF lånekostnader på lån i forhold til bygg som leies ut til eksterne.

	2018	2019	2020	2021
Renter ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF, fra internhusleiemodellen	-117 426	-139 302	-149 465	-159 052
Renter ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF, inngår ikke i internhusleiemodellen	-4 927	-6 100	-7 192	-6 974
<i>Sum kommune felles</i>	<i>-122 353</i>	<i>-145 402</i>	<i>-156 657</i>	<i>-166 026</i>

I30: Avdrag ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF

I forbindelse med etablering av Sandnes eiendomsselskap KF er kommunens bygg overført til foretaket, sammen med et ansvarlig lån tilsvarende bokført verdi av kommunens bygg. Lånet har en løpetid på 40 år. Eiendomsforetaket betaler avdrag på det ansvarlige lånet. Avdragene er i husleiemodellen fastsatt til 2,5 prosent. I tillegg til lånekostnader knyttet til internhusleiemodellen, betaler SEKF lånekostnader på lån i forhold til bygg som leies ut til eksterne.

	2018	2019	2020	2021
Avdrag ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF, fra internhusleiemodellen	-123 759	-148 094	-160 547	-169 467
Avdrag ansvarlig lån Sandnes eiendomsselskap KF, inngår ikke i internhusleiemodellen	-11 569	-11 728	-11 728	-11 728
<i>Sum kommune felles</i>	<i>-135 328</i>	<i>-159 822</i>	<i>-172 275</i>	<i>-181 195</i>

I31: Bruk av fond

Rådmannen foreslår at man bruker av kommunens reservefond (25701155) i 2018. Alle enheter i kommunen har tatt store grep i omstillingsprosjektet (link), og man ønsker å se effekten av denne omstillingen før det legges inn nye innsparinger.

OPPVEKST SKOLE

S1: Elevtallsvekst i tråd med prognoser

Skolene kompenseres for vekst i elevtallet etter den [nye finansieringsmodellen](#). Etter telling 1. september er høstjusteringen for 2017 beregnet til om lag kr 3,6 millioner. Helårseffekten av høstjusteringen 2017 er lagt inn i budsjett for 2018.

Hovedgrunnlaget for høstjustering er endring i antall klasser. Delingstallet som brukes på klasser er 28 elever på barnetrinnet og 30 elever på ungdomstrinnet og skolene får tildelt midler basert på det antall klasser de må opprette. Endring med 1 klasse på barnetrinnet utløser en finansiering som tilsvarer om lag 120 prosent av en lærerstilling på årsbasis. En endring med 1 klasse på ungdomstrinnet utløser en finansiering som tilsvare om lag 204 prosent av en lærerstilling på årsbasis.

Endring i antall elever utløser i tillegg endring i komponenter som tildeles per elev. Dette er driftsressurs, elevressurs, leirskole, tidsressurs 2 årstimer per elev og fysisk aktivitet. En endring med en elev vil utløse på årsbasis en tildeling som tilsvare om lag kr 10 000 på barnetrinnet mens på ungdomstrinnet vil dette utgjør om lag kr 12 000. I tillegg tildeles ressurser for lærertetthet på 1.trinn pr 18 elever. Tildelingen utløser en 92 prosent lærerstilling på årsbasis. Hver enkelt skole får også kompensasjon for sine senioransatte som har [særavtale om arbeidstid \(SF 2213\)](#). Midler til særskilt norskopplæring tildeles etter enkeltvedtak eller kartlegging av elever i forhold til rett etter [opplæringslovens §2-8](#) . På eksisterende skoler har antall klasser til høsten 2017 økt med 7 og antall elever med 175. Grunnlag for tildeling per klasse og per elev er nærmere beskrevet i orienteringsnotat om [ny finansieringsmodell](#).

Det er stor usikkerhet knyttet til økning i antall klasser per skole, prognosen for elevtallsvekst fra høsten 2018 og utover perioden bygger på forventet befolkningsvekst og kronebeløpet per elev på kr 49 691. Tiltak vil reberegnes når faktisk antall elever og klasser er tilgjengelig.

S2: Ressurser til spesialundervisning

Ressurser til spesialundervisning på barnetrinnet tilsvarer kr 8 781 per elev. Ressurser til spesialundervisning på ungdomstrinnet tilsvarer kr 11 093 per elev.

Prognosen for høsten 2018 og utover perioden er basert på forventet økning i antall elever.

S3: Ressurser til styrkning i SFO

Som følge av veksten i elevtallet tilføres skolene økte ressurser for tilrettelegging av SFO-tilbudet for elever med spesielle behov. Det er 12,6 prosent av midlene som går til spesialundervisning på skole. Tildeling av ressurser per heltidsplasser vil være avhengig av antall heltidsplasser per telletidspunkt. For høsten 2017 utgjør satsen om lag kr 8 500 per elev i SFO på årsbasis.

S4: Skeiene ungdomsskole, læremiddelpakke

Skeiene ungdomsskole utvides med seks nye klasserom i perioden 2018 og 2019. Det settes av totalt kr 1,5 millioner i læremiddelpakke (((Læremiddelpakken er en startpakke til undervisningsmaterieell som lærebøker, læremidler og mediatek knyttet til veksten i antall elever som følge av utvidelsen av skolen))) til Skeiene ungdomsskole i forbindelse med de nye klasserommene.

S5: Figgjo skole, læremiddelpakke

Figgjo skole utvides fra B7-skole (((barneskole for 7 klasser og 196 elever))) til K20-skole (((kombinert barne- og ungdomsskole for 20 klasser og 560 elever))) med 13 nye klasserom i perioden 2018 og 2019. Det settes av totalt kr 2,7 millioner i læremiddelpakke (((Læremiddelpakken er en startpakke til undervisningsmaterieell som lærebøker, læremidler og mediatek knyttet til veksten i antall elever som følge av utvidelsen av skolen))) til Figgjo skole i forbindelse med de nye klasserommene.

S6: Buggeland skole, læremiddelpakke

Buggeland skole utvides med fire nye klasserom i perioden 2017 og 2018. Det settes av totalt kr 420 000 i læremiddelpakke i 2018 (((Læremiddelpakken er en startpakke til undervisningsmaterieell som lærebøker, læremidler og mediatek knyttet til veksten i antall elever som følge av utvidelsen av skolen))) til Buggeland skole i forbindelse med de nye klasserommene.

S7: Tidlig innsats

I statsbudsjettet for 2017 ble kr 150 millioner av kommunenes frie inntekter økende til kr 360 millioner i 2018 begrunnet med tidlig innsats i skolen. Regjeringen foreslår i forslag til statsbudsjettet 2018 at kr 100 millioner av veksten i kommunenes frie inntekter i 2018 også begrunnes med tidlig innsats i skolen. For Sandnes utgjøre dette en økning om lag kr 1,3 millioner i 2018. Tidlig innsats innebærer å fange opp elever som sliter med grunnleggende ferdigheter tidlig og følge opp disse elevene raskt.

S8: Nye innsparinger

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i økonomiplan 2017-2020, tiltak S9 (link), på kr 5 millioner i 2019, økende til kr 10 millioner fra 2020. Noe av dette kan trolig løses ved gevinster ved digitalisering, se tiltak S9. Rådmannen vil komme tilbake i neste års økonomiplan med konkretisering av hvordan innsparingen kan innfris.

S9: Gevinster ved digitalisering

Sandnesskolen er i gang med å gjennomføre en digital satsing som innebærer at alle ansatte og elever skal ha en digital enhet tilgjengelig. Til utprøving i et pilotprosjekt er det valgt ChromeBook som enhet og Google Suite som plattform. Dette valget er tatt på bakgrunn av pris på den enkelte enhet, samt reduserte driftskostnader. Dersom Sandnes kommune etablerer felles administrative systemer som kan driftes uavhengig av enhet, vil en i Sandnesskolen kunne gjennomføre alle arbeidsoppgaver på digital enhet. Lærerne vil ikke trenge å forholde seg til en PC i tillegg. Normalt er det lagt opp til at en digital enhet må skiftes ut hvert 3 år. Dette vil i snitt innebære at 1/3 av maskinparken erstattes årlig. Differansen mellom kostnadene ved innkjøp av digital enhet og PCer er anslått å medføre en årlig gevinst tilsvarende kr 2,6 millioner som følge av å sikre tilgang til felles administrative systemer. Rådmannen vil vurdere tiltaket nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her (link til kap om digitalisering).

S10: Skeiene ungdomsskole utvidelse - brakkebygg ved rehabilitering

Skeiene ungdomsskole utvides til U21-skole (((ungdomsskole for 21 klasser og 588 elever))). Det planlegges full drift av skolen i byggeperioden. Det vil være nødvendig å ta i bruk brakkebygg ved rehabilitering av eksisterende bygningsmasse. Kostnader for etablering av brakkebygg er ikke medregnet i grovkalkyle for investeringstiltaket og vil måtte dekkes av driftsmidler.

S11: Ganddal skole - særskilt styrking

Særskilt styrking omkring en elev innebærer at skolen må styrke det aktuelle trinnet for å kunne etablere mindre grupper, jfr. sakkyndig vurdering. Grunnlag for tildelingen i modellen er 28 elever per klasser. For særskilt pedagogisk tilrettelegging må skolen finansiere en ekstra klasse. På barnetrinnet tilsvarer dette en kostnad på om lag kr 820 000 på årsbasis.

S12: Sviland skule, læremiddelpakke

Sviland skule utvides til en fullverdig B7-skole (((barneskole for 7 klasser og 196 elever))) og skal stå ferdig i 2020. Det er behov for læremiddelpakke (((Læremiddelpakken er en startpakke til

undervisningsmateriell som lærebøker, læremidler og mediatek knyttet til veksten i antall elever som følge av utvidelsen av skolen))) underveis i prosessen. Det settes av totalt kr 216 000 i læremiddelpakke.

S13: Bogafjell ungdomsskole, læremiddelpakke

Ny ungdomsskole med plass til 18 klasser og 504 elever skal stå ferdig i 2020. Det settes av totalt kr 4, 5 millioner i læremiddelpakke (((Læremiddelpakken er en startpakke til undervisningsmateriell som lærebøker, læremidler og mediatek knyttet til veksten i antall elever som følge av utvidelsen av skolen))).

S14: Tidlig innsats, overgang fra barnehagen til skole og SFO

Regjeringen vil forslår en plikt for barnehageeiere og skoleeiere til å samarbeider om overgang fra barnehagen til skole og SFO. Plikten skal gjelder fra 1. august 2018. Som følger av dette forslår regjeringen å øke rammetilskuddet i 2018 med kr 20 millioner. For Sandnes utgjøre dette om lag kr 254 000.

S15: Internhusleie, renholds- og energikostnader, skole

Beløpet inneholder helårseffekter for bygg tatt i bruk i 2017 og tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden. Tabellen under viser internhusleiekostnader per bygg, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Skole leier Figgjohallen til gymnastikkundervisningen for elever ved Figgjo skole. På grunn av endringer i elevtall og endrede kostnader for stiftelsen Figgjohuset, som eier Figgjohallen, er avtalen nå reforhandlet. Ansvarer for avtalen er overført fra skole til Sandnes eiendomsselskap KF. Som følge av endringer i avtalen øker kostnadene fra kr 205 000 i 2017 til kr 405 000 i 2018.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Stangeland skole, 4 nye grupperom (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	91	91	91	91
Stangeland skole, 4 nye grupperom (helårseffekt)	RENHOLD	13	13	13	13
Stangeland skole, 4 nye grupperom (helårseffekt)	ENERGI	6	6	6	6
Buggeland skole, påbygg (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	1 005	1 005	1 005	1 005
Buggeland skole, påbygg (helårseffekt)	RENHOLD	120	120	120	120
Buggeland skole, påbygg (helårseffekt)	ENERGI	60	60	60	60
Leie av Figgjohallen, skolegymnastikk	INTERNHUSLEIE	405	405	405	405
Figgjo skole, ferdig des 2018	INTERNHUSLEIE		8 329	12 494	12 494
Figgjo skole, ferdig des 2018	RENHOLD		410	615	615
Figgjo skole, ferdig des 2018	ENERGI		205	308	308
Skeiane ungdomsskole, ferdig aug 2018	INTERNHUSLEIE		9 631	12 841	12 841
Skeiane ungdomsskole, ferdig aug 2018	RENHOLD	228	547	547	547
Skeiane ungdomsskole, ferdig aug 2018	ENERGI	114	237	273	273
Nye elevplasser Sandve	INTERNHUSLEIE		608	1 216	1 216
Nye elevplasser Sandve	RENHOLD		75	150	150
Nye elevplasser Sandve	ENERGI		37	75	75
<i>Sum ordinær gunnskoleopplæring inkl fellesutgifter</i>		<i>2 042</i>	<i>21 779</i>	<i>30 219</i>	<i>30 219</i>

S16: Internhusleie, renholds- og energikostnader, skole

Tabellen under viser internhusleiekostnader for foreslåtte nye eller framskjøvede bygg i planperioden, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/energi	2018	2019	2020	2021
Ny ungdomsskole Bogafjell	INTERNHUSLEIE			5 645	13 548
Ny ungdomsskole Bogafjell	RENHOLD			918	1 377
Ny ungdomsskole Bogafjell	ENERGI			459	918
Ny idrettshall Høyland ungdomsskole	INTERNHUSLEIE			1 751	3 502
Ny idrettshall Høyland ungdomsskole	RENHOLD			205	411
Ny idrettshall Høyland ungdomsskole	ENERGI			209	418
Nybygg og utvidelse Sviland skule	INTERNHUSLEIE			2 925	5 850
Nybygg og utvidelse Sviland skule	RENHOLD			161	241
Nybygg og utvidelse Sviland skule	ENERGI			80	121
Sviland skule - gymnastikkfasiliteter	INTERNHUSLEIE				688
Sviland skule - gymnastikkfasiliteter	RENHOLD				70
Sviland skule - gymnastikkfasiliteter	ENERGI				71
<i>Sum ordinær gunnskoleopplæring inkl fellesutgifter</i>				<i>12 353</i>	<i>27 215</i>

S17: SFO, økning i driftsutgifter

For skolefritidsordningen (SFO) gjelder selvkostprinsippet. Det er gjennomført ny selvkostberegning for skolefritidsordningen basert på regnskapstall fra 2016, der resultatet ble at foreldrebetalingen dekker alle utgiftene til SFO.

S18: SFO, økning i gebyrinntekter

For skolefritidsordningen (SFO) gjelder selvkostprinsippet. Det er gjennomført ny selvkostberegning for skolefritidsordningen basert på regnskapstall fra 2016, der resultatet ble at foreldrebetalingen dekker alle utgiftene til SFO.

OPPVEKST BARN OG UNGE

Barnehagene

B1-B4: Kommunale barnehageplasser 2018-2021

Det vil etter ny befolkningsprognose for gruppen 0-5 år være en nedgang i antall barn for hele perioden. I 2018 er det 0 åringer som står for den store nedgangen, en gruppe med lav barnehagedeltagelse. Denne nedgangen påvirker derfor i liten grad behovet for barnehageplasser. 1-2 åringer og 3-5 åringer øker i 2018 og synker resten av perioden. Det er derfor behov for å øke antall barnehageplasser i 2018 og reduserer i de påfølgende år.

I 2018 legges de siste 4 avdelingene i Hana barnehage ned. Det må derfor gjenåpnes 8 avdelinger i andre barnehager for å erstatte tapte plasser og møte behovet for barnehageplasser. I 2019 legges de siste 5 avdelingene i Rådhusmarka barnehage ned og det må åpnes 4 avdelinger i andre barnehager for å møte behovet for barnehageplasser. I resten av perioden reduseres det med 2 avdelinger årlig.

	2017	2018	2019	2020	2021
0 åringer	1124	1056	1051	1047	1044
1-2 åringer	2176	2186	2198	2139	2137
3-5 åringer	3335	3343	3300	3346	3329
Befolkning 0-5 år	6635	6585	6550	6532	6492
Dekningsgrad %	73,9 %	75,0 %	74,9 %	75,0 %	75,0 %
Forventet behov av barnehageplasser	4 906	4 937	4 905	4 902	4 867
Antall barnehageplasser disponibelt	4 906	4 942	4 913	4 903	4 871

B5: Nye barnehageplasser januar 2018

I tillegg til løpende opptak, foreslår rådmannen at det lyses ut plasser tilsvarende to 14 barnsgrupper små barn med oppstart 1. januar 2018. Før plassene lyses ut, vil en gjennomgå søkergrunnlaget for å vurdere hvilke barnehager som kan ta imot flere barn. Den utvidede kapasiteten dette gir, vil i all hovedsak være små barn som fyller et år rundt årsskiftet, eller barn der foreldrene ikke har ønsket barnehageplass før.

B6: Ny bemanningsnorm og pedagognorm

Kunnskapsdepartementet har sendt forslag til endring i barnehageloven og forskrift om pedagogisk bemanning på høring. Departementet foreslår å lovfeste et minimumskrav til grunnbemanning som innebærer at det skal være minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. De foreslår også å skjerpe kravet til pedagogisk bemanning som innebærer én pedagogisk leder per syv barn under tre år og én pedagogisk leder per 14 barn over tre år. Sandnes har i dag grupper som gir en voksentetthet på 6,4 barn i snitt mot 6,0 barn etter ny bemanningsnorm som forventes å tre i kraft fra nytt barnehageår 2018. For å imøtekomme kravene må det ansettes opp mot 50 nye årsverk. Av disse må samtlige være pedagoger. Dette vil koste kr 10 millioner i 2018 økende til kr 24 millioner i 2019. Når dette gir effekt på tilskuddet til de private barnehagene vil det øke til kr 34 millioner i 2020 og kr 48 millioner i 2021.

I statsbudsjettet for 2018 foreslås det å ta inn kr 247,2 millioner som er helårsvirkningen av tilskuddet til flere barnehagelærere. For Sandnes utgjør dette kr 3,4 millioner. Total tildeling i rammen for økt pedagog er derfor ventet å bli kr 6,4 millioner for Sandnes kommune. For de kommunale og private barnehagene er kostnaden for økt pedagog estimert til kr 5,6 millioner for 2018 med delårseffekt for de kommunale barnehagene. Med helårseffekt i 2019 øker dette til kr 7,8 millioner.

Estimert kostnad ved ny bemanningsnorm er kr 8,4 millioner i 2018, økende til kr 20,16 millioner i 2019. I 2020 gir to år gamle regnskap effekt på tilskuddet til de private barnehagene og ny bemanningsnorm vil da koste kr 28,5 millioner, økende til kr 40,2 millioner i 2021. Regjeringen har ikke fremmet forslag til finansiering av ny bemanningsnorm.

B7: Økt foreldrebetaling i barnehager

Regjeringen foreslår i forslag til statsbudsjettet 2018 å øke maksimalprisen per heltids barnehageplass fra kr 2 730 til kr 2 910. Rådmannen foreslår å øke foreldrebetalingen med kr 180 fra 1. januar 2018.

B8: Nye innsparinger

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i økonomiplan 2017-2020, tiltak B11 (link), på kr 4,6 millioner i 2019, økende til kr 9,2 millioner fra 2020. Noe av dette kan trolig løses ved gevinster ved digitalisering, se tiltak B9. Rådmannen vil komme tilbake i neste års økonomiplan med konkretisering av hvordan innsparingen kan innfris.

B9: Gevinster ved digitalisering

Innsparingene fra 2019 (B8) planlegges delvis løst ved bedre utnyttelse av dagens digitale opptakssystem (IST barnehage). Det forventes at dette vil kunne gi en innsparing på kr 600 000, tilsvarende 1 årsverk, som er tilknyttet opptakskontoret. Kommunaldirektør for oppvekst barn og unge er systemeier av dagens opptakssystem, og har tidligere initiert anskaffelse av systemet i

samråd med blant annet servicekontoret. Rådmannen vil vurdere tiltaket nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her ([link til kap om digitalisering](#)).

B10: Markedsføring kommunens barnehager

Videreføring av vedtatt tiltak i gjeldene økonomiplan, tiltak P3, markedsføring av barnehager i Sandnes kommune. Det bevilges kr 200 000 for å få gjennomføre tiltak med sikte på å få ned antallet barn fra Sandnes med barnehageplass i andre kommuner.

B11: Redusert antall i barnehager utenfor kommunen

Videreføring av vedtatt tiltak i gjeldene økonomiplan, tiltak P4 ([link](#)). Markedsføring av barnehager i Sandnes kommune (se tiltak B10) med sikte på å redusere antall barn fra Sandnes med barnehageplass i andre kommuner, vil kunne gi en besparelse på kr 3 millioner i 2018 økende til 4 millioner i 2019.

B12: Tilskudd til private barnehager

Tilskuddssatsene for 2018 er beregnet på bakgrunn av regnskap 2016 for kommunale barnehager. 13 prosent sjablongtillegg for pensjonsutgifter, samt kr 2 910 i foreldrebetaling.

Beregnet tilskudd for 2018 er kr 186 241 for små barn og kr 87 990 for store barn. I tillegg gis kapitaltilskudd per heltidsplass for barn 0-6 år differensiert etter nasjonal sats. Fra august 2017 skal kommunen gi tilskudd til pedagogisk bemanning til private ordinære barnehager. Satsen for barn 0-2 år er kr 2 158 og satsen for barn 3-6 år er kr 1 199. Dette utgjør kr 4 millioner for 2018.

B13: Digital kommunikasjonskanal mellom barnehage og foresatte

Det skal etableres en digital kommunikasjonskanal mellom barnehage og foresatte. Fravær, ferie, informasjonsskriv, månedsplaner, bilder og ulike beskjeder kan da kommuniseres digitalt mellom barnehage og foresatte. Ønsket formål er en mer effektiv kommunikasjon og drift.

B14: Internhusleie, renholds- og energikostnader, barnehager

Beløpet inneholder helårseffekter for bygg tatt i bruk i 2017. Tabellen under viser internhusleiekostnader per bygg, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Barnehage, Langgata (helårseffekt)	ENERGI	239	239	239	239
Kleivane barnehage (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	2 635	2 635	2 635	2 635
Kleivane barnehage (helårseffekt)	RENHOLD	518	518	518	518
Kleivane barnehage (helårseffekt)	ENERGI	167	167	167	167
Sum barnehagetjenester		3 559	3 559	3 559	3 559

B15: Tidlig innsats

Regjeringen foreslår å styrke arbeidet med tidlig innsats i barnehage og skole for å fange opp utfordringer og følge opp raskt. Kr 100 millioner av veksten i frie inntekter er grunngitt med økt satsing på tidlig innsats. For Sandnes utgjør dette kr 1,3 millioner.

B16: Gratis kjernetid

I RNB for 2017 ble det vedtatt å øke inntektsgrensa for gratis kjernetid i barnehagen fra kr 428 000 til kr 450 000, med virkning fra 1. august 2017. For å kompensere for helårseffekten i 2018 er det foreslått å legge kr 3,9 millioner mer i ramma. For Sandnes utgjør dette kr 100 000.

PPT, barnevern og helsestasjonstjenester

B17: Reduserte husleieutgifter barne- og familieenheten

Seksjon tiltak i barnevernstjenesten flytter ut av lokalene i Elvegata 11 i løpet av 2017. Budsjettet til husleieutgifter reduseres som følge av dette.

B18: Forebyggende tiltak for barn, unge og familier

Regjeringen har foreslått en styrking av kommunenes frie inntekter på kr 200 millioner til forebyggende tiltak. Dette vil være med på å ruste kommunene for et større ansvar på barnevernsområdet i forbindelse med barnevernreformen. Samtidig underbygger det regjeringens prioriterte satsinger innenfor arbeid med psykisk helse, rus og opptrappingsplanen mot vold og overgrep, og det åpner også for at kommunene kan prioritere ytterligere satsing på helsestasjons- og skolehelsetjenesten i 2018. Rådmannen foreslår at budsjettet økes med kr 2,54 millioner tilsvarende Sandnes sin andel av styrkingen.

B19: Internhusleie, renholds- og energikostnader, helsestasjoner

Tabellen under viser internhusleiekostnader for tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden, med kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Langgata 72, helsestasjon	INTERNHUSLEIE	879	1 757	1 757	1 757
Langgata 72, helsestasjon	RENHOLD	158	315	315	315
Langgata 72, helsestasjon	ENERGI	51	102	102	102
<i>Sum helsetjenester, PPT, barne- og familieenheten</i>		<i>1 088</i>	<i>2 174</i>	<i>2 174</i>	<i>2 174</i>

LEVEKÅR

Levekår felles

L1: Kommunale boliger, justering husleie

Bystyret vedtok i økonomiplan 2012-2015 en årlig regulering av husleienivået per 1. august. Rådmannen foreslår å videreføre tiltaket.

L2: Nye innsparinger

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i [økonomiplan 2017-2020, tiltak L11](#), på kr 7 millioner i 2019, økende til kr 14 millioner fra 2020. Noe av dette kan trolig løses ved effekten av digitalisering og velferdsteknologi, se tiltak L3. Rådmannen vil komme tilbake i neste års økonomiplan med konkretisering av hvordan innsparingen kan innfris.

L3: Gevinster ved digitalisering

Levekår er i startfasen med digitalisering og å ta i bruk ulike velferdsteknologiske løsninger. Eksempler på dette er nettbrett til dokumentasjon i hjemmetjenesten og endrede rapporteringsrutiner i vaktskifter. Digitale trygghetsalarmer skal implementeres ytterligere og på sikt skal sensorteknologi tas i bruk. Kommunen er med i et interkommunalt prosjekt som skal implementere digitalt tilsyn og medisineringsstøtte. I løpet av 2018/2019 vil de kommunale tjenestene i NAV ta i bruk selvbetjeningsløsninger med digital søknad og sikker digital brukerdiallog, Digisos.

Det er ikke foretatt en analyse av mulige økonomiske gevinster av digitaliseringen, men grovt estimat tilsier en mulig innsparing på kr 2 millioner i 2019 stigende til kr 4 millioner i 2020. Dette estimatet er høyst usikkert. Rådmannen vil vurdere tiltaket nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her ([link til kap om digitalisering](#)).

L4: Avlasterdommen

Departementet har fastsatt en ny [forskrift om arbeidstid for avlastere på bakgrunn av Høyesterett sin avlasterdom](#). Forskriften gjelder fra 1. juli 2017 og avlastere og støttekontakter gis arbeidstakerrettigheter med blant annet fast ansettelse. Det er vanskelig å beregne den nøyaktige kostnaden avlasterdommen vil utgjøre for Sandnes, men beste estimat er kr 10 millioner for 2018.

L5: Redusert ramme øyeblikkelig hjelp

I [økonomiplan 2016-2019, tiltak L19](#), ble det innarbeidet kr 14,2 millioner til øyeblikkelig hjelp. I 2017 har Jæren øyeblikkelig hjelp flyttet til Sandnes kommune og utvidet til også å gi tilbud til pasienter med psykisk lidelse og eller rus. Ved produksjon av basisbudsjett for 2018 er det for Sandnes sin andel avsatt kr 11,5 millioner til formålet. Rådmannen foreslår at resterende kr 2,7 millioner tas ut av rammen til levekår.

L6: Økte enhetspriser til Sandnes matservice

Sandnes matservice ønsker å styrke organisasjonsstrukturen for å bedre kunne levere mat tilpasset kundenes behov. Nå leveres 2 500 måltider hver dag, hvorav omtrent 60 er spesialkost. Ved å tilpasse organiseringen av nytt produksjonskjøkken på Vatne vil de ansatte bli mer spesialisert, og en vil kunne levere flere spesialkostmåltider. Budsjettet til levekår foreslås økt med kr 300 000, for å kunne betale Sandnes matservice for økte enhetspriser.

L7: Økt innslagspunkt ressurskrevende tjenester

Regjeringen foreslår å stramme inn toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester ved å øke innslagspunktet med kr 50 000 utover prisjustering, slik at nytt innslagspunkt blir kr 1,235 millioner. For Sandnes vil dette utgjøre om lag kr 4,750 millioner i mindreinntekter.

Omsorgstjenester

L8: Drift nye heldøgns plasser i Rundeskogen

Bystyret vedtok i [økonomiplan 2016-2019, tiltak L2](#), en gradvis oppstart av Rundeskogen bo- og aktivitetssenter. Høsten 2017 er alle 61 plasser på Rundeskogen tatt i bruk.

En avdeling fra Lura bo- og aktivitetssenter ble flyttet til Rundeskogen på grunn av renovering av flere avdelinger. Det er avsatt midler til ny oppstart på Lura fra høst 2019. Det foretas samtidig en reduksjon i antall dobbeltrom som ble opprettet som midlertidige sykehjemsplasser i [bsak 14/12](#).

L9: Hjemmetjenesten, økning i henhold til befolkningsvekst

I henhold til befolkningsutvikling og prognose for antall nye brukere innenfor hjemmetjenesten, vil det være behov for å styrke tjenesten. Behovet er estimert til en årlig økning på om lag 6 årsverk, tilsvarende kr 4 millioner i året. Rådmannen har funnet rom for å styrke hjemmetjenesten med kr 2,5 millioner i 2018, kr 5 millioner i 2019, kr 7,5 millioner i 2020 og kr 10 millioner i 2021.

L10: Ressurskrevende tjenester i omsorg

Et omsorgsdistrikt har fått ansvaret for å gi tjenester til en ny bruker med ressurskrevende tjenester i 2017. Det er behov for avansert behandling i brukers hjem. Dette krever døgnkontinuerlig overvåkning, og 2 til 1 bemanning. Ressursbehov er 10,69 årsverk og brutto kostnad kr 7 millioner. Rådmannen har innarbeidet kr 2,6 millioner i økt nettoramme, etter at inntekter fra refusjon ressurskrevende er trukket fra.

L11: Internhusleie, renholds- og energikostnader, omsorgstjenester

Tabellen under viser internhusleiekostnader for tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Drift nye heldøgnsplasser i Rundeskogen	ENERGI	21	21	21	21
Lura BOAS - 2.etasje bygges om til å inneholde skyllerom og personalbase	INTERNHUSLEIE	81	81	81	81
Lura BOAS - 2.etasje bygges om til å inneholde skyllerom og personalbase	ENERGI	5	5	5	5
Omsorgsboliger med heldøgntjenester for personer med store adferdsutfordringer	INTERNHUSLEIE			561	1 122
Omsorgsboliger med heldøgntjenester for personer med store adferdsutfordringer	ENERGI			42	84
Endring i bruk av bygningsmasse, Åse BOAS	INTERNHUSLEIE		585	1 169	1 169
<i>Sum omsorgstjenester</i>		<i>107</i>	<i>692</i>	<i>1 879</i>	<i>2 482</i>

Enhet for funksjonshemmede

L12: Barnebolig avlastningsenheten

Barnebolig for et barn under 16 år i avlastningstjenesten ble startet våren 2017. Ressursbehovet er om lag 5 årsverk, og brutto kostnad kr 3,5 millioner. Rådmannen har innarbeidet kr 1,9 millioner i økt nettoramme, etter at inntekter fra refusjon ressurskrevende er trukket fra.

L13: Enetiltak EFF

Enhet for funksjonshemmede må opprette et enetiltak for en ung bruker med ressurskrevende tjenestebehov. Antatt ressursbehov er om lag 10 årsverk, og brutto kostnad kr 7 millioner. Rådmannen har innarbeidet kr 2,6 millioner i økt nettoramme, etter at inntekter fra refusjon ressurskrevende er trukket fra.

L14: Internhusleie, renholds- og energikostnader, EFF

Beløpet inneholder helårseffekter for bygg tatt i bruk i 2017 og tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden. Tabellen under viser internhusleiekostnader per bygg, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Avlastingssenter med barnebolig	INTERNHUSLEIE	2 112	4 224	4 224	4 224
Avlastingssenter med barnebolig	ENERGI	242	485	485	485
FH boliger, Bogafell (12 plasser), (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	575	575	575	575
FH boliger, Bogafell (12 plasser), (helårseffekt)	ENERGI	150	150	150	150
Foreldreinitiativ II (personaldel), (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	87	87	87	87
Foreldreinitiativ II (personaldel), (helårseffekt)	ENERGI	15	15	15	15
Utvidelse Smørbukkveien	INTERNHUSLEIE	267	267	267	267
Utvidelse Smørbukkveien	ENERGI	26	26	26	26
Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 10 boenheter før 2021, tomt Sørby/Hove	INTERNHUSLEIE				1 547
Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 10 boenheter før 2021, tomt Sørby/Hove	ENERGI				246
Tilpassinger Hanamyrveien	INTERNHUSLEIE		130	130	130
<i>Sum enhet for funksjonshemmede</i>		<i>3 474</i>	<i>5 959</i>	<i>5 959</i>	<i>7 752</i>

L15: Internhusleie, renholds- og energikostnader, EFF

Tabellen under viser internhusleiekostnader for nye bygg som foreslås i denne økonomiplanen, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Bofellesskap for 14 unge funksjonshemmede	INTERNHUSLEIE				2 065
Bofellesskap for 14 unge funksjonshemmede	ENERGI				111
<i>Sum enhet for funksjonshemmede</i>					<i>2 176</i>

Helse- og rehabiliteringstjenester

L16: Bofellesskap psykisk helse Håholen, 7 plasser

Rådmannen foreslår å videreføre bofellesskapet fra [økonomiplan 2017-2020, tiltak L22](#), men med 7 leiligheter med fellesarealer og en mindre personaldel. Målgruppen er personer med psykisk lidelse og rusproblematikk. Driftsmidler er innarbeidet fra 2019.

L17: Videreføring opptrappingsplan rusfeltet

Regjeringen varslet i kommuneproposisjonen en ytterligere opptrapping på rusfeltet med kr 300 millioner fra 2019. For Sandnes vil dette utgjøre kr 3,9 millioner. Midlene skal nyttes til å dekke varslet bortfall av statlige tilskuddsmidler for kommunalt rusarbeid for å sikre videreføring av Funkishuset og styrket rusoppfølging i rustjenestene.

L18: Rask psykisk helsehjelp, 3 årsverk

Rask psykisk helsehjelp er et tilbud for personer over 16 år som opplever mild eller moderat grad av angst, depresjon eller søvnproblemer. Tiltaket har vært statlig finansiert som prosjekt fram til og med 2017. Tiltaket har høy utnyttelsesgrad og viser gode resultater. Rådmannen foreslår at tiltaket opprettholdes, og driftsmidler innarbeides fra og med 2018.

L19: Legevaktbil, leasing og driftsutgifter

For å kunne yte forsvarlig akuttmedisinske tjenester er det behov for en uniformert legevaktbil. Ambulansetjenesten rykker ikke alltid ut fra legevakten og kan ikke garantere at legevakten kan bli med på deres akuttutrykninger.

En uniformert legevaktbil vil få tilsendt opplysninger om pasienten direkte i bilen slik at en har all informasjon tilgjengelig. I tillegg blir bilen utstyrt med prøveutstyr og nødvendig medisinsk utstyr slik at lege kan ta de nødvendige prøver og undersøkelser. En uniformert bil vil sikre legen å komme raskt fram, være synlig i bybildet og legene vil slippe å bruke egne private biler eller taxi. Rådmannen har ikke funnet rom for å styrke legevakten med ekstra bemanning i bilen.

L20: Kommuneoverlege smittevern/samfunnsmedisin, 1 årsverk

Smittevernet i Sandnes kommune har lite ressurser sammenlignet med både nabokommuner og ASSS-nettverk. Styrking av funksjoner innen smittevern er viktig i forebyggende arbeid. Smittevernlegen er sentral både i kommunale helsetjenester, på legevakt og hos fastleger.

Medisinskfaglig rådgivning innenfor kommunal helsetjeneste, ansvar for folkehelselovens kapittel 3 om miljørettet helsevern og samfunnsmedisinsk rådgiver for kommunen krever kapasitet og kompetanse.

Det er behov for å øke kommuneoverlegefunksjoner, smittevern og samfunnsmedisinsk kompetanse, og rådmannen har funnet rom for å øke rammen til legetjenester med ett årsverk.

L21: Kommuneoverlege smittevern/samfunnsmedisin, 1 årsverk, finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at utgiftene til økning av ett årsverk til kommuneoverlegefunksjoner, smittevern og samfunnsmedisinsk kompetanse i 2018 finansieres ved bruk av egne disposisjonsfond innen helse- og rehabiliteringstjenester (((fond legetjenester kr 230 000, fond Legevakt kr 20 000 og fond Fysio/ergo kr 1 000 000))).

L22: Tilskudd til fastleger i henhold til befolkningsvekst

Fastlegeordning økes fra kr 442 per år per innbygger til kr 451 fra 1. juli 2017. Dette medfører en økt kostnad på kr 410 000 i 2018.

I tillegg har rådmannen for hele økonomiplanperioden innarbeidet økningen i henhold til antatt befolkningsvekst. I resten av perioden er det derfor bare økningen i basistilskuddet som må justeres.

L23: Internhusleie, renholds- og energikostnader, helse- og rehabiliteringstjenester

Tabellen under viser internhusleiekostnader for tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Rusvernet Soma	INTERNHUSLEIE	2 072	3 108	3 108	3 108
Rusvernet Soma	ENERGI	362	543	543	543
Håholen, psykiatriboliger	INTERNHUSLEIE		375	749	749
Håholen, psykiatriboliger	ENERGI		67	67	67
<i>Sum helse- og rehabiliteringstjenester</i>		<i>2 434</i>	<i>4 093</i>	<i>4 467</i>	<i>4 467</i>

L24: Internhusleie, renholds- og energikostnader, helse- og rehabiliteringstjenester Tabellen under viser økte internhusleiekostnader for utvidede lokaler til Rask psykisk helsehjelp. Rask psykisk helsehjelp holder til i innleide lokaler, og på grunn av behov for å ta i bruk flere kontorplasser, øker husleien. Se også tiltak L17.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Husleie rask psykisk helsehjelp	INTERNHUSLEIE	280	280	280	280
<i>Sum helse- og rehabiliteringstjenester</i>		<i>280</i>	<i>280</i>	<i>280</i>	<i>280</i>

Sosiale tjenester

L25: Husleie nye boenheter

Det er i årets økonomiplan foreslått kjøp av nye kommunale boliger hvert år i perioden, og det foreslås å øke inntektskravet for husleiebudsjettet i takt med at boligene blir anskaffet.

L26: Økonomisk sosialhjelp, styrking av boutgifter og livsopphold

Videreføring av tiltak fra perioderapport per 31. august 2017. Økning i utgifter på grunn av økning i antall mottakere.

L27: Økonomisk sosialhjelp, finansieres av integreringstilskudd

Rådmannen foreslår at økningen i sosialhjelp finansieres av integreringstilskudd.

L28: Miljøvaktmester, 2 årsverk

Boligtjenesten har i dag 2 miljøvaktmestere fordelt på 700 boliger, deres hovedansvar er å hjelpe og veilede beboere å bo i henhold til leietakers leiekontrakt. De skal i tillegg følge opp tekniske installasjoner og brannsikkerhet som beboer ikke selv klarer gjøre. Dette er oppgaver som blir svært mangelfullt fulgt opp i dag. Rådmannen finner det nødvendig å styrke tjenesten med 2 årsverk.

L29: Redusert ramme flyktningeheten

Basert på lavere mottak av flyktninger enn tidligere estimert, tilsier prognosene at rammen til flyktningeheten kan reduseres med kr 18 millioner fra 2018.

L30: Flyktningeheten, redusert integreringstilskudd

Mottak av flyktninger blir redusert og dette medfører reduksjon i integreringstilskuddet på kr 3 millioner for 2018. Tiltaket er en videreføring fra [økonomiplan 2017-2020, tiltak L34](#). Utgiftene i tjenesten rettet mot flyktninger reduseres tilsvarende. I rådmannens forslag til økonomiplan kommer dette i tillegg til tiltak L29.

L31: Internhusleie, renholds- og energikostnader, sosiale tjenester

Tabellen under viser internhusleiekostnader for tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Småhus Vatne/ Dybingen	INTERNHUSLEIE	90	181	181	181
Kleivane Småhus	INTERNHUSLEIE	99	198	198	198
Helgeland Småhus	INTERNHUSLEIE			121	142
Boliger for vanskeligstilte	INTERNHUSLEIE	402	402	402	402
Tun Lura Nord ferdig 2020	INTERNHUSLEIE			301	601
Tun ubestemt tomt	INTERNHUSLEIE			302	557
Tun Håbafjell/ brattebø småhus	INTERNHUSLEIE	424	424	424	424
Syrinveien	INTERNHUSLEIE	322	644	644	644
Syrinveien	ENERGI	49	49	49	49
Myrveien (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	564	564	564	564
Myrveien (helårseffekt)	ENERGI	29	29	29	29
Boligsosial handlingsplan 2018,	INTERNHUSLEIE	1 675	3 350	3 350	3 350
Boligsosial handlingsplan 2019	INTERNHUSLEIE		1 625	3 250	3 250
Boligsosial handlingsplan 2020	INTERNHUSLEIE			1 708	3 415
<i>Sum sosiale tjenester</i>		<i>3 654</i>	<i>7 466</i>	<i>11 523</i>	<i>13 806</i>

L32: Internhusleie, renholds- og energikostnader, sosiale tjenester

Tabellen under viser internhusleiekostnader for nye bygg som foreslås i økonomiplanen.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Småhus, 2021	INTERNHUSLEIE				81
Boligsosial handlingsplan 2021	INTERNHUSLEIE				1 708
<i>Sum sosiale tjenester</i>					<i>1 789</i>

L33: Varig tilrettelagt arbeid – 10 plasser

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å øke bevilgningen til VTA med kr 15 millioner, tilsvarende om lag 125 plasser i 2018. Sandnes har stort behov flere plasser. Rådmannen foreslår at det bevilges kr 450 000 slik at Sandnes kan sende inn fornyet søknad om flere plasser.

Kultur og byutvikling

Kultur og byutvikling felles

K1: PhD prosjekt (stilling)

Ustabile grunnforhold kan få konsekvenser for en rekke planer for infrastruktur og utnyttelse av det aktuelle området. Prosjektet vil vurdere klimatilpasninger og sikkerhetsvurderinger av områder med ustabile grunnforhold. Dette vil gi god informasjon for utarbeidelse av reguleringsplaner, planer for infrastruktur og utbygging av infrastruktur i disse områdene. Sandnes kommune har derfor inngått et samarbeid med universitetet i Stavanger. Det starter opp et PhD-prosjekt september 2017 som varer i tre år med støtte fra Forskningsrådet. Tittelen på prosjektet er «Klimatilpasninger og sikkerhetsvurderinger av områder med ustabile grunnforhold - Case studie Sandnes kommune». Prosjektet avsluttes med en doktorgradsavhandling.

K2: Økt tilskudd til Opera Rogaland IKS

Opera Rogaland IKS har som formål å gi regionens befolkning et tilbud om opera-, operette- og musikkteaterforestillinger av høy kvalitet. Selskapet skal også bidra til å gi unge musikere og sangere muligheten til å utvikle og virkeliggjøre sitt musikalske talent, samt legge til rette for at lokale talenter stimuleres og gis muligheter til å delta i forestillinger i samarbeid med profesjonelle aktører.

Den største satsingen i 2017 er co-produksjon av Gioacchino Rossinis "Barberen i Sevilla" i samarbeid med Den norske Opera & Ballett.

I 2018 planlegges en co-produksjon av en fullskalaopera, som er budsjettert med kr 5 millioner. Denne produksjonen er avhengig av statsstøtte. Det planlegges også operagalla i Stavanger og Sandnes, basert på samme konsept som i 2017, budsjettert med kr 2 millioner. I tillegg planlegges et musikkteaterprosjekt for barn og unge, budsjettert med kr 300 000.

Selskapet vil fortsatt bidra til operakafeer i Sandnes Kunst- og kulturhus og Stavanger Konserthus, samt overføringer fra Metropolitan Opera House til SF Kino.

Basert på de foreliggende planer og budsjett søker selskapet om et kommunalt tilskudd for 2018 på kr 650 000 fra hver av de to eierkommunene. Tilskuddet i 2017 utgjør for Sandnes kr 550 000 og ligger i basisbudsjettet. Etter felles vurderinger med Stavanger kommune har rådmannen innarbeidet å øke tilskuddsnivået i 2018 med kr 100 000 til kr 650 000.

K3: Kulturhuset, musikaler i 2020

Styret i Sandnes kunst- og kulturhus KF har søkt om tilskudd til musikalproduksjoner på kr 700 000 i 2020. I gjeldene økonomiplan var musikalproduksjonen planlagt i 2018, men styret i Sandnes kunst- og kulturhus KF har valgt å forskyve musikal-syklusen. Det vil bli musikalproduksjon med syklus annet hvert år som før. Rådmannen tilrår at det settes av kr 700 000 i 2020 i tilskudd til musikalproduksjoner.

K4: RAS – kompetanseutvikling og regionalt samarbeid

Styret i Sandnes kunst- og kulturhus KF fremmer i sitt budsjettforslag søknad om midler til kompetanseutvikling og regionalt samarbeid med «Dansens hus» i Oslo. Kostnadene deles med 60 prosent fra staten og 40 prosent fra regionen. Det er behov for å øke bevilgningen til RAS med kr 110 000 fra Sandnes kommune for å utløse midler fra Rogaland fylkeskommune og staten.

K5: Nye innsparinger

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i økonomiplan 2017-2020, tiltak K7 (link), på kr 0,8 millioner i 2019, økende til kr 1,6 millioner fra 2020. Noe av dette kan trolig løses med gevinster ved digitalisering, se tiltak K6. Rådmannen vil komme tilbake i neste års økonomiplan med konkretisering av hvordan innsparingen kan innfris.

K6: Gevinster ved digitalisering

All produksjon på plan og byggesak er digital. Siden innføringen av Doculive har Sandnes kommune hatt digitale arkiv, og var blant de første kommunene som stilte krav til vektorisering av reguleringsplanforslag. Dette gjør at man enkelt kan søke opp og gjenbruke data helt tilbake til rundt år 2000. Gjennom tjenesten eByggweb er disse arkivene også tilgjengelig for publikum – i form av direkte tilgang til konkrete saker via oppslag i kart. Det pågår et arbeid for å få den samme tilgjengeligheten også for eldre saker.

Byggesaksarkiv, delesaksarkiv, landbruksarkiv, planarkiv blir nå scannet og lagt inn i et søkbart arkivsystem som gjør dem enkelt tilgjengelig i saksproduksjonen og for publikum i forhold til innsyn.

Gevinstpotensial:

- Direkte oppslag fra fagsystem til også historisk arkiv er effektiviserende både på byggesak og arkiv. Trenger ikke hente fram fysisk papirmappe.
- Trenger ikke plass til papirarkiv

- Publikum får en bedre tjeneste (som er etterspurt) – trenger ikke lenger stille på rådhuset i åpningstiden for å få denne informasjonen
- Åpner for nye tjenester som kan genereres automatisk – ikke lenger arkivdokumenter som må søkes opp manuelt

Ved overgang til Public 360 ble det jobbet svært aktivt fra plan- og byggesak sin side med å sørge for at det nye systemet ivaretok krav til saksbehandlerløsninger. Dette har ført til at Sandnes blir en av de første kommunene som tar i bruk ny løsning for eByggesak. Målbildet for denne løsningen er automatisering av standardiserte prosesser og forenklet arbeidsflate for saksbehandler på byggesak, arkiv og matrikkelfører

Rådmannen vil vurdere tiltaket nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her ([link til kap om digitalisering](#)).

K7: Jærmuseet, økt driftstilskudd

Økt driftstilskudd som [følge av ferdigstilling av Vitenfabrikken byggetrinn 2 \(bsak 56/17\)](#).

K8: Jærmuseet, indeksregulering av driftstilskudd

Indeksregulering av driftstilskudd som [regulert i avtale \(bsak 56/17\)](#).

K9: Gratis sommerkino for barn

Styret i kunst- og kulturhusforetaket fremmer i sitt budsjettforslag et nytt tiltak med behov for kr 40 000 i 2018 og tilsvarende øvrige år til gjennomføring av sommeraktiviteter med kino for barn på KinoKino. Styret fremholder at KFet er avhengig av kommunalt tilskudd for å gi tilbudet.

Byutvikling

K10: Samfunnsplan, interkommunal kommunedelplan for Forus/Lura

Det ble i løpet av høsten 2014 startet opp et interkommunalt plansamarbeid for å legge til rette for videre utvikling og mulig transformasjon i et av landets mest sentrale næringsområder. Rådmannen tilrår at dette budsjetteres i henhold til intensjonsavtalen og trappes ned mot ferdigstilling.

K11: Kontinuerlige reisevaneundersøkelser

Rogaland fylkeskommune og kommunene Stavanger, Sandnes, Sola og Randaberg har inngått byvekstavtale med Staten. For å måle effekter av denne avtalen, har partene forpliktet seg til å gjennomføre kontinuerlige reisevaneundersøkelser. Årlige kostnader for vil være kr 1,58 millioner. Kommunenes andel er satt til 25 prosent av samlet kostnad, og er fordelt på de fire kommunene basert på folketall. Sandnes kommune sin andel av dette er kr 122 000.

K12: Driftskostnader etter oppgradering av kommunens kartsystemer

Med dagens gamle systemer har vi stor sårbarhet i drift og vedlikehold. Denne sårbarheten vil bli lavere ved å ta i bruk en skyløsning da leverandøren tar ansvaret for driften.

Driften blir mer profesjonalisert ved at leverandøren har langt større kompetanse på de teknisk kompliserte løsningene og sammenhengene i dataflyt. Skyløsningen vil øke driftssikkerheten og fortære kunne fange opp feil og mangler i en dataflyt.

Ved å ta i bruk ny teknologi og nye løsninger frigis personellressursene til de forespørsler og forventninger byens innbyggere og det profesjonelle markedet har.

I tillegg er det viktig å ha fokus på at de etter hvert mer og mer etterspurte tjenestene vi kan levere for kommunal saksbehandling blir forbedret og effektivisert.

K13: Boligsosiale tilskudd og boligsosialt arbeid inn i rammetilskudd

I statsbudsjettet foreslås det å innlemme ytterligere kr 15,5 millioner fra boligsosial tilskudd og kr 28,5 millioner for boligsosialt arbeid i rammen fra 2018. For Sandnes utgjør dette til sammen kr 601 000.

Kultur, bibliotek og kulturskole

K14: Meråpent bibliotek -Oppdatering av programvare og sikring utstyr

Det er behov for å etablering av adgangskontroll, kameraovervåkning og sikring av datautstyr som står ute i fellesarealer. I tillegg er det behov for oppdatering av programvaren.

K15: Meråpent bibliotek -Oppdatering av programvare og sikring utstyr, finansieres av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at oppdatering av programvare og sikring av utstyr til meråpent bibliotek finansieres av disposisjonsfond 25705120 bibliotek.

K16: Sandnes kulturskole som lokalt ressurscenter

Kulturskolen skal samarbeide med skole- og kultursektoren og medvirke til å styrke kompetansen og kulturell utfoldelse i lokalsamfunnet. Det innebærer et forpliktende samarbeid med barnehage, grunnskole, videregående skole, det lokale kulturlivet og profesjonelle aktører innen kunst- og kulturformidling.

Samarbeidet mellom kulturskole og grunnopplæring bør foregå både på elevnivå, lærernivå og ledernivå. Det kan for eksempel være samarbeid om store forestillinger og produksjoner som gjenspeiler kulturelt mangfold, integrering av kunst- og kulturperspektivet i fag, utstyr og lokaler, utvikling av metoder og læringsmiljø, pedagogisk veiledning og kulturskolen som utstillings- og konserttilbyder.

Samarbeidet mellom kulturskolen og kulturlivet kan for eksempel omfatte avtaler om bruk av kulturskolens lærere som dirigenter, akkompagnatører, produsenter, instruktører, regissører og lys- og lydteknikere. Kulturskolens oppgave er her å støtte opp om det frivillige kulturlivets aktiviteter med den kompetanse kulturskolens personale representerer. Investering i og felles bruk av utstyr og lokaler er andre eksempler på hvordan det frivillige kulturlivet og kulturskolen kan bidra til at ressurser utnyttes på best mulig måte.

K17: Sandnes kulturskole som lokalt ressurscenter, finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at driftstiltak K16 Sandnes kulturskole som lokalt ressurscenter finansieres av disposisjonsfond 25705125 kulturskole.

K18: 50 prosent stilling kultur, Bogafjell

For å opprettholde kulturtilbudet i Bogafjellhallen – der også mange frivillige bidrar – så er det nå nødvendig med en stabil personalressurs som kan ivareta et stadig økende besøkstall og høyt aktivitetsnivå fremover. Den nye skateparken som åpnet i mai betyr også mer aktivitet.

K19: 50 prosent stilling kultur, Bogafjell, finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at økningen på 50 prosent stilling for å opprettholde kulturtilbudet i Bogafjellhallen finansieres av disposisjonsfond 25705125 kulturskole i 2018 og 2019.

K20: Media:LAB

«Media:LAB» startet som et prosjekt finansiert av statlige midler fra BUFDIR, øremerket ungdomsarbeid. «Media:LAB» har bygd opp et velutstyrt verksted for ulike typer medieproduksjon, og står bak 3 nyutviklede kommunikasjonskanaler drevet av og for ungdom: TVSANDNES, YOUTUBE/UNG I SANDNES OG UNGISANDNES.COM. «Media:LAB» er en nyskaping og et populært ungdomstilbud, som det også har vist seg at andre i kommunen ser stor nytte av. Filmmateriell produsert av denne ungdomsaktiviteten har gitt flotte bidrag til kommunens kommunikasjonsarbeid. Tiltaket er nødvendig for å sikre videreføring av dette tilbudet når statstilskuddet faller bort.

K21: Media:LAB, økt inntektskrav

Rådmannen tilrår at tiltak K20 «Media:LAB» delfinansieres med økt inntektskrav på kr 100 000 som tilsvarer 20 prosent.

K22: Media:LAB, finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at tiltak K20 «Media:LAB» i 2018 finansieres med kr 400 000 fra disposisjonsfond 25705125 kulturskole.

K23: Forvaltning og vedlikehold av utsmykking

I bsak 75/13 (link) ble det vedtatt nye retningslinjer for kunst i kommunale bygg og uterom. Det skal settes av minimum 0,2 prosent og inntil 0,5 prosent av totalt brutto investeringsbudsjett for byggeprosjekter, parkanlegg og andre skattefinansierte anleggsprosjekter i offentlige rom, til kunst. I forslaget til økonomiplan 2018-2021 er det lagt inn 0,2 prosent. Avsetningen fordeles mellom investeringsbudsjettet (nye prosjekter) og driftsbudsjettet (forvaltning, restaurering, flytting, katalogisering og formidling) med følgende andeler: 75 prosent til investering og 25 prosent til drift. I investeringsbudsjettet settes dette på et eget investeringsprosjekt. Rådmannen foreslår nå å sette av kr 300 000 som et fast beløp i driften. Se investeringstiltak K3 (link).

K24: Økt husleietilskudd ved bruk av Sandnes kulturhus

Som følge av prisjustering av utleieprisene i Sandnes kunst- og kulturhus KF fra og med 01.01.2017 [økte rammen for husleietilskuddet tilsvarende kr 30 000 i 2017 \(bsak 93/17\)](#) og tiltaket videreføres i planperioden.

K25: Internhusleie, renholds- og energikostnader, kultur

Tabellen under viser økt tilskudd til Sandnes kunst og kulturhus KF som følge av bygningsmessige utbedringer i bygget til KINO KINO.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Bygningsmessige utbedringer KINO KINO	INTERNHUSLEIE (tilskudd til KF)			87	87
<i>Sum kultur, bibliotek og kulturskole</i>				<i>87</i>	<i>87</i>

K26: Internhusleie, renholds- og energikostnader, kultur

Tabellen under viser internhusleiekostnader for nytt byggeprosjekt foreslått i økonomiplanen, med eventuelle kostnader til renhold og energi for å vise totale driftskostnader for det enkelte bygg.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Langgata 76	INTERNHUSLEIE	325	325	325	325
Langgata 76	RENHOLD	54	108	108	108
Langgata 76	ENERGI	17	34	34	34
<i>Sum kultur, bibliotek og kulturskole</i>		<i>396</i>	<i>467</i>	<i>467</i>	<i>467</i>

Sandnes kirkelige fellesråd

K27: Tilskudd til Sandnes kirkelige fellesråd

Driftstilskuddet til Sandnes kirkelige fellesråd økes for å dekke renter og avdrag av lån til tiltakene under. Sandnes kommune kan også stille som garantist for lånet til kirken dersom det er nødvendig.

Søyler (Gand kirke)

Betongsøyler og betongbjelker på Gand kirke ble utsatt for en omfattende rehabilitering av Kruse Smith i 2008, gjennom en re-alkalisering, på bakgrunn av råd fra Multiconsult. Dette arbeidet viser seg ikke å ha gitt de ønskede resultater.

Multiconsult laget i november 2014 på oppdrag fra Sandnes kommune en tilstandsvurdering som skulle forklare hva som har skjedd. Den konkluderer med at omfanget av synlige skader er betydelig, og at det i tillegg er mistanke om ytterligere skjulte skader i søyler som tilsynelatende er uskadde. Det kan derfor være aktuelt å skifte ut eksisterende søyler.

Investeringskostnaden er kalkulert til kr 6 millioner.

Handicap toaletter (Høyland kirke)

Høyland kirke er den mest populære kirken for dåp og vielser. Her holdes det også konserter mange ganger i året, i tillegg til de ukentlige gudstjenestene og alle begravelsene. I dag må man ned en smal trapp for å få tilgang til toaletter. Det betyr at kun funksjonsfriske mennesker har adgang. Det er derfor ønskelig å få satt av midler til prosjektering av et tilbygg som rommer toalettfasiliteter.

Investeringskostnaden er kalkulert til kr 300 000 i 2018.

Nytt kjøkken (Lura kirke)

Lura kirke feirer i 2017 30 års jubileum. Kjøkkenet har blitt brukt flittig i 30 år og er nå mer enn modent for å skiftes ut. Det gamle kjøkkenet bør erstattes med et kjøkken som tilfredsstiller moderne krav til hygiene og funksjonalitet.

Investeringskostnaden er kalkulert til kr 300 000 i 2018.

Selvkost

K28: Plan

Det er ikke gjort endringer i satser, men det er gjort endringer i beregningsgrunnlag, blant annet for å kunne gi et riktigere gebyr til store næringsplaner uten mye bebyggelse (§1.9). Det er også justert ned på sats for behandling av plan med konsekvensutredning (§3.1).

	2018	2019	2020	2021
Reguleringsplaner, endring i driftskostnader	156	339	526	719
Reguleringsplaner, endring i gebyrinntekter	-744	-852	-1 029	-2 286
Reguleringsplaner, bruk av selvkostfond	588	513	503	1 567

K29: Byggesak

Endringer i gebyrregulativer for byggesaker består i hovedsak av noen mindre justeringer og at de små tiltakene som tiltakshaver selv kan søke om blir billigere. Sammenlignet med andre kommuner anbefales det også å holde gebyret på gjeldende nivå for 2018.

	2018	2019	2020	2021
Byggesak, endring i driftskostnader	445	1 061	1 694	2 344
Byggesak, endring i gebyrinntekter	-2 335	-1 401	-2 021	-2 672
Byggesak, bruk av selvkostfond	1 890	340	327	328

K30: Geodata

Satser er justert og det er gjort noen endringer i tekst for gebyrer for arbeid etter matrikkeloven. Nytt gebyrregulativ for seksjonering. Dersom endringer i eierseksjonsloven iverksettes, vil dette gebyret gjelde fra iverksettingsdato.

	2018	2019	2020	2021
Oppmåling, endring i driftskostnader	1 270	1 524	1 784	2 052
Oppmåling, endring i gebyrinntekter	-2 045	-2 355	-2 622	-2 893
Oppmåling, bruk av selvkostfond	775	831	838	841

TEKNISK

T1: Sandnes matservice, organisering for styrket kundeorientering

Sandnes matservice ønsker å styrke organisasjonsstrukturen for å bedre kunne levere mat tilpasset kundenes behov. Kundene ønsker i større grad å få servert behovstilpassede måltider. Nå leveres 2500 måltider hver dag, hvorav omtrent 60 er spesialkost. Ved å tilpasse organiseringen av nytt produksjonskjøkken på Vatne vil de ansatte bli mer spesialisert, og en vil kunne levere flere spesialkostmåltider.

T2: Sandnes matservice, organisering for styrket kundeorientering, finansieres av økte inntekter

Tiltaket finansieres med økte enhetspriser og økte rammer for bestilling fra omsorg (tiltak L6).

T3: Friluftsansjoner, prisjustering av interkommunale avtaler

Kommunene i regionen har i samarbeid inngått avtaler med friluftsansjoner som Rogaland arboret, Ryfylke friluftsråd og Jæren friluftsråd hvor det ytes tilskudd. Etter avtalene som er inngått skal tilskuddene justeres årlig etter prisvekst og folketall. Rådmannen tilrår en økning i budsjett til tilskudd.

T4: Folkepulsen – tilskuddordning

I [økonomiplan 2017-2020 tiltak T3](#) ble det satt av kr 275 000 til [Folkepulsen \(bsak 54/16\)](#). Etter treårig prosjekt vil evaluering av resultater avgjøre om tiltaket videreføres.

T5: Nye innsparinger

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i økonomiplan 2017-2020, tiltak T4 (link), på kr 490 000 i 2019, økende til kr 990 000

fra 2020. Noe av dette kan trolig løses ved gevinster ved digitalisering, se tiltak T6. Rådmannen vil komme tilbake i neste års økonomiplan med konkretisering av hvordan innsparingen kan innfris.

T6: Gevinster ved digitalisering

Digitalisering og automatisering har potensial for kostnadsreduksjoner innenfor flere områder. Automatisering av klipping av noen parker og en fotballbane vil i første omgang gi årlige besparelser på kr 50 000. Automatisering og forbedring av prosesser ved gravplasstildeling skal gi årlige besparelser på kr 30 000 i perioden 2020-2021. Det jobbes med å kartlegge ytterligere potensial for besparelser gjennom andre digitaliserings- og automatiseringstiltak. Rådmannen vil vurdere tiltaket nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her ([link til kap om digitalisering](#)).

T7: Innsparing LED gatelys

Innføring av lysarmatur med LED-lamper vil gi redusert energiforbruk og reduserte utgifter til strøm. Reduksjonen vil øke gjennom perioden etter hvert som andelen gatelys med LED-armatur øker.

T8: Økt vedlikeholdsstandard på gravplasser

Vedlikeholdsstandarden på gravplassene planlegges økt til et mer riktig nivå. Dette innebærer økt ressursbruk til gressklipping, beskjæring av trær og busker, ugressbekjempelse, samt vedlikehold av stier og dekker.

T9: Overtakelse med drift og vedlikehold av nye sentrumsparker og byrom

I planperioden vil nye og oppgraderte sentrumsparker og byrom slik som Langgata, Havneparken og Rutenparken ferdigstilles og overtas av drifts- og vedlikeholdsorganisasjonen, med tilhørende behov for midler til drift og vedlikehold.

T10: Overtagelse med drift og vedlikehold av nye grøntanlegg/nærmiljøanlegg og lekeplasser

I 2018 vil 19 200 m² grøntanlegg, lekeplasser og nærmiljøanlegg i nye boligfelt overtas av drifts- og vedlikeholdsorganisasjonen, med tilhørende behov for midler til drift og vedlikehold av tillagt areal.

T11: Iglemyr svømmeanlegg

Iglemyr svømmeanlegg planlegges tatt i bruk i fjerde kvartal 2019, med tilhørende behov for drift- og vedlikehold. Drifts- og vedlikeholdskostnader er estimert på bakgrunn av sammenlikning med tilsvarende anlegg som Holmen svømmeanlegg i Asker, samt beregninger med utgangspunkt i erfaringer fra Giskehallen.

T12: Inntekter Iglemyr svømmeanlegg

Inntektene fra driften av Iglemyr svømmeanlegg forutsetter tilgang for publikum i hele åpningstiden.

T13: Tilskudd Sandnes håndballklubb

Tilskuddet til Sandnes håndballklubb gjelder leieutgifter for leie av Sandneshallen, og er på kr 20 000 per kamp. Rådmannen vil komme tilbake til tiltaket for videreføring i neste økonomiplan (jfr. 5 årig avtale Sandnes håndballklubb og Sandneshallen).

T14: Internhusleie, renholds- og energikostnader, teknisk.

Tabellen under viser internhusleiekostnader for tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/energi	2018	2019	2020	2021
Iglemyr svømmehall	INTERNHUSLEIE		6 252	9 378	9 378
Iglemyr svømmehall	RENHOLD		670	1 004	1 004
Iglemyr svømmehall	ENERGI		880	1 321	1 321
Nytt kjøkken Vatne (helårseffekt)	INTERNHUSLEIE	527	527	527	527
Nytt kjøkken Vatne (helårseffekt)	RENHOLD	51	51	51	51
Nytt kjøkken Vatne (helårseffekt)	ENERGI	58	58	58	58
Giskehallen svømmehall og Giskehallen 1 (rehabilitering)	INTERNHUSLEIE			2 745	5 489
<i>Sum teknisk</i>		<i>636</i>	<i>8 438</i>	<i>15 084</i>	<i>17 828</i>

VAR

Vann

Prisøkning på omtrent 4 prosent i 2018. Fond forventes avviklet innen utgangen av 2017.

	2018	2019	2020	2021
Vann, endring av gebyrinntekter	-6 465	-10 723	-14 048	-17 278
Vann, enøk-tiltak	-80	-155	-195	-195
Vann, endring av utgifter til kjøp av vann fra IVAR	1 044	1 613	2 197	2 795
Vann, endring i driftskostnader	-235	1 139	2 550	3 999
Vann, økt budsjett til utgifter for støttetjenester	65	131	199	268
Vann, endring i kalkulatoriske renter og avskrivninger	1 101	3 302	4 556	5 664
Vann, bruk av selvkostfond	4 570	4 693	4 741	4 747

Avløp

Prisøkning på omtrent 4 prosent i 2018. Fond forventes avviklet innen utgangen av 2017.

	2018	2019	2020	2021
Avløp, endring av gebyrinntekter	-19 524	-25 891	-30 425	-35 192
Avløp, enøk tiltak	-120	-195	-230	-230
Avløp, endring i tilskudd	-119	43	211	382
Avløp, endring av utgifter til kjøp av avløpsbehandling fra IVAR	1 310	2 287	3 289	4 315
Avløp, endring i driftskostnader	2 299	3 900	5 546	7 238
Avløp, økt budsjett til utgifter for støttetjenester	74	149	226	305
Avløp, endring i kalkulatoriske renter og avskrivninger	1 371	3 741	5 372	7 169
Avløp, bruk av selvkostfond	14 709	15 966	16 011	16 013

Renovasjon

Ingen prisøkning. Fond forventes avviklet innen utgangen av 2018. Deretter normal prisutvikling.

	2018	2019	2020	2021
Renovasjon, endring av gebyrinntekter	988	-764	-6 756	-9 394
Renovasjon, endring i øvrige salgsinntekter	-43	-60	-78	-97
Renovasjon, endring i driftskostnader	-1 695	-1 372	-1 040	-699

Renovasjon, endring i kostnader for sluttbehandling og innsamling	1 194	2 941	4 735	6 578
Renovasjon, økt budsjett til utgifter for støttetjenester	75	152	231	313
Renovasjon, endring i kalkulatoriske avskrivninger	-380	-548	-870	-520
Renovasjon, bruk av selvkostfond	-139	-349	3 778	3 819

Slam

Gebysatsene reduseres med omtrent 5 prosent.

	2018	2019	2020	2021
Slam, endring i gebyrinntekter	887	1 233	802	1 142
Slam, endring i driftskostnader	-352	-702	-262	-610
Slam, bruk av selvkostfond	-535	-531	-540	-532

Feiing

Normal prisvekst.

	2018	2019	2020	2021
Feiing, endring i gebyrinntekter	1 901	1 769	1 631	1 490
Feiing, endring i driftskostnader	-89	45	182	324
Feiing, bruk av selvkostfond	-1 812	-1 814	-1 813	-1 814

ORGANISASJON

O1: Økt tilskudd til interkommunalt arkiv

Flere enheter har avlevert arkivmateriale som skal avleveres videre til depot hos Interkommunalt arkiv i Rogaland IKS (IKA). I tillegg er det store mengder material i kjelleren som er klar til avlevering. Avlevering til IKA sammen med omfattende digitaliseringsarbeid som pågår er vesentlig å få gjort i 2018 før flytting til nytt rådhus. Eierkommunene i Interkommunalt arkiv i Rogaland IKS har mottatt selskapets budsjettforslag. Tilskuddet fra eierkommunene foreslås økt med 16,9 prosent (kr 1,4 millioner). Hovedårsaken er helårsvirkning av husleien i Arkivets hus og samsvarer med signalene gitt i [bsak 142/14](#). Sandnes kommune er i dag største eier med 24,15 prosent eierandel. Forutsatt godkjenning hos eierne om at Haugesund og fylkeskommunen går inn som nye eiere, vil Sandnes sin eierandel reduseres til om lag 18 prosent. Endelig eierbrøk vil foreligge innen kort tid. Beregnet økning fra 2017 til 2018 i eiertilskuddet for Sandnes er kr 168 300 (totalt kr 1,164 millioner).

O2: Gevinster ved digitalisering

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i [økonomiplan 2017-2020, driftstiltak O10](#), på kr 490 000 i 2019, økende til kr 980 000 fra 2020. Innsparing fra 2019 planlegges løst ved å [digitalisere ansettelseskontrakter](#). Ved å digitalisere prosessen rundt ansettelseskontrakter etableres det løsninger for eSignering, svar inn og eDialog, som også kan benyttes til andre typer løsninger som krever signering. Det bør også vurderes om Public 360 kan brukes til å automatisere saksgang ved å ta i bruk robotteknologi og fjerne prosesser og løsninger som da er overflødige. Det vil også bli tatt i bruk ChatBot (robot som chatter) for å tilby bedre tjenester til innbyggerne. Videre effektivisering vil gjøre det mulig å ta innsparingene

i 2020 ved hjelp av robotteknologi. Rådmannen vil vurdere tiltakene nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her ([link til kap om digitalisering](#)).

O3: Prosjektstilling digitalisering

Digitaliseringssjefen tilrådte 1. august, i en midlertidig prosjektstilling til utløpet av 2020, og skal jobbe med digitalisering på et strategisk og utviklingsmessig nivå. I 2018 skal kostnadene til stillingen dekkes ved bruk av eksisterende midler. Det må settes av midler til å dekke kostnader til stillingen i resten av prosjektperioden.

O4: Implementering av ny personvernlov

Fra 25. mai 2018 trer ny personvernlov i kraft. Alle private og offentlige virksomheter er pålagt å følge EU sin forordning (Forordningen ble formelt vedtatt i EU-institusjonene den 14. april 2016). Det må settes av midler til å digitalisere prosesser for å ha bedre oversikt over de personopplysninger som kommunen til enhver tid forvalter. Det er også nødvendig med opplæring i hele organisasjonen.

O5: Implementering av ny personvernlov finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at utgiftene til implementering av ny personvernlov (driftstiltak O4) finansieres ved bruk av kr 382 000 fra disposisjonsfond for organisasjon felles (25701208) og kr 118 000 fra disposisjonsfond for kompetansetjenester (25701137).

O6: Arkiv-digitalisering av personalarkivet

I forbindelse med flytting til nytt rådhus er det behov for å digitalisere den delen av personalarkivet som kun er på papir. Dette dreier seg om 40 hyllemeter med personalmapper på ansatte som jobber i kommunen. Innholdet i personalarkivet som er fra etter mars 2013, da kommunen tok i bruk Public 360, er digitalt. Alt før denne tiden er på papir og er sentralisert på rådhuset. Ved å digitalisere innholdet fra før mars 2013 blir hele personalmappen til den ansatte digital og dermed tilgjengelig for leder. Videre kan papirmappene arkiveres i depot utenfor rådhuset.

O7: Arkiv-digitalisering av personalarkivet finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at utgiftene til arkiv-digitalisering (driftstiltak O6) finansieres i sin helhet ved bruk av disposisjonsfond for personal (25701255).

O8: Arkiv-skanning av papirarkiver i forbindelse med flytting til nytt rådhus

Flere enheter har papirarkiver som er i daglig bruk. Disse er det ikke satt av plass til i nytt rådhus. For at saksbehandlere skal kunne ha dem tilgjengelig for oppslag så foreslås det å skanne disse inn i et system for oppslag.

O9: Arkiv-skanning av papirarkiver i forbindelse med flytting til nytt rådhus finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at utgiftene til arkiv-skanning av papirarkiver i forbindelse med flytting til nytt rådhus (driftstiltak O8) finansieres i sin helhet ved bruk av disposisjonsfond for kompetansetjenester (25701237).

O10: Dokumentsenteret- logistikkoordinator flytting til nytt rådhus

Flytting til nytt rådhus medfører betydelige ryddeoppgaver i kommunens gamle arkiver i kjelleren på rådhuset. Det er to arkivrom i kjelleren som inneholder 700 hyllemeter (tilsvarende om lag 9 000 arkivbokser) med avsluttet arkivmateriale. Det er ikke satt av plass til dette i det nye rådhuset og man håper å kunne avlevere dette til depot hos IKA(((Interkommunalt arkiv i Rogaland IKS))) selv om materialet ikke tilfredsstiller krav til at det skal være eldre enn 25 år. Det meste av materialet må

gjennomgå for å foreta en arkivbegrensning på dokumenter som det ikke er arkivplikt på. Etter gjennomgang skal alt pakkes i nye bokser og merkes forskriftsmessig for deretter å bli avlevert. Det er en krevende jobb som dokumentssenteret må hente inn ekstrahjelp til, og som også må ha en viss fagkunnskap. Dokumentssenteret har startet en kartlegging av materialet sammen med rådgiver hos IKA. Dette for å få en oversikt over arbeidsmengde og ressursbehov for deretter å kunne planlegge gjennomføringen. Et foreløpig anslag tilsier at det minst vil være behov for ett årsverk til å gjennomføre oppgaven med selve ryddingen i arkivboksene.

O11: Dokumentssenteret- logistikkoordinator flytting til nytt rådhus finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at utgiftene til logistikkoordinator flytting til nytt rådhus (driftstiltak O10) finansieres ved bruk av kr 271 000 fra disposisjonsfond for dokumentssenter (25701210) og kr 529 000 fra disposisjonsfond for kompetansetjenester (25701137).

O12: 1 årsverk IT-rådgiver

I [første perioderapport 2016](#) ble det opprettet en stilling til IT finansiert av inntekter fra kommunale foretak. Deler av denne stillingen skyldes økte oppgaver til drift og vedlikehold for Sandnes eiendomsselskap KF, på grunn av den store veksten i foretaket. IT kan ikke fakturere kommunale foretak som får midler fra bykassen uten at økte utgifter i foretaket finansieres av kommunen. På bakgrunn av dette må den delen av stillingen som gjaldt økte oppgaver for eiendomsforetaket finansieres i kommunen, i stedet for fakturering til eiendomsselskapet.

O13: Styring av mobile enheter i kommunens nettverk

Sandnes kommune tar i bruk mobile enheter innen skole, mobil omsorg og teknisk. Det er behov for et styringsverktøy for å ivareta sikkerheten på disse plattformene. I den forbindelse må driftsbudsjettet økes.

O14: Psykososialt kriseteam

Helse- og omsorgsloven pålegger kommunene å ha et psykososialt kriseteam tilgjengelig ved behov (HOL § 3-2). I Sandnes kommune er det mellom 15 og 30 utkallinger av psykososialt helsepersonell i løpet av året. Dette er oftest akutt hjelp for etterlatte etter selvmord, men også for pårørende til omkomne etter ulykker.

Sandnes kommune har per i dag ikke en betalt beredskapsvaktordning for psykososialt kriseteam. Flere kommuner har i dag valgt å prioritere dette. I forhold til bemanning er det om lag 20 personer med helsefaglig bakgrunn, flere psykiatriske sykepleiere. Utfordringene med å få personell til å registrere seg på kontaktlister for aktuelle helger og høytidsdager øker. Det er legevakten som tilkaller psykososialt kriseteam etter behov, og når det er få som vil stå frivillig på listen blir sårbarheten stor.

Siden påsken 2016 har Sandnes kommune valgt å betale beredskapsvakt i påskeuken, i fellesferien på sommeren og i romjulen, for å få forutsigbarhet i forhold til den psykososiale beredskapen. Det er behov for betalt beredskap i perioder også framover. Dette tiltaket må lønnsjustertes hvert år framover.

O15: Økt båndbredde

Økt fokus på digitalisering i skole og barnehage krever økt båndbredde for å kunne ta i bruk digitale enheter. Dette i tillegg til nybygg, flytting og stor økning av teknisk digitale enheter (nettbrett, PC, mobiltelefoner mm) som kobles opp i kommunens nettverk, gjør at det kreves økning av båndbredde. Ansatte må ha rask respons på fagsystem for en velfungerende hverdag. Fokus på økt

digitalisering og veksten i Sandnes kommune viser at datatrafikk øker dramatisk, noe som krever årlige investeringer for å ha kapasiteten på samband for alle ansatte på et akseptabelt nivå. Dette er en driftsoppgave og gjelder kun økt kapasitet fra Lyse.

O16: Ny finansieringsmodell for helsenett

Kommunene betaler en årlig kontingent for å være tilknyttet helsenettet, en sikker digital arena for helsesektoren. For å forenkle betalingen her, er det i Statsbudsjettet foreslått å overføre budsjettmidlene til helsenettet til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett i 2018. For Sandnes innebærer det at rammetilskuddet reduseres og at kommunens kostnader på kr 334 000 til helsenettet overtas av Helse- og omsorgsdepartementet.

ØKONOMI

Ø1: Gevinster ved digitalisering

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i [økonomiplan 2017-2020, tiltak Ø2](#) (link), på kr 230 000 i 2019, økende til kr 460 000 fra 2020. Det legges opp til at innsparingene skal gjennomføres ved å realisere gevinster ved digitalisering. Rådmannen vil vurdere tiltaket nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her (link til kap om digitalisering).

Ø2: Anskaffelser, et årsverk til innovasjonsarbeid

Anskaffelsesområdet er et viktig ledd i innovasjonsarbeidet. Med innovasjon tenker en her på endringsprosesser som går utover vanlig tjenesteutvikling i kommunen, og som endrer måten tjenesten ytes på. De fleste endringsprosesser vil før eller siden føre til anskaffelser av varer, tjenester, bygg eller anlegg. Måten anskaffelsene gjennomføres på har vesentlig betydning for innovasjonspotensialet. Anskaffelser kan hemme eller fremme innovasjon. Anskaffelser bør i større grad enn hittil brukes som et strategisk verktøy for å stimulere utvikling og innovasjon.

Prosessene forut for anskaffelsene legger premissene for innovasjonspotensialet. Tidlig og strukturert dialog med leverandørmarkedet har vist seg å være av sentral betydning for å sikre innovasjonspotensialet i en anskaffelse. Når anskaffelsen foretas under sterkt tidspress, er det erfaringsmessig ikke tid for innovasjonsfremmende dialog med markedet. Det er derfor avgjørende for å sikre en god prosess at det settes av nok tid og ressurser til å gjennomføre anskaffelsen.

Ø3: Anskaffelser, et årsverk til innovasjonsarbeid finansieres ved bruk av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at utgiftene til et årsverk til innovasjonsarbeid (driftstiltak Ø2) finansieres ved bruk av disposisjonsfond for skatt (25701145) i de to første årene.

SENTRALE STABER, POLITISK VIRKSOMHET OG FELLESUTGIFTER

Rådmannens stabsenheter

F1: Tilskudd til Greater Stavanger

Bystyret har i [bsak 52/15](#) vedtatt å inngå ny partnerskapsavtale med Greater Stavanger AS om næringslivstjenester for perioden 2016-2019. Tilskuddet økte fra kr 30 til kr 35 per innbygger. Økt tilskudd på kr 420 000 årlig er innarbeidet i basisbudsjettet. Fra 2020, når partnerskapsavtalen går ut,

må avtalen evalueres. Dersom avtalen ikke videreføres må økningen i tilskuddet på kr 5 per innbygger tas ut av budsjettet.

F2: Nye innsparinger

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer fant rådmannen det nødvendig å innarbeide nye innsparinger i [økonomiplan 2017-2020, tiltak F5](#), på kr 1,3 millioner i 2019, økende til kr 2,6 millioner fra 2020. Kr 300 000 av innsparingen i 2019 og kr 700 000 av innsparingen fra 2020 og utover tas som gevinst ved digitalisering i driftstiltak F7. Rådmannen vil komme tilbake i neste års økonomiplan med konkretisering av hvordan innsparingen kan innfris.

F3: Tilskudd til Greater Stavanger, Region Stavanger, Skape og GründerArena Jæren

Tilskudd til Greater Stavanger, Region Stavanger, Skape og Gründerarena Jæren øker som følge av folketallsendring fra 2017 til 2018. I tillegg er det avtalt et grunnbeløp på kr 160 000 per år til og med 2018 til GründerArena Jæren. Sammen gir dette økte bevilgninger på kr 215 000 i 2018 og kr 55 000 de neste årene.

F4: Tilskudd til Greater Stavanger, Region Stavanger, Skape og GründerArena Jæren finansieres av disposisjonsfond

Tilskudd til Greater Stavanger, Region Stavanger, Skape og Grunderarena Jæren finansieres ved bruk av disposisjonsfond rådmannen felles(((25701110 kommune felles og prosjekter))) i 2018.

F5: Tilskudd til Sandnes sentrum AS

Etter søknad tilrår rådmannen at tilskuddet til Sandnes sentrum AS økes fra kr 300 000 årlig til kr 600 000 årlig. Stram økonomi og kostnadsreduksjoner i Sandnes sentrum AS har økt effektiviteten, men truer evnen til å utvikle og drive aktiviteter. Etter byggeperioden og åpning av den flotte nye Langgata er det avgjørende å kunne fylle Langgata og sentrum med gode aktiviteter. Slik kan Sandnes blir en levende by 365 dager i året, så innbyggerne får mest mulig igjen for investeringene i Langgata.

Kommunens fellesutgifter

F6: Lønnsreserven

Budsjettrammen til lønnsreserven justeres i 2018. Lønnsreserven fastsettes ut fra anslag på lønnsveksten i statsbudsjettet for 2018 og helårsvirkning av kjente oppgjør i 2017. Det er tatt høyde for lønnsvekst på 3 prosent i 2018. Det er videreført kr 62,2 millioner i basisbudsjettet og rådmannen foreslår at lønnsreserven styrkes med kr 77 millioner, slik at total lønnsreserve er på kr 139,2 millioner. Det er for 2018 lagt inn midler til senioravtaler på kr 4,3 millioner.

F7: Gevinster ved digitalisering

På grunn av kommunens stramme økonomiske rammer ser rådmannen seg nødt til å innarbeide nye innsparinger på kr 1,3 millioner i 2019, økende til kr 2,6 millioner fra 2020 i driftstiltak F2. Kr 300 000 av innsparingen i 2019 og kr 700 000 av innsparingen fra 2020 og utover tas som gevinster ved digitalisering. Det vil være mulig å effektivisere noen arbeidsprosesser etter hvert som flere og bedre digitale løsninger kan tas i bruk. Rådmannen vil vurdere tiltakene nærmere og komme tilbake med en ytterligere konkretisering i neste års økonomiplan.

Les mer om kommunens satsning på digitalisering her ([link til kap om digitalisering](#)).

F8: Regionale idrettshaller

Gjeldende økonomiplan for de regionale idrettshallene viser en nedtrapping i perioden på kr 3,5 millioner i Sørmarka flerbrukshall IKS og kr 1,2 millioner i Multihallen og storhallen IKS. Reduksjonen er i tråd med eiernes forventninger. Selskapene har foretatt omstillinger og tilpasninger til rammene. Samtidig er rammebetingelsene for å skaffe andre inntekter blitt mer usikre. Situasjonen i næringslivet/regionen gir begrensede muligheter for utleie til bedrifter og sponsorinntekter. I eiermøtet 30. august 2017 ble det orientert om nye tiltak selskapene arbeider med, blant annet mer selvtjente løsninger. I dialogmøte har rådmennene tatt opp muligheter for å bidra faglig med finansforvaltning og innovasjonsarbeid, for å oppnå utgiftsreduksjoner. Investeringsprogram i hallene følger oppsatt plan og vil i stor grad være gjennomført i perioden.

I oversendt budsjettforslag fra styret foreslås en økning i tilskuddet fra 2017 til 2018 med kr 1 million. Økning i tilskuddet som følge av oppføring av Sola arena kommer i tillegg i driftstiltak F9.

Rådmennene i eierkommunene har samarbeidet om løsning for tilskuddsnivået. Tilskudd 2018 foreslås for alle kommunene nå å videreføre som 2017, mens planlagt nedtrapping fortsetter i 2019 og utover i perioden. Samlet reduseres tilskuddet med kr 2,3 millioner fra 2018 til 2021. I tråd med vedtak i eierkommunene er folketallsbasert eierbrøk lagt til grunn. For Sandnes betyr det at tilskuddet øker med kr 893 000 i 2018 og med kr 512 000 i 2019. Eierandelen i begge selskapene blir 30,62 prosent fra 1. januar 2018. Eierandelen i Sørmarka flerbrukshall IKS øker med 7,02 prosent og reduseres med 1,88 prosent i Multihallen og storhallen IKS. Samlet tilskudd fra Sandnes i 2018 utgjør kr 10 983 000. Tilskuddet reduseres til kr 10,6 millioner i 2019 og til kr 10,1 millioner fra 2020 og utover.

F9: Sola arena

Eierkommunene behandlet vinteren 2017 ([bsak 22/17](#)) sak om det fjerde regionale idrettsanlegget Sola arena, hovedanlegg for sykkel. Resultatene av anbudskonkurransen er ventet i november.

Kalkyle og finansiering	Beløp
Totalkalkyle eksklusiv merverdiavgift	kr 218,5 millioner
Til fratrekk/finansiering:	
Statlig tilskudd (((fått tilsagn om dette)))	kr 63,5 millioner
Tilskudd fra fylkeskommunen (((Regional- og kulturutvalget vedtok 7. september 2017 at, under forutsetningen av at Kulturdepartementet gir anlegget idrettsfunksjonell godkjenning, anlegget vil være berettiget til fylkeskommunalt investeringstilskudd med inntil kr 10 millioner.)))	kr 10,0 millioner
Gaver/sponsorinntekter (((dette er det opplyst om at er oppnådd)))	kr 3,5 millioner
Programsatsingsmidler fra Norges cycleforbund(((Det var opprinnelig planlagt med ubrukte programsatsingsmidler kr 5 millioner fra Norges cycleforbund, men disse midlene utgår fra sum beregnede tilskudd. For eierkommunene er det imidlertid vesentlig at arbeidet med å erstatte ekstratilskuddet som var bebudet fra NCF, slik at rammen for finansiering via eierskuddet reduseres.)))	kr 0
Nettoramme for finansiering av eiertilskudd	kr 141,5 millioner

Tilskuddet skal overføres til Sørmarka flerbrukshall IKS, som er byggeier. I 2018 er det kun innarbeidet dekning av finanskostnader. Ferdigstilling av Sola arena forventes i september 2019. Avdragstiden er 35 år og renteutgiftene i tråd med prognoser fra Kommunalbanken. Driftsutgiftene av Sola arena utgjør kr 2,2 millioner årlig jamfør tidligere sak. Tilskuddet i 2018 fra eierkommunene utgjør totalt kr 2,8 millioner, økende til kr 9 millioner i 2021. For Sandnes utgjør dette et økt tilskudd i 2018 på kr 850 000 økende til helårsvirkning i 2020 med kr 2,7 millioner.

Sola kommune sin andel, som innbetales ved å gå inn som eier i Multihallen og storhallen IKS, forutsetter eierkommunene at styret disponerer til nedbetaling av lånegjeld. Om oppgjøret skjer som en engangsinnbetaling eller et årlig ekstra tilskudd avgjør Sola kommune. Erfaringer viser at utbetaling av spillemidler strekker seg over flere år. Spørsmål om eventuell mellomfinansiering fra eierkommune må rådmannen komme tilbake til i egen sak.

F10: Tilskudd Rogaland brann og redning

Sandnes sitt basisbudsjett til Rogaland brann og redning IKS for 2018 er på kr 62,4 millioner. Dette fordeler seg slik:

- kr 55,1 millioner for drift brannvesenet inkludert kr 1,4 millioner i estimert helårsvirkning av ny husleie hovedbrannstasjon og dagkasernering Bryne ([jfr økonomiplan 2017-2020, tiltak F9](#)).
- kr 2,6 millioner i tilskudd for tjenestene miljørettet helsevern og skjenkekontroll
- kr 4,7 millioner til feiing

Av styrets budsjettforslag for 2018 framgår forslag til økning i tilskuddet fra eierkommunene på kr 21 millioner, justert for uttrekk av engangsutgifter i 2017. Foreslått tilskudd er på kr 259 millioner. Det foreslås ingen økning av feiertjenestene og en marginal endring i tilskuddet til miljørettet helsevern og skjenkekontrollen.

Økningene gjelder husleie for stasjonene og drift av brannvesenet. Økningen i husleie skyldes helårsvirkning av leie av hovedbrannstasjon på kr 2,3 millioner. Videre har Gjesdal kommune inngått kjøpsavtale om bygg ved adkomsten til Kongeparken, som ventes tatt i bruk av selskapet fra 1. mai 2018. Dette medfører netto økning i husleieutgifter til fordeling på eierkommunene med kr 193 000 i 2018. Sluttkostnaden for ombyggingen av Bryne stasjon gir en økning i husleieutgiftene på kr 150 000. Fordelt husleie øker dermed med totalt kr 2,6 millioner for 2018. Budsjett for drift av brannvesenet økes med 7,2 prosent fra basisbudsjettet på kr 170,9 millioner. Økningen på kr 12,3 millioner finansierer lønnsoppgjør (helårsvirkning og lønnsvekst på 2,9 prosent 2018 inkludert sosiale utgifter), styrking av beredskap med dagkasernering fra 1. mars 2018 i tråd med representantskapets vedtak om budsjettet 2017, samt nye IT-løsninger. Det er foreslått over 20 nye tiltak. Det tilligger styret å foreta endelige prioriteringer av vedtatt budsjett for 2018.

Rådmennene har samarbeidet om budsjettforslaget. Rådmennenes forslag er et samlet tilskudd 2018 til Rogaland brann og redning IKS på kr 253,3 millioner (5,11 prosent økning sammenlignet med basisbudsjett 2018). Sammenlignet med vedtatt budsjett 2017, før uttrekk av engangsutgifter 2017 utgjør økningen kr 9,8 millioner (4,03 prosent).

I samsvar med vedtatt brannstasjonsstruktur skal eierbrøken fra 1. januar 2022 være rent folketallsbasert. For å unngå store endringer for den enkelte eierkommune ble det vedtatt at innfasingen skal skje gjennom årlig justering av 1/5 av veksten hvert år. Eierbrøk for fordeling av budsjett 2018 er innarbeidet i tråd med dette. For Sandnes kommune utgjør dette kr 263 000 av den samlede økningen i tilskuddet for 2018. Eierandelen i selskapet øker fra 25,31 til 25,42 prosent.

F11: Deltidsmannskaper brann

Den særskilte tildelingen i rammetilskuddet til utdanning av deltidsbrannpersonell på kr 801 000 i 2017 innlemmes fra 2018 i rammetilskuddet og fordeles etter kostnadsnøkkel. Sandnes kommune vil med en eierandel på 25,42 prosent i 2018 måtte betale kr 204 000 til Rogaland brann og redning IKS. Avsetningen til utdanning av deltidsmannskaper brann reduseres dermed med kr 571 000 sammenlignet med basisbudsjettet.

F12: Inntekter for støttetjenester til selvkostområdene

Kommunens støttetjenester, slik som regnskaps-, budsjett-, service-, arkiv-, IT- og advokattjenester med mer ytes også til selvkostområdene. Økte utgifter i støttetjenestene skal dekkes inn gjennom tilsvarende økte inntekter i tråd med regelverket for selvkosttjenester. Inntekten for perioden 2018-2021 øker sammenlignet med 2017.

F13: Nytt rådhus, engangsutgift i forbindelse med innflytting

Nytt rådhus ventes ferdigstilt desember 2018. Enhetene i dagens rådhus og innleide bygg med vel 370 medarbeidere samt partikontorene og servicekontoret skal flyttes. Det er vesentlig å få til en kortvarig og effektiv flytteprosess.

F14: Endring i seniorordningen

I [økonomiplan 2017-2020, driftstiltak F12](#) ble det lagt inn innsparinger som følge av vedtatt endring i seniorordningen. Det ble lagt inn en innsparing på kr 957 000 i 2017, med økning til kr 2 715 000 fra 2018. Innsparing på kr 2 715 000 er innarbeidet i basisbudsjettet for 2018. Det forventes at innsparingen øker med kr 775 000 i 2019 og med kr 2 229 000 i 2020, sammenlignet med nivået i 2018. Totale innsparinger i seniorordningen blir dermed slik:

År	Innsparing
2017	957 000
2018	2 715 000
2019	3 490 000
2020 og utover	4 944 000

F15: Driftsutgifter p-anlegg Havneparken 240 plasser, åpner desember 2019

I investeringsbudsjettet har rådmannen innarbeidet midler til anskaffelse av tomt og oppføring av et parkeringsanlegg med om lag 240 plasser i kvartalet A8/S1 Havneparken. Det er gjort en forstudie av p-anlegget, men grunnundersøkelser er ikke gjort. Rådmannen vil komme tilbake i egen sak om utforming og driftskonsept. Det er lagt til grunn at anlegget er konverterbart til næringsbygg i framtiden. Tiltaket omfatter driftsmidler av parkeringsanlegget fra desember 2019. Gjennomføringen forutsetter vedtak om prosjektstart i desember 2017, slik at arbeid med reguleringsplan kan settes i gang ved årsskiftet.

F16: Driftsinntekter p-anlegg 240 plasser, 5 års innkjøring

Erfaringer fra drift av parkeringsanlegg viser at et nytt anlegg har om lag 5 års innkjøring. Rådmannen har lagt dette til grunn i estimering av inntektene i parkeringsanlegget som nevnt i dritstiltak F15. Det er først etter innkjøringsperioden det kan forventes at driften av anlegget har en tilnærmet balanse.

F17: Refinansiering Nygaardshagen parkering

Bystyret vedtok i bsak 90/17 å kjøpe den ene etasjen av parkeringshuset Nygaardshagen, offentlig del seksjon 53. I den forbindelse er det behov for å sette av midler til drift av parkeringshuset. Det pågår arbeid med driftsavtale og driftskonsept. Utførerdelen ligger i Sandnes parkeringsdrift AS.

Oppsummering så langt viser at det må tilføres driften om lag kr 500 000 i 2018 for å oppnå budsjettbalanse for den offentlige delen av anlegget. I løpet av våren 2018 vil rådmannen legge fram egen sak om framtidig organisering og drift av kommunens p-anlegg i Nygaardshagen, og økonomiske konsekvenser av dette videre.

F18: Prosjektkoordinator sentrum

Bystyret vedtok i [bsak 63/17](#) «å be rådmannen om å se på om det vil være hensiktsmessig med en prosjektleder som skal ha det samlede ansvar for planlegging, koordinering og framdrift av de aktivitetene som skal skje i sentrum». Som omtalt i andre perioderapport har prosjektkoordinator kommet på plass i inntil 40 prosent engasjement fra august og ut 2018. Utgifter til lønn, inkludert sosiale utgifter, og en begrenset driftsramme utgjør kr 575 000 i 2018.

F19: Prosjektkoordinator sentrum finansieres av disposisjonsfond

Rådmannen tilrår at engasjement som prosjektkoordinator sentrum (jfr driftstiltak F17(link)) finansieres ved bruk av disposisjonsfond for kommune felles og prosjekter (25701110).

F20: Merutgifter interne budtjenester

Kommunen mottar fortsatt mye brevpost som må distribueres til enhetene som originalbrev, selv om mye er digitalt. Det er fremdeles behov for interne budtjenester, og som følge av lavt rammebudsjett er det behov for en styrking til interne budtjenester på kr 520 000.

Økende grad av fulldigitaliserte prosesser, utsending av ekstern post via digitale kanaler og samlokalisering av flere enheter i det nye rådhuset, medfører at behovet for interne budtjenester og utgående post på papir blir minimalt fra 2020.

F21: Regulering KS-kontingent

Kommunens utgifter til KS-kontingent øker årlig. Det settes av midler til å dekke den økte kontingenten i økonomiplanen.

F22: Forsikringer

Kommunens utgifter til forsikring av de ansatte øker i takt med antall ansatte i kommunen. Budsjettet til forsikringer har ikke økt i takt med utgiftene de siste årene, og det er nå behov for å øke budsjettet til forsikringer med kr 370 000. Forsikringene det gjelder er ulykkes-, yrkesskade- og gruppelivforsikring.

F23: Reberegning pensjon

Pensjonsberegningen er blitt oppdatert med nye anslag fra pensjonskassene, og prognosen viser at det kan trekke ut kr 4 millioner neste år.

F24: Felles kommunale digitaliseringsprosjekter

I årets økonomiplan settes det av kr 1,5 millioner til å delta i [finansieringsordningen for digitaliseringsprosjekter](#). Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil bidra med kr 125 millioner over to år dersom kommunal sektor bidrar med like mye. KS bidrar med kr 40 millioner og Sandnes kommune har blitt bedt om å bidra med kr 1,5 millioner (kr 20 per innbygger). Formålet med ordningen er å utvikle flere nye felles digitale løsninger for kommunal sektor. Når en kommune har bidratt med engangssummen, får kommunen tilgang til alle løsningene som blir utviklet gjennom ordningen.

F25: Felles kommunale digitaliseringprosjekter

Rådmannen tilrår at midler til felles kommunale digitaliseringsprosjekter (jfr driftstiltak F24) finansieres ved bruk av disposisjonsfond for kommune felles og prosjekter (25701110).

F26: Internhusleie, renholds- og energikostnader, kommune felles

Tabellen under viser internhusleiekostnader for tidligere vedtatte bygg som tas i bruk i planperioden, med eventuelle kostnader til renhold og energi.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Nytt rådhus	INTERNHUSLEIE	5 584	22 337	22 337	22 337
Nytt rådhus	RENHOLD	143	572	572	572
Nytt rådhus	ENERGI	95	379	379	379
Legevakt/øyeblikkelig hjelp (heårseffekt)	INTERNHUSLEIE	511	511	511	511
Legevakt/øyeblikkelig hjelp (heårseffekt)	RENHOLD	871	871	871	871
Legevakt/øyeblikkelig hjelp (heårseffekt)	ENERGI	51	51	51	51
Skeianetunet, rehabilitering	INTERNHUSLEIE	156	156	156	156
<i>Sum kommune felles</i>		<i>7 411</i>	<i>24 877</i>	<i>24 877</i>	<i>24 877</i>

F27: Internhusleie, renholds- og energikostnader, kommune felles

Tabellen under viser internhusleiekostnader til nytt foreslått bygg i planperioden.

Bygg	Internhusleie/ renhold/ energi	2018	2019	2020	2021
Sentrum parkeringshus	INTERNHUSLEIE			3 130	3 130
<i>Sum kommune felles</i>				<i>3 130</i>	<i>3 130</i>

Politisk virksomhet

F28: Kommune- og fylkestingsvalg 2019 og stortingsvalg 2021

Tiltaket omfatter de samlede utgiftene knyttet til gjennomføring av kommune- og fylkestingsvalget i 2019 og stortingsvalget i 2021. Tiltaket inkluderer blant annet utgifter til IT- og vaktmestertjenester, utstyr, bemanning, samt kurs og opplæring for stemmestyrene, sekretærene, valgfunksjonærene og prosjektgruppen.

F29: Folkevalgtopplæring 2019

Det settes av kr 150 000 til folkevalgtopplæring høsten 2019. Her inngår generell felles opplæring for bystyret, samt egen opplæring for utvalgene.

F30: Avslutning bystyret

Det er i gjeldende økonomiplan satt av kr 200 000 til avslutningsarrangement for bystyret. Et arrangement med 175 inviterte gjester er vanskelig å få til innenfor en ramme på kr 200 000. Det foreslås at dette økes til kr 300 000, altså en økning på kr 100 000.

Eiendom

F31: KPI-justering, eksisterende bygg (leide) 2018

Innleide bygg, som kommunen benytter i sin tjenesteproduksjon, blir KPI-justert fra utleiers side hvert år. For å dekke kostnadene må Sandnes eiendomsselskap KF (SEKF) øke leiekostnadene i internhusleie tilsvarende.

Som følge av kommunens stramme økonomiske situasjon finner ikke rådmannen rom for å legge til KPI-justering på internhusleien for kommunens *eide* bygg for 2018. Det ble heller ikke foretatt KPI-justering i budsjettet for 2017.

I SEKF sitt budsjettforslag er det lagt inn beregning for manglende KPI-justering i 2017 og ny KPI-justering for 2018. For å ta igjen manglende KPI-justering i budsjett 2017 er det beregnet indeksregulering med 2,9 prosent, som ville gitt kr 8,1 millioner, og for 2018 er det lagt inn 2,2 prosent, som ville gitt kr 6,4 millioner, samlet kr 14,5 millioner.

F32: Reduksjon i internhusleie, nedbetaling på eldre bygg

Internhusleiemodellen er todelt mellom eldre bygg, tatt i bruk før 31. desember 2014, og bygg som er ferdigstilte etter 1. januar 2015. For eldre bygg fører nedbetaling på renter og avdrag til at grunnlaget for husleieberegning reduseres for hvert år.

F33: Reduserte strømkostnader (Enøk- og Enova-prosjekter)

Som følge av investeringer i energisparende tiltak er det beregnet innsparinger i forhold til energikostnadene til kommunen.

F34: Risikotillegg, energi

I henhold til gjeldende økonomireglement skal energibudsjettet budsjetteres med en buffer for å unngå merforbruk. Bufferen skal være på 5 prosent av estimert energikostnad. Et eventuelt mindreforbruk på energibudsjettet skal avsettes til eget fond slik at en skal ha midler til eventuelle uforutsette prisstigninger ved senere år.

F35: Uløste innsparingskrav, energi

I energibudsjettet ligger det innsparingskrav som følge av investeringsplan for energi- og enøk-tiltak. Innsparingsbeløpene bygger på estimerte beløper fra 2011, i henhold til investeringsplan vedtatt i økonomiplan 2012-2015. Siden 2011 har det vært endringer både i investeringsplan og prisforutsetningene som ligger til grunn for beløpene som er estimert. For 2018 er det estimert at en ikke vil oppnå innsparingskravet, men har behov for økt budsjett som følge av at innsparingskrav ikke vil oppnås i 2017 heller, kr 1,5 millioner. Utsatt innsparingskrav legges inn igjen fra 2019, se tiltak F33 og F36.

F36: Forskjøvet innsparing opphører, energi

I forbindelse med omstillingsprosjektet fra 2016, ble det klart at de beregnede innsparingsbeløpene i henhold til investeringsplanen for energi- og enøk-tiltak som var vedtatt i økonomiplan 2012-2015 ikke var realistiske. Innsparingsbeløpene var imidlertid vedtatt i ØP 2016-2019 og det ble vedtatt å opprettholde beløpene, men forskyve virkningstidspunktet. Fra 2019 skal innsparingene igjen ligge inne som tidligere beregnet. Dersom det viser seg at SEKF ikke klarer å innfri innsparingsbeløpene i forhold til energibudsjettet, må innsparingene tas på andre områder hos foretaket.

F37: Avgiftsøkning, energi

I 2016 og 2017 har staten lagt på avgiftsøkninger på elektrisk energi. Som følge av disse økningene er det behov for oppjustering av energibudsjettet. Beregnet behov for avgiftsøkning fra 2017, som videreføres til 2018, er på kr 3 millioner.

I forslag til statsbudsjettet framkommer det at elavgiften skal prisjusteres fra kr 16,32 til kr 16,58 øre/kwh.

Strømprisen vil imidlertid med all sannsynlighet endres i løpet av året og kan bli både høyere og lavere enn det som er budsjettet. Dersom det blir behov, vil rådmannen komme tilbake med forslag til tilleggsbevilgning.

F38: Korrigert beløp innleide bygg

I økonomiplanen for 2017-2020 ble det gjort en feil beregning av leiekostnader til innleide bygg. Feilen korrigeres her.

F39: Kapitalkostnader av rehabilitering, Enøk- og miljøtiltak

Diverse investeringstiltak på kommunale bygg, uten arealutvidelse, fører til økte husleiekostnader som følge av økte kapitalkostnader.

Fellesnemnd for kommunesammenslåing

F40: Regionsentertilskudd

Som en del av det nye inntektssystemet for kommunene er det fra 2017 etablert et nytt tilskudd til mellomstore kommuner som slår seg sammen, og som dermed vil utgjøre et sterkere tyngdepunkt i sin region. Fra 2018 vil tilskuddet utgjøre 200 millioner kroner.

Tilskuddet tildeles dels med en sats per innbygger, dels med en sats per sammenslåing. Satsene settes slik at 40 prosent av det samlede tilskuddet fordeles med lik sats per innbygger, mens 60 prosent fordeles med lik sats per sammenslåing.

Investeringsbudsjett

Investeringsbudsjettet består av både skattefinansierte og avgiftsfinansierte investeringer. Investeringer innenfor vann, avløp og renovasjon (VAR) er avgiftsfinansiert.

Investeringstiltak i excel-format finnes i vedlegg til økonomiplan 2018-2021.([link](#))

Investeringstiltakene kan i hovedsak deles i to typer investeringer:

- *Årlige bevilgninger/rullinger* er av en slik karakter at tiltakene kan ha pågått i flere år forut for økonomiplanen og de kan være planlagt å pågå lenger enn økonomiplanperioden. Bevilgede midler disponeres og prioriteres enten av et utvalg eller av ledelsen i angjeldende resultatenhet.
- *Periodiske bevilgninger* er prioriterte midler til bestemte formål. Investeringen har en forhåndsbestemt plan for gjennomføring i en bestemt periode og vil normalt være avsluttet innenfor økonomiplanperioden, eller være påbegynt med en planlagt avslutning fram i tid. De periodiske bevilgningene er framtreddende i byggeprosjekter, innenfor park og idrett og delvis innenfor kommunaltekniske prosjekter i kommunen.

Byggeprosjekter

Et byggeprosjekt utvikles i faser, og det er i henhold til "Rutiner for kommunale byggesaker" knyttet krav om politisk behandling etter hver fase. Byggesaksrutinen angir hvilket organ som har beslutningsmyndigheten, samt regler for avviksbehandling. Fasene i et byggeprosjekt er definert nedenfor, og informasjonen står oppført for hvert tiltak i den etterfølgende teksten:

FASE I PROSJEKTET	KODE	TYPE RAPPORT/KOSTNADSOVERSLAG	GODKJENNES AV
Idefase	IK	Grov beskrivelse og investeringskalkyle	Bystyret(økonomiplan)

Byggeprogram	K0	Byggeprogram med funksjoner og romprogram	Forslag til byggeprogram skal oversendes rådmannen til orientering, før styret i eiendomsforetaket sluttbehandler saken. Styret kan godkjenne K0 når prosjektet er innenfor rammen av vedtatt avsetning, innhold og framdrift i vedtatt økonomiplan eller det er ubetydelige avvik i disse. Ved økonomisk avvik eller avvik fra innhold eller framdrift oversendes saken til rådmannen. Saken fremmes for formannskapet for behandling. Økonomisk avvik på 5 prosent eller mer eller vesentlig endring i innhold og fremdrift, sammenlignet med vedtatt økonomiplan, krever bystyrets godkjenning.
Forprosjektering	K1	Prosjektering sammen med arkitekt ut fra byggeprogram	Styret i eiendomsforetaket kan godkjenne K1(kun for byggherrestyrte entrepriser) og K2 (for alle entrepriser) når disse er innenfor rammen av vedtatt avsetning, innhold og fremdrift i vedtatt økonomiplan eller senere innenfor godkjent endret ramme for oppdraget som bystyret har vedtatt i perioderapport. Ved økonomisk avvik eller avvik fra innhold eller framdrift ved K1 og K2 skal saken oversendes til rådmannen som saksforbereder for behandling i formannskapet. Formannskapet fatter endelig vedtak om godkjenning av henholdsvis K1 og K2 for disse byggeprosjektene. Ved overskridelser av vedtatt kostnadsramme over 5 prosent eller vesentlig avvik i innhold eller framdrift fremmes saken til bystyret.
Detaljprosjekt	K2	Detaljprosjekter og med innhentede anbud	
Byggeregnskap	BR	Byggeregnskap for prosjektet (avlegges innen 15 måneder etter ferdigstillelse)	Formannskapet godkjenner byggeregnskapet når prosjektet er avlagt i samsvar med godkjent kostnadsoverslag K2 og oppdraget. Bystyret orienteres i egen melding eller gjennom rapportering i nærmeste perioderapport. Ved økonomisk avvik på 5 prosent eller

			mer, eller vesentlig avvik fra innhold eller framdrift, legges byggeregnskapet fram for bystyret.
--	--	--	---

Kommunaltekniske prosjekter

Bystyret har vedtatt «Prosjekthåndbok» for kommunaltekniske prosjekter», som gjelder for kommunalteknikk og park og idrett. Utviklingen av anleggene følger disse reglene:

FASE I PROSJEKTET KODE

TYPE RAPPORT/KOSTNADSOVERSLAG

Forstudie	K0	Grov oversiktskalkyle ut fra behovsbeskrivelse i overordnede planer. Overordnede alternativ foreslås. Grunnlag for økonomiplan og eventuelt reguleringsplan. Usikkerhet +/-20 prosent.
Forprosjekt	KI	Forundersøkelser, vurderinger og valg av strategi, konkretisert framdrift, utarbeidelse av avtaler/erklæringer. Kostnadskalkyle fremmes med +/-15 prosent usikkerhet.
Detaljprosjektering KII		Detaljplaner og beskrivelser, anbuds- og kontraktsgrunnlag utarbeides, vedtatt reguleringsplan foreligger. Kostnadskalkyle fremmes med usikkerhet +/-10 prosent.

Som følge av at investeringsbudsjettet er ettårig og derfor skal gjøres opp hvert år, vil det foretas budsjettjusteringer i perioderapporter som videreføres til kommende økonomiplan. Videre vil det i forbindelse med årsoppgjørssaken framlegges forslag til videreføringer av ubenyttede midler i fjorårets budsjett eller nedbudsjettering av årets budsjett dersom det er forskuttet bruk av midler i prosjekter som har budsjett over flere år. Dette er beskrevet i økonomireglementet, punkt 3.6 (link).

Som et resultat av at investeringsprosjekter utsettes summerer investeringsnivået i planperioden seg opp til kr 3,66 milliarder. Dette er kr 0,34 milliarder lavere enn forrige planperiode. Av investeringsnivået på kr 3,66 milliarder er kr 643 millioner videreførte midler fra 2017. Dette er beskrevet i 1. perioderapport og 2. perioderapport for 2017. I tillegg vurderes framdriftsplan for hvert enkelt prosjekt i forbindelse med framlegging av økonomiplan. Dette kan føre til at den økonomiske framdriften i vedtatte prosjekter kan være endret fra gjeldende økonomiplan.

INVESTERINGSTILTAK, ØKONOMIPLAN 2018-2021

NR	PROSJEKT	TILTAKSTEKST	TOTAL KALKYLE	BEVILGE T FØR	2018	2019	2020	2021

		Oppvekst skoler						
S1	30002	Figgjo skole, nybygg K20-skole (20 klasser og 560 elever)	288 000	63 000	170 500	54 000		
S2	30021	Utvidelse og oppgradering på Skeiene ungdomsskole , U21-skole (21 klasser og 588 elever)	232 000	54 000	125 000	53 000		
S3	3000400	Skoler, utendørsanlegg			3 000	3 000	3 000	3 000
S4	3002900	Malmheim skole, utvidelse og modernisering , B7-skole (7 klasser og 196 elever)			2 000			
S5	3003700	Nye elevplasser Sandved	25 000		2 500	22 500		
S6	30009	Ny ungdomsskole Bogafjell, U18-skole (18 klasser og 504 elever)	268 000	16 500	40 000	109 500	102 000	
S7	30010	Skaarlia skole, B14-skole (14 klasser og 392 elever)	205 000	33 700	1 000		3 000	50 000
S8	6001100	Skaarlia skole, liten flerbrukshall	35 000					
S9	3000800	Hana skole, utvidelse, B21-skole (21 klasser og 588 elever)	89 000					3 000
S10	3003200	Rehabilitering skoler			10 000			
S11	4232599	Ganddal skole, ny liten flerbrukshall - spillemidler	-5 750	-2 000	-3 750			

S12	4102100	Branntekniske tiltak skoler	5 800	4 400	1 400			
S13	3003400	Nybygg og utvidelse Sviland skule	136 000	1 000	34 000	51 000	50 000	
S14	6000700	Sviland skule - liten idrettshall	27 000				10 000	17 000
S15	6000700	Sviland skule - liten idrettshall - tilskudd	-4 000					
S16	4240099	Digital satsning- 1 til 1 digital enhet for alle elever og ansatte i Sandnesskolen 2018	45 000		45 000			
S17	4240199	Digital satsning - Trådløs infrastruktur	11 500		11 500			
S18	6000900	Ny idrettshall Høyland ungdomsskole	79 000		1 000	45 500	32 500	
S19	6000900	Ny idrettshall Høyland ungdomsskole - Tilskudd	-10 500					
		TOTALSUM OPPVEKST SKOLER	1 426 050	170 600	443 150	338 500	200 500	73 000
		Oppvekst barn og unge						
B1	35006	Kleivane barnehage, 10 avdelinger	87 500	83 500	4 000			
B2	35003	Utendørsanlegg, barnehager			1 000	1 000	1 000	1 000
B3	3501900	Rehabilitering barnehager			10 000			
B4	3502000	Langgata 72 helsestasjon	35 000	2 000	30 000	3 000		
B5	3502100	Prosjektering, ny barnehage Hana	59 000		2 000			

B6	3502200	Prosjektering, ny barnehage Riska	70 000		2 000			
B7	4354199	Forbedre trådløst nett	3 115		3 115			
		TOTALSUM OPPVEKST BARN OG UNGE	254 615	85 500	52 115	4 000	1 000	1 000
		<i>Levekår</i>						
		<i>Omsorgstjenester</i>						
L1	26003	Rundeslogen bo- og aktivitetssenter, 61 plasser	240 000	238 000	2 000			
L2	2602400	Nye sykehjemsplasser Lunde	95 000			3 000		
L3	2602400	Husbankens tilskudd sykehjemsplasser Lunde	-52 250					
L4	2602500	Nye sykehjemsplasser Rovik	95 000					3 000
L5	2602500	Husbankens tilskudd sykehjemsplasser Rovik	-52 250					
L6	2601700	Rehabilitering omsorgsbygg			10 000			
L7	2104200	Omsorgsboliger med heldøgntjenester for personer med store adferdsutfordringer	32 000	2 000	10 000	15 000	7 000	
L8	2104200	Omsorgsboliger med heldøgntjenester for personer med store adferdsutfordringer, tilskudd husbanken	-7 920				-7 920	

L9	2602200	Ombygging av første etasje på Åse BOAS	23 000		1 000	22 000		
L10	4102000	Branntekniske tiltak helsebygg	10 600	6 300	4 300			
		Enhet for funksjonshemmede(EFF)						
L11	21029	Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 12 plasser	42 600	36 600	6 000			
L12	21029	Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 12 plasser-tilskudd fra Husbanken	-18 000		-18 000			
L13	2103400	Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 8-10 boenheter	48 500	1 000	1 000	7 500	15 000	24 000
L14	2103400	2 leiligheter til 2103400 i 2022	5 000					
L15	2103400	Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 8-10 boenheter. Tilskudd	-16 200					-16 200
L16	2104300	Bofellesskap for unge funksjonshemmede med 14 plasser	61 000		1 000	8 000	40 000	12 000
L17	2104300	Bofellesskap for unge funksjonshemmede med 14 plasser - tilskudd	-22 680					-22 680

L18	21001	Nytt avlastningssenter med barnebolig	146 700	63 675	83 025			
L19	21001	Nytt avlastningssenter med barnebolig, tilskudd fra Husbanken	-57 750		-57 750			
L20	2104400	Nytt aktivitetssenter Vågsgjerd	84 000		4 000	48 000	32 000	
L21	2104400	Nytt aktivitetssenter Vågsgjerd, tilskudd	-46 200					-46 200
L22	21009	Utvidelse/vedlikehold Smørbukkveien 13, tilskudd fra Husbanken	-4 050		-4 050			
		Helse og rehabiliterings tjenester						
L23	21014	Rusvernet på Soma, nytt hovedbygg	82 500	52 500	30 000			
L24	21014	Rusvernet på Soma, nytt hovedbygg - tilskudd fra Husbanken	-26 010		-26 010			
L25	2103700	Tilpasninger i Hanamyrveien	3 400		3 400			
L26	21027	Nybygg Håholen, 7 leiligheter	26 000	1 500	17 000	7 500		
L27	21027	Nybygg Håholen, tilskudd fra Husbanken	-11 340			-11 340		
L28	2103300	Bofellesskap for personer med psykisk lidelse, 12 plasser	50 000	1 000				1 000
L29	2103300	Bofellesskap for personer med psykisk lidelse, 12	-19 440					

		plasser, tilskudd fra Husbanken						
L30	4451499	Legevaktsbil	120		120			
		Sosiale tjenester						
L31	21015	Boligsosial handlingsplan. Kjøp av boliger			80 000	78 000	78 000	78 000
L32	25004	To småhus per år			12 900	8 400	8 400	8 400
L33	25002	Sanering og nybygg av Syrinveien	16 000	3 000	13 000			
L34	21016	Boligsosial handlingsplan, kjøp av boliger, tilskudd fra Husbanken			-23 300	-19 000	-19 000	-19 000
L35	2103100	Boliger for vanskeligstilte	9 800	9 800				
L35	2103101	Tun - Lura nord	14 200	5 000	5 000	4 200		
L35	2103102	Tun - ubestemt tomt	14 800	100			14 700	
L35	2103107	Tun Håbafjell/Bratt ebø småhus	11 200	2 600	8 600			
L36	2103100	Boliger for vanskeligstilte, tilskudd fra Husbanken	-11 000	-2 150	-1 900		-6 950	
L37	2103800	Rehabilitering av kommunale boliger, ca 24 per år			8 000	8 000	8 000	8 000
L38	4102600	Brannsikringsti ltak i kommunale boliger	4 000	2 000	2 000			
		TOTALSUM LEVEKÅR	770 330	422 925	171 335	179 260	169 230	30 320
		Kultur og byutvikling						
K1	6305003	Digitalisering av	5 050	4 505	545			

		reguleringsplaner						
K2	4540401	Sandnes kulturhus, utskiftning av sceneteknisk utstyr			300	300	300	300
K3	4630101	Avsetning til utsmykning			2 727	1 454	934	345
K4	4102200	Branntekniske tiltak i kulturbygg	900		900			
K5	1500900	Rehabilitering kulturbygg			1 200			
K6	1501001	Bygningsmessige utbedringer av KINO KINO	2 000			2 000		
K7	6305008	Digitalisering av byggesaksarkivet	9 400	5 900	3 500			
K8	6033201	Kartgrunnlag	561	70	326	165		
K9	1501300	Langgata 76-utskiftning av tak, utvendig rehabilitering	7 500	3 000	4 500			
K10	4570999	Sandnes bibliotek - meråpent bibliotek	475		475			
K10	4570999	Sandnes bibliotek - meråpent bibliotek, finansiering med disp.fond	-475		-475			
		TOTALSUM KULTUR OG BYUTVIKLING	25 411	13 475	13 998	3 919	1 234	645
		<i>Teknisk</i>						
T1	60001	Bogafjell idrettshall, spillemidler	-14 364		-7 110	-7 254		
T2	60003	Sandnes idrettspark, Giskehallen, spillemidler	-21 261			-7 087	-7 087	-7 087

T3	60005	Riskahallen, rehabilitering, spillemidler	-20 300				-6 767	-6 767
T4	60008	Iglemyr svømmehall	233 000	46 700	120 000	66 300		
T5	60008	Iglemyr svømmehall, spillemidler	-43 400		-5 000		-12 800	-12 800
T6	6001000	Giskehallen, rehabilitering av svømmehall og Giskehallen 1	99 000		7 000	46 000	46 000	
T7	6001500	Rehabilitering idrettsbygg			1 000			
T8	6503899	Trafikksikring - aksjon skolevei, kommunal finansieringsandel			6 786	500	500	500
T9	6503799	Trafikksikring på eksisterende veinett - strakstiltak			1 407	1 000	1 000	1 000
T10	6506199	Trafikksikring. Samarbeidsprosjekter			6 049	2 600	2 600	
T11	6505499	Sikringstiltak i forbindelse med lovpålagt tilsyn av kommunale broer			500	500	500	500
T12	6503599	Universell utforming på eksisterende veinett og trafikkarealer			549			
L13	6302199	Nyanlegg gatelys			1 600	1 600	1 600	1 600
T14	6304299	Byutviklingstiltak			2 700	1 700	1 700	1 700
T15	6505117	GASS-egenandel (((Gjennomføring Av SentrumsStrategien))) Hele			7 500	7 500	7 500	7 500

		tiltaket endres.						
T15	6505117	Egenandel GASS utgår, prioritert kommunalt prosjekt er Ruten-byrom tiltak F22				-7 500	-7 500	-7 500
T16	6860199	Oppgradering av gravlunder			1 397	1 000	1 000	1 000
T17	6805199	Rehabilitering og utvklng av eksisterende idrettsplasser og løkker			450	450	450	450
T18	6841299	Oppgradering av kommunale lekeplasser			1 000	1 000	1 000	1 000
T19	6820199	Forbedringer av parker og grøntanlegg			1 258	400	400	400
T20	6830199	Opparbeidelse , rehabilitering og utvikling av friluftsområde r			3 907	600	600	600
T21	6863499	Oppfølging av ny tiltaksplan for parkdraget langs Storåna			2 192	300	300	300
T22	6010199	Utskifting av maskiner og utstyr til bydrift			400	400	400	400
T23	6302099	Utskifting av utrangerte gatelys	30 000	9 000	13 000	8 000		
T24	6806299	Skifte av kunstgress			4 020	2 500	2 500	2 500
T25	7580099	Rundkjøring og diagonal Hoveveien	65 000	10 000	55 000			
T25	7580099	Rundkjøring og diagonal Hoveveien, finansiering	-40 000	-7 000	-20 000	-5 000	-4 000	-4 000
T26	6831299	Folkehelse. Oppgradering og sammenkoblin			1 500	1 000	1 000	1 000

		g av turvegnettet i kommunen						
T27	6503999	Folkehelse. Sykkelveinett			1 500	1 000	1 000	1 000
T28	6830899	Folkehelse. Trafikksikkerh et og tilrettelegging for sykkel			1 750	750	1 500	750
T29	67012	Kommunaltek nisk infrastruktur i Smeaheia			3 000			
T30	6820599	Bydelsstrand i Luravika			2 500			
T31	68203	Bydelspark på Figgjo			1 674			
T32	6805599	Kunstgressban er, grunnnerverv			10 000			
T33	6804099	Oppgraderinge r av vei, G/S og fortau			5 000	6 000	7 000	7 000
T34	6860499	Navnet minnelund - arealeffektivis ering	1 500	1 000	500			
T35	6860102	Omregulering av gravplass Sandnes nye	1 000		500	500		
T36	6830190	Frøylandsvatn et, turvei med lys. Utredning og tiltak	7 200	200		1 000	5 000	1 000
T37	6820999	Off. toalett Bråstein turområde/ba deplass	500		500			
T38	6302130	Melsheia, lysanlegg	3 000		3 000			
T39	6503399	Trafikksikkerh etstiltak			4 602	1 000	1 000	
T40	6202202	Utredning av økt vannføring i Frøylandsbekk en			600			
T41	6202201	Tiltak ved fjerning av oppdemming				700		

		Frøylandsvatn et						
T42	6510801	Robotgressklip pere			600	600	600	600
T43	6860599	Bevarings- og forvaltningspla n for gravplassen Sandnes gamle	1 100		100		500	500
T44	6001900	Utbedring av utvendig vegg på Austråthallen	5 500		5 500			
T45	6002000	Nytt gulv i Austråthallen	3 000		3 000			
		TOTALSUM TEKNISK	310 475	59 900	251 431	128 059	47 496	-6 854
		VAR						
V1	7702199	Oppgradering og driftsoptimalis ering tekniske installasjoner			5000	7 000	7 000	7 000
V2	7709199	Sanering VA Lurabekken				10 000	20 000	25 000
V3	7806299	Avfallsbeholde re/teknisk utstyr			1 900	1 900	2 000	1 500
V4	7806599	Tiltak på nedlagt deponi			500	500	500	500
V5	7807799	Kommunale returpunkt			1 000	1 000	1 000	1 000
V6	7506099	Omlegging kulvert Stangelandsån a	51 000	10 588	15 412	25 000		
V7	7507099	Klimatilpassing			6 000	1 000	14 000	18 000
V8	7507199	Enøk-tiltak tekniske installasjoner			5 000	4 000	5 000	7 000
V9	7507799	Omlegging av ledninger i Gjesdalveien, Havnegata og Laksen	30 000	5 000	10 000	10 000	5 000	
V1 0	7507699	Sanering Skeianeområd	30 000	11 000	9 000	10 000		

		et, Skogsbakken, Kiprå med flere						
V1 1	7508399	Sanering VA Foren- området	50 000			6 000	14 000	22 000
V1 2	7507499	Sanering VA og legging av fjernvarme Parkveien Nord	30 000	20 000	10 000			
V1 3	7507599	Omlegging av VA-ledninger i forbindelse med etablering av fjernvarme	26 000	15 000	11 000			
V1 4	7504199	Optimalisering av vannforsyning Hommersåk	12 000	6 500	5 500			
V1 5	7509199	Omlegging vannledning Foss Eikeland	5 000		5 000			
V1 6	7507999	VA-anlegg Ruten	2 600		2 600			
V1 7	7602126	Oppgradering høydebasseng Hana			2 000			
V1 8	7702399	Etablering VA ledninger Usken			5 500			
V1 9	7702299	Oppfølging avløpsstrategi spredt bebyggelse			1 000			
V2 0	7602127	Optimalisering av vannforsyning, Asheimveien			3 000			
		TOTALSUM VAR	236 600	68 088	99 412	76 400	68 500	82 000
		Kommunens fellesområde						
F1	10014	Felles øyeblikkelig hjelp-tilbud i	94 600	89 600	5 000			

		ny brannstasjon						
F2	10014	Felles øyeblikkelig hjelp-tilbud i ny brannstasjon, tilskudd fra Husbanken	-28 951		-28 951			
F3	10013	Ny hovedbrannst asjon	400 600	376 000	24 600			
F4	10016	Ambulansesta sjon	25 300	24 800	500			
F5	10001	Nytt rådhus, kvartalet A4	406 500	151 000	233 500	22 000		
F6	4007104	Nytt rådus - områdereguler ing Skeiane og Haakon VII gt			2 000			
F7	4007151	Nytt rådhus, kvartalet A4, salg av eksisterende rådhus	-120 000			-120 000		
F8	4007152	Nytt rådhus, salg av Jærveien 34	-11 000			-11 000		
F9	10010	Skeianetunet, rehabilitering	5 850	3 500	2 350			
F10	6505599	Kommunedelp lan sentrum, gjennomføring sstrategi. Se F19, T15 - blir nye tiltak jfr endr GASS			1 000	1 000	1 000	5 000
F10	6505599	Forprosjekteri ng GASS utgår, prioritert kommunalt prosjekt er Ruten-byrom tiltak F19			-1 000	-1 000	-1 000	-5 000
F11	6506599	Offentlige arealer	70 000		44 689	15 000	10 000	
F12	1200999	Digital strategi			2 643	1 300	1 300	1 300
F13	1200943	Oppgradering Public 360			600	600	600	600
F14	1105199	Kapitaltilskudd til			17 300	17 300	17 300	17 300

		pensjonskasse r						
F15	1203499	Nettverksutstyr i nytt rådhus	6 000		6 000			
F16	1203599	PC mm utstyr til kontorpulter ved innflytting i nytt rådhus	6 000		6 000			
F17	6603299	Sentrum parkeringsanle gg A8	72 000	1 000	11 000	44 000	16 000	
F18	6603299	Finansiering nytt parkeringshus	-47 332	-810	-8 100	-32 400	-6 022	
F19	6304699	Ruten - byrom, teknisk plan og utomhusplan	195 000	3 000	12 000	54 000	72 000	54 000
F20	6304699	Finansiering ruten - byrom	-2 600		-2 600			
F21	6001199	Salg av restareal i utbygde områder			-5 000	-5 000	-5 000	
F22	1200949	Lisenser, IT			4 100			
F23	1201302	IT - Skype for Business			234			
F24	1201999	ID håndtering			451			
F25	1203799	TEIS, en integrasjonspl attform	200		200			
F25	1203799	TEIS, en integrasjonspl attform, finansieres av eget fond(organisas jon)	-200		-200			
F26	1203899	Public 360 tileggsmøbler	120		120			
F26	1203899	Public 360 tileggsmøbler , finansieres av eget fond(organisas jon)	-120		-120			
		TOTALSUM KOMMUNENS FELLESOMRÅD E	1 071 967	648 090	328 316	-14 200	106 178	73 200

		Eiendom						
E1	4000100	Miljøtiltak, kommunale bygg			3 300	3 300	3 300	3 300
E2	4000200	Miljøtiltak, utfasing av oljekjel			2 200	2 000		
E3	4000700	Enova tilskudd, 11 formålsbygg	-3 600	-2 600	-1 000			
E4	4100200	ITV-anlegg (kameraovervåking)			1 000	1 000	1 000	1 000
E5	4100400	Innemiljø i øvrige kommunale bygg, oppgradering			5 000	5 000	5 000	5 000
E6	41013	Omlegging intern kommunikasjon for tekniske styresystemer			300	300	300	300
E7	41014	Adgangskontroll anlegg, utfasing av eldre låssystem og overgang til elektronisk skallsikring			1 500	1 500	1 500	1 500
E8	41015	Oppgradering av varmeanlegg i kommunale formålsbygg			600	600	600	600
E9	4000500	Enova-program energibesparende tiltak i bygg for reduksjon av energibehov	40 000	30 000	10 000			
E10	4000500	Enova-program energibesparende tiltak i bygg for reduksjon av energibehov,	-3 500	-1 200	-1 200	-1 100		

[illegible]

Oppvekst skole

Skolebehovsplan 2018 – 2021 som ble vedtatt i bsak 130/17(lenke) forutsetter at befolkningsveksten nå vil bli omtrent som lagt til grunn i økonomiplan 2017 – 2020. Bystyret har i bsak 42/15 og 119/15 sagt at skolene må ta i bruk organisatoriske løsninger og utnytte ledig kapasitet ved naboskoler, før det bygges nytt. I forslag til investeringsbudsjett er det tatt hensyn til dette.

I forhold til vedtatt investeringsbudsjett i økonomiplan 2017 – 2020 foreslås nå

- Bogafjell ungdomsskole ferdigstilles i 2020 ikke i 2022
- Ny Sviland skule ferdigstilles i 2020
- Utvidelse av Sandved skole ferdigstilles i 2019

S1: Figgjo skole, nybygg K20-skole (((kombinert barne- og ungdomsskole for 20 klasser og 560 elever)))

Status K2 SEKF 84-17: Planlagt byggestart 2017. Forventet ferdigstilt vår 2019.

Det er satt av midler til ny K20 skole ved Figgjo. Skolen skal stå ferdig våren 2019 og tas i bruk fra skolestart august 2019. Avtaler om erverv av tomtegrunn er inngått. Grunnarbeider startes opp i oktober/november 2017.

S2: Utvidelse og oppgradering på Skeiene ungdomsskole, U21-skole (((ungdomsskole for 21 klasser og 588 elever)))

Status K2: (((SEKF sak 151-16 (link)))) Under bygging. Forventet ferdigstilt 1. trinn juni 2018 og 2. trinn mars 2019.

Det er avsatt midler til rehabilitering og utvidelse av Skeiene ungdomsskole fra en U15 skole til en U21 skole. Skolen bygges ut trinnvis og første byggetrinn vil kunne være ferdigstilt til skolestart 2018, mens byggetrinn 2 ferdigstilles mars 2019. Byggeprogrammet legger til grunn at skoleanlegget først tilføres et nybygg (fire nye fløyer). Skoledriften tar dette i bruk mens rehabiliteringen av eksisterende skolebygg gjennomføres. Det legges opp til en totalrenovering av eksisterende skolebygning fra 1963 og i tillegg oppgradering av varmeanlegg i gymsalbygg. Det planlegges full drift av skolen i byggeperioden. Nybygget dekker ikke behovet så det vil være nødvendig å ta i bruk brakkebygg ved rehabilitering av eksisterende bygningsmasse. Kostnader for etablering av brakkebygg er ikke medregnet i kalkyle for investeringstiltaket og vil måtte dekkes av driftsmidler(link til driftstiltak). Skolen vil ha en økning på 6 klasserom når 2. byggetrinn er ferdigstilt.

S3: Skoler, utendørsanlegg

Status: Rullering - årsbevilgning.

Avsetningen gjelder opprustning og nødvendige rehabiliteringstiltak, samt forvaltning av lekeutstyr i samsvar med forskrift om sikkerhet på lekeutstyr. På grunn av store behov er bevilgningen foreslått

til kr 3 millioner årlig. Prioritering av tiltak skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Porsholen	Utbedring av sandbasseng	150
Trones Sør	Utskifting av turnbasseng	200
Kyrkjevollen	Utskifting og supplering av lekeutstyr i stort sandområde + asfaltering	300
Sørby	Utbedring av grøntområder etter byggetrinn 2	300
Stangeland	Etablering av lekeområde mellom byggene på oversiden	400
Buggeland	Etablering av nytt lekeområde	1150
Skoler felles	Universelt utformet lekeområder	500
	SUM	3 000

S4: Malmheim skole, prosjektering, B7 skole (((barneskole for 7 klasser og 196 elever)))

Prosjektet ble først kalkulert til kr 48 millioner i økonomiplan 2016-2019, og så til kr 61,8 millioner i økonomiplan 2017-2020 for en fullverdig B7 skole med plass til 196 elever. Nye kalkyler viser at kostnadene nå vil utgjøre kr 123 millioner.

Skolebehovsplan 2018-2021 viser at prognosen over elevtall på Malmheim skole vil ligge på mellom 94 og 118 elever. Som følge av kommunens økonomiske situasjon vil rådmannen revurdere omfanget av prosjektet for å redusere kostnadene, og rådmannen vil komme tilbake med nytt forslag og oppdatert kalkyle i perioderapporten. Det er foreløpig kun lagt inn kr 2 millioner i 2018 til prosjektering.

S5: Nye elevplasser Sandved skole

Status Forventet ferdigstilt til skolestart 2020

I økonomiplan 2017 – 2020 omdisponerte bystyret midlene som var avsatt til ny sentrumsskole slik at midlene skal brukes til etablering av flere skoleplasser der det vil bli behov. Skolebehovsplanen rulleres årlig og dersom denne viser høyere behov legges midler inn i de bydeler der det er nødvendig. Bystyret legger til grunn at nærskoleprinsippet skal praktiseres slik at samlet skolekapasitet i utgangspunktet skal utnyttes før det foretas utvidelser og/eller nybygg av skoler. Kapasiteten på idrettsbygg må ses i sammenheng med dette.

Skolebehovsplanen viser et behov for nye elevplasser på sentrumsnære skoler. Behovet for nye plasser er størst på Sandved skole, men behovet kan også løses med utvidelse på Stangeland skole. En utvidelse av Stangeland skole vil imidlertid utfordre nærskoleprinsippet i større grad. Det ses i første rekke på mulighet for utvidelse med en paviljong med 3 klasserom med garderober og personalfasiliteter på Sandved skole. Kravet til uteareal på 25 m² per elev vil ikke kunne ivaretas. En utvidelse av Sandved skole vil derfor kreve en høy kvalitet på utearealet, for å kompensere for manglende areal. Dersom en ikke får en tilfredsstillende løsning med paviljong på Sandved skole, legges arealøkningen til Stangeland skole.

S6: Ny ungdomsskole Bogafjell, U18-skole(((ungdomsskole for 18 klasser og 504 elever)))

Status K0:(((SEKF sak 43-15))) Planlagt byggestart 2018. Forventet ferdigstilt august 2020

Ny ungdomsskole på Bogafjell for 18 klasser vil bidra til å løse behovet for kapasitetsøkning på ungdomstrinnet sør i kommunen. Skolen vil ta elever fra barneskolene Bogafjell og Buggeland. Det

planlegges 20 måneders byggetid. Tomt er anskaffet

(http://webhotel3.gisline.no/WebInnsyn_Sandnes/Vis/WebInnsyn_Sandnes?funksjon=VisPunkt&x=58,8290856014589&y=5,72824931082449&srid=4326&zoom=16&karttype=Reguleringsplan) og kostnaden er inkludert i kalkylen. I henhold til økonomiplan 2017 -2020 skulle prosjektet vært ferdig til skolestart 2022. En ny gjennomgang av situasjonen ved Lundehaugen ungdomsskole tilsier ferdigstillelse i 2020, slik økonomiplan 2016 – 2019 la opp til.

S7: Skaarlia skole, B14-skole(((barneskole for 14 klasser og 392 elever)))

Status K0:(((SEKF sak 21-15, bsak 43/15))) Planlagt byggestart 2021. Forventet ferdigstilt august 2023.

Framdriftsplan fra økonomiplan 2017-2020 opprettholdes. Tomt er anskaffet

(http://webhotel3.gisline.no/WebInnsyn_Sandnes/Vis/WebInnsyn_Sandnes?funksjon=VisPunkt&x=58,8290856014589&y=5,72824931082449&srid=4326&zoom=16&karttype=Reguleringsplan) og kostnaden er inkludert i kalkylen. Planlagt byggestart i 2021, og skolen skal være ferdigstilt til skolestart 2023. Dette i tråd med bystyrets vedtak om å utnytte ledig kapasitet ved skoler (bsak 42/15), kombinert med nedgang i prognoser for kapasitetsbehov i bydelen. Sandnes eiendomsselskap KF arbeider med regulering av hele arealet inkludert utarbeidelse av konsekvensutredning. Rådmannen har innarbeidet kr 1 million i 2018 til fullføring av arbeidet.

S8: Skaarlia skole, liten flerbrukshall

Status K0:(((SEKF sak 21-15, bsak 43-15(lenke)))) Planlagt byggestart 2021. Forventet ferdigstilt august 2023.

I forbindelse med bygging av skolebygget er det også vurdert behov for idrettshaller i området. I dette tilfellet er en liten flerbrukshall med forventet areal på om lag 480m2 valgt som alternativ. Flerbrukshallen vil benyttes som gymsal for skolen, men også for andre idrettsaktiviteter. Hallen er utsatt i forhold til framdriftsplan etter vedtak i SEKF sak 21-15(link) og bsak 43/15(link). Prosjektet følger framdriftsplan som for skolebygget.

S9: Hana skole, utvidelse, B21-skole(((barneskole for 21 klasser og 588 elever)))

Status IK: Planlagt byggestart 2021. Forventet ferdigstilt august 2023.

Framdriftsplanen for utvidelsen av Hana skole med 7 klasserom og 196 elevplasser opprettholdes fra økonomiplan 2017 - 2020. Ved utvidelse av Hana skole er det ikke behov for kjøp av mer tomteareal.

S10: Rehabilitering skoler

Status: Bevilgning i 2018

Rådmannen har innarbeidet kr 10 millioner til rehabilitering av skoler i 2018. Disse vil bli disponert etter prioritering av tiltak som skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Iglemyr	Rehabilitering innvendig og utvendig	200
Porsholen	Rehabilitering innvendig og utvendig	3 900
Sandved	Rehabilitering innvendig og utvendig, inkludert dusj- og varmeanlegg	2 500
Lura	Rehabilitering innvendig og utvendig	1 900
Buggeland	Rehabilitering innvendig og utvendig	1 500
	SUM	10 000

S11: Ganddal skole, ny liten flerbrukshall - spillemidler

Etter gjeldende regler er det beregnet at utbygging av hallen vil gi kr 5,75 millioner i spillemidler og kr 3,75 millioner antas utbetalt i 2018. Byggeprosjektet er ferdigstilt.

S12: Branntekniske tiltak skoler

Status IK: Forventet ferdigstilt 2018.

Det er beregnet behov for totalt kr 5,8 millioner til oppgradering av skolebygg med et behov i 2018 på kr 1,4 millioner. Midlene disponeres på bakgrunn av registrerte avvik i branntekniske rapporter, og gjelder lovpålagte tiltak.

Bygg	Beskrivelse	2018
Maudland skole	Avvik på rømningsveier og branncelleinndeling	500
Sandved skole	Avvik på rømningsveier og branncelleinndeling	600
Soma skole	Kartlegging av tilstand på bygning og branntekniske anlegg.	300
Sum		1 400

S13: Nybygg og utvidelse Sviland skule, fullverdig B7-skole

Status IK: Planlagt byggestart 2018. Forventet ferdigstilt 2020.

Sviland skule får økning i barnetallet. Skolen har i dag en liten hensiktsmessig romløsning. Selv om skolen samlet sett kan ta 160 elever vil ikke skolen kunne ta imot 22 elever hvert år. Til det har skolen for mange små klasserom. Utredninger vedrørende økning av kapasiteten viser at dagens fasiliteter er uhensiktsmessig å videreutvikle for å møte krav til en fullverdig B7-skole med 196 elevplasser. Nybygg er planlagt øst for eksisterende bygningsmasse, så plasseringen gir muligheter for full skoledrift i byggefasen. Gammel bygningsmasse rives etter at nye lokaler er tatt i bruk med unntak av eksisterende gymsal som er planlagt benyttet til byggetrinn 2 med gymnastikkfasiliteter. Trinn 2 er planlagt som tilbygg til de nye lokalene mot vest, etter at eksisterende bygningsmasse er revet.

S14: Sviland skule – liten idrettshall

Status IK: Planlagt byggestart 2020. Forventet ferdigstilt 2021.

Bygging av nye gymnastikkfasiliteter på 840m² i tillegg til 500m² uteareal er planlagt realisert etter at nytt skolebygg er tatt i bruk, og gammel bygningsmasse er revet. I kalkylen er det tatt høyde for etablering av en liten idrettshall som er tilpasset en framtidig utbygging av skolen til en fullverdig B14-skole. En liten idrettshall vil kvalifisere til delfinansiering med spillemidler.

S15: Sviland skule – liten idrettshall – tilskudd

Etter gjeldende regler er det beregnet at utbygging av hallen vil gi kr 4 millioner i spillemidler.

S16: Digital satsing - 1 til 1 digital enhet for alle elever og ansatte i Sandnesskolen i 2018 - NYTT

Digitalisering er en viktig faktor i grunnskolen i dag og digitale ferdigheter er en av de 5 grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet. Bruk av digitale verktøy blir en stadig viktigere del i skolen og da er en avhengig av å ha tilgang til et digitalt verktøy når man har behov for det, og ikke være avhengig av at det er ledig tid på et datarom eller at datatraller med bærbare PCer er ledige. Ved å gi alle elever i Sandnesskolen hver sin digitale enhet vil det føre til at man kan undervise og arbeide med nye og bedre metoder. Elevene vil også ha tilgang til digitale læringsressurser, Internett og sine notater hele tiden.

Digitale enheter er i stadig utvikling og det som er gode løsninger i dag kan være avleggs om 5 år. Derfor vil en i ny skoleutviklingsstrategi ikke skrive noe om hvilken type digital enhet hver elev skal få, men for å kunne legge inn kostander til 1 til 1 dekning for hver elev så tar en utgangspunkt i kostnadene for en Chromebook til hver elev. Dette er per i dag det verktøyet som anbefales for kommunens elever og ansatte. Dette henger også sammen med at skolene vil innføre Google Classroom((en gratis tjeneste som gjør det lett for elever og lærere å kommunisere – enten de er på skolen eller andre steder)) og Google G Suite for education((en serie av gratis produktivitetsverktøy for samarbeid i og utenfor klasserommet)) for alle elever og ansatte i Sandnesskolen. Prisen for 1 Chromebook med lisenser er mellom kr 3 125 og kr 3 750.

S17: Digital satsning – Trådløs infrastruktur

For å kunne ta i bruk en digital enhet per elev i Sandnesskolen er en helt avhengig av å ha en trådløs infrastruktur på hver skole som er dimensjonert til at elevene kan benytte sine digitale enheter samtidig.

IT har foretatt en kartlegging av trådløs nettverkskapasitet på skolene og har estimert beløpene under for hver skole. Estimater for Sandnes læringssenter er usikkert.

Skole	Beløp
Altona skole	175 317
Aspervika skole	102 500
Austrått skole	446 567
Bogafjell skole	272 192
Buggeland skole	364 385
Ganddal skole	364 385
Giske ungdomsskole	398 452
Hana skole	306 260
Hommersåk skole	301 577
Høle barne- og ungdomsskole	371 260
Høyland ungdomsskole	663 760
Iglemyr skole	553 452
Kyrkjevollen skole	246 250
Lundehaugen ungdomsskole	463 452
Lura skole	785 952
Lurahammaren ungdomsskole	427 192
Malmheim skole	194 692
Maudland skole	461 260

Porsholen skole	400 000
Sandved skole	630 952
Smeaheia skole	473 452
Stangeland skole	534 077
Sviland skole	325 635
Sørbø skole	471 382
Trones skole	882 827
Øygard ungdomsskole	431 260
Senter for flerspråklige barn og unge (FBU)	62 500
Sandnes læringssenter	562 000
SUM:	11 672 997

S18: Ny idrettshall Høyland ungdomsskole

Status IK: Planlagt byggestart 2019. Forventet ferdigstilt 2020.

Gymsalen, bassenget og tilhørende garderobeanlegg ved Høyland ungdomsskole er i så dårlig forfatning at det ikke har noen hensikt med rehabilitering. Når den nye svømmehallen på Iglesmyr står ferdig kan derfor bassenget og gymsalen ved Høyland ungdomsskole rives. Dette vil gi plass for en ny enkel flerbrukshall med tilhørende garderobes og tribune på 2 460 m² og 1 500 m² utendørsareal. Eventuelle manglende arealer på skolen kan forsøkes løst ved et bygg mellom gammel skole og ny flerbrukshall. Midler til dette er ikke medtatt i kalkylen. Riveutgifter av gammel gymsal og basseng er medtatt i kalkylen. Prosjektmidler innarbeides i 2018.

S19: Ny idrettshall Høyland ungdomsskole – tilskudd

Etter gjeldende regler er det beregnet at utbygging av hallen vil gi kr 10,5 millioner i spillemidler.

Oppvekst barn og unge

Behovet for investeringer i barnehager i Sandnes kommune bygger på tall fra barnehagebehovsplanen 2018-2021 vedtatt i bsak 97/17 (link) og beregnede befolkningsprognoser. I 2016 hadde kommunen for første gang et overskudd på barnehageplasser. I 2017 åpnet 10 nye avdelinger i Kleivane og 4 avdelinger i Asperholen ble avviklet. Hana avvikles i 2018(8 avdelinger) og Rådhusmarka avvikles i 2019(6 avdelinger). Det legges inn midler til prosjektering av barnehager på Hana og Riska.

B1: Kleivane barnehage, 10 avdelinger

Status KII: (((SEKF sak 120-15))) Byggestart våren 2015. Overtatt mai 2017.

Det er bygget en barnehage med minimum 770 kvm innendørs lekeareal fordelt på 10 grupper tilrettelagt fleksibelt for små og store barn. Ved en lik fordeling mellom små og store barn kan barnehagen ta inn 165 barn. Tomtekostnader er inkludert i kalkylen. Barnehagen åpnet høsten 2017 og midler i 2018 er til avsluttende arbeid.

B2: Utendørsanlegg, barnehager

Status: Årlig bevilgning.

Midlene disponeres til opprustning av eldre barnehageanlegg, samt opprustning av lekeutstyr for å tilfredsstille forskrift om sikkerhet på lekeutstyr. Det er stort etterslep i oppgraderingsbehovet og rådmannen tilrår at bevilgningen til oppgradering av uteområdene fortsetter med kr 1 million per år i kommende planperiode. Prioritering av tiltak skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Hommersåk	Oppgradering utstyr	300
Jønningheia	Utbedring av utstyr og terreng	200
Stangeland	Oppgradering utstyr	100
Varatun	Utendørsanlegg	400
		1 000

B3: Rehabilitering barnehager

Status: Bevilgning i 2018.

Det er et stort behov for rehabilitering av barnehager i perioden. Det er lagt inn kr 10 millioner i 2018 og disse midlene vil bli disponert som vist i tabellen under.

Bygg	Beskrivelse	2018
Stangelandsforen	Rehabilitering utvendig og innvendig	500
Sørbø nord og sør	Rehabilitering utvendig	1000
Vatne	Rehabilitering utvendig og innvendig	4200
Øygard	Rehabilitering utvendig	600
Høle	Rehabilitering teknisk utstyr	500
Rissebærstraen	Rehabilitering utvendig og innvendig	1 000
Varatun	Rehabilitering utvendig og innvendig	1400
Jønningheia	Rehabilitering utvendig	800
Sum		10 000

B4: Langgata 72 helsestasjon

Status IK: Planlagt byggestart 2018. Forventet ferdigstilt 2019.

Tiltaket gjelder ombygging, inkludert regulering, av Langgata 72 til helsestasjon som erstatning for helsestasjon i leide lokaler i Holbergsgate 16.

B5: Prosjektering, ny barnehage Hana

Status IK:

Hana barnehage søkes drevet midlertidig fram til august 2018. Arbeid med videreutvikling av barnehagen iverksettes der ulike alternativ utredes for å komme fram til beste løsning i henhold til behov og framtidig utvikling i området. Det legges inn kr 2 millioner i 2018 til prosjektering.

B6: Prosjektering, ny barnehage Riska

Status IK:

Det er behov for økt kapasitet for barnehageplasser på Riska. De to avdelingene på Riskatun er midlertidig og vil bli lagt ned når Riskatun går over til nytt formål. Det avsettes midler til forprosjekt for ny barnehage på Hommersåk. Bystyret godkjente i bsak 125/17 Detaljreguleringsplan for Hommersandslia nord-Hommersåk. Av bestemmelsene § 5.5 følger mulighet for oppføring av barnehage med inntil 8 avdelinger på tomt regulert til formålet.

B7: Forbedre trådløst nett

For at barnehagene skal kunne imøtekomme dagens krav til lek og læring gjennom IKT må de ha et trådløst nettverk som tåler at flere er pålogget nettverket samtidig. Tiltaket er nødvendig for at flere av de ansatte i barnehagen skal kunne være på nett samtidig og jobbe med barn gjennom ulike IKT verktøy. Nettkapasiteten er i dag så svak at en ikke kommer på nett hvis eksempelvis fire ansatte kobler seg på nett samtidig.

For å realisere økt nettkapasitet må kabler trekkes og nettverksbokser monteres.

Levekår

Innen levekår prioriteres det investeringer på områdene for heldøgns plasser innen omsorg, og boliger innen boligsosial handlingsplan.

Boligsosial handlingsplan viser prioriteringer for å framskaffe boliger til grupper som har vanskelig for å skaffe egen bolig. For å dekke behovet for boliger blir det kjøpt brukte og nye boliger samt bygget egne leilighetsbygg og småhus. Det er også lagt inn investeringsmidler til flere botiltak for personer med funksjonsnedsettelse.

L1: Rundeskogen bo- og aktivitetssenter, 61 plasser

Status KII:(((bsak 144/13))) Overtatt februar 2017.

Rundeskogen bo- og aktivitetssenter er ferdigstilt med 61 sykehjemsplasser og 15 dagplasser. Bo- og aktivitetssenteret er en del av Lurabyen bydelssenter. Midler i 2018 er til avsluttende arbeid.

L2-L5: Nye sykehjemsplasser Lunde og Rovik

Bystyret vedtok i økonomiplan 2017-2020 å ikke gå videre med bygging av nytt BOAS. Flere sykehjemsplasser skal framskaffes slik (tekstforslag 2):

Bystyret ber om at det foretas en gjennomgang av eksisterende BOAS for å klargjøre utvidelsesmuligheter ved disse. Utvidelse av eksisterende BOAS er kommunens førstevalg når nye plasser skal framskaffes. Eventuelle reguleringsendringer foretas dersom dette er nødvendig. Bystyret ber om at området rundt Lunde BOAS prioriteres, og tilrettelegging av Friplass og kunstgressbane vurderes i forbindelse med utvidelse av Lunde BOAS jfr vedtak i Bsak 132/16.

Arbeidsgruppen anbefaler at det ses nærmere på muligheten for nye sykehjemsplasser ved:

- Lunde bo- og aktivitetssenter – 45 sykehjemsplasser og 14 plasser for unge med funksjonshemninger, i dag.

1. Mulighetsstudie. Det anbefales at det igangsettes en mulighetsstudie for hele området inkludert Lundehaugen ungdomsskole, Sørbø barneskole, eksisterende bo- og aktivitetssenter, grønnstrukturen i området, avsatt areal til parkering m.m. I mulighetsstudien må det ses på hvor mange plasser det kan tilrettelegges for totalt, samt muligheten for tilrettelegging av Friplass og kunstgressbane. I tillegg må det vurderes om avdeling for unge fysisk funksjonshemmede skal relokaliseres i et mer sentrumsnært område.
2. Regulering.
 - Rovik bo- og aktivitetssenter – 70 plasser og 12 serviceboliger, i dag.
 1. Mulighetsstudie. I mulighetsstudien må det ses på hvor mange plasser det kan tilrettelegges for totalt.
 2. Regulering.

I tillegg anbefaler arbeidsgruppen at det i kommuneplanen blir avsatt nye områder for å sikre tilstrekkelig offentlig areal til å ivareta behovet for nye sykehjemsplasser fram mot 2030.

Det bevilges kr 3 millioner i 2019 til prosjektering av 30 nye sykehjemsplasser på Lunde bo- og aktivitetssenter med forventet ferdigstillelse i 2023. Videre bevilges det kr 3 millioner i 2021 til prosjektering av 30 nye sykehjemsplasser på Rovik bo- og aktivitetssenter med forventet ferdigstillelse i 2025.

Husbanken gir investeringstilskudd til sykehjemsplasser med inntil 55 prosent av kostnadene begrenset oppad til kr 1 980 000 per plass. Det er kalkulert at en utvidelse med 30 plasser på Lunde og Rovik vil koste kr 95 millioner per prosjekt, og dette vil gi tilskudd fra Husbanken på kr 52,25 millioner per prosjekt.

L6: Rehabilitering omsorgsbygg

Status: Bevilgning i 2018.

Det er stort behov for rehabilitering av omsorgsbygg og det er lagt inn kr 10 millioner i 2018. Disse midlene vil bli disponert etter prioritering av tiltak som skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Rovik	Rehabilitering innvendig og utvendig	1 500
Åse	Rehabilitering innvendig og utvendig	500
Serviceleiligheter	Rehabilitering innvendig og utvendig på om lag 20 stykk	2 500
Trones	Rehabilitering innvendig og utvendig	5 500
	SUM	10 000

L7: Omsorgsboliger med heldøgntjenester for personer med store adferdsutfordringer

Status: IK, forventet ferdigstillelse i 2020

Kommunen kjøper i dag tjenester til flere personer med store adferdsutfordringer. Disse står ikke på venteliste til ordinær kommunal omsorgsbolig med heldøgntjenester da de krever høyere bemanningsgrad.

Det er behov for et tilrettelagt bygg for denne målgruppen i perioden slik at tjenestene kan gis i egen regi. Tiltaket vil bestå av to hus med to leiligheter i hvert samt et mindre personalrom, totalt om lag 130 – 140 kvm per hus. Det er også behov for en bygning som skal romme personalfunksjoner/kontorer/garderober/hybel samt et mindre verkstedbygg/garasje. På tomten bør det avsettes plass til et framtidig bygg for to leiligheter.

Tiltaket vil gi driftsinnsparinger på kr 5,5 millioner årlig før internhusleie på kr 829 000. Se tiltak ML3-arbeidsgruppe ressurskrevende brukere, Levekår i [omstilling og effektivisering](#) prosjektet, vedtatt av bystyret juni 2016, for ytterligere informasjon.

Sandnes eiendomsselskap KF har vurdert mulighetene for å benytte kommunens areal på Riskatun til formålet. Foretaksstyret fant ikke å kunne anbefale løsningen. Rådmannen fremmet i bsak 144/17 forslag om å lokalisere botilbudet her. Bystyret vedtok å sende saken tilbake til rådmannen. Det skal utredes ulike alternativer for mulig bruk av denne kommunale eiendommen (sykehjem, rehabilitering, demenslandsby, boligsosial formål mv.), samt eventuelt opplegg for salg. Rådmannen har etablert en tverrfaglig gruppe som nå utfører bystyrets oppdrag. Det forventes at resultatene kan fremmes for foretakets styre i november og endelig behandling i bystyret i desember 2017. Per dags dato er tomt for dette botilbudet uavklart.

L8: Omsorgsboliger med heldøgntjenester for personer med store adferdsutfordringer, tilskudd fra Husbanken

Husbanken gir investeringstilskudd til omsorgsboliger med inntil 45 prosent av kostnadene begrenset oppad til kr 1 620 000 per plass.

L9: Ombygging av første etasje på Åse BOAS

Status: IK, forventet ferdigstillelse i 2019

Rådmannen foreslår å sette av midler til endringer i forhold til bruk av bygningsmassen på Åse etter at produksjonskjøkkenet flytter ut. Da med tanke på å utvide tilbudet for dagavdelingen, utbedre forholdene/utvide kapasiteten til vaskeriet og tilrettelegge for fysioterapeutene. Garderobene må også oppgraderes slik at ansatte får mulighet til å dusje.

L10: Branntekniske tiltak helsebygg

Status: IK Forventet ferdigstilt 2018

Det er beregnet behov for totalt kr 10,6 millioner til oppgradering av helsebygg med et behov i 2018 på kr 4,3 millioner. Disse vil bli disponert på bakgrunn av registrerte avvik i branntekniske rapporter, og gjelder lovpålagte tiltak. Det vil i tillegg bli installert komfyrvakter i serviceleiligheter for å forebygge brann.

Bygg	Beskrivelse	2017	2018
Austrått bo- og aktivitetssenter	Avvik på rømningsveier og branncelleinndeling	200	
Riska bo- og aktivitetssenter	Avvik på rømningsveier og branncelleinndeling		800

Trones bo- og aktivitetssenter	Fullsprinkling av bygget, ny vanntilførsel, oppgradering av rømningsveier	1 400	
Lura BOAS	Avvik på rømningsveier og branncelleinndeling. Kartlegges 2017 og gjennomføres 2018.	1100	1200
Rovik BOAS	Avvik på rømningsveier og branncelleinndeling. Kartlegges 2017 og gjennomføres 2018.	300	2 000
Serviceleiligheter	Komfyrvakter	300	300
Sum		3 300	4 300

L11: Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 12 plasser

Status: K2: SEKF sak 108-16, Under bygging. Forventet ferdigstilt 2017

Bystyret har i bsak 97/15(lenke) vedtatt å omgjøre Hanamyrveien til et senter for mennesker med psykiske lidelser. 12 personer som i dag bor i Hanamyrveien har derfor behov for nytt botilbud, som er planlagt ferdig i 2017. Prosjektet bygges på tomt TJ1

(http://webhotel3.gisline.no/WebInnsyn_Sandnes/Vis/WebInnsyn_Sandnes?funksjon=VisPunkt&x=58,8125722776901&y=5,74794201468653&srid=4326&zoom=17&karttype=Reguleringsplan) på Bogafjell. Behov for midler til sluttoppgjør i 2018.

L12: Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 12 plasser - tilskudd fra Husbanken
Tilsagn på tilskudd fra Husbanken på kr 18 millioner.

L13-L14: Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 8-10 boenheter

Status: IK Planlagt ferdigstilt 2021

Tomt ikke avklart, men tomt på HUP1 Sørbo Hove

(http://webhotel3.gisline.no/WebInnsyn_Sandnes/Vis/WebInnsyn_Sandnes?funksjon=VisPunkt&x=58,8290856014589&y=5,72824931082449&srid=4326&zoom=16&karttype=Reguleringsplan) vurderes for dette prosjektet. Planlagt byggestart i 2019. Etter en faglig vurdering anbefales det 8 boenheter i dette prosjektet.

Ved aktuelle tomter bør det være mulighet for å kjøpe 2 leiligheter i kort avstand (synsavstand) til bofellesskapet. Midler til disse tas med i prosjektet.

Boliger for personer med nedsatt funksjonsevne	2018	2019	2020	2021	2022	2025	2030
Antall boliger per 1. januar 2018	147	147	147	147	147	147	147
L13 Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse				8	8	8	8
L14 To leiligheter i tilknytning til L13					2	2	2
Sum alle boliger	147	147	147	155	157	157	157
Behov ved samme dekningsgrad som 2018 (prosentandel av befolkning)	147	149	151	153	155	162	173
Økt behov pga befolkningsvekst	2	2	2	2	2	7	11
Korrigert behov etter nye bygg	2	2	2	-6	0	7	11
Personer på venteliste	36	38	40	34	34	41	52

L15: Boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, 10 boenheter, tilskudd

Tiltaket kan få tilskudd fra Husbanken i 2021. Husbanken anbefaler få boenheter i samme tiltak og det er derfor en risiko for at det ikke gis investeringstilskudd med kr 1 620 000 per bolig dersom en bygger 10 boenheter.

L16: Bofellesskap for unge funksjonshemmede med 14 plasser

Status: IK Planlagt ferdigstilt 2021

På Lunde bo- og aktivitetssenter er det i dag et bofellesskap for unge med fysiske funksjonshemninger. Dette ble opprinnelig bygget med tanke på eldre, men når det ble tatt i bruk ble målgruppen yngre. Det fungerer dårlig for denne gruppen både med tanke på utforming og beliggenhet. Det ønskes en mer sentral tomt. Flytter bofellesskapet kan det benyttes som sykehjem/bofellesskap for eldre, og inngå i studien om påbygg/ombygg/rivning som foreslås på Lunde BOAS.

L17: Bofellesskap for unge funksjonshemmede med 14 plasser – tilskudd

SEKF anser at det er en risiko at kommunen ikke får tilskudd på 14 plasser. Husbanken anbefaler få boenheter i samme tiltak og det er derfor en risiko for at det ikke gis investeringstilskudd med kr 1 620 000 per bolig dersom en bygger 14 boenheter.

L18: Nytt avlastningssenter med barnebolig

Status K2:(((SEKFsak 22-17))) Byggestart 2017. Forventet ferdigstilt i 2018.

Avlastningsenheten er prosjektert med 30 plasser, inkludert 5 plasser i barnebolig. Prosjektet plasseres på Au06 ((Skaarlia))). Bygget skal stå ferdig i slutten av 2018.

L19: Nytt avlastningssenter med barnebolig, tilskudd fra Husbanken

Tilsagn på tilskudd fra Husbanken på kr 57,75 millioner.

L20: Nytt aktivitetssenter Vågsgjerd

Status: IK Planlagt ferdigstilt 2020

Vågsgjerd aktivitetssenter er et dagtilbud for voksne med utviklingshemming og/eller autisme. En stor del av brukerne har multifunksjonshemninger. Vågsgjerd aktivitetssenter har per i dag 40 brukere og 25 årsverk (30 ansatte).

Vågsgjerd aktivitetssenter er lokalisert i leide lokaler i Holbergsgate 19 («Varnerområdet») med leiekontrakt fram til 31.12.2019. Området er under transformasjon og det er behov for å finne nye løsninger for enheten.

Det må utarbeides romprogram for et nytt senter som skal dekke både dagens og framtidig behov for dagaktivitetsplasser. Senteret bør også inneholde administrasjonslokaler for EFF. Senteret kan lokaliseres på AU06 like i nærheten av nytt avlastningssenter, noe som kan gi synergieffekter. Tomten er ikke regulert.

L21: Nytt aktivitetssenter Vågsgjerd, tilskudd

Dagsenter til psykisk utviklingshemmede og andre funksjonshemmede kan utløse 55 prosent tilskudd fra Husbanken.

L22: Smørbukkveien 13, boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse, tilskudd fra Husbanken

I 2017 ble utvidelse med 2 nye boenheter og rehabilitering av eksisterende bygg ferdigstilt. Tilskuddsbeløpet er vedtatt til kr 4,05 millioner.

L23: Rusvernet på Soma, nytt hovedbygg

Status: K2 (SEKF sak 78-16) Prosjektet pågår, forventet ferdigstilt november 2018.

Nytt hovedbygg med 27 boenheter, administrasjon og servicefasiliteter er planlagt ferdigstilt i november 2017. Rivning av eksisterende lokaler, bygging av et nytt småhus, samt fullføring av utomhusanlegget er planlagt ferdig til november 2018.

L24: Rusvernet på Soma, nytt hovedbygg, tilskudd fra Husbanken

Tilsagn på tilskudd fra Husbanken på kr 26 millioner.

L25: Tilpasninger i Hanamyrveien

Status: IK Planlagt ferdigstilt 2018

I forbindelse med omgjøring av Hanamyrveien til boliger kun for mennesker med psykiske lidelser er det behov for rehabilitering/tilpasning av leiligheter etter at nåværende beboere flytter ut.

L26: Nybygg Håholen, 7 leiligheter

Status: IK Planlagt ferdigstilt 2019

7 leiligheter med fellesarealer og en mindre personaldel. Målgruppen er personer med psykisk lidelse og rusproblematikk. Det ble utarbeidet et romprogram i 2011, og det er søkt om rammetillatelse i april 2017. Det er kommet klage på dispensasjonssøknaden fra reguleringsplanen. Utvalg for byutvikling behandlet klagesaken 30.08.2017 sak 108/17 og vedtok å ikke ta klagen til følge. Saken er oversendt Fylkesmannen for behandling, jfr. PBL §1-9. Framdriften er således uklar da oppstart må avvente utfallet av klagesaken.

L27: Nybygg Håholen, tilskudd fra Husbanken

Tiltaket kan få tilskudd fra Husbanken i 2019 på om lag kr 1,620 millioner per boenhet. Husbanken har ikke behandlet forespørselen om investeringstilskudd ennå. De skal vurdere totalantall omsorgsboliger i området. I forbindelse med dette har de vært på befaringsreise.

L28: Bofellesskap for personer med psykisk lidelse, 12 plasser

Status: K0 (SEKF sak 17-16)

Etter at betalingskrav i forhold til utskrivningsklare pasienter fra sykehuset trer i kraft, har en behov for plasser til å motta disse pasientene i kommunen. Rådmannen har innarbeidet midler til prosjektering i 2021.

Prosjektet kan bygges på tomt i Olsokveien, og regulering har startet.

L29: Bofellesskap for personer med psykisk lidelse, 12 plasser, tilskudd fra Husbanken

Det er ikke søkt om tilskudd fra Husbanken. Tilskuddet er beregnet ut fra satser i statsbudsjett 2017. Husbanken anbefaler få boenheter i samme tiltak og det er derfor en risiko for at det ikke gis investeringstilskudd med kr 1 620 000 per bolig dersom en bygger 12 boenheter.

L30: Legevaktsbil

For å kunne yte forsvarlig akutt medisinske tjenester er det behov for en uniformert legevaktsbil. Dette følger av akuttmedisinsk forskrift § 6. Ambulansetjenesten kan ikke lenger garantere at legevakten kan bli med på deres akuttutrykninger på grunn av deres flåtestyring. Dette vil si at de ikke alltid rykker ut fra legevakten.

Også nasjonale myndigheter legger føringer for at flere syke skal motta sykebesøk fra lege. Dette gjelder særlig de eldre hvor tanken er at legen skal hjem til pasienten og ikke motsatt. Det blir flere og flere eldre som bor hjemme, og som en konsekvens av dette vil det bli nødvendig med flere sykebesøk.

En uniformert bil vil sikre legen å komme raskt fram, være synlig i bybildet og legene vil slippe å bruke egne private biler eller taxi. Rådmannen innarbeider midler til utstyr, foliering og klargjøring av legevaktsbilen.

L31: Boligsosial handlingsplan. Kjøp av boliger

Status: Rullering - årsbevilgning.

Det er fortsatt stort behov for kommunale boliger for vanskeligstilte. Antall og type boliger må tilpasses behov hos brukerne (som enslige og familier). Det antas at flere kommunale boliger for vanskeligstilte vil redusere kommunens utgifter til midlertidig bolig.

Kommunen eier relativt få kommunale gjennomgangsboliger sammenlignet med kommuner av tilsvarende størrelse. Behovet er stort selv om etterspørselen er redusert siden slutten av 2014. Det er per nå 73 på venteliste.

I økonomiplan 2017-2020 er det innlagt midler til kjøp av 30 kommunale gjennomgangsboliger per år. Det er behov for å videreføre bevilgningen på 30 boliger per år til 2021. Inkludert i beløpet i 2018 er to leiligheter kjøpt i 2016 i Sandved Allé med betaling i 2018.

L32: To småhus per år

Bystyret vedtok i sak 138/16 Prinsipper og strategi for etablering av småhus. Boformen har som målgruppe personer som har vært langvarig bostedsløse og som i tillegg kan ha rusproblematikk. Tjenestebehovet til brukerne fastsettes utfra individuelle vurderinger og varierer mye. Som det framgår av gjeldende økonomiplan er det stort behov for denne typen boliger. Det har vist seg utfordrende å få til, lokaliseringsmessig og økonomisk.

Det har blitt et betydelig etterslep i gjennomføringen. Dette må løses raskt, i tillegg må oppsatt plan om to nye småhus per år fastholdes for å løse behovene som kommunen står overfor.

Rådmannen har bedt en tverrfaglig gruppe utrede tomte-/lokaliseringmuligheter, konsepter for oppføring av boligene og foreta gjennomgang av alle kostnadsdriverne. Dette for å nå målene som er satt både i antall boenheter og økonomisk ramme for investeringene. Rapport fra arbeidsgruppen er levert rådmannen. Etter nærmere drøfting i rådmannens koordineringsgruppe Konsernprosjekter er det gitt oppfølgende oppdrag om å komme fram med konkrete forslag til lokalisering av minimum 12 nye småhus som kan gjennomføres de første årene og innenfor rammen gitt i gjeldende økonomiplan. Rådmannen vil fremme resultatene i egen sak til bystyret.

L33: Sanering og nybygg av Syrinveien

Status: K2 SEKF sak 181-15(link): Planlagt byggestart tidlig 2018. Forventet ferdigstilt tidlig 2019.

Eksisterende bolig rives og erstattes av et nybygg som vil gi 4 treroms og 2 fireroms leiligheter, totalt 6 boenheter. Reguleringsplanen er godkjent. Vedtatt K2 er på kr 14,8 millioner, men det forhandles med grunneier om gjennomføringen av rekkefølgekrav i reguleringsbestemmelsene. Da det trolig vil bli nødvendig å ekspropriere noe av naboeiendom vil det påløpe tilleggskostnader. Rammen ble økt til kr 16 millioner i økonomiplan 2017-2020. Statens Vegvesen overtar ansvar for gjennomføring av rekkefølgeskrav i reguleringsbestemmelsene.

L34: Boligsosial handlingsplan, kjøp av boliger, tilskudd fra Husbanken

Tilskudd til utleiebolig søkes etter kjøp/ferdigstillelse og beregnes på grunnlag av faste variabler. Gjelder tiltak L31 til og med L34.

L35: Boliger for vanskeligstilte

Kr 50 millioner ble bevilget av politikerne i forbindelse med budsjettbehandlingen i bsak 175/14. Utvalg for helse og sosialtjenester vedtok i sak 12/15 å disponere beløpet på denne måten; kr 9,8 millioner til 5 spredte hybelleiligheter til unge og kr 40,2 millioner til etablering av 3 tun med 4 boliger i løpet av 2018-2020. Det er lagt en plan for gjennomføring av 3 tun, men det er noe usikkert om det er gjennomført innen 2020 grunnet tomteavklaringer for det siste tunet.

L36: Boliger for vanskeligstilte, tilskudd fra Husbanken

Tilskudd til utleiebolig søkes etter kjøp eller ferdigstillelse. Satsen beregnes på grunnlag av faste variabler.

L37: Rehabilitering av kommunale boliger, 24 per år

Status: Rullering - årsbevilgning.

Hvert 25. år er det behov for rehabilitering av boligene. Ut fra kommunens boligmasse tilsvarer dette 24 boliger per år. Da adresseliste for kommunale boliger er unntatt offentlighet, er det ikke tatt inn oversikt over aktuelle boliger i dette prosjektet.

L38: Brannsikringstiltak i kommunale boliger

Status K0:(((SEKF 131-15))) Forventet ferdigstilt i 2018.

Sandnes kommune har hatt flere branner og branntilløp i boliger de siste årene. Det installeres komfyrvakt i alle gjennomgangsboligene, samt brannalarm og sprinkleranlegg i noen utvalgte boliger. Installering av komfyrvakt i gjennomgangsboliger forventes gjennomført i 2017 og 2018. Da adresseliste for kommunale boliger er unntatt offentlighet, er det ikke tatt inn oversikt over aktuelle boliger i dette prosjektet.

Det settes av kr 4 millioner til tiltaket som gjennomføres i 2017 og 2018.

Bygg	Beskrivelse	2017	2018
Gjennomgangsboliger	Brannsikring og Komfyrvakter	2 000	2 000

Kultur og byutvikling

Hovedinvesteringene for området er digitalisering av byggesaksarkivet og reguleringsplaner samt avsetning til utsmykning.

K1: Digitalisering av reguleringsplaner

Bystyret bevilget kr 1,7 millioner i bsak 54/05 til prosjekt for digitalisering av eldre reguleringsplaner. Tiltaket har etter hvert blitt utvidet da behovet har økt. Prosjektet er et svært viktig bidrag for å effektivisere planprosessen både for næringslivet og internt i kommunen, og samhandlingen mellom disse. Dette vil også sikre og forbedre en god brukerdiallog. Kr 245 000 er videreført fra 2017 i 2. perioderapport 2017(link).

K2: Sandnes kunst- og kulturhus, utskiftning av sceneteknisk utstyr

Sandnes kunst og kulturhus KF har i sin økonomiplan meldt om behov for kr 300 000 hvert år til oppgradering av sceneteknisk utstyr i Sandnes kulturhus. Kulturhuset har mye gammelt og utdatert teknisk utstyr, noe har ikke blitt skiftet ut siden huset var nytt i år 2000. Med en aktivitet på rundt 170 arrangementer årlig er det stor slitasje på utstyret. For å kunne avvikle arrangement, og ikke minst drive utleie i stor konkurranse med andre, kreves det høy standard på utstyret.

K3: Avsetning til utsmykning

I bsak 75/13 (link) ble det vedtatt nye retningslinjer for kunst i kommunale bygg og uterom. Det skal settes av minimum 0,2 prosent og inntil 0,5 prosent av totalt brutto investeringsbudsjett for byggeprosjekter, parkanlegg og andre skattefinansierte anleggsprosjekter i offentlige rom, til kunst. I forslaget til økonomiplan 2018-2021 er det lagt inn 0,2 prosent.

K4: Branntekniske tiltak i kulturbygg

Det er behov for kr 900 000 til oppgradering av kulturbygg. Disse vil bli disponert på bakgrunn av registrerte avvik i blant annet branntekniske rapporter, og gjelder i hovedsak lovpålagte tiltak.

Bygg	Beskrivelse	2018
Skeianetunet eldresenter – fredet bygg	Brannteknisk vurdering og brannsikring i form av automatisk slokkeutstyr.	750
Fogdahuset – fredet bygg	Avvik på vanntilførsel til sprinkleranlegg	150
Sum		900

K5: Rehabilitering kulturbygg

Status: Bevilgning i 2018.

Det er stort behov for rehabilitering av kulturbygg. Det er lagt inn kr 1,2 millioner i 2018, og disse midlene vil bli disponert etter prioritering av tiltak som skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Thranegård	Rehabilitering innvendig og utvendig	400
Skeianetunet	Rehabilitering innvendig og utvendig	400
KinoKino	Rehabilitering innvendig og utvendig	400
	SUM	1 200

K6: Bygningsmessige utbedringer av KINOKINO

Status: IK. Utstyrsheis: Forventet byggestart og ferdigstillelse 2019

KINOKINO er et gammelt bygg som i begrenset grad ivaretar moderne krav til teknisk arrangementslogistikk. Det er behov for kr 2 millioner til en utstyrsheis i 2019. Den eksisterende heisen i bygget dekker bare tilgang til noen av de aktuelle salene og er samtidig for liten for store kolli som større paller, piano, store kasser med kunst, sceneelementer og så videre. Det er et større lager i kjelleren på KINOKINO som knapt kan brukes på grunn av at tilkomsten er svært trang og kronglete. Med en heis fra dette lageret til galleriet (1. etasje) og videre til Sal 1 (2./3. etasje) vil det bli overkommelig å arrangere større arrangement på huset. Det har vært befaringsmedbyantikkvar og representant fra Sandnes eiendomsselskap KF for å se på muligheter og begrensninger. Det er ingen bygningsfaglige innvendinger mot etablering av en slik heisløsning.

K7: Digitalisering av byggesaksarkivet

Sandnes kommune bygger nytt rådhus og i denne situasjonen er det også riktig å digitalisere eiendoms- og byggesaksarkiv, mindre oppmålingsarkiv, landbruksarkiv og planarkiv. Dette vil spare plass i nytt rådhus, effektivisere arbeidsprosesser, og gi bedre service og tilgang på informasjon til brukerne. Kontrakt inngått i 2016 og prosjektet vil være fullført første halvdel av 2018. Kr 3,5 millioner er videreført fra 2017 i 1. perioderapport 2017.(link)

K8: Kartgrunnlag

Kart og geografisk informasjon er grunnlaget for svært mye av aktiviteten som skjer i samfunnet, og det er derfor viktig med høy kvalitet. For å oppnå dette, gjennomføres det årlig kartajourhold og nykartlegging i Sandnes.

Med grunnlag i en felles geodatanplan, som justeres årlig, planlegges og utføres det kartleggingsprosjekter som ledes av Kartverket. Dette er et formalisert samarbeid (Geovekst) mellom kommuner og andre store aktører (Telenor, LYSE, NSB etc.). Kr 161 000 er videreført fra 2017 i 2. perioderapport 2017.(link)

K9: Langgata 76

Status IK: Forventet ferdigstilt 2018.

Prosjektet omfatter utvendig istandsetting av fasade med nye vinduer og dører, tilbygg med løfteplattform, og noe istandsetting innvendig. Løfteplattformen gir universell adkomst til 1. og 2. etasje. Hele det tekniske anlegget i bygget må skiftes ut.

Tiltaket er endret som følge av rådmannens ønske om andre leietakere i bygget enn forutsatt i økonomiplan 2017-2020. Mulighetsstudie foretas i 2017. Bygget vil sammen med Langgata 72 og 74 framstå som en helhet der kulturmiljøet blir ivarettatt.

K10: Sandnes bibliotek – meråpent bibliotek

Meråpent bibliotek betyr at biblioteket åpnes for selvbetjening i perioder der bibliotekets ansatte ikke er til stede. Meråpne biblioteker baserer seg på tekniske løsninger slik som automatisk dørlås med kortleser, automatisert utlån og innlevering, overvåkningskameraer som dekker hele lokalet og alarmporter basert på RFID teknologi. I tillegg inngås det direkte avtaler med den enkelte bruker av løsningen, knyttet til lånekortet.

Meråpent bibliotek er planlagt i bibliotekets 1. og 2. etasje. Det er derfor behov for avstenging fra 2. til 3. etasje inne i biblioteket. Det er i tillegg behov for å begrense adgangen fra heisen i 4. etasje samt begrense adgang til kulturhuset ved inngangen.

Det er behov for etablering av adgangskontroll, kameraovervåkning og sikring av datautstyr som står ute i fellesarealer. I tillegg er det behov for oppdatering av programvaren.

K11: Sandne bibliotek – meråpent bibliotek, finansiering med disp.fond

Utgifter på kr 475 000 i 2018 finansieres ved bruk av områdets eget disposisjonsfond.

Teknisk

Det er en rekke investeringsprosjekter under tjenesteområdet teknisk. For å øke svømmetilbudet ble bygging av Iglemyr svømmehall igangsatt i 2017 med ferdigstillelse i 2019. Oppgradering av Giskehallen 1 og svømmehallen utføres i 2019-2020. Det ligger i planperioden inne mindre trafiksikkerhetsprosjekter og oppgradering av slitte veianlegg. For at stadig flere skal velge sykkel som fremkomstmiddel er det i planperioden også avsatt midler til å tilrettelegge for syklistene samt utrede større tiltak i samarbeid med fylkeskommunen.

T1: Bogafjell idrettshall, spillemidler

I henhold til gjeldende regelverk er det beregnet at prosjektet vil utløse omtrent kr 14,4 millioner i spillemidler. Det antas at tilskuddet blir utbetalt i 2018 og 2019.

T2: Sandnes idrettspark, Giskehallen 2, spillemidler.

I henhold til gjeldende regelverk er det beregnet at prosjektet vil utløse omtrent kr 21,3 millioner i spillemidler. Det antas at tilskuddet blir utbetalt i 2019, 2020 og 2021.

T3: Riskahallen, rehabilitering, spillemidler

Rehabilitering av Riskahallen for kr 85 millioner vil utløse spillemidler på kr 20,3 millioner i henhold til gjeldende regelverk. Det antas at tilskuddet blir utbetalt i 2020, 2021 og 2022.

T4: Iglemyr svømmehall

Status (K1 SEKF 70-17, Bsak 47/17): Planlagt byggestart 2017. Forventet ferdigstilt 2019

Prosjektet omfatter en svømmehall med 3 basseng; 1 hovedbasseng og 2 varmtvannsbasseng.

Hovedbassenget på 25 meter med 8 baner tilfredsstiller krav til konkurranser. Første varmtvannsbasseng (12,5*8 m) har felles garderober med hovedbassenget. Varmtvannsbasseng 2 (12,5*9,5 m) er tiltenkt helse med egne garderober. Prosjektet inneholder også tribuner for 250 tilskuere, og er ellers dimensjonert for å være konkurranseanlegg.

Detaljregulering (plan nr 2014/140) ble vedtatt i bsak 65/17. Området omfatter svømmehallen, Austråthallen, tilgrensende baner, parkering og veianlegg. Tomt til ny kirke i Austrått er tatt ut av detaljeringsplanen og følges i stedet opp i revisjon av kommuneplanen. Arbeidet med endelig tomteløsning for kirken pågår og dialog med regionale myndigheter er opprettet. Sandnes tomteselskap KF har fremforhandlet avtale om grunnnerv i området.

T5: Iglemyr svømmehall, spillemidler

I henhold til gjeldende regelverk er det beregnet at prosjektet vil utløse omtrent kr 43,4 millioner i spillemidler. Utbetalingstidspunktet er usikkert og forutsetter godkjenning fra kulturdepartementet.

T6: Giskehallen, rehabilitering av svømmehall og Giskehallen I

Status IK: Planlagt byggestart 2018.

Prosjektet omfatter rehabilitering av idrettshall og svømmehall m/tilhørende garderober. Med utgangspunkt i tilstandsrapporter fra 2011 og 2014 er følgende arbeider planlagt gjennomført:

Fasaderehabilitering, brannteknisk oppgradering, utskifting tekniske anlegg inkludert bassengteknisk anlegg, rehabilitering av svømmehall, garderober og idrettshall, kjøkken og foaje, sprinkleranlegg, adgangskontroll og brannalarmanlegg.

Det er påregnet en del saneringsarbeider og det er forventet noe forurensede masser med innhold av PCB o.l.

Utomhus er nedgravde avfallskontainere og asfaltering av parkeringsplass tatt med.

Tiltak som ikke er tatt med i kalkylen:

Idrettshallen oppfyller ikke kravene som arrangementshall for kamper i håndball, verken for barne- og ungdoms- eller breddeidretten, på grunn av manglende sikkerhetssoner rundt banen.

Manglende sikkerhetssone kan løses ved at eksisterende tribune rives og ny tribune etableres i 3. etasje i Giskehallen 2. Det vil da måtte gjøres noen tilpasninger for adkomst til innsatt heis som er lagt til rette for en framtidig 3. etasje samt noen tekniske tilpasninger i heis og heissjakt.

Rådmannen vil vurdere eventuelle endringer i prosjektet ved framleggelsen av neste økonomiplan.

T7: Rehabilitering idrettsbygg

Status: Bevilgning i 2018.

Det er stort behov for rehabilitering av idrettsbygg. I økonomiplan 2017-2020 er det lagt inn kr 800 000 hvert år i planperioden. Planen er å øke rehabiliteringsnivået for å komme a jour og det foreslås derfor å øke beløpet til kr 1 million i 2018. Disse midlene vil bli disponert etter prioritering av tiltak som skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med tiltaksplan som vist i tabellen under.

Bygg	Beskrivelse	2018
Sørbøhallen	Rehabilitering innvendig og utvendig	700
Riskahallen	Rehabilitering innvendig og utvendig – Fokus rømningsveier	300
	SUM	1 000

T8: Trafikksikring - aksjon skolevei, kommunal finansieringsandel

Bevilgningen omfatter egenandel som kommunen yter i forbindelse med trafikksikringstiltak hvor fylkeskommunen yter tilskudd i forbindelse med aksjon skolevei. Trafikksikkerhetsprosjekter søknadsbehandles ved fylkets trafikksikkerhetsutvalg i konkurranse med andre kommuner i Rogaland. Forslag til prioritering fremmes ved rullering av trafikksikkerhetsplanens handlingsprogram i egen sak hver høst. Det som planlegges i tråd med behov og plan er å sette opp intensivbelysning på utsatte fotgjengerfelt på skoleveier i bydelene. Et års bevilgning vil anslagsvis holde til en bydel. Kr 6,3 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres for finansiering av påbegynte prosjekter etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link) og 2. perioderapport 2017(link).

T9: Trafikksikring på eksisterende veinett - strakstiltak

Det foreligger behov for å få utført en rekke trafikksikkerhetstiltak på eksisterende veinett. Dette er tiltak til oppfølging av trafikksikringsvedtak i utvalg for byutvikling. Konkret omhandler dette fartsdempende tiltak, krysningstiltak og skilting. Det er et behov for å øke midler til strakstiltak siden forkjørsregulering av veier har gitt lite rom til andre tiltak de siste årene. Midlene planlegges brukt til flere forkjørsreguleringer, ny pålagt skilting etter vedtak og ny oppmerking for å bedre sikkerhet for syklende og gående. Midlene kan utløse fylkeskommunale og statlige midler. Prioritering gjøres i

egen sak i Utvalg for tekniske saker(UTS). Kr 407.000 av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

T10: Trafikksikring - Samarbeidsprosjekter

Tiltaket er et samarbeid med Rogaland fylkeskommune og skal sikre framdriften i utbygging av trafikksikkerhetstiltak og tilbud for gående og syklende, samt miljøtiltak i Sandnes kommune. Det er flere pågående underprosjekter under utførelse, blant annet reguleringsplan G/S vei Figgjoveien fylkesvei 220, støyskjerming av boliger i Roald Amundsens gate og andre støyskjermingsprosjekter i kommunen. Kr 3,45 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

T11: Sikringstiltak i forbindelse med lovpålagt tilsyn av kommunale broer

Kommunen gjennomfører årlig lovpålagt tilsyn av kommunens broer. Midlene benyttes der det avdekkes forhold som kan medføre fare for liv og helse. Eksempelvis nye rekkverk og forbedringer i konstruksjoner. Det er behov for å utføre en rekke registrerte mindre tiltak. Prioritering gjøres i egen sak i Utvalg for tekniske saker, og større mangler på broer og kaier føres opp som egne prosjekter i økonomiplanen. Det er behov for tiltak kalkulert til kr 500 000 per år i perioden 2018-2021.

T12: Universell utforming på eksisterende veinett og trafikkarealer

Det har vært et samarbeid mellom høyskolen VID og Sandnes kommune om universell utforming i sentrumsområder. Det har de siste årene pågått et arbeid med tilpasninger ved bussholdeplasser, og dette arbeidet vil fortsette i 2018. Bevilgning overført fra 2017 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

T13: Nyanlegg gatelys

Gatelysnettet aldres og behovet for utskifting av armaturer og stolper er stort. Det er også nødvendig med etablering av belysning nye steder som følge av utbygginger og endring i behov for å ivareta sikkerheten. Utskifting av gatelys gjøres av økonomiske hensyn hovedsakelig i forbindelse med øvrige gravearbeider og samkjøres i hovedsak med vann- og avløpsanlegg, fjernvarme og Statens Vegvesen. I 2018 planlegges gatelys skiftet ut i Parkveien og Skogsbakken/Kiprå, samt noen andre områder.

T14: Byutviklingstiltak

Kommunen er en viktig partner og medspiller i byutvikling og utvikling av sentrumsområdet. Kommunalt engasjement i oppgradering av offentlige uterom og plasser har prioritet. Utvalg for tekniske saker prioriterer de konkrete tiltak i henhold til årsbevilgning. I tillegg gjennomfører kommunen jfr vedtatt endret gjennomføringsstrategi for sentrum rekkefølgetiltak fastsatt i bestemmelsene KDP-sentrum. Kr 1 million av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link).

T15: Avvikling GASS-egenandel (Gjennomføring Av SentrumsStrategien)

Kommunens gjennomføringsstrategi av KDP-sentrum (Bystyret 11.12.2007) opphører med bystyrets vedtak 18.09.2017 (sakene 127/17 og 128/17). Ordningen med GASS-regimet, jfr KDP-sentrum sine bestemmelser, har blitt klagd inn til Sivilombudsmannen av en av aktørene. Sivilombudsmannen har i sitt konkluderende svar til kommunen anvist endringer som må foretas i bestemmelser og kostnadsbidragsordningen for å bringe det i samsvar med plan- og bygningslovens bestemmelser og intensjonene i disse. Vesentlig i Sivilombudsmannens uttalelse er vurderinger av nødvendighet og forholdsmessighet i hver enkelt plan/tiltak, at rekkefølgetiltakene må gjennomføres i planperioden og at utbyggingsavtalen er arenaen hvor gjennomføring av godkjent reguleringsplan avtales. Dagens ordning med at kommunen finansierer 30 prosent av utgiftene for et tiltak utgår. I stedet må kommunen prioritere konkrete rekkefølgetiltak som skal utføres. Bystyret har i sak 128/17 foretatt

en slik prioritering og fastsatt at av total kalkyle for rekkefølgetiltakene skal kommunens gjennomføring stå for 30 prosent.

Sluttoppgjør av den gamle ordningen pågår, men endelig økonomisk oppgjør kan ikke foretas før saken med utbygger og kommunen er avsluttet. Rettsmekling finner sted i november 2017.

Rådmannen opprettholder av den grunn avsetningen i 2018 knyttet til den gamle ordningen. Dette for at prosjekter som er i avslutningsfasen får sitt endelige oppgjør i den. Det gjelder

Havnepromenaden etappe 1 og Langgata oppgradering, samt sluttoppgjør for omlegging av Elvegata.

Årlig avsetning som ligger i økonomiplan 2017-2020 for 2019 og 2020 er flyttet til området kommune felles og håndteres der som del av prioriterte rekkefølgetiltak i endret bestemmelse KDP-Sentrum som kommunen utfører. Hovedprioritet i denne planperioden er opparbeidelsen av Ruten byrom (se status, bystyret O-sak 45/17).

T16: Oppgradering av gravlunder

Det er til sammen åtte gravlunder i kommunen som dekker et stort areal. Det er årlig behov for mindre investeringstiltak for å holde gravlundene verdige og mest mulig innbydende. Midlene som har vært avsatt de senere år har ikke vært tilstrekkelige til å ta større oppgraderinger. Det er behov for omfattende dreneringstiltak både på Høyland og Soma gravlund. Det er også en rekke trær som er fjernet, og som burde erstattes med nye. I tillegg bør utgåtte buskfelt erstattes. Gangveier med heller bør legges på nytt der det er blitt betydelige høydeforskjeller. Prioritering gjøres i egen sak i Utvalg for tekniske saker. Kr 397 000 av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 2. perioderapport 2017.

T17: Rehabilitering og utvikling av eksisterende idrettsplasser og løkker

Tiltaket gjelder rehabilitering og utvikling av eksisterende anlegg samt mindre nyanlegg etter prioritering i handlingsplan for idretts-, mosjons- og friluftsanlegg. UTS prioriterer tiltak i henhold til årsbevilgningen. Større planlagte tiltak omfatter oppgradering av lysanlegg og vanningsanlegg.

T18: Oppgradering av kommunale lekeplasser

I forvaltningsrapporten fra Rogaland revisjon IKS fremlagt i bsak 9/15(link, <http://opengov.cloudapp.net/Meetings/sandnes/Agendalitems/Details/15008586>) bemerkes det behov for utbedringer på lekeplasser i kommunen. Prosjektet er omfattende og det vil årlig være behov for store oppgraderinger og utskifting av utstyr på kommunale lekeplasser. Av planlagte lekeplasser står gammel del av Sandvedparken hovedlekeplass for tur. Ny del av denne lekeplassen skiftes i 2017 og delfinansieres med gave fra SR-bank stiftelsen. Videre planlegges oppgradering av Budstikka hovedlekeplass. Mange av kommunens 191 lekeplasser har behov for oppgradering eller utskifting. En årsbevilgning beregnes tilstrekkelig til å skifte en større lekeplass. Prioritering gjøres i egen sak i Utvalg for tekniske saker.

T19: Forbedringer av parker og grøntanlegg

Tiltaket gjelder forbedringer og opparbeidelse av mindre tiltak i parker, grøntanlegg og friområder. Det har de senere år vært store skader på turveinettet i kommunen grunnet mye regn. Turveier med mye skader etter nedbør og dårlig drenering fungerer ikke etter intensjonen, spesielt ikke for rullestolbrukere, barnevogner og eldre. En rekke steder bør dreneringsrør skiftes ut med større dimensjon og grøfter og profil på turveien økes. Størrelsen på bevilgningen muliggjør mindre dreneringstiltak i bynære parker og grøntområder som Sandvedparken, Trones og Rundeskogen. Midlene benyttes også til helt nødvendig utskifting av defekte benker, skilt og lys. Endelig prioritering gjøres i egen sak i Utvalg for tekniske saker. Kr 858 000 av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

T20: Opparbeidelse, rehabilitering og utvikling av friluftsområder

Tiltaket gjelder opparbeidelse, rehabilitering og utvikling av eksisterende anlegg samt mindre nyanlegg etter prioritering i handlingsplan for idretts-, mosjons- og friluftsanlegg. Bruken av friluftsområdene øker, og det er viktig med trygge installasjoner, og tilstrekkelig skilting og merking. Midlene benyttes også til ny gjerding der kommunen har gjerdeplikt. Større gjerdinger fremmes som egne prosjekter. Tiltakene vil kunne utløse betydelige fylkeskommunale og/eller statlige midler. Planlagte vedtatte tiltak i perioden er nytt fiskekart, samt fullføring av merkeprosjektet (de delene som går på privat grunn og som ikke kan tas i tiltakspakken) samt utskifting av falleferdige gapahuker. Det har de senere år vært store skader på turveinettet i kommunen grunnet mye regn. Turveier med mye skader etter nedbør og dårlig drenering fungerer ikke etter intensjonen, spesielt ikke for rullestolbrukere, barnevogner og eldre. Endelig prioritering gjøres i bsak *Handlingsprogram Aktive Sandnes* hver høst. Kr 3,5 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link) og 2. perioderapport 2017(link).

T21: Oppfølging av ny tiltaksplan for parkdraget langs Storåna

Det er utarbeidet en tiltaksplan for å ta vare på og videreutvikle parkdragene langs Storåna, fra Ganddal til Vågen. Parkdraget er komplisert og mange hensyn må tas. Å investere i oppfølgingen av denne planen vil ha betydning for folkehelse, hverdagsglede, flora, fauna, vannkvalitet og myke trafikanters framkommelighet i Sandnes sitt viktigste parkdrag. Planen er under ferdigstilling og vil med forslag til tiltak framlegges utvalg for tekniske saker for behandling i 2017. Aktuelle tiltak kan være beplantninger, utbedring av stier og nye benker. Kr 1,6 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link) og 2. perioderapport 2017(link).

T22: Utskifting av maskiner og utstyr til bydrift

Bydrift har i dag en del gammelt og slitt utstyr med betydelige vedlikeholdskostnader. Det er behov for å bytte eldre utstyr og legge til rette for nye og forbedrede driftsmetoder.

T23: Utskifting av utrangerte gatelys

EU-direktivet, Økodesigndirektivet, forbyr fra og med 2015 distribusjon av høyintensive utladningslamper (hql), samt lyskilder tilpasset disse armaturene. Slike armaturer og tilhørende lyskilder forbyr av miljøhensyn ettersom de inneholder kvikksølv. Sandnes kommune hadde per 1. januar 2016 om lag 5.500 slike armaturer i gatelysnettet som må skiftes ut i løpet av en 4 års periode. Arbeidet med utskifting pågår og i 2016/17 ble det hovedsakelig gjort utskifting på Lura og Trones. Videre i 2018 og 2019 vil øvrige deler av kommunens gatelys skiftes. Kr 4 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link)

T24: Skifte av kunstgress

Kunstgressbaner har en begrenset levetid før de mister egenskaper som gjør at de er egnet til fotball. Forventet levetid på de eldste banene er 10-12 år. Bystyret vedtok i bsak 32/16(link) å skifte kunstgress på følgende baner i prioritert rekkefølge: Hana kunstgressbane, Sandnes kunstgressbane stadion og Lura kunstgressbane. Arbeidet planlegges i tråd med denne sak, samt avsatte midler i økonomiplan 2018- 2021. Utbyggingsmetode, type kunstgress og prioritering gjøres i egen bsak *Rullering av handlingsprogrammet Aktive Sandnes*. Hana er ferdigstilt og Lura står for tur i 2018 siden Sandnes stadion er utsatt i påvente av stadionsaken som påvirker denne. Antatt kostnad er kr 2,5 – 3 millioner per bane. Tiltaket kan utløse en tredjedel spillemidler. Det vurderes også tiltak i forbindelse med miljøvennlig granulat og pad samt metode for å hindre granulat i naturen og vann. Kr 1,5 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link)

T25: Rundkjøring og diagonal Hoveveien

I forbindelse med utvidelse av E39 Kvelluren bro, i regi av Statens Vegvesen, skal Sandnes kommune anlegge ny rundkjøring med tilhørende gang- og sykkelvei på Hove, samt diagonal til E39. Etter gjeldende framdriftsplaner skal anlegget være klart for tilknytning til E39 høsten 2018. Det skal etter avtaler ytes bidrag fra utbyggere i området til dette anlegget, men tidspunkt for innbetaling er usikkert. Anleggets totalkostnad er grovkalkulert til kr 65 millioner, der kommunens nettokostnad inkludert framtidige bidrag er kr 25 millioner. Kr 25 millioner er overført fra 2017 i 2. perioderapport 2017(link).

T26: Folkehelse. Oppgradering og sammenkobling av turveinettet i kommunen

Gode turmuligheter i nærområdene er viktig for daglig mosjon i det fri og et viktig folkehelseiltak. Prosjektet vil innebære utbedring av mindre karakter og sammenkobling av turveinettet rundt i kommunen slik at innbyggerne vil få et økt tilbud. Utvidelser og bedring av stier vil åpne for at flere brukergrupper, som eldre og de med funksjonsnedsettelse, lettere får tilgang til en større del av turveinettet. Tiltaket vil bedre standarden og redusere framtidig vedlikehold. Endelig prioritering av områder gjøres i egen sak i Utvalg for tekniske saker. Kr 500 000 av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link)

T27: Folkehelse. Sykkelveinett

Sykkelen er et viktig transportmiddel som fremmer folkehelsen og bidrar til et bedre bymiljø med mindre støy og forurensing. Skal en tilrettelegge for at stadig flere velger sykkelen som transportmiddel kreves det en utbygging av sykkelveinettet i regionen. Sandnes søker regionale midler til finansiering av prosjekter og tiltak innenfor egen kommunegrense som finansieres gjennom Bypakken. For å få realisert gode prosjekter i Sandnes med denne finansieringskilden vil det kreve egeninnsats fra kommunen. Det pågår utredning av flere prosjekter som etablering av sykkelvei med fortau langs Jærveien, opphøyet sykkelstige i sentrumsområder som blant annet Elvegata, utbedringer i rundkjøringer i nærhet til sentrum som Austråttveien/Gravarsveien og Oalsgata, og tilrettelegging til sykkelstamveien. Kr 500 000 av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link)

T28: Folkehelse. Trafikksikkerhet og tilrettelegging for sykkel

Sykkelen er et viktig transportmiddel som fremmer folkehelsen og bidrar til et bedre bymiljø med mindre støy og forurensing. For å tilrettelegge bedre og ivareta sikkerheten vil det være behov for jevnlig mindre utbedringstiltak på sykkelveinettet og etablering av gode sykkelparkeringsmuligheter som låsbare hus. Prosjekter under utførelse og planlegging er blant annet sykkelparkeringshus på Ganddal stasjon og på Brueland. Det er også mindre behov for oppgraderinger og utbedringer for syklist i sentrumsnære områder. Kr 1 million av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link)

T29: Kommunalteknisk infrastruktur i Smeaheia

Prosjektet omhandler refusjoner og innbetalinger for videre finansiering av framtidige forpliktelser om opparbeidelse av kommunalteknisk infrastruktur med mer. Bevilgningen i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link)

T30: Bydelsstrand i Luravika

Prosjektet er igangsatt og planlegges fullført i 2018. Videreføring av midler til 2018 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

T31: Bydelspark på Figgjo

Prosjektet er under planlegging og vil av kostnadmessige årsaker samkjøres med etablering av Figgjo skole. Midler fra 2017 videreføres til 2018 for å følge framdriften til skolen, vedtatt i 2. perioderapport 2017(link).

T32: Grunnerverv av kunstgressbaner

Tiltaket gjelder kommunens avsetning til grunnerverv og etablering av kunstgressbaner i kommunen. Av forestående prosjekter er Høle bydel vedtatt prioritert, men endelig løsning er ikke valgt. Det kan vurderes andre grunnerverv i tråd med prioriteringer i egen bsak Aktive Sandnes. Bevilgningen i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link).

T33: Oppgraderinger av vei, gang- og sykkelstier og fortau

Kommunen har på grunn av sin utstrekning et omfattende kommunalt veinett, og standarden er flere steder i økende forfall. For å hindre at veiens grunnstamme tar skade, og krever større tiltak med ny oppbygging, så kreves det oppgraderinger. Prosjektet omhandler mindre tiltak for å hindre et ytterligere forfall og holde veikapitalen best mulig. Det foreslås en økning i bevilgning i årene framover for å redusere antall veier med lav standard, og hindre ytterligere økte vedlikeholdskostnader. For oversikt over status og prioriteringsliste henvises det til orienteringssak Utvalg for tekniske saker, 23/16.

T34: Navnet minnelund - arealeffektivisering

Prosjektet omhandler etablering av en navnet minnelund på Sandnes gravlund. Dette er en gravløsning hvor flere urner settes ned i et pent opparbeidet område med en felles minnestein. Det er vedtatt i gravplassmeldingen, bsak 99/15(link), at slike felt skal etableres i Sandnes. Dette er også en meget arealeffektiv og kostnadsbesparende løsning for kommunen. Navnet minnelund på Sandnes gamle gravlund ble vedtatt i bsak 71/16(link).

T35: Omregulering av gravplass Sandnes nye

Prosjektet omhandler omregulering av gravfelt på gravplassen Sandnes nye. Dette er nødvendig om en skal få omløp ved å ta i bruk avsluttede graver. Det er med dette et arealeffektiviserende tiltak som åpner for videre gravlegging på denne gravlund. Kostnaden knytter seg i hovedsak til fundamentering og flytting av gravminner. Forberedende arbeid pågår i egen regi.

T36: Frøylandsvatnet. Utredning og tiltak

Prosjektet omhandler etablering av turvei rundt Frøylandsvatnet på Riska. Det er et mindre strekk med turvei per i dag, men for videre tilrettelegging kreves utredning og avtaler med private grunneiere. Dette er et naturrikt og mye brukt turområde, så gjennomføring av dette prosjektet vil utvide turmulighetene i området betraktelig. Utredningen er ferdig og forhandlinger pågår. Tiltaket er prioritert i Aktive Sandnes.

T37: Offentlig toalett Bråstein turområde/badeplass

Prosjektet omhandler etablering av offentlig toalett på Bråstein. Det er et mye brukt område og behovet for et toalett i tilknytning til badeplassen er stort.

T38: Melsheia, lysanlegg

Prosjektet omhandler etablering av nytt lysanlegg i Melsheia. Dagens anlegg består av gamle trestolper med luftspenn og armaturene inneholder kvikksølv som ble forbudt fra og med 2015. Lysløypen i Melsheia er svært mye brukt gjennom hele året og dette er et prioritert anlegg i Aktive Sandnes. Tiltaket gir mye aktivitet for lite midler og utnytter allerede eksisterende infrastruktur.

T39: Trafikksikkerhetstiltak

Ved behandling av økonomiplan 2017-2020 ble kr 1 million årlig fra 2017 til 2020 lagt inn av politikerne. Midler overført fra 2017 i henhold til vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

T40: Utredning av økt vannføring i Frøylandsbekken

Flomsonekartlegging viser at store deler av Hommersåk sentrum er utsatt for flom med påfølgende skader på eiendommer og øvrig infrastruktur. Dette grunnet økt vannføring i Frøylandsbekken som følge av demning skal fjernes etter krav fra NVE. Se T41 som bidrag til demning Frøylandsvatnet. Det vil i første omgang gjøres en utredning før videre tiltak kan iverksettes.

T41: Tiltak ved fjerning av oppdemming Frøylandsvatnet

NVE har pålagt grunneier å fjerne oppdemming i Frøylandsvatnet, og kommunen er forpliktet gjennom vedtak i Utvalg for tekniske saker sak 42/11 9. november 2011 til å bidra i dette arbeidet. Tiltaket sees i sammenheng med «Forprosjekt utredning Frøylandsvatnet»

T42: Robotgressklippere

Robotgressklippere vil forenkle driftsoppgaver/rutiner innen gravlund og idrett med mål om å opprettholde en god standard. Kostnad per ferdig installert robotgressklipper er omtrent kr 40 000 for standard klipper og omtrent kr 100 000 for en klipper for fotballbane. Det vil si 15 standard klippere for kr 600 000. Hver klipper vil generelt kunne dekke plenareal på mellom 3 000 og 5 000 kvm, og en stor klipper dekker en hel fotballbane. Robotklipperne vil være permanent plassert på ett sted.

T43: Bevarings- og forvaltningsplan for gravplassen Sandnes gamle

Bevaringsplanen utarbeides i 2018 og 2019 hovedsakelig i egen regi. Midlene benyttes til flytting av utgåtte gravminner, restaurering og tiltak i bevaringsplanen. Tiltaket forventes å frigjøre en del areal til nye graver.

T44: Utbedring av utvendig vegg på Austråthallen

Det er avdekket en kraftig utbøying av betongelementene i den ene langveggen. Dette kan medføre at hele bygget kollapser enten ved middels snølast eller ved kraftig vind. Det er derfor bestilt målinger av utbøying for å se om dette har stabilisert seg eller ikke, samt en bygningsmessig vurdering om tiltak som må iverksettes. Foreløpig kostnadsestimat for etablering av ny bæring er estimert til kr 5,5 millioner, men vil eventuelt justeres når rapport er ferdig.

T45: Nytt gulv i Austråthallen

Fuktinntrengning i gulvet i Austråthallen har medført at gulvet buler og slår seg opp. Utførte analyser viser at bygget ikke har etablert drenering på utsiden, og dette medfører at hallen over tid har fått vanninntrengning i gulvet. Dette må nå skiftes. Etablering av drens på utsiden, samt installering av nytt gulv er inkludert i kostnadskalkylen.

VAR

Selvkostområdene vann, avløp og renovasjon ligger under Teknisk og har i planperioden store investeringer. Det er særlig tiltak på vann og avløpsnett som står for store deler av investeringene. Dette er opprydding i eksisterende forhold for å hindre uønskede utslipp så vel som fornyelse av ledningsnett og tekniske installasjoner. Det vil også i planperioden gjennomføres en rekke klimatilpasningstiltak da økt nedbør de senere årene har skapt utfordringer på ledningsnett. Blant større enkeltprosjekter som skal gjennomføres i planperioden er «Omlegging av kulvert

Stangelandsåna», «Omlegging av VA ledninger i Gjesdalveien, Laksen og Havnegata», og «Sanering av VA ledninger i Parkveien Nord og omegn».

V1: Oppgradering og driftsoptimalisering tekniske installasjoner

Det er over 100 tekniske installasjoner på vann og avløpsnett med behov for oppgraderinger. Aktuelle tiltak vil være oppgradering og utskifting av utstyr, noe driftsoptimalisering, samt tiltak på bygningsmasse.

V2: Sanering VA Lurabekken

Lurabekken er et belastet nedslagsfelt og det er behov for tiltak på avløpsnett for å hindre uønskede utslipp. En vil også benytte anledningen til å skifte strekk av vannledningsnett ved behov. Prioritering av anlegg er under utarbeidelse.

V3: Avfallsbeholdere/teknisk utstyr

Tiltaket omhandler kjøp og utskiftning av teknisk utstyr og renovasjonsbeholdere. Det er årlig behov for fornying og anskaffelse av større beholdere grunnet volumvekst. Arbeidet med utskiftning av utrangerte beholdere videreføres. Det er viktig å ha en aktiv rolle ved vurderinger av nye innsamlingssystem samt tilby nedgravde løsninger der hvor dette er egnet.

V4: Tiltak på nedlagt deponi

Tiltaket omhandler Varatun gamle fyllplass hvor utslippstillatelsen setter strenge krav til oppfølging. Avslutningsarbeidene er lagt opp til å tas over tid, ikke minst for å få tilkjørt rimelige overskuddsmasser for tildekning og terrengutforming. Det er behov for investeringer ved Varatun gamle fyllplass for å fornye og utbedre eksisterende miljøbrønner for overvåking av sigevannet.

V5: Kommunale returpunkt

Tiltaket omhandler etablering og oppgradering av kommunale returpunkt. Dette gjelder både hytterrenovasjon og miljøstasjoner for mer effektiv drift og bedre tilbud til abonnenter.

V6: Omlegging kulvert Stangelandsåna

Tiltaket omhandler omlegging og oppgradering av kulvert Stangelandsåna. Spillvannsledning som henger i kulverten er av dårlig tilstand og det har vært flere uønskede hendelser som medførte utslipp av kloakk til gjestehavnen. Sanering av anlegget er nødvendig for å unngå videre utslipp i framtiden. Tiltaket utløses også av utbygginger i området. Bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link)

V7: Klimatilpasning

Tiltaket omhandler klimatilpasning på spill- og overvannsnett. Nedbørsmønsteret har de senere år endret karakter som medfører økende tilfeller av kraftig nedbør over kortere perioder. Det er nødvendig med klimatilpasning for å kunne håndtere store mengder overvann i korte tidsrom som følge av de stadig økende nedbørsmengdene om en skal forhindre skader på eiendom og øvrig infrastruktur (link hovedplan bsak 135/14).

V8: ENØK-tiltak tekniske installasjoner

Tekniske installasjoner til vann- og avløpssystemet som pumpestasjoner, renseanlegg og vannmagasiner er energikrevende. En reduksjon i energiforbruket er et viktig klimatiltak etter nasjonale mål for energieffektivisering så vel som kostnadsbesparelser. Det pågår kartlegging og utredning for prioritering av tiltak. Kr 2 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link)

V9: Omlegging av ledninger i Gjesdalveien, Havnegata og Laksen

Tiltaket omhandler omlegging av VA-ledninger i Gjesdalveien, Havnegata (Laksen) for optimalisering av drift som vil redusere fare for utslipp. Ved gjennomføring av tiltaket vil det også tilrettelegges for videre byutviklingstiltak som åpning av Storåna. Prosjektet er under planlegging. Kr 10 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017([link](#))

V10: Sanering Skeianeområdet, Skogsbakken, Kiprå med flere

Tiltaket omhandler sanering av VA-ledninger i området Skogsbakken og omegn. Det er til tider utslipp til Stangelsandsåna fra dette området, og med opprydding av eksisterende forhold vil dette kunne hindres. Det er et omfattende anlegg med foreløpig kalkyle på kr 30 millioner. Prosjektet er under planlegging. Kr 9 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017([link](#)) og 2. perioderapport 2017([link](#)).

V11: Sanering VA Foren-området

Tiltaket omhandler sanering av VA-ledninger og separering i området Foren som er nedslagsfelt til Stangelsandsåna. Det er i dag fellessystem, og skal en hindre framtidige utslipp til Stangelsandsåna må boliger i området separeres og avløpsnettet oppgraderes. Prioritering innenfor nedslagsfeltet er under utarbeidelse.

V12: Sanering VA og legging av fjernvarme Parkveien Nord

Tiltaket omhandler sanering av vann- og avløpsledninger i Parkveien og omegn med formål om å redusere utslipp til gjestehavna. Sørlige del av Parkveien ble ferdigstilt i 2015, og dette er det gjenstående strekket fra Parkveiens høyeste punkt og nordover til Langgata. Lyse skal også legge fjernvarmeledninger i gaten, som vil gjøres samtidig av kostnadsbesparende årsaker. Bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017([link](#))

V13: Omlegging av VA-ledninger i forbindelse med etablering av fjernvarme

Tiltaket omhandler omlegging og fornying av VA-ledninger i forbindelse med Lyse sin etablering av fjernvarme til Sandnes sentrum. Det er primært i området Varatun-Trones hvor det kreves arbeid på VA-nettet. Prosjektet utføres i regi av Lyse med valgte entreprenører. Kr 5 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017([link](#))

V14: Optimalisering av vannforsyning Hommersåk

Tiltaket omhandler driftsoptimalisering av vannforsyningen på Hommersåk. Utførelsen gjøres etappevis.

V15: Omlegging vannledning Foss Eikeland

Tiltaket omhandler en omlegging/flytting av vannledning i forbindelse med etablering av ny fylkesvei. Planlegging og prosjektering pågår og framdrift vil styres av Vegvesenet. Kr 2,5 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017([link](#))

V16: VA-anlegg Ruten

Tiltaket gjelder VA-anlegg inkludert kummer og overvannshåndtering i forbindelse med transformasjon av Ruten byrom, jmf tiltak F19

V17: Oppgradering høydebasseng Hana

Tiltaket omhandler oppgradering av høydebassenget på Hana med tilhørende tekniske installasjoner, samt bygningsmessige tiltak for å bedre tilgjengelighet og forsyningssikkerhet i sonen.

V18: Etablering VA ledninger Usken

Tiltaket omhandler kommunens del i å etablere vann og avløp til Usken som planlegges i regi av private oppsittere. Det planlegges sjøledning med tilhørende tekniske installasjoner på land. Tiltaket er en forutsetning for etablering og gjennomføring av det planlagte og igangsatte private prosjektet på Usken.

V19: Oppfølging avløpsstrategi spredt bebyggelse

Tiltaket omhandler oppfølging av avløpsstrategi i spredt bebyggelse. (Link til strategi) I forbindelse med etablering av felles private avløpsanlegg i spredt bebyggelse vil det i mange områder være behov for tilrettelegging med offentlig infrastruktur, ledningsnett og tekniske installasjoner.

V20: Optimalisering av vannforsyning, Asheimveien

Tiltaket omhandler omlegging og fornying av vannledning i Asheimveien på Sandved som følge av trafiksikkerhetsprosjekt i regi av Statens Vegvesen. Det etableres en G/S vei samt andre tiltak. Vannledningen blir flyttet ut av kjørebanen for bedre tilgjengelighet, samt fornying og oppgradering av vannledningen som er av eldre dato.

Kommunens fellesområde

Etter flere års arbeid tar nå nytt rådhus i Havneparken form og bygget kan tas i bruk vinteren 2019. Områdereguleringsplan for Skeiane er godkjent og avtale om kjøp av rådhusmarka ventes klar i høst. Øvrig del av området er også ute for salg og det meldes om flere interessenter.

Områdereguleringsplan for Ruten er godkjent, og forslaget til teknisk plan og uteområdet følger fremdriften med fremleggelse til endelig godkjenning innen året.

Av bestemmelser i Ruten-planen fremgår det at parkeringsanlegg i umiddelbar nærhet skal være på plass før eksisterende parkering fjernes på Ruten. Avtale om erverv av et større areal i kvartalet A8/S1 Havneparken er godkjent av bystyret 16.10.2017 og forprosjekt om offentlig parkeringsanlegg er utført under ledelse av Sandnes eiendomsselskap KF.

Sandnes står overfor en rekke store prosjekter framover. Bussveien skal føres til Ruten og videre til Vatnekrossen, nye næringsområder skal utvikles og sentrum vil fortsette påbegynt transformasjon. Prosjektkoordinator for sentrum er i gang og har en betydelig oppgave med å få fram samordnet oversikt som gir kommunen mulighet til å være i forkant og derav sikre god styringsfart. Nye lokaler for de bydekkende enhetene som i dag holder til i Haakon VII's gate må anskaffes, men økonomisk sett er det ikke rom for å gå i gang med ytterligere et administrasjonsbygg 2 nå. Ut fra hensyn som arbeidsmiljø, organisering og drift av tjenestene og brukerne er det behov for å arbeide mer for å finne fram til anbefalte løsninger. Sandnes eiendomsselskap KF leder arbeidet. Rådmannen er opptatt av at framtidige løsninger både i by- og sentrumsutviklingen, i utviklingen av kommunen som arbeidsplass og i tjenesteproduksjonen skjer med målrettet og praktisk bruk av innovative prosesser og tilrettelegging for bruk av ny teknologi. I arbeidet med å etablere «nye Sandnes» har Sandnes og Forsand fått tilskudd på kr 4 millioner til digitale løsninger.

F1: Felles øyeblikkelig hjelp-tilbud i ny brannstasjon

Status KII:(((SEKF sak 25-15))) Ferdigstilt mars 2017.

Øyeblikkelig hjelpetilbud med 17 sengeplasser for Sandnes, Klepp, Time og Gjesdal er samlokalisert med brannstasjonen som er ferdigstilt og ble åpnet i april 2017. Midler i 2018 er til avsluttende arbeid.

F2: Felles øyeblikkelig hjelp-tilbud i ny brannstasjon, tilskudd fra Husbanken

Husbanken har den 17.11.2015 gitt tilsagn om investeringstilskudd på inntil kr 28,951 millioner til 17 nye plasser.

F3: Ny hovedbrannstasjon

Status KII:(((SEKF sak 25-15))) Ferdigstilt mars 2017.

Ny hovedbrannstasjon for Rogaland brann og redning IKS på Stangeland er ferdigstilt og ble åpnet i april 2017. Midler i 2018 er til avsluttende arbeid.

F4: Ambulansesetasje

Status KII:(((SEKF sak 25-15))) Ferdigstilt mars 2017.

Ambulansesentral for Helse Vest er bygget i tilknytning til ny hovedbrannstasjonen som er ferdigstilt og ble åpnet i april 2017. Kostnaden dekkes av Helse Vest gjennom internhusleie. Midler i 2018 er til avsluttende arbeid.

F5: Nytt rådhus, kvartalet A4

Status K2: (SEKF sak 10-17 Bsak 1-17) Byggestart 2017. Forventet ferdigstilt oktober 2018.

Bygging av nytt rådhus på 11 000 kvm ble vedtatt i bsak 188/12(link). Bygget skal romme politisk og administrativ ledelse, stab-/støtte enheter samt myndighetsutøvende- og forvaltningsenhetene, og servicekontoret. Partikontorer, samt politiske funksjoner som bystyresal, vil være lokalisert i bygget. Kompetansesenter og kantine ligger i 1. etasje. Det planlegges for et enkelt kafetilbud på ettermiddag og kveld. Plankrav om parkeringsplasser er løst ved inngått avtale om frikjøp av parkeringsplasser. Innflytting er planlagt til desember 2018. Etter anbudskonkurranse i generalentreprise er K2 godkjent av bystyret med kostnadsramme på kr 406,5 millioner.

F6: Nytt rådhus – områderegulering Skeiane og Haakon VII gate

I samsvar med bystyrets vedtak i bsak 188/12 og formannskapetets vedtak om at oppdraget utføres av Sandnes tomteselskap KF er områdereguleringen gjennomført og planen godkjent i bsak 64/17. Arbeidet med salget er igangsatt og første avtalen ventes inngått i løpet av oktober. Endelig oppgjør mellom foretaket og bykassen skal foretas når salget er gjennomført. Bevilgningen knyttet til oppgjør for regulering/salg i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

F7: Nytt rådhus, kvartalet A4, salg av eksisterende rådhus

I bsak 188/12 (link) ble det lagt til grunn at all kommunal bygningsmasse i Skeianeområdet, etter områderegulering, skal selges. Samlet revidert beregning av inntektene utgjør netto kr 120 millioner og er tatt med i beregningen av lønnsomheten ved å bygge nytt rådhus.

F8: Nytt rådhus, salg av Jærveien 34

I vedtatt funksjonsprogram for nytt rådhus ligger det til grunn at lokaler for den politiske virksomheten skal løses der. Kommunens eiendom i Jærveien 34 inngår i pågående områdereguleringsplan og er forutsatt solgt.

F9: Skeianetunet, rehabilitering

Status IK SEKF 25-17, Bsak 49/17 & 94/17: Planlagt byggestart 2017. Forventet ferdigstilt vår 2018.

Ombygging av Prostens bolig fra representasjonsbolig til ekstern utleie for selskapslokaler med kjøkken ble godkjent i bsak 49/17 og 94/17. Arbeidene innbefatter utomhusarbeider, tømmerarbeid,

maling- og gulvleggerarbeider, nye VVS-anlegg, nye elektriske anlegg med mer. Tiltaket er søknadspliktig til byggesakssjefen og arbeidstilsynet. Prosjektet forventes ferdigstilt i mars 2018.

F10: Kommunedelplan sentrum, gjennomføringsstrategi

Se redegjørelse for endringen i bestemmelser KDP-sentrum og gjennomføringsstrategi i henhold til uttalelsen fra Sivlilombudsmannen, se tiltak T15 Teknisk(link). For innretning i samsvar med bystyrets vedtak om endringene og prioritering av Ruten byrom som kommunens hovedprioritet av rekkefølgetiltak i perioden, er opprinnelig bevilgning på kr 1 million hvert år flyttet til samfinansiering av Ruten byrom, tiltak F19.

F11: Offentlige arealer

I økonomiplanperioden er det flere arealer avsatt til offentlig formål i kommuneplanen, som må komme til realisering og utvikles til byggeklar tomtegrunn for å møte kommunens behov. Kommunen (konsernet) må for flere av disse framforhandle avtaler om kjøp av grunn. Selve ervervs- og forstudiearbeidene utføres av tomteselskapet som kommunens aktør. Avtale om kjøp av arealer i kvartalet A8/S1 er godkjent av bystyret i bsak 164/17. I tillegg til kjøpsprisen påløper refusjonsbidrag til SIAS for felles infrastrukturtiltak. Erverv i forbindelse med områder i sentrum til tjenester og samferdselstiltak inkludert bussveien aktualiseres framover og har prioritet i perioden. Rådmannen har videreført avsetningen, inkludert tidligere bevilget som overføres fra 2017 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

F12: Digital strategi

IKT er et viktig virkemiddel for modernisering og omstilling i offentlig sektor. Sandnes kommunes mål er økt produktivitet, høyere kvalitet og bedre tilgjengelighet gjennom riktig utnyttelse av IKT i framtidige løsninger. For å sikre at basissystemer og infrastruktur kan bli oppgradert, slik at reell effektivisering kan oppnås, viderefører rådmannen styrkingen av bevilgningene til IKT-prosjektet med kr 1,3 millioner årlig for perioden 2018-2021. Tiltaket må ses i sammenheng med digitalisering av Sandnes kommune. Kr 1,3 millioner av bevilgning i 2018 er tidligere bevilget og overføres fra 2017 etter vedtak i 1. perioderapport 2017(link).

F13: Oppgradering Public 360

Public 360 blir stadig mer sentral i driften i hele kommunen, både som saksbehandlingsverktøy og system for godkjent elektronisk arkivering. Flere elektroniske fagsystemer vil avgi dokumenter til Public, som igjen betyr både større grad av elektronisk arkivering og offentliggjøring. Konsekvensen er årlige oppgraderingskostnader.

F14: Kapitaltilskudd til pensjonskasser

Sandnes kommunale pensjonskasse og KLP har behov for årlige kapitaltilskudd i planperioden. Det er i økonomiplan 2017-2020 satt av kr 15 millioner årlig til Sandnes kommunale pensjonskasse og kr 2,3 millioner til KLP. Rådmannen anmoder styret om å avsette hele renteresultatet til premiefond. Det tas forbehold om hvorvidt styret vil følge anmodningen. Med det lave rentenivået man ser per i dag, må pensjonskassene ha solide buffere og egenkapital slik at de kan beholde investeringsstrategien i perioder med oppgang og nedgang. Med lavt rentenivå må pensjonskassene søke investeringer som gir høyere forventet avkastning, slik som eiendom og aksjer, og da er det behov for soliditet til å gjøre dette. Hvis pensjonskassene ikke får tilført egenkapital vil de kunne få problemer med å levere den garanterte avkastningen (3 måneders Nibor pluss 1,6 prosent). Ved gode resultater vil dette tilføres premiefondet som kan brukes til å betale årlig premie for medlemmene. Dette kan redusere løpende driftskostnader.

F15: Nettverksutstyr i nytt rådhus

For at ansatte kan få tilgang til nettverk, data, fagsystemer mm, må det investeres i nytt utstyr for både kablet og trådløst nettverk. Ansatte har behov for å bevege seg mellom soner og ha tilgang til de samme fagsystemer. Dette krever godt og tidsriktig nettverksutstyr. Prosjektet inneholder nettverksutstyr for kablet og trådløst nettverk. Kabling er ikke medregnet i dette tiltaket da byggeprosjektet har med kabling fram til alle punkter.

F16: PC, utstyr til kontorpulter ved innflytting i nytt rådhus

Ansatte kan ikke flytte inn i nytt rådhus med gammelt utstyr. Det vil skape utfordringer i forhold til støy, støv, varmeutvikling (ventilasjon blir dimensjonert i forhold til moderne utstyr) mm. Kommunen må investere i helhetlig og ensartet nytt utstyr, da dette vil gi forutsigbarhet for ansatte og være i tråd med profilen for det nye rådhuset. Igangsetting må skje tidlig vinter 2018, da det er en umulig oppgave å få alle 400 ansatte oppe å gå ved innflytting. Det vil være en besparelse i hver enhet som skal inn i det nye rådhuset da resultatenehetene til vanlig betaler for sitt eget PC utstyr.

F17: Sentrum parkeringsanlegg A8

I tråd med oppdrag gitt av formannskapet er Sandnes tomteselskap KF i arbeid sammen med andre private aktører/grunneiere om utviklingen av kvartalet A8. Avtale med BaneNOR AS er slutført og godkjent av bystyret.

Hele kvartalet er omfattet av pågående områderegeringsplan for Havneparken nordre. Innfasing av et parkeringsanlegg inngår her som en mulig integrert del av framtidig næringsformål (kategori 1). Sandnes eiendomsselskap KF har ledet arbeidet med forstudien om realiseringen av offentlig parkeringsanlegg. Rådmannen har med grunnlag i arbeidet innarbeidet oppføring av et nytt offentlig parkeringsanlegg (konverterbart til næringsformål) på kjøpt areal. Konseptet er et anlegg i størrelsesorden 240 plasser, på bakkenivå. Det er ikke foretatt grunnundersøkelser eller analyser av tomten. Det er således usikkerhet om utgiftsnivået for grunnarbeider per dags dato. Oppstart av detaljregulering varsles med grunnlag i bystyrets vedtak om rammene for anlegget i økonomiplan. Reguleringsplanen vil fastsette nærmere bestemmelser som også angår grunnforhold. Forstudien viser estimert ferdigstilling mot slutten av 2019.

Innbetalte midler på frikjøp parkeringsfondet finansierer med dagens frikjøpsløp vel 150 nye plasser. Resterende er innarbeidet med ordinær lånefinansiering slik at anlegget kan stå klart i perioden. Utgifter og inntekter knyttet til selve driften er innarbeidet i driftsbudsjettet (tiltak F14/F15). Frikjøp parkeringsfondet vil etter dette være tilnærmet oppbrukt. Oppbygging av fondet igjen er avhengig av at det er nye prosjekter som kommer til realisering hvor det er/blir avtalt frikjøp av parkeringsplasser. Først når det bundne fondet er tilstrekkelig oppbygd med ny fondsbeholdning kan ytterligere nye plasser og tiltak for tilrettelegging av parkering iverksettes.

F18: Finansiering nytt parkeringshus

Byggekostnadene finansieres delvis ved bruk av innestående på bundet fond frikjøp parkering, totalt kr 47,3 millioner. Finansiering av ervervet inngår i prosjekt 65065 (link F11).

F19: Ruten – byrom, teknisk plan og utomhusplan

Områderegeringsplanen for Ruten ble godkjent 29.05.2017 av bystyret (bsak 63/17). Bystyret vedtok i bsak 52/16 kostnadsoverslag K0 og framdriftsplan for Ruten – offentlig byrom og kalkyle på kr 195 millioner inkludert mva. Arbeidet med utarbeidelse av teknisk plan for hele planområdet og utomhusplan for byrommet pågår med en ramme på kr 3 millioner. Status ble gitt i O-sak 45/17 til bystyret 18.09.2017. Det vil være i denne saken at spørsmål om kvalitetsnivå, utforming av Ringen, utforming av aktivitetsanlegg, sykkelanlegg, heisadkomster til perrongen med videre avgjøres.

Endelig forslag sammen med revidert kostnadsoverslag (K1) for Ruten byrom fremmes for bystyret innen året.

Byggestart er påregnet 2. halvår 2018 og ferdigstilling 2. halvår 2020. Som det framgår av O-sak 45/17 vil etterfølgende fase i denne planperioden være anbudskonkurranse om gjennomføring og påfølgende sak om godkjenning av kostnadsoverslag 2 (K2).

F20: Finansiering Ruten –byrom

I økonomiplan 2017-2020 er finansieringen av K0 kalkylen lagt opp med kr 10 millioner fra bundet fond GASS og kr 14,7 millioner som forskottering av GASS-bidrag fra fremtidig bebyggelse sør på Ruten (jfr. rammen på inntil 25 millioner i forskottering). Med vedtak om opphør av ordningen bortfaller kr 24,7 millioner av finansieringen. Rådmannen har i samsvar med bystyrets vedtak omdisponert den skattefinansierte avsetningen til GASS til medfinansiering av byrom Ruten. Omdisponeringen tilfører prosjektet totalt kr 30,5 millioner.

Finansiering lagt i økonomiplan 2017-2020 med kr 2,6 millioner i VA-anlegg som finansieres av selvkostområdet (likt som Langgata) og et ekstraordinært utbytte fra Sandnes tomteselskap KF på kr 20 millioner (fordelt over 2019 og 2020) som utelukkende disponeres til medfinansiering av Ruten byrom. Dette strategiske grepet er fortsatt etter rådmannens vurdering i tråd med eierstrategien overfor foretaket om å bidra i den strategiske utvikling av sentrum og sentrumsområdene.

Sak om endelig teknisk plan og utomhusplan inkludert K1 fremmes for bystyret mot slutten av året. Endringer innarbeides i forbindelse med bystyrets økonomiplanbehandling. På lang sikt legger rådmannen til grunn at lånet vil kunne avkortes som del av sluttoppgjøret når Ruten utbygging er fullført.

F21: Salg av restareal i utbygde områder

Bystyret vedtok i økonomiplan 2017-2020 oppdrag om at det skal tas en gjennomgang av arealene grønt og grått i kommuneplanen som kan selges. Det skal være enkelt å kjøpe areal avsatt til grønt og grått som ikke får konsekvenser for andre bestemmelser i vedtatte planer. Likebehandlingsprinsipp og markedspris skal legges til grunn. Sandnes tomteselskap KF skal stå for gjennomføring av salg av grønne og grå arealer i kommunen. Status i arbeidet ble gitt til bystyret 24.04.2017(link til orienteringssak 15/17). Det har vist seg krevende på kort sikt å oppnå inntektsmålet. Utsiktene til å få til avtaler som gir inntekter på sikt synes bedre. Rådmannen har videreført inntektsmålet for 2018-2020 i samsvar med bystyrets vedtak.

F22: Lisenser, IT

For å kunne tilby ansatte elektroniske tjenester via internett som krever pålogging og bruk av nettbrett og smarttelefoner i tjenesteproduksjonen, vil det være behov for en betydelig økning i antall brukerlisenser. Av elektroniske tjenester kan nevnes mobil omsorg, turnusprogram for omsorg (GAT), epost via internett, synkronisering av epost og kalender på nettbrett og smarttelefoner, og eventuell tilgang til samhandlingsportal via internett. Midler videreført fra 2017 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

F23: IT – Skype for Business

Skype må oppgraderes til nyeste versjon for å ta i bruk ny funksjonalitet samt kjøre på en mer stabil plattform. I forbindelse med flytting av serverrom til Green Mountain må bylinjene mot Telenor flyttes. Neste trinn blir å etablere en skytjeneste der man i første omgang kjører parallelt med lokal løsning for på sikt å kjøre hele løsningen som en skytjeneste. Målet med dette er å lage en tjeneste som er robust i drift med redundans. Midler videreført fra 2017 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

F24: ID håndtering

Sandnes kommune har behov for en sikker og effektiv administrasjon av brukertilganger og identitetshåndtering for alle ansatte inn i kommunens nettverk. Skal kommunen oppnå full effekt av en ID-løsning, må alle relevante system inngå i løsningen. Det er anskaffet en IDM-løsning som er i ferd med å implementeres. Løsningen implementeres trinnvis og det er behov å få overført til neste års budsjett de midler som er tildelt prosjektet. For å få effekt av grunninvesteringen må det også satses videre på utvikling og økt omfang av systemer. Midler videreført fra 2017 etter vedtak i 2. perioderapport 2017(link).

F25: TEIS, en integrasjonsplattform

TEIS er en integrasjonsplattform som muliggjør systemintegrasjon mellom ulike miljøer og teknologier, både eksisterende og nye. Skal det legges til rette for en døgnåpen kommune må flere av kommunens systemer kobles sammen slik at innbyggerne finner det de er på jakt etter. I selvbetjeningsløsningene må arkivene være tilgjengelig når innbyggerne logger seg på for å finne for eksempel hustegninger og andre dokumenter. Det er systemene som skal gjøre jobben slik at ikke innbyggerne må søke flere steder. For å få dette til er det nødvendig å sette opp integrasjoner mellom ulike systemer og fagprogrammer. Det er dessuten kostnadseffektivt å standardisere alle integrasjoner slik at framtidig vedlikehold blir enklere enn dagens ulike integrasjoner fra system til system. Utgifter på kr 200 000 finansieres ved bruk av eget disposisjonsfond(organisasjon).

F26: Public 360 tilleggsmoduler

3 tilleggsmoduler til Public 360; eWorker, SvarInn og Difis signeringstjeneste.

Ved å ta i bruk eWorker økes fleksibiliteten og mobiliteten ved at ansatte ikke er avhengig av å være på kontoret for å få tilgang til eller legge inn dokumenter i sak/arkivsystemet Public 360 via PC. Dokumenter som leder skal godkjenne og som krever dennes signatur blir tilgjengelig via app på mobil. Effektivt og tidsbesparende for ledere og saksbehandlere.

Med SvarInn kan kommunen få innkommet post sikkert direkte i sak /arkivsystemet Public 360. Gevinstene er tids- og ressursbesparende på manuelt arbeid, bedre tjenester til innbyggere og næringsliv, og miljøgevinst i forhold til papir og transport.

Difis signeringstjeneste gjør det mulig for innbyggere å signere dokument fra det offentlige digitalt ved påføring av personsignatur. Ved å ta i bruk signeringstjenesten tilbys innbyggerne, næringsliv og ansatte en brukervennlig, sikker og effektiv håndtering av dokumenter som krever signatur.

Utgiftene på kr 120 000 finansieres ved bruk av eget disposisjonsfond(organisasjon).

Eiendom

Innen eiendomsområdet er det prioritert investeringer innen miljø- og Enøk-området. Satsing på energibesparende tiltak vil på sikt føre til reduserte kostnader i driften.

E1: Miljøtiltak, kommunale bygg

Status: Rullering - årsbevilgning.

Rullerende årsbevilgning til miljøtiltak gir kommunen muligheten til å arbeide med konkrete tiltak for bruk av stasjonær energibruk. Det vil også redusere klimautslipp slik at kommunen vil få en mer miljøvennlig profil/drift av byggporteføljen. Tiltak skal knyttes opp mot gjeldende miljøplan for Sandnes kommune. Mulige besparelser som kan oppnås vurderes i gitte tilfeller og innarbeides i driftsbudsjettet.

Tilsvarende Enova tilskudd ligger i E3.

Bygg	Beskrivelse	2018
Lura Boas fase 2	Videreføring av ny varmeløsning og ventilasjon i Lura 4.	3 300
	SUM	3 300

E2: Miljøtiltak, utfasing av oljekjel

Status: Rullering - årsbevilgning.

I forbindelse med Klimaforliket i 2012 ble oljekjel særskilt omtalt. Her ønskes det å øke tempoet med å fase ut oljefyringsanlegg. Fossile energivarer står for en stor andel av klimautslippene knyttet til stasjonær energibruk. Her følges kommunens egne planer for reduksjon av klimautslipp jfr. Miljøplan 2015-2030(link til bsak 59/15). Kommunen har gravd opp og sanert 17 anlegg. 4 anlegg gjenstår i kommunens bygg. Prosjektet blir ferdig med mindreforbruk ett år tidligere enn planlagt.

Bygg	Beskrivelse	2018	2019
Bogafjell skole	Utfasing oljekjel		1 000
Åse Boas	Utfasing oljekjel		1 000
KinoKino	Utfasing oljekjel	1 200	
Oalsgata 12	Utfasing av 2 små oljekjeler	1 000	
	SUM	2 200	2 000

E3: Enova tilskudd, 11 formålsbygg

Enovas nye retningslinjer anbefaler at søknadene samles for 3 år om gangen.

Det var innvilget tilskudd for prosjekter påbegynt i 2016:

Hommersåk barnehage: prosjekt nr. 4100401

Myklaberget barnehage: prosjekt nr. 4100402

Austrått BOAS: prosjekt nr. 4000300

Hommersåk skole: prosjekt nr. 4000103

Riskahallen: prosjekt nr. 6000500

Riska ungdomsskole: prosjekt nr. 4000102

Austrått skole: prosjekt nr. 3002300

Skeiene ungdomsskole: prosjekt nr. 30021

Prosjekter med i oppstart 2017/2018:

Lura BOAS: underprosjekt til prosjekt nr. 4000100

Kyrkjevollen skole: underprosjekt til prosjekt nr. 4000500

Lura bydelssenter: Nytt prosjekt

E4: ITV-anlegg (kameraovervåking)

Status: Rullering - årsbevilgning.

Overvåkningsutstyr bidrar til å forebygge og redusere omfanget av hæververk. Dersom arbeidet med å komplettere overvåkningsanlegg på skolene skal fortsette må det settes av en årlig bevilgning på kr 1 million til formålet. I 2018 foreslås midlene disponert etter prioritering av tiltak på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Smeaheia skole	Installasjon ITV-anlegg	400
Lura skole	Utvidelser/ supplering ITV- anlegg	200
Bogafjell skole	Utvidelser/ supplering ITV- anlegg	400
	SUM	1 000

E5: Innemiljø i øvrige kommunale bygg, oppgradering

Status: Rullering - årsbevilgning.

Det er behov for oppgradering av tekniske innretninger og ventilasjonsanlegg i flere av kommunens bygg. For å bedre innemiljøet er det også i flere bygg behov for ny/oppgradert solavskjerming. Prioritering av tiltak skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Beskrivelse	2018
Giske ungdomsskole	Installasjon av SD- automatikk for overvåking og styring av inneklima	2 500 000
Bogafjell skole	Installasjon av SD- automatikk for overvåking og styring av inneklima	2 100 000
Høyland skole	Supplering av SD- automatikk for overvåking og styring av inneklima	400 000
Sum		5 000 000

E6: Omlegging intern kommunikasjon for tekniske styresystemer

Status: Rullering - årsbevilgning.

Sandnes eiendomsselskap KF har et eget teknisk nett som er levert og driftet av IT avdelingen for kommunikasjon/ overføring av datatrafikk. Det benyttes til kameraovervåking, adgangskontroll og SD-anlegg som er avhengig av denne transportveien. Prosjektet dekker nyinvesteringer av utradert utstyr for kommunikasjon og oppgradering av teknisk nett for å sikre at kommunen ikke har sikkerhetshull.

I 2018 er planen å ha en oppgradering på Høyland ungdomsskole, Bogafjell skole og Smeaheia skole.

E7: Adgangskontroll anlegg – utfasing av eldre låssystem og overgang til elektronisk skallsikring

Status: Rullering - årsbevilgning.

Det er behov for elektronisk ytre skallsikring da det mistes nøkler og må skiftes på låsesylindre. For effektiv drift og administrering foreslås det avsatt midler for oppgraderinger i utvalgte formålsbygg. Bevilgning foreslås justert opp siden prisnivå er noe høyere enn tidligere antatt, samt at det er ønskelig å øke antall per år. Prioritering av tiltak skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	Bekrivelse	2018
Kyrkjevollen skole	Etablering adgangskontroll anlegg	500 000
Smeaheia skole	Etablering adgangskontroll anlegg	500 000
Bogafjellhallen	Etablering adgangskontroll anlegg	500 000
Sum		1 500 000

Tiltak blir utført på Stangeland skole, Lurahammaren ungdomsskole og Lura skole i 2019. SEKF tar en vurdering av andre anlegg som står igjen i 2019 og søker om mer midler etter behov.

E8: Oppgradering av varmetekniske anlegg i kommunens formålsbygg

Status: Rullering - årsbevilgning.

Lovverket for prosjektering av varmeanlegg har vært i endring. Kommunen er ansvarlig for egen risikovurdering og sikring av store varmeanlegg. Planen er å øke antall anlegg årlig og derfor økes årlig rullering fra kr 200 000 til kr 600 000. Prioritering av tiltak skjer på grunnlag av tilstandsanalyse med påfølgende tiltaksplan.

Bygg	2018
Lura skole	300 000
Stangeland skole	300 000
Sum	600 000

SEKF tar en vurdering av andre anlegg som står igjen i 2018 og søker om mer midler etter behov.

E9: Enova program energibesparende tiltak i bygg for reduksjon av energibehov

Status: Planlagt oppstart 2016. Forventet ferdigstilt 2018.

Kartlegging har identifisert energisparingspotensial i 19 utvalgte skolebygg som vil gi god mulighet til å oppfylle kommunens mål om redusert energibruk. For energibesparelse se driftstiltak F32(link). Det var innvilget kr 40 millioner til prosjektet i økonomiplan 2016-2019. Det er igangsatt arbeid for kr 20 millioner i 2016 og kr 10 millioner i 2017. Det planlegges igangsettelse av arbeider for kr 10 millioner i 2018.

Tilsvarende Enova tilskudd ligger i E10

Bygg	Beskrivelse	2016
Giske ungdomsskole	Ventilasjon	3 000
Sviland skole	Ventilasjon	1 500
Trones skole	Tak og ventilasjon	4 675
Sandved skole	Belysning og ventilasjon	1 500
Lurahammaren skole	Ventilasjon	1 250
Porsholen skole	Ventilasjon	1 750
Stangeland skole	Rehabilitering	3 700
Sørbø skole	Installering av energimålere for energioppfølging	150
Hana skole	Installering av energimålere for energioppfølging	150
Buggeland skole	Installering av energimålere for energioppfølging	150

Øygård ungdomsskole	Installering av energimålere for energioppfølging/ventilasjon svømmehall	625
Smeaheia skole	Ventilasjon og energimåling	1 550
Sum		20 000

Bygg	Beskrivelse	2017
Austrått skole	Ventilasjon	5 500
Kyrkjevollen skole	Behovsstyring og energimåling	1 250
Maudland skole	Ventilasjon og behovsstyring	3 250
Sum		10 000

Bygg	Beskrivelse	2018
Bogafjell skole	Ventilasjon	2 250
Lura skole	Ventilasjon og behovsstyring	2 200
Iglemyr skole	Ventilasjon og behovsstyring	1 800
Høyland ungdomsskole	Ventilasjon og behovsstyring	3 750
Sum		10 000

[E10: Enova-program energibesparende tiltak i bygg for reduksjon av energibehov, tilskudd fra Enova](#)

Investeringer i Enova-programmet (tiltak E9) gir et totalt tilskudd på kr 3,5 millioner.

[E11: Universell utforming](#)

Status: Rullering - årsbevilgning.

I følge diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, samt plan- og bygningsloven, skal Norge være universelt utformet innen 2025. Målet skal nås med stor satsing på universell utforming innenfor viktige samfunnsområder. For den kommunale bygningsmassen vil en kartlegge eksisterende bygningsmasse og lage plan for tiltak, og iverksetting der det er brukere eller ansatte som har behov for tilrettelegging.

Kartlegging og utarbeidelse av tilstandsrapporter for helsebygg, administrasjonsbygg og andre tjenestebbygg utføres i 2018-2019.

[E12: Nedgravde avfallscontainere](#)

Status: Rullering - årsbevilgning.

På grunn av brannfare må avfallscontainere sikres, og det har hittil vært gjort ved bygging av avfallsskur. For nye anlegg tilrådes nedgravde søppelcontainere. Prioritering av tiltak skjer på grunnlag av vurdering av risiko. Det foreslås å øke beløpet i 2018 fra kr 700 000 til kr 1,1 millioner for å plassere et containersett ved Vitenfabrikken.

Bygg	2018
Vitenfabrikken	400
Porsholen skole og barnehage	350

Sandved skole og barnehage	350
SUM	1 100

E13: Radontiltak i bygg med for høye Bq-verdier

Dette er et lovpålagt tiltak som skal bli gjennomført innen 2020. For å gjennomføre tiltakene må det settes av en årlig bevilgning til og med 2019 på kr 1,5 millioner til formålet. I 2018 vil midlene disponeres slik ut fra målinger som gjennomføres i 2018:

Todelt prosjekt.

Del 1 – radonkartlegging av kommunale bygg, kr 300 000.

Del 2 – fortsettelse av tiltak i henhold til plan for radontiltak, kr 1,2 millioner

E14: Branntekniske tiltak i diverse bygg

Status: Oppstart 2017. Forventet ferdigstilt 2018.

Det er beregnet behov for totalt kr 2,8 millioner til ulike tiltak i 2017 og 2018. Dette gjelder blant annet oppgradering av branntekniske anlegg av eldre dato, digitalisering av branntegninger i formålsbygg og kartlegging av brannteknisk tilstand i eldre bygninger. Framdriftsplan utarbeides før tiltak igangsettes i de enkelte bygg.

Beskrivelse	2017	2018
Branntekniske anlegg som brann- og nøddlysanlegg	400	400
Digitalisering av branntegninger	500	500
Kartlegging av tilstand i eldre bygg	500	500
SUM	1 400	1 400

E15: Programvare og programmering fagservere i kommunens formålsbygg

SEKF har behov for å avløse eldre 2003-serverløsning for VVS-tekniske anlegg. Microsoft supporterer ikke slik løsning lenger og IT-avdelingen har bedt SEKF om å investere i ny plattform.

Totalt 16 bygninger er knyttet opp per dags dato. For 10 bygninger vil lokale anlegg bli utfaset i forbindelse med nybygg/utvidelser/prosjektmidler, som for eksempel Vitenfabrikken 1 og Riska skole.

Saken berører gjenstående 4 bygninger.

Bygg	Beskrivelse	2018
Giske ungdomsskole	Omlegging til ny serverløsning	400 000
Giskehallen I	Omlegging til ny serverløsning	550 000
Sum		950 000

Bygg	Beskrivelse	2019
Figgjo skole	Omlegging til ny serverløsning	460 000

Malmheim skole	Omlegging til ny serverløsning	490 000
Sum		950 000

E16: Lyse fjernvarme tilkobling kommunale bygg

Lyse har fått godkjent konsesjon i området for levering av fjernvarme. Ved framføring til Sandnes sentrum, er det vedtatt en trasé via Smeaheia. Trasévalg gjør det formålstjenlig å tilkoble aktuelle kommunale formålsbygg i takt med framdriftsplan til Lyse.

Sandnes kommune har som kjent kommet med høringsinnspill for Lyses planer for framføring av fjernvarme. Prosjektet er nå en konkretisering av tidligere planer for konvertering og bruk av fjernvarme.

Det vil være uheldig å begynne å grave i etterkant for stikkledninger til aktuelle bygg i forhold til når maskinpark er på plass.

Lyse har en egen framdriftsplan for prosjektet. Kommunens bygg er listet opp i forhold til framdrift i dette prosjektet.

Prosjektet er i tråd med bystyrets vedtak for Regional strategi for energi- og varmeløsninger (bsak 124/12) og orienteringssak til bystyret (bsak 37/14). Videre vedtak om framføring av fjernvarme til Sandnes sentrum ble behandlet i fsak 5/15.

Bygg	Beskrivelse	2017
Smeaheia skole	Omlegging og installasjon av fjernvarme	1 375 000
Giske ungdomsskole	Omlegging og installasjon av fjernvarme	937 500
Giskehallen 1 og 2	Omlegging og installasjon av fjernvarme	1 812 500
Stadionbygg	Omlegging og installasjon av fjernvarme	700 000
Trones Boas	Omlegging og installasjon av fjernvarme	656 250
Lura Boas	Omlegging og installasjon av fjernvarme	1 900 000
Nytt rådhus	Installasjon av fjernvarme	810 000
Sum		8 191 250

Gravearbeider i forbindelse med fjernvarmen skal foregå påfølgende år. Resterende bygninger vil da inngå i prosjektet. Trones Nord, Sør og Sør-Gymsal er forskjøvet fra 2017 til 2018, men en må vurdere om disse skal forskyves ytterligere ett år.

Bygg	Tiltak	2018
KinoKino	Omlegging og installasjon av fjernvarme	1 400 000

Sandnes Helsesenter	Omlegging og installasjon av fjernvarme	1 400 000
Langgata 72,74,76	Omlegging og installasjon av fjernvarme	4 000 000
Trones nord	Omlegging og installasjon av fjernvarme	700 000
Trones sør	Omlegging og installasjon av fjernvarme	950 000
Trones sør gymsal	Omlegging og installasjon av fjernvarme	1 000 000
Sum		9 450 000

Gevinsten med overgang og bruk av fjernvarme er todelt.

1. Drift og vedlikehold av varmeanleggene blir enklere. Lokalt produserende utstyr som elektrokjel annet kjel utstyr- utfases. Forsyningssikkerheten styrkes da Lyse leverer varmeenergi direkte til bygget. Det er derved ikke behov for ettersyn, service for egne produksjonsanlegg for varme.

2. Besparelser vil variere ut fra gjeldende nettpriis. Som utgangspunkt regnes snittpris for 1. kvartal 2016. Tabell viser besparelser for drift og vedlikehold per år.

Navn	Beløp (inkludert mva)
Smeaheia barneskole	101 553
Giske ungdomsskole	100 165
Giskehallen	125 478
Stadionanlegget (garderobe)	68 103
Trones skole nord	72 228
Trones skole sør	74 440
Trones skole sør gymsal	90 978
Trones boas	136 540
Lura boas	136 540
KinoKino	55 600
Sandnes helsesenter	69 800
Langgata 72,74,76	187 500
Sum	1 218 925

Det beregnes ikke besparelser for Rådhuset, da det er et nytt bygg som skal tilkobles fjernvarmen og ikke ligger i porteføljen enda.

For elektrisk energivare vil det i perioden forventes en avgiftsøkning. Beparelsene vil da kunne bli høyere.

E17: Alarmoverføring og heisalarm anlegg

Status: Rullering - årsbevilgning.

Det er behov for oppgraderinger og investering i ny alarmoverføringsplattform. Eksisterende løsning har foreldet teknologi med hensyn til overføring til alarmsentralmottak. Saken gjelder i første omgang 30 anlegg i skoler og helsebygg/BOAS. Det foreslås en gradvis omlegging med 15 bygg først grunnet omfang og justering av kalkyler i prosjektet.

Bygg	Beskrivelse	2018
Formålsbygg	Investering ny alarmoverføring	200 000

E18: Regulering Vagleleiren, Vatneleiren, gamle Figgjo skole, gamle Vatne skole og Riskatun

Status: Rullering - årsbevilgning.

Tiltaket gjelder mulighetsstudier og regulering av kommunale eiendommer. Eiendommene må reguleres eller utredes til eget bruk eller salg.

E19: Oppgradering av dusjanlegg for å hindre legionella - NYTT

Status: Rullering - årsbevilgning.

Det er nødvendig å vurdere tiltak for automatisering og oppgradering av dusjanleggene på skoler, idrettshaller og boas for å sikre seg bedre mot oppblomstring av legionella i kommunens dusjanlegg. Det foreslås at det avsettes investeringsmidler for installasjon av 3-4 slike anlegg i året i planperioden.

Bygg	Estimat 2018
Lundehaugen ungdomsskole	700
Lundehaugen boas	650
Åse boas	650
SUM	2 000

Finansiering av investeringene

	Finansiering	2018	2019	2020	2021
I1	Startlån	175 000	175 000	175 000	175 000
I2	Avdragsinntekter startlån	-140 000	-150 000	-160 000	-170 000
I3	Avdragsutgifter startlån	140 000	150 000	160 000	170 000
I4	Bruk av startlån	-175 000	-175 000	-175 000	-175 000
I5	Avdrag på utlån Lyse, tomteselskap og næringparken	-23 863	-23 863	-23 863	-23 863
I6	MVA investeringer	-210 534	-110 383	-91 611	-40 487
I7	Bruk av lån (til egne inv)	-1 078 093	-550 146	-370 262	-57 883

18	Overføring fra drift	-91 067	-51 496	-125 002	-147 678
	TOTALSUM FINANSIERING	-1 403 557	-735 888	-610 738	-269 911

Kommunale foretak

De kommunale foretakene er en del av kommunen som konsern (juridisk enhet). Etter innstilling fra foretaksstyrene, fastsetter bystyret henholdsvis netto driftsbudsjetttramme, investeringsbudsjett og ramme for låneopptak som tas opp i bykassen. Det følger av Kommunelovens §45 nr 1 og §46 nr 2 at kommunestyret innehar enekompetansen til å fastsette årsbudsjettet for kommunens virksomhet. Endringer og nye tiltak som ikke kan løses innenfor foretakets egne rammer, herunder bruk av egne disposisjonsfond, utløser behov for økt overføring av midler fra bykassen. Dette må da innarbeides i konsernets endelige budsjett for 2018 og eventuelt de påfølgende årene.

Når bystyret har vedtatt rammen for foretakets virksomhet, både drift og investeringer, er det styrets ansvar å fastsette det detaljerte årsbudsjettet. Det er videre styrets ansvar å utøve økonomistyring og oppfølging gjennom budsjettåret i samsvar med kommuneloven med forskrifter, og det som følger av kommunens økonomireglement generelt og særskilte bestemmelser om kommunale foretak i kapittel 7.

Her framlegges hovedtallene, mål og prioriteringer slik de framgår av forslagene fra foretaksstyrene. Til hvert av forslagene har rådmannen gitt sine vurderinger og tilrådninger. Dersom forslag fra foretaksstyrene avviker fra det rådmannen har innarbeidet av endringer i sitt forslag, er dette særskilt omtalt. I forslaget til vedtak er disse endringene satt opp punktvis.

Økonomiplanforslagene til foretaksstyrene følger i sin helhet i vedlegget til økonomiplan 2018-2021.

Sandnes tomteselskap KF

Om foretaket

Sandnes tomteselskap KF består av 8 faste årsverk. Merkantile tjenester som arkiv, regnskap og IKT kjøpes internt fra kommunen. Administrasjonen i foretaket er lokalisert i leide lokaler i Havnegata 15.

Foretakets formål er å bidra til å realisere kommunens utbyggingsvirksomhet gjennom å anskaffe og tilrettelegge arealer klare for utbygging. Foretaket utøver kommunens grunneierrolle i sentrumsutviklingen og byomformingsområder. Bystyret kan også tillegge foretaket definerte konsernprosjekter og utviklingsoppgaver knyttet til senterområder og sentrumsutvikling.

Det er et ansvarlig lån i foretaket til bykassen på kr 108,3 millioner (saldo per 31.12.2016) som nedbetales over 30 år. Det betales et årlig avdrag på kr 4,333 millioner og en rente med 3 måneders NIBOR + 3 prosentpoeng ([se avsnitt 6.4 andre inntekter \(lenke\)](#)). I 2018 er det budsjettetert med renter på kr 4 millioner. Det ytes ikke tilskudd fra bykassen. Av styrets forslag til budsjett 2018-2021 framgår det at foretaket har god likviditet. Dersom det skulle vise seg at det blir behov for likviditet kan foretaket søke bykassen om lån til definerte tiltak.

Mål i planperioden

Bystyret fastsatte revidert eierstrategi for Sandnes tomteselskap KF ved fusjonen med Sandnes indre havn KF ([bsak 185/12](#)). Den er senere oppdatert ([bsak 83/13](#)), og ligger til grunn for styrets budsjettforslag. I eierstrategien framgår blant annet resultatmål med hensyn til prisnivå på boliger, krav om aktiv medvirkning i å nå målene i den boligsosiale handlingsplanen, utvikling av prosjektkonkurransekonseptet som virkemiddel for å framskaffe rimelige boliger, og om å oppnå en markedsandel på minimum 40 prosent av utbudet på tomtearealer til boligformål i Sandnes kommune. Eierstrategien oppstiller også resultatmål knyttet til engasjement i utviklingen av transformasjonsområdene. Foretaket skal være den foretrukne leverandør av ledige næringsarealer i Sandnes kommune generelt og være pådriver for å framskaffe tilgjengelige strategiske regionale næringsarealer i Sandnes spesielt. Videre skal foretaket framskaffe, på en kostnadseffektiv måte, offentlige arealer til bruk i tjenesteproduksjon. Bystyret forventer at foretaket er kommunens foretrukne samarbeidspart og pådriver for utviklingen av nye store strategiske utbyggingsområder og prioriterte offentlige utviklingsprosjekter i bysentrum.

Siden fusjonen i 2012 har styret arbeidet systematisk med å utvikle en modell for økonomisk mål- og risikostyring. Ekstern faglig bistand er brukt i arbeidet. Styret har i tillegg arbeidet med å styrke konsernstyringen i foretaket. Det er besluttet at en slik modell skal brukes framover i regnskaps- og budsjetttrapportering i foretaket. Hensikten er å styrke styringsdata, nøkkeltallsrapportering og risikostyring knyttet til datterselskaper og i foretaket konsolidert. Bystyret vedtok styrets forslag til overordnet nøkkeltall og mål i [bsak 149/13](#). Med grunnlag i bystyrets eierstrategikrav overfor foretaket, viser styrets budsjettforslag følgende beregnede måloppnåelse for 2018:

Eierstrategikrav	Nøkkeltall	Målsetning	Beregnet måloppnåelse 2018
Foretaket skal være kostnadsbevisst og leveringsdyktig aktør	Lønnsomhet: resultat i % av salgsinntekter (skal vises med estimat for 4 år)	Årlig resultat på minimum 15 % etter finanstransaksjoner	11 %
Foretaket skal være selvfinansierende	Likviditet og finansieringsevne: bankinnskudd og 30 % av innbetalinger, fratrukket forventede utbetalinger neste 2 år. (Skal vises med estimat også for 2 år fram).	Til enhver tid ha kontantbeholdning som er kr 100 millioner større enn summen av neste 2 års forventede utbetalinger, fratrukket 30% av forventede innbetalinger. Måltallet for perioden er kr 100 millioner.	Kr -108 millioner
Styret skal til enhver tid føre tilsyn med at foretaket har en egenkapital som er forsvarlig ut fra den risiko som virksomheten er eksponert for	Soliditet: egenkapitalandel (skal vises med estimat også for 4 år fram).	Egenkapitalandel på minimum 45 %	67 %

Styrets forslag opprettholder forpliktelsen til bykassen når det gjelder ansvarlig lån. De viktigste bidragene som foretaket kan yte i tillegg til bykassen, er å få fram flere rimelige boliger generelt, og til gjennomføring av boligsosial handlingsplan spesielt. Enda tidligere bestillinger av tomtebehov sammen med egen videreutvikling av prosjektkonkurranse-konseptet, muliggjør leveranse av rimelige boliger og tomter til kommunens behov. Budsjettet er forsiktig vurdert i et urolig marked, og hovedfokuset er på 2018. Budsjett 2019-2021 er vurdert nøkternt og det er usikkerhet knyttet til både antall enheter og tidspunkt for salg.

Styrets forslag til drifts- og investeringsbudsjett 2018-2021

Styret sitt forslag til drifts- og investeringsbudsjett framgår av vedlegget til økonomiplan 2018-2021. En oppsummering av dette er gitt i tabellen under.

Nøkkeltall fra foretakets budsjett – styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Driftsinntekter/dekningsbidrag	-161 000	-179 000	-155 000	-163 000
Driftsutgifter	147 000	179 000	153 000	160 000
Brutto driftsresultat	-16 000	-1 000	-2 000	-3 000
Finansposter	-2 000	-2 000	-3 000	-3 000
Netto driftsresultat	-18 000	-3 000	-5 000	-6 000
Disponeringer ¹⁾				
Årsresultat	-18 000	-3 000	-5 000	-6 000

1) Kostnader overført prosjekter

I styrets forslag er forpliktelsen om å yte kommunens støtte til Blink-festivalen 2018, Tour des Fjords/Hammer Race og Nordsjørittet opprettholdt på samme nivå som tidligere, totalt kr 4,2 millioner. Lønnsutgiftene justeres for lønnsøkning. Det er ikke budsjettert med nyansettelser eller vikarbruk framover. Annen driftskostnad holdes uendret fra 2017. Dette gjelder i hovedsak kostnader knyttet til annonser og reklame, el-bil som vil bli leaset samt midler til kundearrangement.

Budsjett 2018-2021 er basert på prosjektstatus og markedsvurdering. Styret vurderer at urolighetene i 2017 ikke er over, men markedet har den siste tiden vist signaler på bedring. Boligprosjektene som er lagt inn i budsjett 2018 er basert på områder som er byggeklare. Kleivane er i produksjon og er et populært boområde. Siste rest av B7 samt B3/B4 kommer i 2018. Nye områder som kommer i 2018 er delfelt innenfor Austrått Utvikling AS, Åsveien 140 og Hommersåk HO17.

For næring er markedssituasjonen fortsatt vanskelig. Det største prosjektet innenfor næring i 2018 er knyttet til Stangeland KA-1, samt salg av areal på Stangeland til Statens vegvesen. I tillegg er det lagt opp til start av salg på Hesthammer. Det jobbes videre med resalg av to tomter som ble tilbakekjøpt i 2016.

Offentlige tomter i 2018 består av tomt til svømmeanlegg Iglemyr. Når det gjelder salg av offentlige tomter ble mange salg signert i 2016 og 2017.

Rådmannens merknader og tilrådninger som er innarbeidet i rådmannens forslag til økonomiplan - driftsbudsjettet

Styrets forslag til budsjett vurderes å være i tråd med resultatmålene i eierstrategien. Det er viktig at Sandnes tomteselskap KF bidrar til rimelige boliger, omforming av sentrumsområder og ulike typer næringsareal.

Styret har fulgt opp bystyrets vedtatte eierstrategi og modell for styring av økonomisk risiko gjennom måltall for lønnsomhet, likviditet og soliditet. Modellen ivaretar 4-års perspektivet. Styret har videreutviklet modellen til å omfatte foretakets virksomhet sammen med andre utbyggingselskaper (datterselskaper). Det er et sentralt grep for å ha et solid styringsverktøy med hensyn til økonomisk risiko og som beslutningsunderlag framover. I forhold til vedtatte nøkkeltall ser rådmannen at måltallet for lønnsomhet med 15 prosent ikke nås i perioden. Soliditet på 67 prosent i 2018 holdes stabilt høyt i hele perioden. Resultatoppnåelsen på dette nøkkeltallet er etter rådmannens vurdering sentralt for at foretaket skal kunne gjennomføre de oppgaver og oppdrag som bystyret har gitt. Rådmannen ser at kompleksiteten i virksomheten tiltar. I samsvar med regionale og kommunale planer vil engasjement i byomformingsprosjekter få et økt omfang framover. Kompetanse og kapasitet i foretaket må over tid tilpasses endrede rammevilkår. Fokus på risiko- og økonomistyring vil fortsatt ha høy prioritet i tråd med eierstrategien. Dette er vesentlig for bykassen og for kommunen som konsern. Rådmannen tilrår at bystyret slutter seg til styrets forslag.

Når det gjelder konsernprosjekter som foretaket utfører, som særskilte oppdrag fra bystyret, foretas netto sluttoppgjør mot bykassen. Med grunnlag i at blant annet oppdraget om områderegulering og salg av kommunenes eiendommer i Skeianeområdet ventes dette fullført i planperioden. Netto sluttoppgjørsinntekter med til sammen kr 45 millioner er innarbeidet i 2018, 2019 og 2020. Beløpet forutsettes overført til bykassen.

Bystyret har i sak om K0 for Ruten byrom lagt til grunn at anleggsstart skjer i 2018 og ferdigstillelse om lag 2 år etter. Nettoinntekten fra utbyggingsdelen av Ruten tilfaller bykassen, men først på lengre sikt. Områdereguleringsplan for Ruten er godkjent. Rådmannen foreslår derfor å videreføre tiltaket om at det foretas et deloppgjør mellom bykassen og Sandnes tomteselskap KF på kr 20 millioner, fordelt med kr 17,7 millioner i 2019 og kr 2,3 millioner i 2020 som utlukkende disponeres til medfinansiering av Ruten byrom. Det ekstraordinære uttaket er forutsatt å kunne skje fra foretaket med allerede oppspart egenkapital, ikke framtidige resultater. Av eierstrategien framgår det at foretaket skal være kommunens foretrukne samarbeidspart og pådriver for utviklingen av nye store strategiske utbyggingsområder og prioriterte offentlige utviklingsprosjekter i bysentrum. Det eierstrategiske grepet er her konkret forslag om et økonomisk deloppgjør av realiseringen av Ruten til delfinansiering av Ruten byrom i planperioden. Tiltaket vil etter rådmannens vurdering samtidig bygge opp om Ruten som regionalt kollektivknutepunkt og hele sentrum som attraktiv forretningsadresse.

Forslag til vedtak:

1. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes tomteselskap KF godkjennes.
2. Bystyret godkjenner foretakets årsbudsjett for 2018, med et resultat på kr 18 millioner.

3. Bystyret godkjenner at det foretas et deloppgjør for Ruten utvikling med Sandnes tomteselskap KF til bykassen på kr 20 millioner, fordelt over årene 2019 og 2020, som utelukkende disponeres til delfinansiering av opparbeidelsen av Ruten byrom.
4. Bystyret godkjenner at første nettooppgjør for konsernoppdraget om salg av kommunens eiendommer i Skeianeområdet foretas som en overføring fra Sandnes tomteselskap KF til bykassen på kr 15 millioner i 2018, kr 25 millioner i 2019 og kr 5 millioner i 2020.

Vedlegg 1: Styrets forslag til økonomiplan 2018-2021, se vedlegget til økonomiplan 2018-2021.

Sandnes parkering KF

Om foretaket

Sandnes parkering KF består av 13,3 faste årsverk. Det omfatter totalt 14 personer. Herav er fire administrative stillinger og ti trafikkbetjenter. Det er lagt opp til to fastlønnede og en timelønnet vikar. Merkantile tjenester som arkiv, regnskap, lønn og IKT kjøpes internt fra kommunen. Innfordring ivaretas av foretaket i nært samarbeid med økonomiavdelingen. Tilsvarende leies vei- og gategrunn og vedlikeholdstjenester av gategrunn. Verksteds- og lagerlokaler leies i samme bygg som foretakets kontorer, noe som er fordelaktig med tanke på sikkerhet og tidsbruk.

Foretakets formål er å utøve vedtatt parkeringspolitikk, drive og håndheve parkerings-vedtektene samt bidra aktivt i å bruke parkering som virkemiddel i byutviklingen. Bykassen yter ikke tilskudd til foretaket. Med virkning fra 2010 har bystyret vedtatt et resultatkrav der en andel av årsoverskuddet skal tilfalle bykassen. Resultatkravet i henhold til gjeldende økonomiplan er på kr 1,1 millioner årlig.

Foretaket har et 100 prosent eid datterselskap, Sandnes parkeringsdrift AS, som driver offentlig tilgjengelige parkeringsplasser i privateide anlegg og plasser, herunder Nygaardshagen og Bystasjonen. Med grunnlag i formelle avtaler leier datterselskapet personell og driftsmateriell fra foretaket for å opptre i samsvar med konkurransedirektivet. Det er følgelig ingen ansatte i aksjeselskapet. Datterselskapet har eget regnskap og revisor, og foretaksstyret er selskapets generalforsamling. I 2018 er det budsjettert med lønns- og prisjustert utleie til aksjeselskapet i tråd med avtalen. Videre er det budsjettert med en utbytteforventning på kr 50 000 fra datterselskapet. Nytt forskriftskrav fra 1.1.2017 er trådt i kraft, men virkningene av disse arbeides det fortsatt med nasjonalt. Det er også usikkerhet knyttet til vilkårene for elbiler. Det er således usikkerhet både for utgifts- og inntektssiden, derav reduserer også foretaket sin utbytteforventning for 2018.

Mål i planperioden

Sandnes parkering KFs formål er utformet på grunnlag av bystyrets vedtatte mål for parkeringspolitikken og kommunens parkeringsvedtekter.

Foretaket skal

- a) være en aktiv leverandør av tjenester som bidrar til vitalisering av byens handels-, service-, kultur- og botilbud
- b) videreutvikle parkeringstilbudet og tilgjengeligheten til dette ved alene, eller sammen med andre offentlige eller private aktører, legge til rette for nødvendig antall parkeringsplasser
- c) håndheve gitte bestemmelser i tråd med lov, regelverk og gjeldende parkeringspolitikk
- d) forvalte parkeringsfondet, som sammen med foretakets overskudd, anvendes til forbedringer av parkeringstilbudet

For perioden 2018-2021 er styrets målsetninger:

- Iverksette tiltak for at vedtatte parkeringspolitiske mål blir oppfylt; skape tilgjengelige parkeringsplasser til enhver tid, sørge for framkommelighet og trafiksikkerhet i hele kommunen og bidra til de beste miljømessige løsninger.
- Være synlig og yte god service til samarbeidspartnere, næringsliv, innbyggere og besøkende; ha god kunnskap om parkering og parkeringsløsninger, komme tidlig inn i bygge- og reguleringsprosesser, fokusere på at parkeringsplasser gjelder muligheter for av- og pålessing, av- og påstigning, korttids- og langtidsparkering, særlige behov for forflytningshemmede, elbiler, sykkelparkering, hybridbiler, lastebiler, bobiler, turistbusser med videre.
- Trafikkbetjentene skal være veiledere; hvor kan bilister parkere, hvordan parkere lovlig, gjennom god kjennskap til kommunen framstå som både trafikkguider og trafikkbetjenter.
- Gjennomføre overgangen til nye forskrifter relatert til parkering, og sørge for at Bystyret er godt orientert om de endringer forskriftene medfører for foretaket, datterselskapet og kommunen.
- De nye forskriftene betyr vesentlige endringer som følge av delvis gebyrfinansiering av en rekke tjenester. Videre kommer krav til oppsetting av flere ladestasjoner og universell utforming av betalingsautomater. Alle betalingsordninger skal nå være kostandsnøytrale, det vil si at operatør må betale alle påslag. Selv om satsene for tilleggsavgift og parkeringsgebyr øker, forventes det at kostnadene vil øke mer. Budsjettering er derfor vanskelig, da det foreligger begrenset erfaringsmateriale på budsjetteringstidspunktet.

Styrets forslag til drifts- og investeringsbudsjett 2018-2021

Styrets samlede forslag til drifts- og investeringsbudsjett framgår av vedlegget til økonomiplan 2018-2021. En oppsummering av dette er gitt i tabellen under.

Nøkkeltall fra foretakets driftsbudsjett – styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Driftsinntekter	-18 405	-18 363	-18 338	-18 324
Driftsutgifter ²⁾ (eks. kalk. avskrivninger)	17 661	17 661	17 661	17 661
Brutto driftsresultat	-744	-702	-677	-663
Finansinntekter	-273	-273	-273	-273
Utbytte, datterselskap	-50	-50	-50	-50
Finansutgifter	0	0	0	0
Netto driftsresultat	-1 066	-1 024	-999	-985
Disponeringer ¹⁾	1 066	1 024	999	985
Årsresultat	0	0	0	0

1) Overføring til investeringsregnskapet, bruk av og avsetning til disposisjonsfond og parkeringsfond.

2) Inkludert kr 1,1 millioner i overføring til bykassen.

I samsvar med gjeldende økonomiplan løses behovet for investeringer i automater og utstyr gjennom årlig prioritering av foretakets midler avsatt på disposisjonsfond, inkludert årsoverskuddet. Styret foreslår for perioden 2018-2021 å videreføre avsetning til investeringer i ombygging av automater i henhold til nytt regelverk og nye automater, eller andre mer moderne og kostnadseffektive betalingsløsninger. Videre foreslås tre investeringstiltak i planperioden. Det gjelder sluttfinansiering på kr 760 000 i 2018 til fem informasjonstavler for hovedinnfartsårene til Sandnes, opparbeidelse av «Park&Ride» tilbud i Vatnekrossen i 2018 til kr 250 000 og kr 1,92 millioner til etablering av 16 ladestasjoner for el-biler mot betaling i løpet av 2018-2021. Informasjonstavlene foreslås finansiert av parkeringsfondet.

Totalt er det investert i parkeringsteknisk utstyr i nye anlegg i Nygaardshagen og Bystasjonen for kr 10 millioner, kr 4 millioner i 2013 og kr 6 millioner i 2014. Parkeringsfondet er et bundet fond. Av forskriften framgår det at fondet skal kunne brukes til etablering av nye parkeringsanlegg (bil og sykkel), utvikling, informasjon og markedsføring av parkeringstilbudet i Sandnes samt tilstøtende oppgaver som kan redusere behovet for parkeringsplasser. For å løse finansieringen av anskaffelse i parkeringsutstyr i Bystasjonen og Nygaardshagen parkeringsanlegg, vedtok bystyret å disponere midler fra parkeringsfondet i 2014. Disse midlene tilbakeføres med årlig beløp tilsvarende et lån med renter og avdrag over 10 år. I 2018 utgjør dette kr 1 142 029 som aksjeselskapet betaler tilbake til bundet parkeringsfond i foretaket. Avtalen med aksjeselskapet gir muligheter for raskere nedbetaling dersom den økonomiske situasjonen skulle tilsi det.

Foretaksstyret har i driftsbudsjettet for 2018 ikke forutsatt inntektsøkning som følge av volumvekst. Dette skyldes at det er flere parkeringsplasser som er fjernet (midlertidig og permanent), blant annet deler av Ruten, Jernbaneveien og plasser i sentrum. Parkeringstider og avgiftene for Sandnes sentrum ble justert fra 1. januar 2017. Det er gjort en vurdering av gjeldende avgifter, herunder sammenligning med andre kommuner. Styret foreslår å beholde takstene som følger:

- For 1. time beholdes taksten uendret på kr 15.
- For 2. time beholdes taksten uendret på kr 21.
- For 3. time og påfølgende timer beholdes taksten uendret på kr 32.

I tillegg legges opp til at det betales for strømforbruket på el-bil ladestasjonene slik som tidligere vedtatt. Betaling skjer fortrinnsvis via EasyPark app'en eller tilsvarende.

Bystyrets vedtak i gjeldende økonomiplan om at kr 1,1 millioner av årsoverskuddet i foretaket skal tilfalle bykassen er videreført.

Nøkkeltall foretakets investeringsbudsjett - styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Overføring fra drift	-650	-400	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-1 200	-240	-240	-240
Bruk av bundet parkeringsfond	-760	0	0	0
Utgifter	2 610	640	240	240
Årsresultat	0	0	0	0

Rådmannens merknader og tilrådninger som er innarbeidet i rådmannens forslag til økonomiplan

Rådmannen har merket seg styrets påpekning av at virkninger av nye parkeringsforskrifter ikke er endelig avklart og at endringene kan få ytterligere økonomiske virkninger for foretaket. Å få nødvendig oversikt er en prioritert oppgave, og rådmannen vil i samarbeid med foretaket bidra til å få dette på plass. Rådmannen har i sitt forslag videreført, etter foranalysen, nytt parkeringsanlegg med 240-250 plasser i kvartalet A8 Havneparken. Parkeringsfaglig kompetanse fra foretaket er påkrevd i den videre gjennomføringen. Rådmannen vil i egen sak til bystyret komme tilbake til hvordan byggeprosjektet og driften av anlegget organiseres. Rådmannen er tilfreds med at styret har funnet rom for å videreføre overføringen til bykassen med kr 1,1 millioner. Rådmannen har innarbeidet foretaksstyrets budsjettforslag, inkludert at takst for parkering holdes uendret.

Forslag til vedtak:

1. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes parkering KF godkjennes. Finansiering av investeringene fastsettes endelig for ett år om gangen i forbindelse med økonomiplan.
2. Bystyret godkjenner at følgende takster for parkering gjøres gjeldende fra 1. januar 2018:
 - 1. time kr 15,- (uendret)
 - 2. time kr 21,- (uendret)
 - 3. time og påfølgende timer kr 32,- (uendret)

Vedlegg 1: Styrets forslag til økonomiplan 2018-2021, se vedlegget til økonomiplan 2018-2021.

Sandnes kunst- og kulturhus KF

Om foretaket

Sandnes kunst- og kulturhus KF består av 16 fast ansatte per 1. september 2017. I tillegg engasjeres frilansere knyttet til enkeltprosjekter og forestillinger tilsvarende 4 årsverk. Renholdstjenester kjøpes for tiden fra byggdrift.

Bykassen gir i 2017 et basis driftstilskudd på kr 10,429 millioner til foretaket (kr 10,238 millioner i basistilskudd fra gjeldende økonomiplan, og kr 191 000 i helårsvirkning av lønnsoppgjør 2016). I tillegg kommer kompensasjon for lønnsoppgjør i 2017, med helårsvirkning i 2018, som finansieres av kommunens felles lønnsreserve. Til dekning av internhusleie mottar foretaket et tilskudd på kr 5,3 millioner. Bykassen yter et årlig tilskudd på kr 600 000 til Regional Arena for Samtidsdans (RAS). I 2017 er det gitt et tilskudd på kr 50 000 til utskifting av kjøkkenutstyr i Kinokino sine lokaler.

Foretakets formål er å drive og utvikle aktiviteten i kulturhuset og KINOKINO, herunder finne sin posisjon og kulturprofil lokalt og regionalt. Hovedtyngden av virksomheten i foretaket er prosjekterrelatert i form av oppsetninger, arrangementer og utleie. Sandnes eiendomsselskap KF eier bygget, slik at bygningsmessige tiltak som gjelder ivaretagelsen av realkapitalen, budsjetteres av Sandnes eiendomsselskap KF. Internhusleien på kr 5,3 millioner i 2017 er for foretaket en nullsum og påvirker ikke driftsresultatet. Ombygginger og utbedringer som følge av utvikling i kulturhusets drift og produksjon, samt større utstyrsmessige anskaffelser, tilligger det imidlertid foretaksstyret å foreslå. Innvilgede midler føres opp som en utgift i bykassen og inntektsføres i foretakets budsjett.

Mål i planperioden

Av styrets forslag til økonomiplan 2018-2021 framgår følgende hovedmål for driften:

1. Tilby innbyggerne et mangfold av profesjonelle kulturytringer på nasjonalt og internasjonalt nivå, med særlig vekt på musikkteater, dans og nyskapende kunstformidling, og å være en

ledende screeningarena og møteplass. Det skal tilbys allsidig utvalg av kunst, film, dans og kulturell aktivitet basert på kvalitetskriterier. Det skal være tilbud rettet mot unge og nyetablerte utøvere.

2. Drive Sandnes kulturhus og KINOKINO som brukshus for det lokale kulturliv og tilby et bredt publikum både kulturell og sosial møteplass.
3. Legge vekt på samarbeidsprosjekter, etablere allianser og fellesskap med samarbeidspartnere som har samme eller likeartet målsetning.
4. For å oppnå et bredere kulturtilbud i Sandnes, kan foretaket engasjere seg i annen virksomhet, enten selv, eller i samarbeid med andre selskaper.
5. Foretaket skal ikke ha erverv som formål og skal ikke gi økonomisk utbytte.

Forslaget bygger på følgende resultatmål for 2018:

Resultatmål	2018
Samlet besøk	82 000
Antall arrangement	300
Brutto inntekter, eksklusiv kommunalt tilskudd	18 460 000
Driftsresultat	0

Styrets forslag til drifts- og investeringsbudsjett 2018-2021

Styrets samlede forslag til drifts- og investeringsbudsjett framgår av vedlegget til økonomiplan 2018-2021. Utleiesatser for 2018 er tidligere vedtatt i [bsak 120/17](#). En oppsummering av styrets budsjettforslag er gitt i tabellen under.

Nøkkeltall fra foretakets driftsbudsjett – styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Driftsinntekter	-35 000	-35 000	-35 000	-35 000
Driftsutgifter (eks. kalk. avskrivninger)	35 620	35 620	35 620	35 620
Brutto driftsresultat	620	620	620	620
Finansinntekter	-120	-120	-120	-120
Finansutgifter	0	0	0	0
Netto driftsresultat	500	500	500	500
Disponeringer	-500	-500	-500	-500
Årsresultat	0	0	0	0

1) Rentefritt lån fra Sandnes kommune

Basisdriften i foretaket hviler på to grunnpilarer: kommunens rammetilskudd og egne inntekter. Egne inntekter består av leieinntekter, billettinntekter, sponsorinntekter og tilskudd fra andre instanser. Foretakets rammetilskudd har vært regulert i tråd med lønnsvekst, men ikke annen kostnadsvekst. Det betyr at kravet til egeninntjening i foretaket øker år for år. Vedtatte priser på utleie av utstyr og lokaler for Sandnes kulturhus og Kinokino ble justert opp med 10 prosent avrundet til nærmeste kr 100, gjeldende fra 1. januar 2017. Det ble videre vedtatt at tilsvarende priser justeres ytterligere opp med 4 prosent avrundet til nærmeste kr 100 fra og med 1. januar 2018.

I styrets forslag til driftsbudsjett er forslag til rammetilskudd for 2018 i tråd med gjeldende økonomiplan på kr 10,429 millioner. Helårsvirkning av lønnsoppgjør for 2017 samt lønnsoppgjør for 2018 kompenseres over kommunens lønnsreserve etter framlagt lønnsprotokoll.

Kommunal egenandel på kr 600 000 til RAS-prosjektet videreføres, men styret foreslår at tilskuddet økes med kr 110 000, til kr 710 000, fra og med 2018. Gjennom formalisert turnésamarbeid med Dansens hus i Oslo, Bærum kulturhus, DansiT i Trondheim og Dansearena Nord er RAS tildelt statlig støtte på kr 3 millioner. Støtten er lagt inn som fast ordning gjennom Dansens hus, som administrerer samarbeidet. Midlene fordeles med en sentral pott til program og administrasjon, samt en årlig sum på kr 240 000 til hver av de regionale samarbeidspartene. Samarbeidet forutsetter imidlertid en fordeling av nasjonal og regional finansiering, og RAS må dermed ha kr 160 000 årlig i lokal og regional medfinansiering. Rogaland fylkeskommune har gitt tilsagn på kr 50 000, slik at Sandnes kommunes andel utgjør kr 110 000. Rådmannen mener at det er viktig for Sandnes at RAS videreutvikles, og tilrår at det lokale tilskuddet, som er kommunens andel av finansieringen på totalt kr 400 000, økes med kr 110 000, til totalt kr 710 000.

I samsvar med vedtak i gjeldende økonomiplan 2017-2020 videreføres tilskudd til musikalproduksjoner med kr 700 000. Styret foreslår å forskyve avsetningen fra 2019 til 2020 på grunn av endret musikalsyklus. Rådmannen tilrår forskyvningen av tilskuddet til musikalproduksjoner til 2020.

I styrets forslag til driftsbudsjett foreslås kr 40 000 i nytt kommunalt tilskudd for å kunne gjennomføre gratis sommerkino for barn på Kinokino fra 2018. Foretaket har tidligere år søkt og blitt tilført midler til tiltaket via formannskapetets reserverte tilleggsbevilgninger. Rådmannen mener at gratis sommerkino for barn er et positivt tiltak, og tilrår at kr 40 000 legges inn som årlig økning i driftstilskuddet fra og med 2018.

Det er økt fokus på sommeraktiviteter i Sandnes sentrum og flere har etterlyst sommerkonserter i kulturhusets foaje. I styrets forslag til driftsbudsjett er det lagt inn kr 100 000 i et nytt tiltak med årlig økt kommunalt tilskudd for å gjennomføre tiltaket. Rådmannen tilrår ikke forslaget, og mener at tiltaket eventuelt må håndteres innenfor foretakets eksisterende ramme.

Musikalen Billy Elliot, som spilles i januar og februar 2018, delfinansieres med midler fra foretakets driftsbudsjett både i 2017, 2018 og 2019. Øvrig finansiering kommer fra billettinntekter, eksterne tilskudd og sponsorinntekter. For 2019 er det avsatt kr 500 000 til musikalen. For å trygge foretakets økonomi og få avsluttet musikalregnskapet i 2018, søker foretaket om et rentefritt lån/forskudd på kr 500 000 i 2018, som tilbakebetales i sin helhet ved et tilsvarende redusert tilskudd i 2019. Rådmannen tilrår at dette håndteres innenfor foretakets eksisterende ramme i 2018.

Nøkkeltall foretakets investeringsbudsjett - styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Egne inntekter	0	0	0	0
Utgifter	300	2 220	300	300
Årsresultat	300	2 220	300	300

I gjeldende økonomiplan 2017-2020 er det satt av kr 300 000 årlig til oppgradering av sceneteknisk utstyr i kulturhuset. Foretaket har behov for løpende oppgradering og utskifting av utstyr knyttet til sal og scene, og behovet vil ikke avta i planperioden. Rådmannen tilrår at beløpet videreføres i økonomiplanperioden.

I gjeldende økonomiplan 2017-2020 ble det også bevilget kr 2 millioner til ny utstyrsheis i 2019 i Kinokino som styret foreslår videreført. Rådmannen tilrår forslaget.

Bystyret vedtok i gjeldende økonomiplan at framtidig oppgraderingsbehov for Sandnes kulturhus og Kinokino, både på kort og lang sikt, skulle utredes første halvår 2017. På grunn av sykemeldinger hos Sandnes eiendomsselskap KF ble dette ikke gjennomført innen fristen. Arbeidet er startet opp i august 2017 og forventes sluttført innen utgangen av 2017. Sandnes eiendomsselskap KF, som er eier av byggene, melder om behov for oppgradering av tekniske anlegg på totalt kr 15 millioner. Oppgraderingene gjelder ventilasjon, vann, avløp og kabling på Sandnes kulturhus. Det meldes også om tilsvarende behov, estimert til kr 300 000, i 2018 på Kinokino. Rådmannen tilrår at større investeringer i byggene utsettes til endelig utredning er sluttført. Utredningen vil være grunnlag for beslutninger i kommende økonomiplan 2019-2022.

Rådmannens merknader og tilrådninger som er innarbeidet i rådmannens forslag til økonomiplan - driftsbudsjettet

Rådmannen tiltrer hovedsakelig styrets forslag til driftsbudsjett og har innarbeidet avsetninger til følgende:

- Basis rammetilskudd i 2018 på kr 10,429 millioner. I tillegg kompenseres det for helårsvirkning av lønnsoppgjør 2017. Lokale lønnsforhandlinger for 2017 er i skrivende stund ikke gjennomført.
- Kr 5,511 millioner i tilskudd til dekning av internhusleie.
- Lønnsoppgjør i 2018 kompenseres etter framlagt forhandlingsprotokoll og finansieres av kommunens lønnsreserve.
- Tilskudd på kr 700 000 i 2020 til musikalproduksjoner.
- Økt kommunal egenandel på kr 110 000 årlig til RAS-prosjektet, totalt kr 710 000.
- Kr 40 000 i nytt årlig økt kommunalt tilskudd for å kunne gjennomføre gratis sommerkino for barn på Kinokino fra 2018.

Rådmannen tiltrer ikke styrets forslag om:

- Kr 100 000 i årlig økt kommunalt tilskudd for å kunne gjennomføre sommerkonserter i kulturhusets foaje fra 2018.
- Kr 500 000 i rentefritt lån/forskudd i 2018 knyttet til musikalen Billy Elliot, med tilbakebetaling ved et tilsvarende redusert tilskudd i 2019.

Rådmannens merknader og tilrådninger som er innarbeidet i rådmannens forslag til økonomiplan - investeringsbudsjettet

Rådmannen tiltrer styrets forslag om følgende tiltak og har innarbeidet avsetninger til:

- Kr 300 000 årlig til oppgradering av sceneteknisk utstyr i kulturhuset.
- Kr 2 millioner i 2019 til utstyrsheis i KINOKINO.

Rådmannen tiltrer ikke forslag om større tekniske oppgraderinger fremmet av byggeier Sandnes eiendomsselskap KF:

- Kr 10,3 millioner i 2018 og kr 5 millioner i 2019 til ventilasjon, vann, avløp og kabling på kulturhuset og Kinokino.

Forslag til vedtak:

1. Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes kunst- og kulturhus KF godkjennes med følgende endringer:

Driftsbudsjettet:

- Økt årlig kommunalt tilskudd på kr 100 000 for å kunne gjennomføre sommerkonserter i kulturhusets foaje fra 2018 bevilges ikke.
- Kr 500 000 i rentefritt lån/forskudd i 2018 knyttet til musikalen Billy Elliot, som tilbakebetales i sin helhet ved et tilsvarende redusert tilskudd i 2019 bevilges ikke.

Investeringsbudsjettet

- Kr 10,3 millioner i 2018 og kr 5 millioner i 2019 til ventilasjon, vann, avløp og kabling på kulturhuset og Kinokino, fremmet av byggeier Sandnes eiendomsselskap KF, bevilges ikke.

2. Helårsvirkning av lønnsoppgjør 2017 innarbeides i økonomiplanen for 2018.
3. Sandnes kunst- og kulturhus KF kompenseres for faktisk lønnsoppgjør i 2018 etter framlagt forhandlingsprotokoll.

Vedlegg 1 : Styrets forslag til økonomiplan 2018-2021, se vedlegget til økonomiplan 2018-2021.

Sandnes havn KF

Om foretaket

Sandnes havn KF har tre faste årsverk. Merkantile tjenester som arkiv og regnskap kjøpes internt fra kommunen.

Foretaket har som formål å drive Sandnes havn med tilhørende bygg og eiendommer på en forretningsmessig måte, samt sørge for at havnen til enhver tid er en effektiv havn som tilfredsstiller brukernes behov. Foretaket skal ikke ha erverv som formål og skal ikke gi økonomisk utbytte. Formålet i havne- og farvannsloven som regulerer havnens virksomhet (§ 1.) er å legge til rette for god framkommelighet, trygg ferdsel og forsvarlig bruk og forvaltning av farvannet samt å legge til rette for

effektiv og sikker havnevirksomhet som ledd i sjøtransport og kombinerte transporter. Styrets forslag til økonomiplan følger i sin helhet i vedlegget til økonomiplan 2018-2021.

Mål i planperioden

Foretakets visjon er: Sandnes havn skal være et attraktivt, miljøvennlig og effektivt logistikknutepunkt for næringslivet i Sandnes og på Jæren til beste for innbyggerne og samfunnet. Kundens behov skal være styrende for våre tjenester.

- Sandnes havn skal framstå som den beste og mest kostnadseffektive havnen i regionen for stykk gods, herunder stål og elementer samt bulklast. Annen tilknyttet virksomhet er utleie av havnebygg og arealer. Dette skal gi avkastning til havneformål som bestemt i lov.
- Resultatet måles blant annet i antall tonn losset og lastet, fordeling på varetyper, leieinntekter og regnskapsmessig resultat. Dette legges fram i forbindelse med regnskapsrapporter og årsregnskap.

Styrets forslag til drifts- og investeringsbudsjett 2018-2021

Styret sitt samlede forslag til drifts- og investeringsbudsjett framgår av vedlegget til økonomiplan 2018-2021. En oppsummering av dette er gitt i tabellen under.

Nøkkeltall fra foretakets driftsbudsjett – styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Driftsinntekter	-14 100	-14 100	-14 200	-14 200
Driftsutgifter	13 700	13 900	14 000	14 000
Brutto driftsresultat	-400	-200	-200	-200
Finansinntekter	-900	-900	-600	-600
Finansutgifter	0	0	0	0
Motpost avskrivninger	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
Netto driftsresultat	-5 300	-5 100	-4 800	-4 800
Disponeringer ¹⁾	5 300	5 100	4 800	4 800
Årsresultat	0	0	0	0

1) Overført investeringsregnskapet

Bystyret godkjente i [bsak 76/11](#) avtale mellom Sandnes havn KF og Sandnes indre havn KF (nå Sandnes tomteselskap KF) om overdragelse av arealene i indre havn til byutviklingsformål. Avtalen innebærer at havnen i september 2016 har flyttet kontorer og det meste av havnevirkksomheten. I forståelse med Sandnes tomteselskap KF driver havnen restarealene i indre havn så lenge det er hensiktsmessig. Avtalen innebærer videre at Sandnes havn KF har gitt et lån til Sandnes tomteselskap KF tilsvarende kjøpesummen, og dette har blitt startet nedbetalt i 2016 og framover i takt med salg av arealene.

I et normalt driftsår for Sandnes havn KF er driftsinntektene på om lag kr 14 millioner og driftsutgiftene, inkludert avskrivninger, på om lag kr 13-14 millioner. Skipsinntekter er budsjettert på samme nivå som i 2017. Dette er ut i fra forventet trafikk og at det ikke kan forventes inntekter fra skip i korte opplag.

Bygningsmassen på Somaneset er relativ ny, og det blir derfor foretatt normalt utvendig vedlikehold etter behov. Det samme gjelder for kaianleggene. De årlige driftsresultatene settes av til investeringsbudsjettet, og i 2018 er dette budsjettert til kr 5,3 millioner.

Nøkkeltall foretakets investeringsbudsjett - styrets forslag:

	2018	2019	2020	2021
Egne inntekter/overført fra drift	-5 300	-5 100	-4 800	-4 800
Bruk av fond	0	-29 100	-31 200	0
Investeringsinntekt, salg av eiendom	-20 800	-20 800	0	-21 500
Finansieringsbehov	26 100	55 000	36 000	26 300
Årsresultat	0	0	0	0

Forslaget til økonomiplan er i samsvar med gjeldende plan og tar høyde for investeringer som er nødvendige for havnedriften. For å kunne oppfylle foretakets formål på en god måte, vil det være behov for ytterligere investeringer i lagerbygg, havnekran og utvidelse av landareal. Investeringene vil i størst mulig grad tilpasses slik at de samsvarer med innbetalinger fra Sandnes tomteselskap KF.

Investeringer dekkes av egne midler, salgsinntekter, fondsbruk og løpende drift. Styrets forslag til investeringsbudsjett omhandler blant annet:

Lagerbygg: For å kunne gi et fortsatt godt tilbud til kundene er to nye lagerbygg under bygging. Hvert bygg er på om lag 1 400 kvadratmeter.

Havnekran nummer 2: Det kan bli behov for å investere i en havnekran nummer 2. Dette for å bli enda mer effektive ved at det kan betjenes to skip samtidig, eller laste opp biler når det også er skipshåndtering, samt for å ha en backup i tilfelle driftsstans. Investeringen kan bli aktuell i 2018 eller 2019.

Utvidelse av landareal: Det er under regulering planlagt utfyllingsområde utenfor havneområdet på om lag 10 dekar. Det er gjennomført grunnundersøkelser og endelig utforming og størrelse vil måtte tilpasses de anbefalinger som blir gitt fra geoteknisk konsulent, samt en vurdering om prosjektets økonomi. Reguleringsplanen antas godkjent i slutten av 2017. Det er satt av kr 20 millioner til dette i 2019.

Forlenging av kai: For å kunne utnytte eksisterende infrastruktur, herunder kran, optimalt, planlegges forlenging av om lag 50 meter kai sørover fra dagens kai og bort til eksisterende 10 meter fortøyningskai. Ved å legge kranspor på denne vil man få en kranbane på om lag 150 meter, og dette vil muliggjøre betjening av to skip uten at disse må forhale (flyttes). Budsjett for en slik utvidelse er på kr 30 millioner basert på gjennomført forhåndsprosjekt.

Oppgradering av bygningsmassen: En betydelig del av bygningsmassen vil bli ledig for ny leietaker i 2019, og det er satt av kr 5 millioner til oppgradering/tilpassing til potensiell ny leietaker i 2019.

Eksisterende kraner i indre havn blir holdt sertifisert så lenge det er økonomisk forsvarlig, men inntreffer en skade av betydning vil de bli utfaset og satt igjen på området etter nærmere avtale med Sandnes tomteselskap KF og kommunen.

Rådmannens merknader og tilrådninger som er innarbeidet i rådmannens forslag til økonomiplan – drifts- og investeringsbudsjettet

Styrets forslag til drift- og investeringsbudsjett er etter rådmannens vurdering i samsvar med foretakets formål og bystyrets prioriteringer av virksomheten. Rådmannen slutter seg til økonomiplanforslaget fra styret i Sandnes havn KF.

Forslag til vedtak:

- 1) Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes havn KF godkjennes.

Vedlegg 1: Styrets forslag til økonomiplan 2018-2021, se vedlegget til økonomiplan 2018-2021.

Sandnes eiendomsselskap KF

Om foretaket

Sandnes eiendomsselskap KF hadde oppstart 1. januar 2014. Foretaket har i dag 24 årsverk, fordelt på 4 avdelinger: eiendomsforvaltning, eiendomsutvikling, byggeprosjekter og stab. Eiendomsforvaltningens oppgaver er å ivareta kommunens eksisterende bygningsmasse samt ENØK-program. Eiendomsutvikling vil stå for arbeidet med å utrede muligheter og planlegge for best mulig valg av løsninger for kommunens behov for lokaler. Dette inkluderer kjøp, salg og innleie av bygg samt ansvaret for innføring og beregning av internhusleie. Byggeprosjekter skal fortsatt ha ansvar for gjennomføring av byggeprosjekter vedtatt i kommunens økonomiplan.

Foretaket forestår kommunens byggherrefunksjon som i 2018 vil ha et investeringsvolum på kr 1,2 milliarder. Det forvalter kommunens eiendomsportefølje bestående av 400 000 m2 eide bygg. I tillegg leies 36 000 m2 for å dekke kommunens behov for lokaler.

Mål i planperioden

Bystyret har gjennom opprettelsen av foretaket lagt følgende forutsetninger til grunn for foretaket:

- All eiendom i Sandnes kommune samles i ett foretak. Dette innebærer anskaffelse, utvikling, forvaltning og drift av disse, basert på forretningsmessige prinsipper
- Foretaket skal utøve eierskap for kommunens bebygde eiendommer/boliger
- Videreføring av bestiller – utfører modellen
- Alle kommunens byggeprosjekter i fast eiendom gjennomføres av foretaket, inkludert byggherrefunksjonen
- Foretaket skal være kommunens kompetanseenhet innen eiendomsutvikling, inn- og utleie av eiendom, og kjøp og salg av eiendom
- Eiendomsdriften skal effektiviseres, bygningsstandarden bedres og byggeprosjekter skal gjennomføres innen avtalte rammer
- Kommunens posisjon i eiendomsmarkedet i Sandnes skal styrkes

Styrets forslag til drifts- og investeringsbudsjett 2018-2021

Nøkkeltall fra foretakets driftsbudsjett – styrets forslag

	2018	2019	2020	2021
Driftsinntekter	-515 390	-572 540	-622 280	-654 610
Driftsutgifter	336 870	344 800	363 370	373 180
Brutto driftsresultat	-178 520	-227 740	-258 910	-281 430
Finansinntekter				
Finansutgifter	258 520	307 740	338 910	361 430
Motpost avskrivninger	-80 000	-80 000	-80 000	-80 000
Netto driftsresultat	-	-	-	-
Disponeringer	-	-	-	-
Årsresultat	-	-	-	-

I styremøte 15.06.17 behandlet styret forslag til driftsbudsjett for perioden 2018-2021 jamfør sak 93-17. Det er gjort noen justeringer i dette som følge av ny informasjon, hovedsakelig som følge av arbeid med økonomiplan for perioden. Som følge av dette legger daglig leder i denne saken frem endelig forslag til driftsbudsjettet for perioden 2017-2021. Der det ikke er gjort endringer fra sak 93-17, fremstilles saken likt.

Saksopplysninger

I driftsbudsjettet 2018 er det lagt opp til noen endringer fra 2017 ut fra nylig vedtatt strategidokument. Viktige grep som budsjettet legger opp til, er å styrke selskapet rundt porteføljestrategi og porteføljestyring. En ser at det nå når internhusleieordningen fungerer med vedtatt KPI-justering, vil det bli rom for en styrking av det langsiktige verdibevarende vedlikeholdet. Selv om en fortsatt ligger om lag 1/3 under anbefalt vedlikehold, vil ordningen over tid gi rom for å stanse akkumuleringen av vedlikeholdsetterslepet, noe som var noe av intensjonen med innføring av ordningen.

I utforming av driftsbudsjett for 2018 er det lagt vekt på å synliggjøre inntektssiden, samt fordeling av kostnadene mellom forvaltning, drift og vedlikehold. Budsjettet er utformet på samme måte som for 2017, og dermed er disse budsjettårene sammenlignbare.

Budsjettet er beregnet ut i fra vedtatt internhusleiemodell og eksterne husleieinntekter. Internhusleien består av to elementer, en kapitaldel og en del for forvaltning, drift og vedlikehold (FDV). Både rente og avdrag er vedtatt satt til 2,5 prosent. FDV og kapitalelementet skal KPI-justeres hvert år, dette i henhold til [bsak 118/ 15](#).

Internhusleien for 2017 ble ikke KPI-justert slik husleieordning er vedtatt. Dette var et unntak og var begrunnet i kommunens økonomiske situasjon. Det har vært en forutsetning at husleien skal KPI-justeres og således er det i det framlagte budsjettforslaget lagt til grunn at husleien justeres med de indekser som har vært for 2016 og 2017, henholdsvis 2,9 prosent og 2,2 prosent. KPI justeringen skal sikre at vi skal kunne kjøpe samme mengde varer og tjenester som tidligere år, og dermed opprettholde vår kjøpekraft for å sikre drift og vedlikehold av byggene våre.

Bygg ferdig før 01. januar 2015

For bygg som ble tatt i bruk før 01. januar 2015 beregnes kapitalelementet av husleieberegningen med utgangspunkt i balansen per 31. desember 2014. Denne delen av husleien reduseres hvert år i takt med nedbetaling av lånene, og er derfor en degressiv husleie. Beløpet for FDV er satt til kr 110 pr kvm. I tillegg kommer kostnader til renhold, energi og brukerstyrte driftsoperatørtjenester. Dette tilsvarer driftsbudsjett for SEKF for forvaltning, drift og vedlikehold. I tillegg skal husleien KPI-justeres.

Bygg ferdig etter 01. januar 2015

For bygg ferdig etter 01. januar 2015 beregnes kapitalelementet av husleieberegningen med utgangspunkt i bokført verdi. Denne dekker da renter og avdrag ved tidspunkt for ferdigstillelse, for deretter å låses ved beregning av internhusleien med tillegg for 100 prosent KPI. FDV elementet er satt til kr 310 pr. kvm.

Budsjettforslag

På bakgrunn av gjeldende økonomiplan, og innspill om nye tiltak fra de kommunale tjenestoområdene, samt foreslåtte investeringstiltak fra SEKF i planperioden, legges det frem forslag til driftsbudsjett med inntekter som baseres på vedtatt internhusleiemodell. Videre legges til grunn «fremleie» internt av eksterne lokaler i størrelsesorden 35 000 m². Inntektene foreslås disponert slik det fremkommer av utgiftsdelen av budsjettet. Utgiftene baserer seg på tidligere erfaringer med hensyn til forvaltning, drift og vedlikehold. Det presiseres at inntekstgrunnlaget er basert på informasjon per 27. september 2017. Tallene for 2018 antas å være noenlunde riktige, for resterende budsjettperiode vil det som følge av budsjettprosessen skje endringer. Budsjettet vil jevnlig oppdateres, og daglig leder foreslår at dette i første omgang gjør seg utslag i justering av beløp til verdibevarende vedlikehold.

Energi

Energibudsjettet er det knyttet mye usikkerhet til. Det er mange faktorer som påvirker det totale kostnadsbildet, i tillegg har deler av bygningsmassen gått over til nye energiformer hvor det jobbes aktivt med innkjøring og optimalisering av anleggene. Det er forventet et merforbruk i 2017 på kr 3,5 - 4 millioner og at om lag kr 3,5 millioner av dette er vedvarende, se [styresak om energirapportering 127-17](#). Dette merforbruket er det tatt høyde for i budsjett 2018-2021. Budsjett økes som følge av:

- Ny bygningsmasse, kr 2,65 millioner
- Merforbruk i 2017 som anses som vedvarende, kr 3,5 millioner.

- Antatt avgift og prisøkning. Per 2.kvartal 2017 har pris/avgiftsøkningen samlet vært ca. 15 prosent. Avgiftsøkningen er estimert med bakgrunn i dette, kr 4,95 millioner
- Nytt økonomireglement fastsetter at risikotillegg energi skal være 5 prosent av rammen. Dette er midler som skal settes på fond ved eventuelt mindreforbruk for å dekke merforbruk i senere perioder, kr 2 millioner.

Vurderinger:

Grunnlaget for driftsbudsjettet i SEKF er som beskrevet over basert på internhusleien. For at selskapet skal kunne opprettholde dagens drift og vedlikehold av eksisterende og ny bygningsmasse er det vesentlig at husleien KPI-justeres. KPI-justeringen sikrer at vi kan kjøpe samme mengde varer og tjenester som tidligere år. Endelig budsjett vil foreligge når bystyret har vedtatt investeringsramme for 2018. I forhold til disponering av budsjettmidlene er kostnader til lisenser, driftsavtaler og lignende justert for økt bygningsmasse, sett i forhold til budsjett for 2017. Nye foreslåtte budsjett disponeringer for budsjettperioden er følgende:

- I nylig vedtatt strategiplan fremkommer blant annet at selskapet skal fremme portefølgestrategi og kvalitetessikre beslutningsprosesser for å redusere kommunens eiendomskostnader. Disse oppgavene vil tilligge utviklingsavdelingen. Erfaringene så langt har vist at selskapet, og utviklingsavdelingen i særdeleshett, i større grad enn tidligere på oppdrag fra bystyret og rådmannen har foretatt utredninger og alternativvurderinger i tidligfasen av prosjekter. For å styrke porteføljestyringen i SEKF foreslås opprettet en ny stilling.
- I 2018 settes det av kr 2,5 millioner til tilstandsvurdering av bygg. Det er kritisk for SEKF å få en slik vurdering på plass, mellom annet bygger porteføljestyringen på dette. Det er en kostnad som ikke videreføres i resten av budsjettperioden. Det vises også til vedtatt strategidokument vedrørende porteføljestyring.
- Det avsettes kr 2 millioner til uforutsette hendelser/akuttiltak.
- Restmidler disponeres til verdibevarende vedlikehold.

Nøkkeltall foretakets investeringsbudsjett - styrets forslag

Tusen kroner

	2018	2019	2020	2021
Finansiering ved konserninternt lån	-33 400	-157 300	-79 800	0
Finansiering ved tilskudd fra staten				-57 400
Brutto investeringsutgifter	33 400	157 300	79 800	21 300
Årsresultat	-	-	-	-36 100

Foretaket har i løpet av våren/sommeren, på bestilling fra rådmannen, kalkulert de prosjekter som rådmannen vurderer å legge inn i sitt forslag til økonomiplan for kommende periode. Når det gjelder behov for rehabiliteringer/oppgraderinger på eksisterende eiendomsmasse, legger foretaket fram sitt forslag for disse. Til grunn for prioriteringene ligger «nye tiltak», som enten er endring av tidligere forslag eller helt nye. Rehabiliteringsprosjekter bygger i stor grad på tilstandsanalyser av byggene. For de påfølgende årene i planperioden framføres investeringene og det utarbeides prosjektbeskrivelse for første året i ny planperiode ved rullering av økonomiplanen.

Investeringsprosjekter som gjennomføres av Sandnes eiendomsselskap KF finansieres ved rentefritt, konserninternt lån fra bykassen i byggeperioden. Når prosjektet er ferdigstilt, vil det faktureres internhusleie som skal betales av enhetene. For reinvesteringer uten arealutvidelse i eksisterende bygg, vil det kun beregnes husleie på kapitaldelen.

Rådmannens merknader og tilrådninger som er innarbeidet i rådmannens forslag til økonomiplan – drifts- og investeringsbudsjettet

Styrets forslag til drift- og investeringsbudsjett er etter rådmannens vurdering i samsvar med foretakets formål og bystyrets prioriteringer av virksomheten.

Foretakets beregninger av energikostnader viser økte netto kostnader tilsvarende kr 9,76 millioner for 2018. I beregningen er det lagt til grunn følgende informasjon, i henhold til note17 til framlagt forslag til driftsbudsjett:

- Kostnader som følge av ny bygningsmasse, kr 2,65 millioner
- Merforbruk, som følge av manglende oppnådd innsparing og høyere kostnader for energi enn beregnet, kr 3,5 millioner
- Avgiftsøkning estimert til kr 4,95 millioner.
- Risikotillegg, 5 prosent, kr 2 millioner

Rådmannen slutter seg til vurderingen av behov for å overføre økte driftsmidler til energi. Etter korrespondanse med SEKF er det beregnet slik kostnadsøkning for energiområdet:

- Kostnader for økt bygningsmasse, kr 2,4 millioner i 2018, kr 5 millioner i 2019, kr 6,4 millioner i 2020 og kr 7,8 millioner i 2021(følger av rådmannens forslag til investeringsbudsjett).
- Kostnadsøkning som følge av økte avgifter, kr 3 millioner
- Uløselige innsparinger i 2018, kr 1,5 millioner (innsparingene som ligger i energibudsjettet er beregnet som følge av plan for energi- og enøktiltak i investeringsbudsjettet, opprinnelig vedtatt i ØP 2012-2015).
- Fra 2019 legges innsparingskrav inn igjen, etter tidligere beregnet plan.
- I [omstillingssaken fra 2016](#) ble det vedtatt forskyvninger i tidligere beregnede innsparingskrav på energiområdet. Forskyvningen opphører fra og med 2019. Innsparingsbeløpene på kr 10,2 millioner i 2016 økende til kr 17,2 millioner i 2019 fra denne saken opprettholdes. Dersom innsparingene ikke innfris må eiendomsforetaket dekke innsparingen på andre poster enn energi.

- Risikopåslag for prisstigning i energibudsjettet slik at foretaket kan dekke eventuelt merforbruk i fremtiden, kr 1,7 millioner

Tabellen under viser nytt beregnet energibudsjett:

Tusen kroner

Budsjettdel/år	2018	2019	2020	2021
Basis kostnad 2017	32 300	32 300	32 300	32 300
Basis inntekt (frikraft) 2017	-4 500	-4 500	-4 500	-4 500
Sum basis 2017	27 800	27 800	27 800	27 800
Nye arealer	1 800	3 800	5 300	6 400
Avgiftsøkning	3 000	3 000	3 000	3 000
Uløste innsparinger	1 500			
Nye innsparinger		-3 210	-3 210	-3 210
Forskjøvet innsparing i omstillingsprosjektet opphører		-2 000	-2 000	-2 000
Nytt basis energibudsjett	34 100	29 390	30 890	31 990
Risikotillegg	1 700	1 500	1 600	1 700
Totalt:	35 800	30 890	32 490	33 690
Økning fra 2017	8 000	4 790	7 890	10 690

Samlet gir dette en budsjettøkning for energi på kr 8 millioner for 2018, økende til kr 10,7 millioner i 2021. Uløst innsparing 2018 er forskjøvet til 2019. For eventuell endelig endring i innsparingsplanen må det lages en ny oversikt med gjennomførte og planlagte energi- og enøktiltak, med tilhørende innsparingsmuligheter.

Et eventuelt mindreforbruk innenfor energibudsjettet vil ikke inngå i driftsbudsjettet til SEKF, men skal avsettes på eget fond som skal benyttes til å dekke framtidige års eventuelle merforbruk.

I foretakets driftsbudsjett er det beregnet KPI-justering på internhusleie. Det er lagt inn beregning for både tapt KPI-justering i 2017 og ny KPI-justering for 2018. Som følge av Sandnes kommune sine stramme økonomiske rammer, foreslår rådmannen at foretaket ikke får KPI-justert sin internhusleie for 2018.

Rådmannen slutter seg til følgende forslag til nye investeringstiltak:

- Oppgradering av tiltak for å hindre legionella
- Austråthallen utvendig vegg
- Austråthallen nytt gulv og fuktinntrenging
- Sviland skole gymnastikkfasiliteter
- Ny idrettshall Høyland skole

- Prosjektering, ny barnehage Hana
- Prosjektering, ny barnehage Riska
- Nytt aktivitetssenter Vågsgjerd

Forslag til vedtak:

Økonomiplan 2018-2021 for Sandnes eiendomsselskap KF godkjennes, med følgende endring:

- Internhusleiene justeres ikke for prisvekst.
- Overføring fra bykassen til dekning av energiutgifter utgjør kr 35,8 millioner i 2018, kr 30,9 millioner i 2019, kr 32,5 millioner i 2020 og kr 33,7 millioner i 2021.
- Helårvirkning av lønnsoppgjør 2017 innarbeides i økonomiplanen for 2018.
- Sandnes eiendomsselskap KF kompenseres for faktisk lønnsoppgjør i 2018 etter framlagt forhandlingsprotokoll.
- Investeringer godkjennes i henhold til rådmannens forslag til investeringsbudsjett

Vedlegg 1: Styrets forslag til økonomiplan 2018-2021, se vedlegget til økonomiplan 2018-2021.